

15422

Atürk Üniver itesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Halk Edebiyatı Anabilim Dalı

İSKENDER - NÂME ÜZERİNE BİR İNCELEME

(Yüksek Lisans Tezi)

Tez Yöneticisi
Prof.Dr. Bilge SEYİDOĞLU

Hazırlayan: Nesrin FEYZİOĞLU

Erzurum - 1991

T. C.
Yükseköğretim Kurumu
Dokümantasyon Merkezi

İÇİNDEKİLER

Önsöz	I
Manzum ve Mensûr İskender - Nâmeler	II
Hamzavî ve İskender Nâmesi	III
İskender Nâme'nin Yapısı Üzerinde Bir İnceleme	IV
İskender Nâme'nin Motif Seviyesinde İncelenmesi	V
Mensûr İskender - Nâme Nushaları	VI
Sonuç	VII
Summary.....	VIII
Metin	IX
Bibliyografya	X

ÖNSÖZ

Çalışmama esas olan konu Hamzavi'nin mensur İskender - nâmesi'dir.

Yaptığım araştırmalar sonunda Türk Edebiyatı'nda bugüne kadar mensur İskender - nâmeler üzerinde henüz hiç bir çalışmanın yapılmamış olduğunu görmek ve eserin özellikle mensur kısımlarını zengin Halk edebiyatı malzemesi ile yüklü olması beni söz konusu eser üzerinde çalışmaya sevk etti.

İlk olarak Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde A-150 numaraya kayıtlı mensur İskender nâmeyi okuyup bugünkü Türkçeye aktardım. İlgili bölüm "Metin" başlığı altında sunuldu.

Daha sonra İskender nâmeyi şekil ve muhteva bakımından inceleyip eserin genel yapısı üzerinde durdum.

Manzum ve mensur kısımları ayrı başlıklar halinde inceledim. Bu bölüm de "İskender nâmene'nin Yapısı" başlığı altında sunuldu.

Çalışmamın üçüncü aşamasında eserin hacimce en büyük kısmını oluşturan mensur kısımlar üzerinde motif seviyesinde bir inceleme yaptım.

Stith Thomson'ın "Motif Index Of Folk Literature" adlı eserinde kullanılan metodu esas alarak yaptığım bu inceleme sonunda en çok motifin F (Harikulâdelikler) ve D (Büyü) başlıkları altında toplandığını tesbit ettim. İlgili bölüm "Eserin Motif Seviyesinde İncelenmesi" adı altında sunuldu.

Söz konusu motiflerin çokluğu beni eserin masal karakteri taşıdığı sonucuna götürdü.

Thomsen'de karşılığını bulamadığım bazı motifleri (Geleneksel Av Törenleri, Savaş Hazırlıkları,...) sadece isim olarak belirttim.

Bu bölümden sonra Bibliyografya ve sonuç bölümlerine yer vererek çalışmamı bitirdim.

Çalışmalarımı yöneten, bana yol gösterip yardımlarını esirgemeyen hocam Prof.Dr. Sayın Bilge SEYİDOĞLU'na ve İngilizce kaynaklardan yararlanırken yardımcı olan Gönül DAYI'ya teşekkür ederim.

Nesrin FEYZİOĞLU

İskender hikâyesini manzum tarzda ilk olarak Firdevsî Şehnâmesinde işlemiştir. Firdevsî "Pâdişâhî-i İskender" başlığı altında İskender'e Keyânîlerin son hükümdarı olarak yer vermiştir. (*) Firdevsî Şehnâme'yi mütekârib bahrinün fa'ülün fa'ülün fa'ülün kalıbı ile yazmıştır. Şehnâme vezni ile anılan bu kalıp Nizâmî, Emir Husrev, Câmî ve Nevâî'nin İskender hikâyelerinde de kullanılmıştır.

Nizâmî: İskender Hikâyesi'ne hamsesinin beşinci ve altıncı mesnevîleri olan Şeref-nâme ve İkbâl-nâme'de yer vermiştir. (*)

Yaklaşık 10200 beyitlik mesnevi Firdevsî'nin kullandığı vezin ile yazılmıştır.

Nizâmî Şeref-nâme'de İskenderin hükümdarlık yönünü ele almış, hikâyede her dâstânın başında ikişer beyitlik "Sâki-nâme" ve "enderz" başlıkları bulunur.

İkbâl-nâme'de ise İskender bir düşünür ve bir peygamber gibi anlatılır. (*)

Emir Husrev-i Dihlevî; Penc-Genc'e nazire olarak düzenlediği hamsesinde Ayine-i İskenderî adlı mesnevîde İskender konusunu işlemiştir. Dihlevî, Firdevsî ve Nizâmî'nin kullandıkları vezni kullanmıştır. Mesnevî 4450 beyitten oluşmuştur.

Dihlevî İskender konusuna geçmeden önce kendi mesnevîlerinden bahseder, oğluna öğütler verir. Sultan Mahmud'la ilgili bir hikâye anlatır.

İskender konusunu işlerken her bölümden sonra o bölümdeki konuya uygun hikâye ve nasihatler de eklenmiştir. (*)

Husrev Nizâmî'deki konuların hepsini ele almıştır; ele aldığı konularda olayların akışını değiştirmiş, İskender'i hükümdar ve asker olmasının yanında bir ermiş, bir yol gösterici olarak da ele almıştır. (*)

---

* Şâh-nâme-i Firdevsî, Tahran 1345 c.V. s.27-133

* Şeref-nâme Destgerdî, Tahran 1316 s.524

* İkbâl-nâme Destgerdî, Tahran 1917

* Hamse-i Emir Husrev-i Dihlevî Süleymaniye Halet Efendi Ayine-i İskenderî bk. 566

* Husrev Ayine-i İskenderî, alnı yazma bk. 34a-34b

Türk Edebiyatında ilk manzum Iskender-nâme yazarı Ahmedî'dir. Ahmedî doğu edebiyatlarında ortak olan Iskender konusunu işlerken kendisinden önceki Iskender-nâmelerden ve bunların dışındaki kaynaklardan da istifâde etmiştir. Konuyu seçilişinde ve Iskender'le ilgili olayların kimilerinde Firdevsî ve Nizâmî'den etkilenmiştir. Ancak bu etkilenme olayların genel çizgilerinin benzemesi şeklinde olmuştur.(*)

Ahmedî'nin Iskender-nâmesi'nde yer verdiği belli başlı bölümler Iskender-nâme'nin başına kıydugu "Şem' ile Pervâne", "Micmerle Şem'" karşılaştırması Tanrı'nın adları ve sıfatları ile ilgili bölümler, Iskender'in elçi kılıgına girip Zabibilistan'a gidişi, Zereb'in kızı ile arasındaki aşk mâcerâsı, ülkeyi ve kızı alması öncekilerde yoktur.

Ayrıca Iskender'in Tagargar'a gidişi, Türk topluluğu ile savaşı, cin ve şeytanlarla çarpışması, 2790 beyitlik cihan tarihi özeti Mevlid(*) ve Osmanlı tarihi(*) bölümleri de yalnızca Ahmedî'nin Iskender-nâmesi'nde görülmektedir.

Ahmedî, Iskender-nâme'yi yazdığı vezin bakımından da diğerlerinden ayırır. O eserini "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbı ile yazmıştır.

Ahmedî'nin Iskender - nâmesi XVI. yüzyıldan başlayarak tezkirelerde ve diğer kaynak eserlerde anılmış Türk ve yabancı bilim adamlarının sürekli ilgisini çekmiştir.

Sehi Bey (*), Latîfî(*), Aşık Çelebi(*), Hasan Çelebi(*) tezkirelerinde Gelibolulu Ali ise Kühü'l-Ahbâr adlı eserinde Ahmedî'nin Iskender-nâme üzerinde güzel sözler söyleyip eseri övmüşlerdir.

Yabancı bilim adamlarından Blocket Iskender-nâme için Nizâmî'nin basit bir taklididir der.(*)

---

* Ünver, Türk Edebiyatında Manzum Iskender-nâmeler, DTCF, Doktora Tezi No.205 s15-120

* Ahmedî'nin Iskender-nâmesindeki Mevlid Bölümü, TDAY, 1977 (1978)

* Banarlı, DTMAO

* Sehi, Heşt Behişt s.54

* Tezkire-i Latîfî s.82

* Aşık Çelebi Meşâirü'ş-Şuarâ, Dvens London 1971 yk. 400

* Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şuarâ c.I, s.148

* Blocket Catalogue Paris 1800

Rieu, Mesnevînin Ahmedî'ye has çizgiler taşıdığını söyler. (*)

Gibb; Iskender-nâme için batı Türklerinin ilk önemli şiridir der (*)

Türk araştırmacılar, başta Köprülü olmak üzere (*) Ergun (*) Banarlı (*) bu mesnevînin konusunun İran'dan alındığında, ancak olayların sırasının değiştirilerek çeşitli elemanlar yapılmak sûreti ile yeni bir eser oluşturulduğu görüşünde birleşmektedirler.

Iskender-nâme 'nin bitiş yılının 1390 olduğu anlaşılmıştır.

Iskender-nâme 'nin Emir Süleyman'a, Yıldırım Bayezid'e ve Germiyanoglu Süleyman Şâh'a sunulduğu yolunda üç ayrı görüş oluşmuştur. Bunun sebebi tezkirecilerin eser hakkındaki sözlerine dayanmaktadır.

İsmail Ünver ise çalışmasında yaptığı incelemelere dayanarak eserin Mîr Süleyman'a sunulduğunu söylemektedir. (*)

Çalışmamıza esas olan Hamzavî'nin Iskender-nâme ile hem şekil hem de muhteva bakımlarından olan benzerliği bizi Ahmedî 'nin Iskender-nâme si üzerinde fazlaca durmaya sevk etti.

Yaptığımız araştırmalar sonunda bulabildiğimiz tek menşur Iskender-nâme 'nin Ahmedî 'nin kardeşi Hamzâvî'ye ait olduğunu tesbit ettik.

-
- * Rieu Catalogue London 1888
  - * Gibb, A History of Ottoman Poetry London 1958 c.I s.266-269
  - * Köprülü, Divan Edebiyatı Antolojisi Ist. 1931 s.11 Ahmedî I.A.
  - * Ergun TŞ. c.I s.373
  - * Banarlı TDMAO
  - * Dr. İsmail Ünver; Ahmedî Iskender-nâme inceleme- Tıpkıbasım TDK Yayınları s.16

Hamzavî ve Iskender-nâme'si

Araştırmamız neticesinde Hamzavî ve hayatı hakkında pek fazla bilgiye rastlayamadık. Yazarın doğduğu yer ve yıl ne yazık ki bilinmemektedir. Onun Ahmedî'nin kardeşi olduğunu ve mensur Iskender-nâme ile Hamza-nâme yazarı olarak bilindiğini Aşık Çelebi'den(*), Ağâh Sırrı Levend'den öğreniyoruz(*)

Necip Asım TOEM dergisinin ilk sayısında "Medhal" bölümünde ilk tarihçi olarak Oruç Bey ile Yahşi Fakih'i kaydettikten sonra yedinci sayıda Ahmedî ve Hamzavî'den bahseder ve kısaca biyografilerini verir. (*)

Ağâh Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi adlı eserinde " Tek Kahramanlı Hikâyeler Bölümü" nde Iskender-nâme yazar

şâirler ve eserlerini verir ve kitaplıklarda Iskender-nâme, Kısâ-i Iskender gibi adlar altında mensur ciltlere rastlandığını, bunların Hamzavî'ye atf edilenlerinin Iskender-nâme olmayıp Hamza-nâme olduklarını söyler. (*)

Ancak biz de çalışmamıza esas olan Iskender-nâme üzerinde çalıştıktan sonra eserin tamamen Iskender'in mâceralarını ihtiva ettiğini yani tam bir Iskender-nâme olarak tanzim edildiğini ve Hamzavî'ye âit olduğunu tesbit ettikten sonra Levend'e bu görüşünden dolayı katılmadığımızı belirtiyoruz.

Babinger, eserinde(*) tarihçi, şehnâmecî ve tezkirecileri verir. Bunların eserlerini sıralar, biyografilerini verir.

Eserde 11. sırada Ahmedî, 13. sırada da Hamzavî'den söz edilmiştir.

---

* Aşık Çelebi MŞ

* Levend, Ağâh Sırrı; Türk Edebiyatı Tarihi c.I s.128 1988 Ankara TTK Yayınları.

* Necip Asım, TOEM c.I 1326 s.41-52, c.II 1327 s.425-435

* Levend, Ağâh Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi c.I s.136 Ankara 1988 TTK Yay.

* Babinger Franz, Die Geschichtss Chrciber Der Osmanen Und Ihre Werke Lipzig 1927 s.477

İskender-nâme ve Yapısı Üzerine

Hamzavî'nin İskender-nâmesi şekli itibarı ile mesnevî ile halk hikâyesi nev'i arasında bir geçiş görünümü arz etmektedir.

Eser manzum-mensur karışık tertip edilmiştir. Tıpkı halk hikâyesinde olduğu gibi öğretici konularla, duyguların ifadesinde manzum şekle, hikâye etmede ise mensur şekle başvurulmuştur.

Manzum kısımlar öğretici tarzda olup, hikâyenin esas kısımlarını oluşturur. Bu bölümlerde iki ayrı işleniş şekli dikkatimizi çekmiştir. Bu bölümlerde;

Ya İskender'e vezirleri veya Hızır A.S. tarafından yazılan nasihatlere ya da İskender'in gezip gördüğü yerlerde rastladığı bazı nesnelere üzerine daha önceki sultanlar tarafından yazdırılmış yazılara yer verilmiştir.

Söz konusu üstü yazılı nesnelere ya çeşitli savaş âletleri (kılıç, hançer, kalkan, nal) ya dikili taşlar (anıtlar) ya da girilen kubbe, saray, mağaralardaki asılı levhalardır.

Manzum kısımlara geçilmeden bazen başlıklar kullanılmıştır. Meselâ "Nasihat-i Eflâtun, Nasihat-i Restetâlis, Nasihat-i Sokrat ....." gibi.

Bu bölümlerde vezirlerin İskender'e nasihatleri dünyanın fânîliği, âdil davranmak gerektiği, ihtiyatlı olmanın faydaları, doğru yoldan ayrılmanın sakıncaları, Tanrı'nın birliğinin ve hikmetinin farkında olmak gerektiği yolundadır.

Ayrıca vezirler eser içinde İskender'in müşküllerini çözmekle de görevlidirler. Bilinmeyenleri araştırır, rastlanılan yazıları çözer, İskender'e açıklarlar.

Eserin manzum kısımları aruzun "Fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbı ile yazılmıştır. Hamzavî'nin vezin konusunda Ahmedî'den ayrıldığını görüyoruz. Manzum bölümlerde olağanüstü unsurlar hemen hiç yok gibidir. Bu sebepten mensur kısımlardan daha çok gerçeğe yakın görülmektedir. Ayrıca söz konusu bölümlerde konuların arasına ilgili atasözleri de serpiştirilmiştir.

Manzum kısımlarda kullanılan dil mensur kısma göre daha

süslüdür .

İskender-nâme'nin büyük bir bölümünü oluşturan mensur kısımlara giriş için hikâye etme" de başvurulan kalıp ifadeler kullanılmıştır. Meselâ

"Râvi aydur; kaçan ki .....
Ol taraftan dahi .....
Kıssa diraz kılmayalım .....
Üstâd kavlince .....
Ahbâr içinde şöyle rivâyet kılunur kim ....."

gibi.

Hikâyede mensur kısımlar İskender'in soruyu sorması, vezirin cevap vermesi şeklinde işlenmiştir. Bu bize Kelile ve Dimne'deki Filozof ve Beydaba arasındaki ilgiyi ve bu ilginin şekle dönük olarak hikâyede olayların nakledilmesindeki bağı hatırlatmaktadır.

Mensur bölümlerde hâkim olan konular, İskender'in gezip gördüğü yerlerdeki acâib ve garâib, çeşitli yerlere düzenlediği savaşlar, avlanması, ölü defin törenleri, ganimeti üleştirme âdetleri .....vs.dir. Bu konular, oldukça kalabalık olağanüstü unsurla süslenerek işlenmiştir. İskender-nâme'nin mensur kısmı ihtiva ettiği hârikulâdeliklerle masal karakteri taşır niteliktedir.

Eserde geçen sihir, tılsım, sihrin bozulması için İsm-i Azam'a başvurulması, şekilden şekile girme, hile gibi motifler bize eski masal külliyatlarını hatırlatır.

Mensur kısım bazen sabit bazen de birbirine bağlı hikâyelerden oluşmuştur.

Eserin Kaf Dağı, tılsım, İsm-i Azam okunması sûreti ile tılsımın çözülmesi, cin, peri, canavarların bolluğu, sihirli balıklar, büyük hazineler ve bu hazinelerin bekçileri .... gibi masal unsurları ve hikâyeye içindeki görevleri çalışmamızın halk edebiyatı cephesini oluşturması açısından önemlidir. Bunlar üzerinde daha sonra durulacaktır, söz konusu unsurlar motif eviyesinde incelenecektir.

Mensur kısımlarda sıkça rastlanan Hızır motifi, Hızır'ın hikâyedeki konumu ve halk hekimliği de Halk Edebiyatı açısından önemli olan özellikler arasındadır.

Hızır, eserde daima yol gösterici olup İskender Şâh'a

yapması gereken hareketleri çeşitli remizler yolu ile anlatır. Ya bir arap şeklinde ya da kuş şeklinde görünür. Yeri ise bir su başı ya da bir ağaç dibidir. Onun daima su başları duğu düşüncesine ışık tutar niteliktedir. Çünkü eski Türkler-de şamanizm inancında su ve ağaç kutsaldır. Ayrıca yeşillik ve tazeliğin sembolüdür.

Bunun dışında mensur bölümlerde eski edebiyatımızda kullanılan bazı mazmunların ortaya çıkış şekilleri hakkında oldukça güzel bilgilere de rastlamak mümkündür.

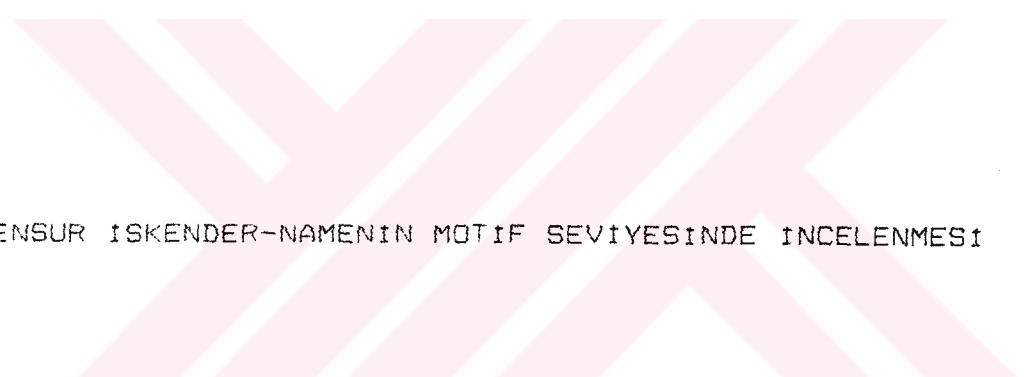
Müşk ve anberin oluşumları, nisan yağmuru ile incinin oluşması, mayanın dolayısı ile şarabın bulunması..... gibi.

Eserde astronomi, maden, metalurji ile ilgili bilgiler de gerçeğe yakın ifadelerle verilmiştir.

Renkler, musikî ile ilgili bazı terimler, ustalıkla kullanılmış, san'atkârâne kompozisyonlara yer verilmiştir.

Av, geyik, ağaç motifleri, bu motiflerin kullanılışları dikkate değerdir.

Bu durum bizi eserin oluşturulduğu devir ve yazarın kattığı çizgilerden kaynaklanmış olabileceği sonucuna götürüyor.

MENSUR ISKENDER-NAMENİN MOTİF SEVİYESİNDE İNCELENMESİ

MOTİF

Motif kelimesi musikîde, resimde ve edebiyatta sık sık kullanılan bir tâbirdir. Masal araştırmacıları tarafından da motifin târifleri yapılmıştır. Bunlardan Max Lüthi'ye göre motif hikâye etmenin en küçük unsurudur. Bu unsurun geleneksel olarak hikâye etme şeklinde muhafaza edilen bir gücü mevcuttur.

Vesselovskij'e göre motif; hikâyenin parçalanamayan en küçük parçasıdır.

Stith Thompson motifi şöyle tarif eder; "Motif masalın gelenekte ısrar edici güce sâhip en tûğük unsurudur." Bu gücünün yanısıra alışılmamışlığı ve çarpıcı oluşuyla da dikkati çeker. Motiflerin çoğu üç grupta toplanabilir:

1 - Masalların aktörleri; tanrılar, alışılmamış hayvanlar, harikulâde yaratıklar, cadılar, devler, periler, insanlar, küçük masum çocuklar, zâlim üvey analar...vs. gibi.

2 - Hareketlerin arasındaki bazı konular; sihirli objeler, alışılmamış âdetler, acâip inanışlar... gibi.

3 - Bir tek olaydan ibaret olan ve motiflerin büyük bir çoğunluğunu içine alan motif grubu.

Thompson, altı ciltlik motif indeksinde (Motif Index Of Folk Literature) evvelâ motifleri A'dan Z'ye gruplandırır. Her harf bir bir konuya tekabül eder.

A - Mitolojik motifler

B - Hayvanlar

- 1- Mücevher doğuran hayvanlar
- 2- İnsan gibi davranan hayvanlar
- 3- Müteşekkir yardımcı hayvanlar
- 4- Yardımcı hayvanlar
- 5- İnsan olan hayvanla evlenme
- 6- Konuşan hayvanlar

C - Tabu

- 1- Işık yakma yasağı
- 2- Yasaklanan bölge

3- Kırk gün mühlet verme

D - By

- 1- Şekil değiştiren insanlar
- 2- Taş kesilme
- 3- İnsan olan hayvanlar
- 4- Büyünün bozulması
- 5- Sihirli objeler
- 6- Sihirli meyveler
- 7- Sihirli ilaçlar ve sular
- 8- Sihirli ses
- 9- Sihirli sözlerle eğilen selvi
- 10- Őeřme başında sihirli uykuya yatma
- 11- Değişen kafalar
- 12- Anne ve babasını buluncaya kadar ağlayan ocuk
- 13- Sihirle yarılan duvar
- 14- Kuvvet saklayan sihirli saçlar
- 15- Rüya tabircisi
- 16- Yapıştırma duası

E - lm

- 1- Sırrın meydana çıkmasıyla gelen lm
- 2- Susuz yerde ağılan meyvalardan çıkan kızların ölmesi
- 3- Ölüm sembolü kanlı gömlek
- 4- Kendi kendini ldrme
- 5- Devın canı
- 6-  kığlı kse
- 7- Yeniden dirilme
- 8- Dua ile dirilme
- 9- Ses veren kabir
- 10- Tabut

F - Harikuldelikler

- 1- Harikulde yerler
- 2- İyilik perileri
- 3- Kötülük perileri
- 4- Cüce
- 5- Olağanüstü ocuklar
- 6- Olağanüstü yardımcılar
- 7- İnsan başından yapılmış kale
- 8- Devleri yenen kuvvetli adam
- 9- Kuvvetli kız
- 10- Yıldız gibi parlayan güzel
- 11- Rüya
- 12- Denizden çıkan ocuk

- 13- Utançtan yerin dibine geçme
- 14- Akıl devletten ayrılınca sefil olan adam

G - Devler (Canavarlar)

- 1- Ölü yeme
- 2- Devler
- 3- Cadılar

H - İmtihanlar

- 1- Evlenme imtihanları
- 2- Aslan derisi arsında geyik sütünü getirme
- 3- Periler Ülkesinden sihirli objeyi getirme
- 4- Kıymetli eşyalar göndererek kardeşlerinin durumunu öğrenen ablalar
- 5- Babalarını aramaya çıkan çocuklar
- 6- Tanıma işaretleri
- 7- Susuzlukla mücadele
- 8- Lal kızı konuşurma
- 9- Sabır imtihanı
- 10- Tuz kadar sevgi
- 11- Hayat hikâyesi anlatılan bulunmuş eşyaya sahip olma
- 12- Bilmece
- 13- Annelik testi

J - Akıllılık ve Aptallık

- 1- Yatagına süpürge koyup ölümden kurtulan Keloglan
- 2- Kendisini başkası zanneden adam
- 3- Tarlaya bugday kavururuk eken adam
- 4- Boynuna kaşık takılarak yapacağı iş hatırlatılan adam
- 5- Kendisini gölde arayan adam
- 6- Öldüğüne inandırılan adam
- 7- Aklını kaçıran adamın parasını çalma
- 8- Canını acıtan aptal
- 9- Eli yağ kutusunda kalan Keloglan
- 10- Altın bulup kaçıran adam
- 11- Amcasının kafasını ay ışığında taş zanneden Keloglan
- 12- Çocuktan öğrenilen akıl
- 13- Yalan söyleyip evindeki danayı öküzü kestiren Keloglan
- 14- Paçayı kediye yedirdiği için karısını boşayan adam

K - Aldatma, Hile

- 1- İftira
- 2- Tuzak kuran kadınlar

- 3- Gölünç durumda bırakma
- 4- Sandık içinde kadının odasına girme
- 5- Hileye karşı hile
- 6- Başkasının karısına göz koyma
- 7- Tarlaya balık serpip kocasına tarlada yetişmiş gibi gösteren kadın
- 8- Kocasını deli diye tımarhâneye kapattıran kadın
- 9- Hile ile zengin olan Keloğlan
- 10- Rüşvet verip sevgilisinin bahçesine giren kahraman
- 11- Hain ihtiyar kadın
- 12- Hain topal
- 13- Erkek kıyafetine giren kadınlar
- 14- Hizmetçi olan prenses
- 15- Ağzına kan sürülerek, çocuğunu yemiş gibi gösterilen kadın

L - Kaderin Değişmesi

- 1- Zengine tercih edilen fakir kızı
- 2- Fakirle evlenen padişah kızı
- 3- Remil atarak kaderi değiştirme

M - İstikbâlin Tayini

- 1- İhtiyar kadının bedduası
- 2- Kaderin önceden tayini

N - Şans ve Kader

- 1- Işık tâkip edilerek kaderi değiştirme
- 2- Hayat kurtaran nasihat
- 3- Harpten dönen koca karısını aramaya çıkar onun başkası ili evlenmiş olduğunu öğrenir
- 4- Karı-koca beklenmedik bir anda karşılaşınca kadın heyecanından parmağını keser
- 5- Perilerin hediyeleri
- 6- Yardımcılar
- 7- Seçilen yol
- 8- Babası tarafından kardeşlerini ilk kısmetlerine vermesi emredilen adam
- 9- Kızlarını ilk gelenlere veren adam
- 10- Ağaç tepesinde (ormanda) bulduğu kızla evlenen padişah (prens)

P - Cemiyet

- 1- Tebdil gezen pâdişah

- 2- İhtiyar padişahın yerine harbe giden şehzâde
- 3- Kan kardeşliği
- 4- Kırk haramiler
- 5- Sınıf farkını hoş görmeyen cemiyet
- 6- Kız babasının küçük görülmesi
- 7- Para kazanmak için gurbete çıkma

Q - Cezalandırma ve Mükâfatlandırma

- 1- Kocasını görmemekle cezalandırılan kadın
- 2- Kuyuda cezalandırma
- 3- Geldiği yere gönderilerek cezalandırılan çingene kızı
- 5- Vahşi hayvanlara yedirilerek cezalandırma
- 6- Hayvan şekline sokularak cezalandırma
- 7- Katırın kuyruğunda parçalanmak sûretiyle cezalandırma
- 8- Ceza olarak maaşı kesilen adam (kadın)
- 9- Taşa çevirerek cezalandırma
- 10- Kazanda kaynatılarak cezalandırılan büyücü
- 11- Kocasını aldatan kadının direğe bağlanarak cezalandırılması
- 12- Deli ederek cezalandırma
- 13- Din adamına karşı gelenin cezalandırılması

R - Esir Etme ve Serbest Bırakma

- 1- Perilere esir olma
- 2- Kuşlara esir olma
- 3- Devler tarafından esir edilme
- 4- Kuyuda hapsetme
- 5- Kocasını kurtaran kadın

S - Olağanüstü Zulüm

- 1- Hain akrabalar
- 2- Zâlim insanlar
- 3- Hain dadı
- 4- Diri diri gömülme

T - Seks

- 1- Kız istemek için üzerine oturuşan taş
- 2- Kız istemek (dünür gitmek)
- 3- Rüya tâbiri ile evlenen padişah
- 4- Mendil atarak evlenen prens
- 5- Ölü ile evlenme
- 6- İki kadınla evlenme
- 7- Doğmadan evlenmeleri kararlaştırılan çocuklar

- 8- Kocasını geceleri gören kadın
- 9- Kocasının (nişanlısının) düğününe giden kadın
- 10- Kızı ile evlenmek isteyen baba
- 11- Babasını evlendiren kız
- 12- Evlenme merâsimi
- 13- Düğünde serpilmiş şey
- 14- Kızını fakirle evlendirerek cezalandıran padişah
- 15- Bir kadına âşık olan üç kardeş
- 16- Ele âşık olma
- 17- Resim görüp âşık olma
- 18- Aşk hastalığı
- 19- Rüyada âşık olma
- 20- Sadakatsiz kadınlar
- 21- Bir kadına sahip olmak isteyen iki sevgili arasında hakemlik eden adam
- 22- Sevginin şiirle ifade edilmesi
- 23- Elma yiyerek hamile kalma
- 24- Yanagında açan güllerin koklanması ile hamile kalan kadın
- 25- Dua ile çocuk sahibi olma
- 26- Yumurtadan çıkan insan
- 27- Ölü gibi olan kadının mezarında bulunan çocuk
- 28- Doğum merâsimi
- 29- Yılan doğuran kadın
- 30- Çocuğa isim koyma

V - Din

W - Karakter özellikleri

X - Nükte

Z - Çeşitli Motif Grupları

1- Bitirme formülü

2- Formülistik sayılar

D - Büyü

D.2 - Taş Kesilme

Yangeç sudan çıkınca Hak emriyle taş kesilir.

Thomsen'in Motif İndeksi'nde yukarıdaki motife rastlanmamıştır.

D.1 - Tekrarlanan Dönüşüm

Şeytanın domuz, yılan, fere, bit şekillerine dönüşmesi.

2- Allah'ın emri ile beyaz yılanın beyaz bite, kara yılanın da kara pireye dönüşmesi

3- Şeytanın veli şekline girmesi

4- Şeytanın Iskender ve Bihterâh Bânu'nun adamlarının süretine bürünmesi

Th. sa.492 c.2 E.670

D.3 - İnsan olan hayvanlar

Denizden çıkan insan başlı balıklar

Kahkaha atan balıklar

Aglayan balıklar

Th. sa.34 c.2 D 370

Balık-insan

İnsan şeklinde olup, kanatları olan canavar

Th. sa.33 c.2 D 350

Kuş-insan

İtin taht olması, at kılınının yılan, suyun güle dönüşmesi Thomsen'de karşılığı bulunmayan bir motiftir

D.4 - Büyünün bozulması

İskender'in Adem Peygamber'in mezarından aldığı toprağı sihirli yılanların üzerine atması ile sihrin bozulması

2- Câzu avratlardan birinin Kal'a-i Zenân önünde boğazlanması ile kalenin büyüünün bozulması

3- İskender Şâh'ın İsm-i Azam okuyarak cin ordusunu yenmesi

4- İskender Şâh ve vezirlerin, sarayın dört kapısında bekleyen ifritleri İsm-i Azam okuyarak teshir etmeleri, sih-

rin bozulması.

5- Iskender'in İsm-i Azam'ı okuyarak câzuları ve hayvanlardan oluşan ordularını etkisiz hâle getirmeleri

5- Sihirli Objeler

Kapısı açılmayan sihirli kasır

Toprağı ilaç olan yengeç (taş kesilen)

Kör gözlerin açılmasını, sağırların duymasını üşüyenlerin ısınmasını, çocukları olmayanların çocuk sahibi olmalarını sağlayan taş

Hızır'ın suya batmayan seccâdesi

İskender ve askerlerinin sabırsızlığı sonucu kesilen, şükr etmeleri sonucu tekrar akan su.

Th. sa.108 c.2 D 931 (sihirli taş-binâ)

Th. sa.144 c.2 D 1155 (Sihirli halı)

Th. sa.168 c.2 D 1311 (Sihirli su)

7- Sihirli İlaçlar ve Sular

Yengeç tozunun çeşitli hastalıklara iyi gelmesi (ağız kokusunu gidermesi, idrar tutukluguna iyi gelmesi, iktidarsızlığı gidermesi gibi)

Th. sa.155 c.2 D 1246 (Sihirli toz)

Th. sa.249 c.2 D 1500 1. 28 (ilaç olan toprak)

NGhun gemisine yapılan necâsetin iyileştirici özelliği Th. sa.250 c.2 D 1500 137 (ilaç olarak kullanılan idrar)

5- Sihirli Objeler

Tılsımlı havuz Th sa.168 c.2 D 1311

Tılsımlı tavus kuşu ve yavruları Th. sa.108 c.2 D 931

15- Rüya Tâbircisi

1- Eflâtun Hekim'in, Sokrat'ın, Bokrat'ın Iskender Şâh'ın rüyâsını tâbir etmeleri

Th. sa 308 c.2 D 1712.3 (Rüyâ tâbircisi)

2- Eflâtun'un Iskender Şâh'ın rüyâsını tâbir etmesi

Th. sa.308 c.2 D 1712.3

E - Ölüm

9- Tabut - mezar

1- Feth-i Mataalib'in bir sin taşı üzerinde oturması

2- Cezire-i Kevvâk'da bulunan kubbe ve bu kubbe içindeki mezar-tabut

Th. sa. 292 D 1141 . 8 (mezar-tabut)

3- Iskender Şâh'ın devi kamyâş yüklü sığırlarla oyuna getirip öldürmesi

Th. sa. c.5 21113 (devin ölümü)

4- Hz. Nûh'a Azrâil'in gelip öleceğini haber vermesi

5- Sercân-ı Hindû'nun defin törenleri.

Ölüyü kâfurla yıkayıp siyah atlas ile kefenlemeleri

Yukarıdaki iki motifin dâhil edilebileceği motif grubuna Thomsen'de rastlanamamıştır

F - Harikulâdelikler

F.1- Harikulâde yerler

Yerlerinde altın biten cezire

2- Bir hoş sahra çayır u çimen içinde, Cezire-i Vakvak, ağaçlarından biten yemişleri saçlarından dallara asılı olan insan gibi olup, vak vak diye bağırdukları bir cezire.

3- İçinde câzu kadının bulunduğu sihirli mağara

4- Câzuların hâkim oldukları kale

5- Deniz kenarında hoş bir yer, çayır u çimen içinde, seccâdesini suya salmış bir adam oturur

6- Perilerin ülkesi, İran Turan bağları

Th. sa.220 c.3 F 818 (Harikulâde Yerler)

F.5- Olaganüstü Çocuklar

Nûh'un 40 günlük iken konuşması (Oğuz Kağan ve Er Manas 40 günlük iken konuşmuşlardır.)

F.L- Olaganüstü Yardımcılar

1- Bir feriştenin denize düşen adamı kurtarması

2- Hızır Peygamberin görünerek Iskender Şâh'a yardım etmesi

3- Hızır'ın arap şeklinde gelmesi, Iskender'i gâfil olmaktan kurtarması

4- Hızır'ın denizden seccâdesi ile islanmadan çıkıp Iskender Şâh'a nasihat etmesi

5- Hızır'ın kuş şeklinde gelip silkinerek adam olması, Iskender'e yol göstermesi

Th. sa.132 c.5 N 810 (Olaganüstü Yardımcılar)

F.8- Devleri Yenen Kuvvetli Adam

1- Iskender Şâh'ın canavarı öldürmesi

2- Iskender Şâh'ın karınca ordusunu yenmesi

3- Iskender Şâh'ın yılan ordusunu yenmesi

Th. sa.185 G.3 F 628. 2.3

F.9- Kuvvetli Kadın

Kal'a-i Zenan'ın hükümdarı Gehver Câzu

Th. sa.170 c.3 F 565.2

F.11- Rüyâ

Serdâd-ı Hindû'nun, mesnedinde yatarken rüyâsında bir ejderhanın kardeşini yediğini görmesi

2- Iskender Şâh bir gece düş görür rüyâsı gerçekleşir.

3- Iskender Şâh'ın rüyâsı

(Iskender Şâh'ın Serpâl-i Hindû ili ilgili olarak gördüğü rüyâ)

Th. sa. 270 c.3 F 1068 (Reaist rüyâ)

G - Canavarlar

1- Denizden çıkan canavar

- 2- Şekli insana arkası balığa benzeyen canavar
  - 3- İnsan şeklinde olup kanatları olan canavar
  - 4- Denizden avlanan, insan şeklinde, başı balığa benzeyen canavar
  - 5- Bir başı kadına, bir başı adama benzeyen iki başlı canavar.
  - 6- Denizden çıkan, vaktiyle Süleyman Peygamber'e serkeşlik eden canavar
  - 7- Denizden çıkıp, ağlayan dev
  - 8- Denizden çıkıp, kahkaha atan dev
  - 9- Başı ve yüzü geyiğe benzeyen canavar
  - 10- Sıfatı geyik, başı deve, arkası ata, kuyruğu sığır kuyruğuna benzeyen canavar
  - 11- At başlı, yeleli, alnı bürçekli, sinesi arslan sinesine benzeyen, tüylü, karnı balık karnı gibi pullu, kolları kaplan koluna, ayakları ördek ayacağına benzeyen canavar
  - 12- Adam şekilli, gözleri uzunlamasına, burnunun tek deliği olan, tepesi yassı, sakalı topuğuna kadar uzun olan canavar
  - 13- Kasır kapısını bekleyen ifritler
  - 14- Denizde yaşayan başı balık başına, yüzü adama benzeyen iki kanatlı balık canavar
Th. sa.349 c.3 G 334
  - 15- Cüzunun ejderha ve beberden oluşan ordusu
Th. sa. 285 c.3 G .200 G .299
- H - İmtihanlar
- 9- Sabır imtihanı
  - 1- İskender Şâh ve askerlerinin su ile imtihan edilmeleri, susuzlukla mücadeleleri
Th. sa.509 c.3 H 1553

2- Vezir Restetâlis'in şeytanı toprak ile imtihan etmesi
Thomsen'de ilgili motife rastlanmamıştır.

N - Şans ve Kader

6- Yardımcılar

Çobanın Irakî'ye Oguz'un yerini, konduğu yeri
göstermesi

Pîr-i Mübâreğ'in Iskender'e yol göstermesi

Th. sa.137 c.5 N 841

Q - Mükâfatlandırma ve cezâlandırma

1- Hak Teâla'nın Iskender ve askerlerini sabırlarından
dolayı su ile mükâfatlandırması

Th. sa.991 c.5 Q 64 (sabrın mükâfatı)

2- Her savaşın sonunda Iskender Şâh elde edilen
ganimetleri kendisine bir çöp dahi almadan vezirlerine,
askerlerine, haşeme ve hademe üleştirir. Savaşta yararlıklar
gösteren şehzâdelere hil'atler giydürür.

Söz konusu motifin dâhil edilebileceği motif grubuna
Thomsen'de rastlanmamıştır.

T - Seks

12- Evlenme Merâsimi

Bihterân Bânu'nun Erdevan Şâh'la evlenmesi, toy
şenlikleri

Th. sa.357 c.5 T 136.3

Z - Sınıflandırılması Güç Olan Motifler

Z- Formülistik Sayı

1- 40 atlı er hazırlanır

2- 40 kızıl küp

3- 40 ak güvercin

4- Dökülen malı bir vilâyetin kavminin 40 günde
taşıyamaması

3- 40 gün Sâbık'ın savmiada kalması
Th. sa.556 c.5 271.12

2- Yidi gün yidi gice yol gitdiler

3- Üç gün üç gice yol gitdiler
Th. sa.556 c.5 271.12

Hamzavî'nin Iskender-nâmesi üzerinde motif seviyesinde yapmış olduğumuz inceleme sonunda bazı motif gruplarının Thomsen'deki tasnife uymadığını da tesbit etmiş bulunuyoruz

NQh tufanı sırasında Kâbe'nin Allah'ın emri ile göğe yükselmesi

Geminin Hz. Hüseyin'in şehid olduğu yere dokunması ile sarsılması

NQh (A.S.)'un Allah ile söyleşmesi

Iskender Şâh'ın üzerine nurların saçılması, nurların iğinden peri-peyker bir kızın çıkması (Oguz Kağan Destânı'nda da gökten nur şeklinde peri yüzlü bir kız çıkmıştır.)

Ayet-i Kerime'lerin olumlu (olağanüstü) etkileri gibi bazı motifler olağanüstü olaylar olmaları sebebi ile her ne kadar Thomsen'deki F (Harikulâdelikler) başlığı altında değerlendirilebilir iseler de tam dâhil olabilecekleri motif gruplarına rastlanamamıştır.

Iskender-nâme'de bitirme motifi vardır. Bu, hikâye sonlarında "Ol gice orada yidiler içdiler, yatdılar uyudılar sabah olicak....." şeklinde tekrarlanan motiftir.

Âgâh Sırrı Levend "Türk Edebiyatı Tarihi" adlı eserinde "Tek Kahramanlı Hikâyeler" başlığı altında Hamzavi'yi değerlendirirken;

Kitaplarda "İskender - nâme", "Kıssa-i İskender" gibi adlar altında tesadüf edilen mensur İskender - nâmelerin Ahmedî'ye âit olduklarını ve bunların çoğunun İskender - nâme değil Hamzanâme olduklarını söyler.

Yaptığımız araştırmalar sonunda tesbit edebildiğimiz altı mensur İskender - nâme nüshasının da İskender'in maceralarını ihtiva ettiğini gördük. Bu konuda üzümlere Levend'e katılmadığımızı ve sözkonusu eserlerin özellikle Hamzavi'ye ait olduğunu belirtiyoruz.

MENSUR İSKENDER - NÂME NÜSHALARI

1- Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kütüphanesi No: 481-482 ve 818.

2- Hazine Kütüphanesi No: 679 ve 1535 - 1557.

3- III. Ahmed Kütüphanesi No: 3115 (Bütün Ciltler), İstanbul.

4- Üniver Kütüphanesi No: 1179, 3694, Ankara.

5- Türk Dil Kurumu Kütüphanesi No: A-150, Ankara.

6- Genel Kütüphane No: 580, Ankara.

7- B.M.M. Kütüphanesi, Ankara.

SONUÇ

Edebiyatımızda Hamza - nâme yazarı olarak bilinen Hamzavi'nin mensûr İskender - nâmesi şekil ve muhteva bakımından öbür İskender nâmelerden farklıdır.

Hamzavi İskender - nâmesi'ni manzum - mensur karışık tanzim etmiştir.

Manzum kısımlarda İskender Şah'a yapılan nasihatlere yer verilmiş. Bu bölümlerde genellikle dünyanın fâniliği, iyilik yapmanın, adâletli olmanın faydaları, iyi bir yöneticinin vasıfları gibi konular yer yer atasözleri ile de pekiştirilerek işlenmiştir.

İskender - nâme'de en hacimli bölümü mensur kısımlar oluşturmuş. Bu bölümlerde İskender'in savaşları, Çin'e ve Hind'e düzenlediği seferler, gittiği yerlerde gördüğü olağanüstü şeyler, av merâsimleri konuya uygun, oldukça sâde bir dille işlenmiştir.

Hamzavi'nin İskender - nâmesi'nde olağanüstü unsurlar hemen hemen bütün esere hâkimdir.

Eserin mensur kısımlarındaki olağanüstü olayları motif seviyesinde inceledim. Tesbit ettiğim motifleri Thomson'ın metoduna göre gruptandırımdı bu gruptandırma sonunda masal karakteri taşıyan motiflerin çokluğu dikkatimi çekti. Bunun hâricinde eserde halk hekimliğinin ilk örneklerini ___ necâsetin iyileştirici özelliği ___ ve hâla halk arasında yaşayan bazı âdetlerin ilk şekillerini ___ çocuğu olmayanların Âdem ile Havva'nın adını çağırmaları sonucunda çocuk sahibi olmaları ___ tesbit ettim.

Hamzavi'nin İskender nâmesi'nin diğer İskender nâmelerden farklı olduğunu daha önce söylemiştim Hamzavi'de Ahmedî'de olan Mevlüt, İlk Osmanlı Tarihi, İskender'in Ölümü bölümlerinin olmadığını gördüm. Hamzavi eseri Ahmedî'de olduğu gibi aruzun Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün kalıbıyla yazmıştır.

Hamzavi'nin İskender nâmesi İskender'in Oğuz üzerine seferi ile son bulmuş. Eser İ'tisam adlı birinin ağzından nakledilmiştir. Ancak bütün araştırmalarım rağmen İ'tisam hakkında sağlıklı bir bilgi elde edemedim.

Çalışmam sırasında Halk Edebiyatı malzemelerinden bazılarının ilk şekillerini tesbit etmek beni sahamız adına sevindirdi.

Halk arasında yaşayan ve ilk olma özelliği taşıyan malzemelerin milletlerin kültürel yapılarını tesbit etmede ne derecede önemli olduklarının göz ardı edilemeyeceğini kuvvetle belirtmek zorundayız.

Bu bakımdan çalışmamın, ileride üzerinde yapılacak diğer çalışmalara ışık tutacağı kanaatindeyim.

SUMMARY

Iskender-nâme in prose by Hamzavi, known as the writer of Hamzaname in our literature, differs from the other Iskender-names in respect to its form and content.

Hamzavi wrote his Iskender-name both in prose and verse. In verse Sections, he gave part the advice given for Iskender Shah. The subjects in those sections were usually about the mortality in the world, the use of being justice and kind, and the characteristic of being a good ruler. On the other hand proverbs were used to stress the meaning.

Hamzavi used the same rhythm as Ahmedi, "failâtün-failâtün-failün".

In Iskender-nâme, prose sections were widely used. The wars by Iskender, his voyage to China and India, the unusual things he happened to see there, and his huntings were written in prose and a pure language was used.

Hamzavi's Iskender-nâme is quite different from the works of Ahmedi and other writers of Iskender-nâme both in form and plot. Supernatural elements dominates almost the whole work.

Iskender-nâme in prose comes to an end with the attacks of Iskender against Oğuz. The nâme of the narrator is Itisam but I don't have much about him though I searched widely.

Iskender-nâme, the subject matter of my study, had a great importance in folk literature.

The motifs in prose sections of the work were classified according to the method used in the book of "Motif Index of Folk Literature" by Stith Thomson.

As a result of this classification I found out that many motifs were recorded under the title of F [supernaturalism] and D [magic]. This led me to the conclusion that work had some characteristics of tale.

Besides, it made me happy for the sake of art to find out the first traces of public medicine and the first forms of some traditions still alive among people.

For this reason, I claim that my study will shed light on any future study on this subject, because we can't ignore the importance of the first signs of traditions living among people to determine the culturale features of nations.

I S K E N D E R - N A M E

Nazar itdiler gördiler ki sunun inine göz irmez Andan ol iki serverler ol sunun aşağısında yukarı yürüdiler gördiler kim ne köprüsi var ve ne geçid var. Nâgâh su kenarında bir mil minareleyin nesne gördiler rahş sürüb Şâkûf ile Şâmûs ol mile geldiler yakın iricek, gördiler kim ol minaraleyin mili günden düzmişler şöyle dikilidür, uzun gâyet uzun, yığunı dahi yığun kim elli kişi ya sığar ya sığmaya ol iki serverler anı göricek, gâyet acebleşti. Ne kadar kim.....kaçdılar döndiler, fikr kıyas ırgörmediler ne nesnedir? Neyden düzülmüş bilmediler. Pes dönüb ol aradan at sürüb, Şâh'a geldiler ve bu taraftan dahi serverlerle gelürken Şâkuf ile Şâmûs geldiler irdiler Şâh'a..... serverler nitdünüz nice haberle geldünüz? didi. Şâh-ı Rûm sorıcak, Şâkûf aydur;

-- Yâ Salâr-ı Rûm, bu sunun ne köprüsi ve ne geçidi var amma su kenarında bir acâyib nesne gördük. Salâr-ı Rûm aydur;

-- Ey serverler kim ola ki .....
işimüz var gidelüm seni serverimüz katına iledelüm. Sana bir nesne sorıserler. Neydüğün bilecek olursan sana şol kadar nesne vireler kim tâ ölince sana yite didi. Şeytânî'r-racimi ol aradan alub Şâh-ı Zülkarneyn'in katına götürdiler Şâh dahi gördi kim kâşifler bir sahra-nişîn getürdiler. Andan Şâh aydur;

-- Yâ Irakî, sor bu kişi ne kişidür? Bu günden milün neyledüğün bilür mi? didi. Şâh böyle diyicek, Irakî dahi şeytana aydur

-- Yâ şahs ne kişisin? Racim aydur; sahra-nişînlerüz bu su üzere oluruz bunda toğduk, bunda öldük didi. Şeytani'r-racim böyle di-yicek Irakî aydur:

-- Yâ Sahra-nişîn, bu günden milî kim düzmişler bu nedür nişün düzülmüşdür bilür misin? didi. Andan Şeytan aydur;

-- Ululardan şöyle işidürüz kim bunu Zü'l-A'nâk dirlermiş bir pâdişâh düzmiş ve bunun tılsımı dahi vardur şol yire gömülü mermer direkdeki kazukda kaçan ki ol sikke-i çekicün ol Semud Dağı kazuğı urıcak, yir yarılır bu su taşar dahi çevresindeki ne olursa garka virür didi. Şeytan-ı lain böyle diyicek, Şâh ile vezirler birbirine bakışdılar anda ayıtdılar;

-- Yâ Sahra-nişîn, sen bu işi gördün mi olduğunu yohsa işitmek ile mi söylersin didiler. Seytan aydur;

-- Ey serverler, evvel zaman kim işitdüm ağızdan işitdüm inanmazdım tâ kim gördüm inandum didi. Ayıtdılar;

-- Yâ Sahra-nişîn niçe gördün? Seytan aydur;

-- Ey serverler ilerü zamanda kim oğlancuklar idük bunda bir ulu beğ geldi bu günden mili sordu tılsım idüğün didiler inanmadı vardı hükm eyledi, bunun çevresin kazdılar mal vardır deyü ol direkdeki kazuğ ile çeküci buldılar fikir kıldılar kim çeküç ile kazuğı uralar bu günden mil neydüğün bileler Pes buğur yüzbin zor ile çeküci götürüb direkdeki sikke bir kez urdılar yir yarıldı tılsım ile su taştı ol kavmin çoğun helak kıldı didi. Yani ol lain böyle didiğinden maksudu buydı kim Iskender bunu kosun sunun geçidin bulub geçmesün deyü. Pes buğur Şâh-ı Yunan racimden bu haberi işidicek, teşvişe düşdi. Andan döndi vezirlerine aydur; -Yâ vezirler bu Sahra-nişîn mi sözün dutalum yohsa bu levhdeki yazı sözünü mi? didi. Şâh böyle diyicek, Eflâtun Hekim aydur;

-- Bu Sahra-nişîn'in ne sözi olsun söz levühdeki tarihdür didi. Bokrat aydur;

-- Tarih sözi maqlata ola. Bu Sahra-nişîn gözüm ile gördüm dir didi. Her vezir yüz dürlü söz söyledi. Zira Seytan-ı racim bu sözle düzülmüş işlerin bozdu pes buğur vezirler biri biri söz alıcak, Kaytâs-ı Yunani aydur;

-- Yâ Salâr-ı Rûm yürün, siz bu mil katından cümleünüz gidiniz ki ben bu çekici bu sikkeye bir kez urayın tarih sözi rast ise köpriden bir nişan bulavuz ve eger Şahra-nişîn haberi rast ise su çıka. Ecelüm irmiş ise topuna kurban olam didi. Kaytas böyle diyicek, Şâh ile salâtin serverler ol yire gidince Kaytas-ı Yunânî ol sengîn çeküci revân eline alub başı üzre sala ge-türüb ol direkdeki demür sikkeye bir kez söyle urdı kim yir sarsıldı zelzele olmuş gibi hem ol günden mil dahi durduğı yerde deprendi bu hal şöyle olıcak, Kaytas yir sarsılıb mil deprendiğinde vehme düşdi tiz çeküci elinden kodı. Pes buğur server selâtin vezirler Şâh ile bir yire cem' oldılar ayıtdılar Sahra-nişîn didüğü söz vaki'dür zirâ kim çeküc sikkeye dokınıcak yir sarsıldı didiler şâh ile selâtin vezirler şöyle hayrân dururken anı gördiler kim kible tarafından bir arab çıka geldi revan Iskender Şâh'ın toğrısına yürüdi şâha yakın iricek sağ elinün yumruğın döğdi evvel Şâhı bir urdı göğsinde ne iken katı ne iken arkun. Andan Şâh'ın

arkasına geçüb iki yumruk dahi urdı serverler anı göricek, gazaba gelüb yir yirin el kılıca urunca ol arab yine gayb oldu Şâh ..... anı görüb acebleşüb birbirine bakişdılar. Pes buğur Sâhı Zülkarneyn aydur;

-- Yâ vezirler, bu ne aceb kişiydi kim geldi bizimle bu resme iş itdi gitdi didi. Andan ..... vezir aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, bu gelüb sizünle remz idüb giden kişi Hızır peygamber idi Aleyhi's-Selâm. Şâh aydur;

-- Yâ Vezir-i Hâs Hızır'un bir göğsüme iki arka urduğınun remzi nedür? Vezir aydur;

-- Yâ Salâr-ı RQm, Hızır'un evvel göğsine urduğınun remzi budur kim ya'ni didüğü ola Hızır'un kim Kaytâs çeküci sikkeye bir kez urdı korkmadın yine dutub iki kez dahi arkanuza urduğı remzi budur kim Kaytas-ı Yunanî yine çeküci iki kez dahi ursun korkmasun nitekim Hızır sizi korkmadın iki kez arkanuza urdı didi. Dahi Vezir hâmûş oldu. Râvi aydur, Vezir-i Hâs böyle diyicek

- 1- Bildi Iskender nitekim pâdişâh
Hızr'ı gönderdi görmedi bî-penâh
- 2- Hallidüben müşkilini gitdi ol
Kendüye götüre yine toğrı yol
- 3- Gussânın bahrine gark olmuş iken
Teşvîş içre pür mahal kalmış iken
- 4- Hak Teâlâ Hızr'ı virübidî ayân
Gussâsından geldi kurtardı revân
- 5- Zî-saâdet ol kişinün şehriyâr
Kim ana yardım kıla perverdigâr
- 6- Azmış işin onarub sağ eyleye
Rahmeti avniyle anı toylaya
- 7- Vay ana kim destgîr olmaya Hak
Her ne dutar ise yânıla sebâk
- 8- Her neye el sunar ise irmeye
Gözi rahat yüzünü hiç görmeye

- 9- Hak öğermek gerek işi başa
Kim kişi iletebile işi başa
- 10- Yohsa bin yıl hamd ider ise bir kişi
Hak onarmasa başarmaz bir işi
- 11- Zira Hak'dur işleden şöyle ki var
Cümle işi evvel ü âhir ey yâr
- 12- Pes buğur böyle olıcak kamu iş
Avn ana Hak'dan gerekdür iy biliş
- 13- Adem elinde ne vardurur iy cân
Kim bir işi işleye şöyle revân
- 14- Cümle işi işleden Hak'dur yakın
Ara yirde âdem âletdür hemin
- 15- Gerçi dirler âdemîde dahi hem
İhtiyâr-ı cüz'i var iy muhterem
- 16- Ehl-i tahkîk de kavli âşikâr
Söyle bil fâsiddür iy şehriyâr
- 17- Ger delil istersen iy pîş-bîn
İşbu kavli dinle nicedür yakın
- 18- Akl anundur nefis anundur cân anun
Pes âyet kim arada nen var senün
- 19- Kulda bes var kim iş işleye kul
Neye dirsın sen benüm deyü iy fuzûl
- 20- İş ıssıdur iden cümle işi
Ara yirde bâri sen kimsin kişi
- 21- Bir niçe gün Hak hatâl eyler seni
Sen seni kimse mi sanursın seni
- 22- Sendeki varlık kamu şöyle ki var
Hâlık'undur anlar isen şehriyâr
- 23- Ger bilicek olurisen sen seni
Gide senden şöyle bil ma u meni

Râvi aydur; kaçan kim Hızır peygamber aleyhi's-selâm is-
kender Şâh'a işaret kilub gidicek şeytan-ı lain anı kim gördi

hecil olub kendü azgunluğuna gitdi. Pes buğur Iskender-i Zülkarneyn Kaytas-ı Yunanî'ye aydur; Ey Server-i Yunan, di yine çeküci elüne al kim ayruk ihtiyatımız kalmadı didi. Pes buğur Kaytas-ı Yunanî yine ol Seng-i Asıyâbleyin çeküci eline alub ol amudun başındaki sikkeye şöyle urdı kim zir-i zeminler zelzeleye gelüb ditredi ve ol günden mil dahi şöyle indi kim düşmeğe yakın kaldı. Hem andan yine Kaytas-ı Yunanî tek-bîr getürüb yine bir dahi urdı râvi kavlince buğur bir .....
... kapı kim beğler melikler server selâtinler serâsime oldılar ve bir zamandan sonra anı gördiler kim ol günden mil minâreleyin düşmüş ol sunun ardına köpri olmuş yatur. Kıssâ dirâz kılmayalum. Buğur böyle olıcak. Şâh-ı Cihân leşker ile gün köprisinden yidi gün yidi gece geçdiler yiye içe; kona göçe gitdiler oniki gün yatub gündüz yürüdiler onüçüncü gün bir vâsi' sahrâya irdiler Şâh buyurdı, kondılar amma hekim kavlince şöyledür kim ol sahranın içi yılan birle şöyle toluydı kim bir taşı kaldursan altından bişi onı çıkardı andan leşkerden çok âdem helâk itdiler Şâh-ı Cihân hükm itdi ol yılanları kırdılar. Gezinince gördiler kim yürümeğe dükenmez güç kılub ol aradan gitdiler onyidi gün. Onsekizinci gün Berâ-yı Adem haddine girdiler, bir hoş otı suyu vâfir mekâna kondılar yaraklarına meşgûl oldılar. Bunlar bunda. Geldik imdi ol taraftan dahi Berâ-yı Adem'e haber irdi kim uş Rûm sultanı Iskender-i Rûmî Sindula beytine irdi Fûr Şâh'ı depeledi Keyd Şâh'ı kendüye musahhar eyledi buğur senün arduna geldi vilâyetünün sınırına girdi didiler. Râvi aydur, kaçan ki Berâ-yı Adem bu haberi işidicek hey-a hey kakıdı düşdi şol kim gazabı bahrî başından aşdı tahtınun üstünde gâh durdı gâh oturdu. Andan kakımak birle hükm kıldı kim leşkerini cem' ideler Iskender-i Rûmî'ye karşı geldiler. Bes buğur Berâ-yı Adem'ün vezirleri dört yüz pâre şehre altı yüz altmış kal'aya onsekiz bin sancak vilâyetine nâmeler gönderdiler tâ kim kırk günde on yedi kez yüz bin yarar er Berâ-yı Adem'ün tahtgâhı, Şehr-i Hümâ'ya cem' olalar ve bir nâme dahi Berâ-yı Adem ulu karındaşı Râ-yı A'zâm'a yazdı kim Rûm Sultanı Iskender-i Rûmî Sindulâ beytin aldı Fur Şâh'ı öldürdi. Uş benüm üzerime geldi siz dahi bu halden gâfil olun didi ve nâmei Kâsıd birle karındaşı Râ-yı A'zâm'a gönderdi. Kıssâ dirâz kılmayalum. Kendüsi kırk günde on yedi kez yüz bin yaraklu çadırlu eri katına cem' eyledi ve Şehri Hümâye'den yidi menzil yol Iskender-i Rûmî'ye karşı gitdi bir hoş sahrâya yitdi ot su kolâyın alub kondı yollara gözci koyub Iskender'e muntazır oldu kim gelecek cenk kıla ve bu taraftan dahi Şâh-ı Zülkarneyn yiyü içe; kona göçe geldi Berâ-yı Adem ilinün içine girdi anca kim Berâ-yı Adem'e yidi günlük yol kaldı andan Şâh-ı Yunan Eflâton Hekim'e aydur;

-- Ya Eflâtun didi Berâ-yı Adem'e benüm ağızundan bir nâme yaz. Nâme içinde ol Berâ-yı Adem'e nasihat kıl andan remz ile korku haberlerin vir didi Şâh şöyle diyicek Eflâtun Hekim dahi kalemi Kaytas eline alub fikr ü firâset bahrine talub bir hoş nasihâtler vehimnâk remzler ile düzdi müşkîn hatem urub şâha sundu andan Iskender Şâh dahi nâmei Bertus Vezir'ün eline virdi aydur;

-- Yâ Bertus-ı Hâs, al bu namei Berâ-yı Adem'e var ağız cevabı şöyle digil kim -iy Berâ-yı Adem uş Rûm sultanı Iskender Şâh vilayetine geldi seni görmeklige di sen dahi ana karşu var izzet için yerâğ ile değil didi. Şâh böyle diyicek, Bertus Vezir dahi Şâh'dan nâmei alub yol yarağın kılub Şâkuf-ı Rûsteni bile alub kırk kul rikâb-ı cenâb düzdi şöyle kim pâdişâhlar begencekleyin andan sâz u selb üzerinde arayıde kılub azm-ı Berâ-yı Adem idüp gitdi ol gidicek Şâh-ı Yunan dahi çeri yarağın itdi ve ol taraftan dahi Bertus Vezir'le Şâkuf-ı Rûsteni ol yidi günlük yolu iki gün iki gicede geldiler üçüncü gün ale's-sabah bir mu'teber sahraya irdiler nazar itdiler gördiler kim Berâ-yı Adem leşkeriyle oturur

- 1- Yir yir bin hayme ve çadır kurulu
Bî-kıyas bungâh seyvân urulu
- 2- Sançağ u peyker alem-i şeyta dahi
Mişe gibi leşker içi iy âhi
- 3- Nireye baksan görinen ol zaman
Gözlerine leşkeriydi iy kulân
- 4- Sanasın âdem denizidür durur
Gâh gâh deryâleyin san mevc urur
- 5- Söyle sankim zerre divler bir yire
Cem' olmuş kim Süleyman'a ire
- 6- Ger göreydi ol çeri-yi Nerremân
Nerm olur idi o dem içre heman
- 7- Cün bu resme leşkeri şöyle ki var
..... Bertus şâh ilçisi iy yâr
- 8- Barmağın dişleyüb şöyle kalur
Ancılayın leşker hayrân olur

Râvi aydur, kaçan kim Bertus Vezir, Şâkuf-ı Rûsteni kim ol azametlü leşkeri göricek, at sürüb leşkere yakın iricek,

Berâ-yı Adem kavmi gördiler kim bir hoş muhteşem kişiyle bir salâbetlü server kafalarınca kullar geldiler çerilerine yakın irdiler bunlar dahi ilerü yürüyüb sordılar kim ne kavimsin? Kandan gelürsin? Ol kavim sorıcak, Şâkûf-ı Rûstenî aydur; Iskender Şâh'ın kullarıyuz Hindistan sultanı Berâ-yı Ademe ilçilige geldük didi. Pes buğur ol kavm at sürüb Berâ-yı Adem'e haber kıldılar kim Iskender-i Rûmî'nün kâsıdı geldi diyü Berâ-yı Adem dahi buyurdı hâciblere Iskender Şâh ilçisine karşı vardılar Bertus Vezir'le buluşub görüşüb istikballeşüb leşker içinde gezdürdi alub şâhlarına geldiler. Kıssaı diraz kılma- yalum Bertus ile Şâkûf'ı alub şâhları Berâ-yı Adem bârigâhına geldiler revân, divân içine girdiler, kaçan ki Bertus Vezir Berâ-yı Adem'ün divanı içine girdi bir acâib divan gördi şöy- le kim hayrân kaldı nite gördi kim kırk dört kıvıl altın di- reklü, uzun bir kıvıl atlas bârigâh kurulmuş andan ol bârigâh içinde kırk dört paylu bir murassa` taht urulmuş taht üzerin- de Çetr-i Hümâyun kurulmuş çetr altında taht üzere Berâ-yı A- dem oturmuş başında cevâhirî tâc, egninde libâçe-i zerkeş, bilinde Kemer-i Keyyâni, sağında solında sâhib-i serîr sul- tanlar ve tâcdâr melikler durmuşlar ve kafasında altmış bin kişi kemerlü kullar tiğ ü teberler dutmuşlar yalnızca şöyle kim gözi kamaşdırur ve dört yüz kırk dört vezirler dahi zer- rîn sandaliyeler üzerinde karşusunda karar kılmışlar bin altı yüz hâcibler saffa durmuşlar yidi yüz çavuşlar karşusına fer- mândâr durmuşlar on yidi kez yüz bin er yaraklu sipâhi Berâ- yı Adem'ün tahtını altmış kat üste alub durmuşlar. Râvî ay- dur; Bertus ile Şâkûf bu tantanaı göricek Iskender Şâh salta- natın unıtdılar pes buğur Bertus ile Şâkuf ilerü yürüyüb Be- râ-yı Adem'ün tahtına karşı yidi yirde baş urdılar yakın va- rıcak el koşurub izzet ile karşı durdılar Şâh'ı Hindistan'ın devam-ı devletine duâ kıldılar duâdan sonra Bertus Vezir ağız cevâbı didi kim

-- Yâ Sultan-ı Hindistan, Rûm sultanı Iskender-i Zülkar- neyn aydur kim uş vilâyetine geldük, izzet için bize karşı gelsün, istikbâl kılsun dir didi. Dahi hâmûş oldu. Kaçan kim Bertus'dan Berâ-yı Adem bu haberi işidicek, hey a hey kakıdı şöyle kim yıldırım gibi şakıdı kâsı kıldı kim Iskender kâsıd- ların depeleye amma vezirleri komadılar pes buğur bir hâs â- kil, âmil, kâmil nefeslü veziri var idi adına Zermiyan dir- lerdı Berâ-yı Adem gazab itdigiyçün dürlü nasihat virdi ne didi Salavat ve pür Muhammed'e

- 1- Zermeyân aydur iy Şâh-ı mu'teber ilçilerden kim işidesin haber .
- 2- Tatlu söz dirler ise inanmasın Yalvarursa havf iderler sanmasın

- 3- Zira ilçiler dilinde İskender
Çok müdâre söz olur iy Şehriyâr
- 4- Bir dahi kim ilçiler iy piş-bin
Katı söz söyleyicek şöyle yakın
- 5- Olsun sen kakıma iy şehriyâr
Zira anı ilçi söylemez ki var
- 6- Şemmâdi dilinden anı şerh ider
Şâh ne dise ilçi ol yola gider
- 7- İlçide yokdur günah iy mu'teber
Şâhı emr itdüğini virür haber
- 8- Şâh-nâme içre bu sözi iy cân
Evvel âhir dinlemedün mi âyân
- 9- İlçilere yok durur ölmek iy şâh
Böyle dimişdür her ülu pâdişâh
- 10- Bes buğur böyle olıcak iy sehi
Evvelkiler yolını dut sen dahi
- 11- Tâ ki, tahtun pâyesi dura dürüst
Devletler rükni dahi olmaya süst
- 12- Pes zamâne işine kakımagıl
Hem zamâne kazuğı dokımagıl
- 13- Dünyânun milkine şâh olan kişi
Ki tahammülle gerekdür her işi
- 14- Tâ anunla baht u devlet yâr ola
Ateşi Nemrûd ana gülzâr ola
- 15- Yohsa her söze kakıyuben sen
Devletinde bil durur tizcek düşen
- 16- Devlet işi pes gerek kim sabr ide
Her yolu sabr u tahammülle gide
- 17- Er odur kim tağ gibi ola pâydâr
Hem vakar ehli ola şöyle ki var
- 18- Sen vakarun bekle başuna kakıma
Nefse uyub yıldırım tek şakıma

- 19- Yohsa nefsün seni bir gün iy fünûn
Tizlig ile düşürür bil ser-nügün
- 20- Nefse uyma iy cihāngir er isen
Değmesün kakıma server isen
- 21- Ger dutarsan sen bu sözi şehriyâr
Mâl u milk içre olsun pâyidar
- 22- Kurtarasın nefs elinden pes seni
Kalmaya sende dahi mâ u meni
- 23- Ma u menden çü seni kurtarasın
Rast bundan sen naime varasın
- 24- Ol makama varıacak sen iy güzin
Hor vildan bulasın pâk, dîn
- 25- Fâilâtün fâilâtün fâilât
Nefsi terk it ister isen sen necât

Yirmi ikinci meclis oldur kim Iskender Şâh ilçisi Adem'-
den Şâh cevab alındı

- 26- Dil aceb işide yine cân bülbüli
Çün gönülde gördi açılmış güli
- 27- Çün gülişân açıla taze vü ter
Bülbül anı göricek lâ-büd öter
- 28- Pes güli gördün iy bülbül söylegil
Dile gelüb derdünü arz eylegil
- 29- Andelibisin çü cânun sen ayân
Cân ilinün sözlerin eyle beyân
- 30- Hoş durur candan haberler söylemek
Akl ile hem anı idrâk eylemek
- 31- Akl ile cāndan haber gelse dile
Işk ile sem' itdürür ölen dile
- 32- Dildedür cânun hayatı bil ayân
Her sözünü cânun dil kılur beyân
- 33- Dil dirildür sözi her kim söylese
Eglenür sözde ne var şerh eylese

- 34- Dil durur bil dil durur bil dil durur
Her sözi bilmeyene dil bildürür
- 35- Ger dilersen bilişesin gül ile
Müzeyyen olgıl dün gün bülbül ile
- 36- Tâ ki dilden sana vire ol haber
Ol haberden tuya cânlar hoş eser
- 37- Kankı cân sözden eser kim anlamaz
Ya söz ehlinden haberler dinlemez
- 38- Söyle bil ma'nide ol magbun kalur
Ademî sÛret veli hayvan olur
- 39- Ademî oldur ki ma'ni anlaya
ilm ehlinden hayırlar dinleye
- 40- Tâ bile ol ilm içinde kim ne var
Hem neler hilkat idiyor Kırdigâr
- 41- ..... Yürüye ol hayvan sıfat
Bilmeye nedür kâinât-ı ma'rifet
- 42- Söze gelicek kişi sana özin
Anı bilmez kim bitürmiş kendözin
- 43- Ol kişiden bil ki câru yig durur
Kim yürür meclisinde yüz yire sürür
- 44- İy karındaş nesne sanma özünü
Gel yire sür dem-be-dem sen yüzünü
- 45- Hâke salmayınca kendözin iy yâr
Mu'teber olmaz kişi şöyle ki var
- 46- La'l-ı güher içre bir dâne iy cân
Ger durur bin yıl dahi bil bî-gümân
- 47- Yine bir dane durur artmaz iy yâr
Düşmeyince toprağa bitmez iy yâr
- 48- Bu tarikat şerhidür dir men sana
İşbu kissâ bir bahânedür bana
- 49- Bu dükenmez sözi bunda koyalum
Yine İskender sözünü duyalum

Râvi aydur kaçan kim Zermeyan Vezir Berâ-yı Adem'e kim nasihat itdi. Berâ-yı Adem'ün dahi Iskender Şâh kâsıdı Bertus Vezir sözine kakımaqlığı gitdi. Andan kendü kendüye fikr itdi. Aydur;

-- Yâ kâsıd, kanı Iskender'ün nâmesi? didi. Berâ-yı Adem, böyle diyicek Bertus Vezir dahi Iskender Şâh nâmesin öpdı dahi Berâ-yı Adem böyle diyicek, bir has vezirine aydur: Yâ vezir, Iskender-i Rûmi'nün nâmesin okı görelüm ne yazmış bana nicesi medhler düzüb duhûl kılmış ve hem bana nice kul olmağa gelür didi dahi Berâ-yı Adem Kibr eliyle bıyıkların burub sağ u sola bakındı. Bes Buğur Berâ-yı Adem'ün dahi ol has veziri Zül-karneyn nâmesinün nikâbın götürüb mütâlaa kılub Berâ-yı Adem'e beyân kılub şöyle didi kim

- 1- Böyle dimiş nâmede ol nâmdâr
Ki evvelin nâme be-nâm-ı girdâr
- 2- Sani' ü âlem kadim ü lem-yezel
Sâyesini üstüme saldı ezel
- 3- Milki içre beni sultan eyledi
Halkı bana bende fermân eyledi
- 4- Bes kemâl için dahi iy Râ-yı Adem
Bana karşı gelesin birkaç kadem
- 5- Kim ulu'l-emr olana şöyle ki var
Hep muti' olmak gerek her şehriyâr
- 6- Ger bu hükme pes mûti' olmaz isen
Bize karşı lutf ile gelmez isen
- 7- Şöyle belle âsi olursın devlete
'Ak olana bil ne dirler iy .....
- 8- Fursandı bil ki âsi oldu hem
Görince kıldum anun ömrini kem
- 9- Şâh-ı dâdât kim yenemedi beni
Görmedin mi sonra neyledüm anı
- 10- Bir tabanca ile urmuşam ana
Kim eliyle virdi tahtını bana

- 11- Tenkûli Gûrci de geldi ansızın
Seyyidüm önünde .... iy güzün
- 12- Sonra anı dar kıldum zâr ü zâr
Kıldu-ıssuz yapduğı ol kasru dâr
- 13- Asi oldu bilmedi Şâbur dahi
Leşkerin sıdum tağıtdum iy âhi
- 14- Sonra bildi beni kul oldu bana
Ben dahi virdüm Horasan'ı ana
- 15- Keyd-i Hindî bana âsi olmadı
Benümle ceng ü gavga kılmadı
- 16- Ben dahi başum beraberî anı
Yâr idindüm, sevdiğiyçün ol beni
- 17- Sen dahi ger âsi olmazsan bana
Yine virem mülkünü cümle sana
- 18- Sen dilersen kim olasın sağ esen
Bencileyin Şah'â hizmet eylesen
- 19- Yok mı dîrsin geldüm irdüm uş sana
Di cevâb eyle kılıcunla bana
- 20- Kim kılıçdur düşmene çâre vü defi'
Dahi hile idemedi ana nefî'
- 21- Gâfil olma di yarag it bi-şitâb
Söz tamam ve'sser âlem ve's-sevâb

Râvi uydur: Kaçan kim Berâ-yı Adem Iskender Şâh nâmesi haberin işidicek yine gazaba gelüb kakıdı buyurdi nâmei yırt-dılar yabana atdılar Buğur Berâ-yı Adem buyurdi çerisi yarak kılub ceye gördi on yidi -kez- yüz bin atı gecimliü kendü cebelü eri arz kıldılar cümlesi süvar olub saff u alaylar arâ-yide kılub yir yir sancaklar alemler dikdiler dahi şöyle hazır durdılar andan Berâ-yı Adem'ün çavuşları Iskender Şâh ilçisi Bertus Vezir'le Şâkuf-ı Rüsteniî alay-be-alay gezdirdiler çerilerin çerilerine göstermek için Buğur filler safına götürdiler Bertüs ile Şâkuf dahi nazar kıldılar gördiler kim yigirmi dört bin filler saf saf dururlar ve üzerlerinde tah-talar bağlamışlar, Sitareler vurmuşlar, Babur peleng-sûret Hindûlar hazır durmuşlar ellerini de sâz ü selblerine urmuş-

lar şöyle kim görenlerün zehresi çâk olur. Râvi aydur, Bertûs ile Şâkuf ol yaraklu filleri göricek birbirine bakışub göz kakışınca ol filbânlar Iskender Şâh ilçisine harasan göstermek için fillerin başlarına küllâblar urdılar üzerlerindeki ceng eri dahi na'ralar haykırırdılar bir vehimnâk velvele oldu kim sanasın kim arsa-i arâsât sûrı uruldu Bertûs'un Şâkuf'un akılları başlarında serâsime oldu andan hisselerin cem idüb kendüleri dirdiler ve lik gâyet havf-nâk düşdiler. Râvi kavlince, yine Bertûs ile Şâkuf'ı Berâ-yı Adem'ün katına götürdiler. Bes buğur Berâ-yı Adem dahi buyurdu. Zermiyân Vezir'e Iskender-i Rûmi nâmesine cevab yazdı. Nükte-i mücûmet birle andan Berâ-yı Adem nâmesi Bertus eline viridi. Ağız cevabı aydur:

-- Yâ kâsıd uş leşkerimi, fillerimi, yat u yarağımı, saltanatımı, heybetimi gördün. Var Iskender-i Rûmi'ye ayıt kim bana gelürse kefenin boynuna tolasun, gelsün ve gerni kendüyi fil ayağı altında helak kıluram didi dahi Bertûs'ı yine Iskender Şâh'a gönderdi kendü yarağına meşgûl oldu ve bu taraftan dahi Bertûs ile Şâkuf iki gün iki gicede Iskender Şâh'a geldiler. Begler, melikler, server ü selâtinler dahi Bertûs ile Şâkuf geldüğün gördiler. Haber için cümlesi Şâh bâriğâhına cem' oldılar. Bertûs vezir sözine kulak urdılar. Bes buğur Bertus dahi ağız cevabın aydur:

-- İy Şâh-ı Zülkarneyn! Berâ-yı Adem aydur kim Iskender-i Rûmâ bana gelüse kefen boynına daksun gelsün ve gerni leşkeriyle kendüyi fil ayağına basdururam dir didi. Andan Bertûs-ı Hâs Berâ-yı Adem nâmesin Şâh-ı Yunan tahtına iletirdi, altında kodı. Buğur Şâh-ı Yunan Eflâtûn Hekim'e işâret itirdi. Eflâtun dahi Berâ-yı Adem nâmesin alub, Şâh'a beyân kılub okıdı. Ne didi?

- 1- Nâmesinde dimiş ol Râ-yı Adem
Milküme niçün girüb basdun kadem
- 2- Vafsumı benüm işitmemişdün
Kim bu resme kanuna elün yudun
- 3- Dirliğünden benzer usandum hemin
Kim benüm kılıcuma irdün yakın
- 4- Heybetümden kan kaşanur ejderha
Na'ra ursam nerre şîr durmaz rehâ

- 5- Yayımı Düstem basamaz kurıcak
Gürzüme doymaz kimesne urıcak
  - 6- Bini Fur-ı Sınd gibi sanma sen
Bu yinice devlete inanma sen
  - 7- Yüz altmış yidi yıl durur tamam
Pâdişah bilür beni bu hâs u âm
  - 8- Kimsene bir gün ilüm üzre gelmedi
Bu vilâyetden bir iğne almadı
  - 9- Uş bineyüm rahşuma ben pür hüner
Yidi iklimi alayın ser-te-seser
  - 10- Kamer ideyin big ise Iskender'i
Düşmenüm hergiz yaraşmazdur diri
  - 11- Gelmesün gitsün yine budur peyâm
Evvel âhir nâme içre ve's-selâm
- Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

Râvi aydur kağan kim Eflâtun Hekim Berâ-yı Adem nâme-
sin bu vech ile okudı. Şâh Zülkarneyn işidicek, güldi. Andan
Şâh-ı Cihân sağ sol beğlere, meliklere aydur:

-- İy serverler! Berâ-yı Adem'ün lafı ne aceb laf. Bizi
dahi hiç begenmemişe benzer ki cümeline mağrurdur ve leşkeri-
ne, malına tekye kılmuşdur. Düşmeni kendüden alûze bilmişdür.
Yâ serverler! Söyle bilün kim cehle mağrûr olanlar âkibet
magbun kalur ve leşkerine tekye idenler mansıbdan tiz düşer
ve düşmenin begenmeyenler, düşmeni elinde giriftâr kalur di-
di. Şâh-ı Cihân böyle didüğinden sonra yine Bertûs Vezir'e
aydur:

-- Yâ Bertûsü-i Zaman! Berâ-yı Adem'ün leşkerin yât u ya-
rağın nice gördün? didi. Andan Bertûs-ı Hâs aydur:

-- İy Şâh-ı Heft-Kişver! Berâ-yı Adem buyurdı, Sâkuf-ı
Rüsteni birle ben bendeni çavuşlar bir gün bir gice çerisi-
nün içinde gezdürdiler. Çerilerin yarakların göstermekçün on
yidi kez yüz bin er gördük, bin yidi yüz alay bağlayub dur-
muşlar, at eri cebe vü cevşene müstagrak olmuş ve bir dahi
yâ Zülkarneyn-i Cihân, yigirmi dört bin filleri saf bağlayub
durmuşlar. Cümlesi evlâd-puş ve filler üstine dahi tahtlar

bağlamışlar, her taht üzere dahi yidişer cebelü cenkçü hindû-
lar durmuşlar. Bizi göricek, fil-bânlar filleri gıjgurtdılar,
fil-bânlar dahi na'ralar haykırışdılar. Bir acâyib gırriv ol-
dı kim gırriv heybetinden akıl başumuzdan serâsime olmuş. Bir
zaman şöyle kalmışuz. Bundan yine yâ Zülkarneyn Şâh, bizi Be-
râ-yı Adem katına iletdiler. Nâmeyle ağız cevâbı virdi dahi
yine hazretüne virübidi. Uşda geldük, gördüğümüz `ilâm kılduk
deyüb hâmûş oldu. Bes Buğur Iskender-i Zülkarneyn, Berâ-yı A-
dem'ün çerisi çokluğun ve filleri vasfın işidicek acebledi ve
hem çok ihtiyât itdi. Zirâ kim ihtiyât gereklü nesnedür. İh-
tiyâtsiz kişiler, degmenüz, işin başa atamaz, ayakda kalur.
Her kimden gerekse aluze olur Iskender Şâh dahi bir nücüm sa-
at fikre vardı. Firâset eliyle akli gönül tahtına geçürdi.
Hayâli tarh idüb akl ile meşveret itdi. Döne, ölçe fikri şuna
irgördi kim Berâ-yı Adem'e şeb-hûn kıla.

Râvi aydur; kaçan kim Şâh-ı Cihan akl ile kim danışdı.
Düşmene şeb-i hûn gereklüsin bildi. Andan başın kaldırub ve-
zirlerine aydur; uş Bertûs Vezir'ün berâ-yı Adem leşkerin ni-
düğün haberin işitdinüz, bildinüz anunla biz dahi neye bulaş-
mak gerekdür diyün, tedbir kılun didi. Şâh şöyle diyicek ev-
vel Keyd-i Hindû aydur:

- 1- Yâ Iskender Şâh nâme içre hem
Şöyledür işbu haber iy muhterem
- 2- Her kaçan kim birbiriyle iki şâh
Uğraşub ceng itse iki pâdişâh
- 3- Kankınun az olursa leşkeri
Gice baskınun ide iy yol eri
- 4- Leşkeri çok olanun iy şehriyâr
Leşkere garra olur şöyle ki var
- 5- Garra olan gâfil olur iy fûnûn
Düşmenine âkibet olur zebûn

Râvi aydur; Kaçan ki Keyd-i Hindû bu resme kim ra'-yı
tedbir sözün söyledi cemi' begler, melikler, server ü selâtin
vezirler cümlesi âferinleyüb ayıtdılar kim iy Şâh-ı Cihân,
düşmene şeb-hûn itmek yigrekdür diyişdiler.

- 1- Yâ Iskender dûn işin elden koma
Şöyle kim düb'a gelür gider hümâ

- 2- DŪn iſidŭr yigregi cŭmle iſŭn
Gŭr ki biſmiſ bulinur .... aſun
- 3- DŪn iſini iſleyen kadre irer
Bu ſebistān bahri iġre dŭr direr
- 4- Kadrini bilmek gerekdŭr dŭnlerŪn
Tā ki ıyd ũ nevrŪz ola gŭnlerŪn

Rāvi aydur: Kaġan ki vezirler sŭzi hatm itdiler. Hızır Peygamber Alleyhi's-selām ol meclisde hazır durmıſ idi. Vezirler sŭzine kulak urmıſ idi. Bes Bugur Hızır durduġı yirden ilerŭ yŭrŭyŭb aydur:

-- Yā Iskender-i Zŭlkarneyn! Hak Tebāreke ve Teāla mŭr-sel Peygamberlerine kim sāhib-i risāletlerdŭr mi'rac virse dŭn iġinde virŭrdi ve evliyālara dahi keſf-i kerāmet kim kılur dŭn iġinde kılur ve her tālib kim Hak Teāla murādına ir-gŭre dŭn iġinde irgŭrŭr. Gŭndŭz iſi ũzere gice iſinŭn yigreki oldur kim uyur ardınca uyanık gibidŭr ve her kim gice bīdār olursa iſin gerekligiyle hāsıl kılur ve bir dahi bu kim yā Zŭlkarneyn, dŭn erinŭn űnine kimse durmaz, durursa dahi cevap virmez ve gerni sen dahi dŭn eri olub dŭſmen ũzerine varasın feth-i zafer bulasın hasmunı pāy-māl kılasın. Yā Zŭlkarneyn, dŭn iſi hoſ olur. Eger dŭn iſin dāim iſ idinesin, dŭſmanlarını bir kıl ile kande dilersen yıdasın didi. Dahi Hızır Aleyhi's-selām gayb oldı. Iskender ſāh vezirleriyle bu sŭzi iſi-dicek, ſāh-ı Cihān bildiler kim yine Hızır'dı geldi, remz itdi, giddi. Hızır gidicek, ſāh-ı Cihan dahi ſād u hurrem oldı. Cŭmle havfı iġinden ġıkdı. Andan ſāh-ı Yunān kendŭnŭn iſine akl ile nazar itdi. Gŭrdi kim Hızırın iſareti, vezirlerin iſareti, kendŭnŭn niyyeti ſeb-i hŭn ũzere oldı. Bes Bugur ſāh-ı Cihan, ol nasīhati dutub ser-leſkerlere buyurdı: Derhāl leſkeri bindŭrdiler. Bār u bungāh hayme ve ġadırlar indŭrdiler. yidi kez yŭz bin eri saff u alay baġladub, Iskender ſāh, Kaytas-ı Yunānī'ye, Kaysun-ı Kırımī'ye, Sŭheyl-i Serhī'ye, Taa-rim Belhī'ye, Miſſām-i Cebelī'ye aydur: Yā serverler diyŭn bu yidi kez yŭz bin erden gŭzīdesin seġŭn ſŭyle kim atı kendŭ ġin pulād-pŭſ olalar didi. ſāh bŭyle diyicek, ol yidi serverler dahi yidi kez yŭz bin erden iki kez yŭz bin dahi altmıſ bin ſŭyle er seġdiler kim her biri nerrīmān kamer-mandi atı dahi ..... kulaġına eri depesinden tabanına geyimlŭ geġimlŭydi. Rāvi aydur: Kaġan ki Iskender ſāh ol iki yŭz altmıſ bin gŭzide er kim seġdŭrdi. Andan Restetalis Vezir'e aydur:

-- Yā Hekim, sen bu bākī leſker ile benŭm der-pāyuma gel.

Ben bu güzide, ser-firâz serverler ile düşmen üzre varayım. Hak Teâla rast getürse Şeb-i hûn kılâyduk ola mı? didi. Andan Iskender-i Cihân ol iki yüz altmış bin pulâd-pûş leşker ile düşmen tarafın dutub durdı. Dahı gicei gözledi. Tâ şuna dek kim gice irdi.

- 1- Gitdi gündüz gice geldi iy güzîn
Karanlık gizledi aydın yüzün
- 2- Şem nathın durdı ve gizlendi âk
Yandı oniki buruc üzre çerâk
- 3- Hem şebistân kapladı yir yüzni
Anı gözler gün çererdüb gözini
- 4- Heft rengi yiryüzünün iy Paşâ
Oldı yik reng bu felek başdan başa
- 5- Rûzigâr çün kendüyi böyle eyledi
Dinle imdi Şâh Iskender söyledi.

Râvi aydur: Çünki gice irdi. Iskender-i Zülkarneyn A.S. ol yidi serverleri Çihil-pâ-ı Irâkî'i önine saldı. Ol iki yüz altmış bin güzide er ile Hak Teâla'ya tevekkül kılub dahı Berâ-yı Adem üzerine azm idüb gitdi. Şâh-ı Yunan gidicek, Bugur Restetalis Vezir dahı bâkî leşker ile Şâh'un der-pâyın sürüb gitdi ve ol tarafdân dahı Hidüstân Şâhı Berâ-yı Adem yüz bin er karavula koyub kendü yimiş, içmiş, mest yaturdı.

- 1- Gafletin gör bî-akıl ahmak erün
Düşmeni olmuş iken Iskender'ün
- 2- Şöyle gâfil karşı ana yatmak n'olur
Düşmenünden Şâh olan gâfil mi olur
- 3- Gâfil olan düşmeninden iy Paşâ
Şöyle bil tâc urınamaz başa
- 4- Şâh ki gâfil yata düşmenden iy yâr
Devletinden tiz düşer şöyle ki var
- 5- Şâh-nâme içredir Rüstem iy cân
Şâhı leşker saklayamaz bî-gümân

- 6- Şâh gerek kim leşkerini saklaya
Gice gündüz kalmaya işden kaya
- 7- Bir dahi temsil buna şöyle ki var
Çobanı koyun mı bekler şehriyâr
- 8- Bes koyunun beklese gerek çoban
Tâ ki kurd almaya anı iy yâr
- 9- Gâfilin yatmağıla iy yol eri
Söyle bil kimse başarmaz leşkeri
- 10- Şâh-ı leşker iş başarmaz ancak
Kırpüğünü birbirine katıcak
- 11- Katma kırpük yatma baş urma yire
Hak Teala tâ bana fırsat vire
- 12- Yohsa gâfil yatub uyuyan kişi
Nicesi başarısız her bir işi
- 13- İş eri olan kişi yatmaz iy yar
Evvel âhir budurur sözüm ki var

Râvi aydur ol dün İskender-i Cihân şöyle kerem sürmüş i-
di kim sabah olmadın, gün görmedin ol iki yüz altmış bin gü-
zide er ile Berâ-yı Adem'i basa düşdü. Ahabâr içinde şöyledür
kim kaçan ki İskender Şâh ol deryaleyin çerinün üstine geli-
cek buyırdı leşker seyli var. Giderken sedd-i İskender gibi
durdı. Derhâl rahşlarından inüb rahşlu rahşının zîr teng ze-
ber tengin berkidüb kulak virdiler cebe vü cevşenlerin üzer-
lerinde tekrar berkidüb yine süvar oldılar. Bes buğur sancak-
lar, şavklarun çizüb, ansuzın tabl nakkareler urdılar. Sur-
na vü na'ralar urdılar. Yir yirin ol iki yüz altmış bin er
derhâl kılıçlar yalınca kılub karanu gice içinde ışık şu'le-
si kılıçlar pertevini fersah-be-fersah yire şu'lesi bıraktı.
Andan Sâlar-ı Rûm server selâtinlerle kiş ü kurbân kâkub na'-
ralar haykırub düşmen üzere seyl-vâr yürümiş kıldılar. Bes
buğur ol taraftan dahi Hind çerisi belikledi. Cân başlarına
sıçrayub yerlü yirinden durdılar. Sâz u selblerine el urdı-
lar. Ehibbaşu idüğünden kılıcın sağ yanına dokındı. Niçesi a-
tına eyerin ters urdı. Ancalar atına yalınca bindi. Ancalar
könlek diyü iç tonın başına geydi. Kıssa dirâz kılmayalum.
Hind çerisine baş kayusu oldu. Andan Berâ-yı Adem'ün yigir-
mi dört bin filleri er gırıvinden at köprüsinden ürkdi gıtdi.
Kendü leşkerin yatdığı yirde basub helâk kıldı ve tağıldı.
Söyle kim iki fil bir yirde kalmadı. Andan Berâ-yı Adem gördi

kim Iskender kendüyle bir nakş kıldı kim hiç kimse kimseye itmiş degül.

Bes Bugur Berâ-yı Adem tiz rahşına süvâr oldı. serverlerin yanına cem' kıldı. Kaçmak ardınca oldı. Andan Iskender Şâh leşkeri sabaha dek kılıç kınına katmayub Hindlerün ele girenin kırdılar ve hem ol deryâleyin leşkeri biribirine kırdurdılar. Tâ sabah olunca. Çünkü sabah oldı; Kaf kullesinden Şâh-ı felek baş kaldırdı zeminü'z-zaman Nûr-ı Yezdân birle toldı. Şâh-ı Cihân dahî gördi kim düşmen leşkeri sinmiş kaçmış hayl-i haşem tabl u alem yirinde saçmış. Andan buyurdı. Düşmen rahtın Berâ-yı Adem tahtın yağma vü taraac kıldılar, malagence gark oldılar ve dahî at yigi, er yigiyle kaçan düşmen leşkerin serverler kodılar. Cenk idenin kırdılar. Aman dileyenin soydılar ve dükeli raht u kumaşı kul karavaşı dirdiler. Andan Şâh buyurdı, beşâret ile düşmen yurdında kondılar. Tâ kim Restetalis Vezir'le leşkerün kalanı dahî geldi. İrdi bâr u bungâh hayme vü hargâhlar kurdılar. Eyvân u serâ-perdeler urdılar. Andan Şâh-ı Yunan, dîvân kurub tahtına oturdı. Cem'i selâtinler, beğler, serverler cem'i dîvân durdı. Kırk dört hâs vezirler, Şâh karşusına karar kıldılar. Bugur Şâh-ı Yunan Restetalis Vezir'e aydur:

-- Yâ Vezir-i Hâs, bu hâk-i nath üzere felek Berâ-yı Adem ile n'aceb lu'b oynadı kim kendü filleriyle kendü atların perâkende kıldı? didi. Şâh-ı Rûm böyle diyicek Restetalis-i Hâs didi kim:

- 1- Yâ Iskender işbu dünî işleri
Çarh u gerdûn nakış vü cünbişleri
- 2- Key acâib remz kıldı âşikâr
Ki ancılayın Şâhı kıldı târ u mâr
- 3- Yile virdi tâc u taht u rahtını
Aldı elden izz ü câh u bahtını
- 4- Hey ki bed-renk itdi Ra-yı bu zaman
Kim gözine teng görindi cihân
- 5- Şekli dolâbîdurur bu çarh-i dîn
Gâh eyler ser-firaz geh ser-nigûn
- 6- Bir niçe gün yüze güler rûzigâr
Akibet agladur anı zâr u zâr

- 7- Devletine bir kişi şöyle ki var
Tekye kılmak key değül iy şehriyâr
- 8- Bâkî kalmaz kimseye iy pîş-bîn
Ömr ile devlet didükleri yâkin
- 9- Lik kadrin elde iken bileler
Devlete ne lâyük ise kılalar
- 10- Devletün kadrini her kim bilmeye
Hâlık'a şükrini her dem kılmaya
- 11- Ol kişinün devleti bil tiz gider
Kendüyi bilmezliğiyle hiç ider
- 12- Er odur kim bile devlet kadrini
Şükrle artura izzet-i sadrını
- 13- Devleti hem şol yire çarh ideler
Kim gidicek bile olub gideler
- 14- Yohsa ömri hiç yire harc idesin
Ol kala sen eli boşla gidesin
- 15- Ancılayın ömri ömre sayma sen
Kim ola hiç yire harc iy bu'l-hasan
- 16- Ömr odur kim hayr işe sarf idesin
Tâ ki bundan hayrı duta gidesin
- 17- Ger dilersen kim analar yâdunı
Hayr ile artur cihânda adunı
- 18- Çün gider kişi kalur andan -bir âd
Hamd kıl hayr ile adun ola yâd
- 19- Bunda gelüb gitmeğün iy şehriyâr
Hamdı budur kim koya bir yâdigâr
- 20- Sen de hamd it koyasın hoş yâdigâr
İzzetünü artura perverdigâr

Râvi aydur: Kaçan ki Restetalis Vezir kim bu sözi söyledi; işidenler ana tahsîn eyledi. Bes buğur Şâh-ı Cihan düşmen sıduğı yirde üç gün üç gice ıyş u nûş kıldı. Dördinci gün Şâh-ı Yunan vezirlerine aydur:

-- Yâ vezirler, Hak Teâla inâyeti birle düşmeni sıduk, rahtın yağma kılduk ve şimdiki hâlde ardınca mı gidelüm ve yâ nice idelüm? diyek râ-yı tedbir kılun didi. Şâh böyle diyicek, Restetalis Hâs-i aydur:

-- Yâ Zülkarneyn-i Cihan Hak Teâla iznyle çün kim düşmene dest-res bulduk. Çerisin perâkende kılduk. Bes vâcib oldı kim bu aradan kaçavuz. Berâ-yı Adem'ün tahtıgâhı Şehr-i Humâ'ya varavuz. Mal u gencin alavuz. Ol tahtıgâhı dahı bir servere virevüz didi. Vezir-i Hâs böyle diyicek, Şâh-ı Cihan dahı bu yurdı. Ol deryâ gibi leşker güç kılub azm-ı Şehr-i Humâ idüb gitdiler ve ol taraftan dahı Berâ-yı Adem ki sındı. Kaça tahtıgâhı Humâ'ya geldi. Berâ-yı Adem yine izzet kıldı kim tahtıgâhına arkasın vire, dura. Iskender birle cenk kıla. Leşkeri pâydâr olmadı, durmadı, tağıldı. Leşker tağılıcak, Berâ-yı Adem dahı tarvanub durmadı. Bes buğur kasd kıldı kim tahtıgâhından malın, gencin ala karındaşı Râ-yı Azam vilayetini ne gide. Amma râvi kavlince şöyledür kim Berâ-yı Adem'ün bir server oğlu varidı. Adına Serpâl Şâh dirlerdi. Bes buğur Serpâl Şâh gördi kim atası Berâ-yı Adem, bunca zamandan berü devlet ile heybet ile ve bunca tantana vü saltanat ile bunca leşker ile düşmene cevâb virmedi. Kaçtı gider. Serpâl atasın bu halde göricek, revan atasınun hazinesin açdurdı dört yüz kırk dört yüki mal yükletdi, at yüki er yüki, serverleri cem' ittürdi. Humâye Şehri'nün bir kapusından çıkdı. Dün içinde gitdi. Râvi aydur:

Serpâl Şâh, bilesince ol dem Heytâl Hindû dirlerdi bir hoş server var idi. Buğur Heytâl-ı Hindû aydur:

-- İy ciğer kûşem Serpâl, etekden yüz çevirüb bu malı, genci alub, kande gidersin? didi. Serpâl aydur;

-- Yâ Heytâl Iskender-i Rûmiye, giderem ki varam ana kul olam, yine atamun vilâyetini bana vire didi. Buğur Heytâl-ı Hindû aydur:

-- İy ciğer kûşem, sen yitmiş ataya pâdişah olı geldün. Iskender hod dün geldi. Bes nite lâyık ola ki senün gibi pâdişahzâde ana kul ola? didi. Heytâl-ı Hindû böyle diyicek, Serpâl Şâh aydur:

-- Yâ Heytâl, pes Iskender'ün cihâna dün geldiğin ko veli saâdetin gözle kim yüz altmış yıldan berü bunun gibi vilâyete Şâh iken vaktinde deryâ-yı ahteranleyin çerisi var iken Iskender-i Rûmî'nün bir dem önine durmadı.

-- Yâ Heytâl, sen Iskender'i az kişi bilme kim Hindu Hindüstan'ı ser-tâ-ser dutıserdür didi. Heytâl Serpâl Şâh'dan bu sözi işidicek, döndi Iskender Şâh'a gitdiler geldük imdi bu tarafdandan Berâ-yı Adem geldi kim hazinesin açma malın ala kaçma. Gördi kim malın almışlar. Bes hecil olub ol adadan kaçdı. Karındaşı Râ-yı Azam vilâyetine gitdi. Bes buğur bu tarafdandan Iskender-i Zülkarneyn dahi yiye içe; kona göçme Şehr-i Hümâ'ya gelürken bir gün ale's-sabah Şâh leşker önüne giderken gördi kim karşudan bir alay atlu gelür. Şâh anı göricek çihil pâ-yı Irakî'ye aydur:

-- Yâ server-i Irak, yürü! Bu karşudan gelenleri gör kimlerdür? didi. Şâh böyle diyicek, Irakî dahi ayak götürüb gitdi. Şehir yilinleyin ol gelenlere karşı yitdi ve ol tarafdandan dahi Serpâl Şâh ile Heytâl-ı Hindü gördiler kim karşularundan bir acâib cüst-i çâbüük şahs âhen-pûş olmuş, eline bir yalıncağ bıçak almış gelür.

Bes buğur Irakî'ye karşı yürüdiler, buluşdılar, görüşdiler, soruşdılar. Irakî aydur:

-- Ne kavümsiz? Kandan gelürsüz? Kande gidersiz? didi. Irakî böyle diyicek, Heytâl-ı Hindü Serpâl Şâh'ı gösterdi. Aydur:

-- Yâ server, Berâ-yı Adem'ün oğludur. Iskender-i Rûmî'ye kul olmağa gider didi. Irakî bu haberi alıcak, Serpâl Şâh'ı mercâleledi. Berâ-yı Adem oğlı kul olmağa geldügin söyleyicek, Şâh-ı Rûm şâd oldu. Andan Şâh-ı Zülkarneyn, buyurdi:

-- Fur Şâh oğlı Bihzâd, Müjdâd-ı Sindü oğlı Cuvân-baht, Keyd-i Hindü oğlı Şehrûz, Şâbur-ı Horasanî oğlı Bihterân şâh-zâdeleri serverleriyle Şâh'a karşı gönderdi. İzz için gitdiler birbirine gitdiler. At üzerinden görüşdiler. Şâd u hurrem olub gülüşdiler soruşdılar. Andan Serpâl Şâh'ı alub Iskender Şâh'a geldiler. Serpâl Şâh dahi rahşından inüb Şâh'a istikbâl kıldı, yine suvar oldu. Andan ol dört yüz katır yüki mal u genci Şâh'a piş-kiş çekdi. Şâh dahi kabûl kıldı. Aydur:

-- Yâ Serpâl Şâh, benüm maksûdum sencileyin serverdür ve gerni mal u genci niderler? didi. Şâh böyle diyicek, Restetâlis dahi Serpâl Şâh'a birkaç dürlü nasihat itdi. Ne didi:

- 1- Restetâlis aydur iy Serpâl Şâh
Milk içinde kopa çün bir Pâdişâh

- 2- Şöyle kim sâhib-kıran kopmuş ola
Cümle iklim anun adıyla tola
- 3- Ancılayın pâdişâha âşikâr
Hükmine fermân gerek her şehriyâr
- 4- Devlete kim kul olursa yâ emir
Akibet ol oliser sahib-serir
- 5- Asî olmak devlete ayin degül
İş iden âsiliği ehl-i din degil
- 6- Her kime devlet gerekse iy emin
Başa toprak ulu yirden koyasın
- 7- Ger sen iy Serpâl dutasın işbu dem
Şâh sikender etegin iy muhterem
- 8- Niçe atan ili gibi memleket
Virile sana idesin saltanat
- 9- Asi oldu bilmedi atan devleti
Lâ-cerem gitdi başından izzeti
- 10- Sen ana bakma kul ol devletlüye
Tâ ki devlet izz ile sana uya
- 11- Koma devlet etegin elden düriş
Baht istersen idin kulluğu iş
- 12- Kul olan serverlere sultân olur
İl ü iklim hükmine fermân olur
- 13- Hizmet itmeyen özinden uluya
Sanma devletten kim ol nesne toya
- 14- Kullug ile irdiren devlete
Baht u câh u izzet ile hürmete
- 15- Böyle diyüb Restetâlis-i Cihan
Sâkin oldu şâh katında ol zaman

Râvi aydur: Şâh Zülkarneyn, Restetâlis böyle didüğünden sonra Serpâl Şâh'ı, Heytâl-ı Hindü'yi hıl'atledi isti'mâlet-leyüb yanına alub Şehr-i Humâ'ya döndi. Gice yatub, gündüz gitdiler. Üçünci gün ale's-sabah Şehr-i Humâ'ya yitdiler.

Bes Bugur Şâh Zülkarneyn leşker önince serverler ile yürüdiler. Anca kim şehre yakın irdiler; tâ kim yolları bir puştâ üzerine irdi. Şehir dahi göründi. Şâh ile selâtin serverler ol puştâ üzere durub nazar kıldılar. Gördiler kim Humâ'ye Şehri. Bir mu'teber sahrâ içinde, deniz kenarında muazzam şehir düşmüş yatur. Şöyle kim bir ucından bir ucına göz irmez. Andan ol muazzam şehri iki kat burc u bâruyla kirdepiç kılmışlar. Şöyle ki kim gerekse begenür.

Bes bugur Şâh-ı Zülkarneyn'in Aleyhi's-selâm, ol muazzam şehri göricek kayın atası Keyd-i Hindû'ya aydur:

-- İy Sultân-ı Hindustân, yûri serverler ile Humâya Şehri'ne var gör kim bu şehrûn halkı yağılık mı kılur yohsa illik mi iderler? Eger yağılık kılurlarsa sen dahi şehri, hisar kılmag için leşkeri ne yana kondurmak gerekdür anı görgil, yok eger mutî' olurlarsa, haber getür, şehirden leşkeri irak konduralum didi. Şâh böyle diyicek, Keyd Şâh dahi yigirmi dört server ile at sürüb Şehr-i Hümâ'ya gitdiler. Geldük imdi ol taraftan dahi Hümâ'ya Şehrinün begleri, uluları âlim, âkil kethudaları ittifak şöyle kıldılar kim Şâhumuz çünki Iskender'e karşı durmadı, kaçdı. Tahtı, rahtı koyub gitdi.

Bes imdi vâcibi oldur kim biz devletümüzi bicerüb, Iskender Şâh'a mâl u genc, at, kuş kumaş, kul karāvâş alub karşı varavuz. İstikbâl kılub, duhûl kılavuz. Malumızı virüb, eh-lümüzü âyâlümüzü yağıdan, yağmadan kurtaravuz didiler. Zira kim bilmezlik ile ancalar başdan çıkaralar. Kendü elleriyle kendü evlerin yıkalar ve niçeler dahi râ'y ü tedbir ile niçe kendü gibileri düşmenden kurtarurlar.

- 1- Şâh-nâme içre işbu ittifâk
Tedbir ile olunubdur bi-nifâk
- 2- Kim bir iklim Şâhı çünkim basıla
Düşmeninden boyına yiye sille
- 3- Bes gerek ol iklimün kavmi ki var
Şâhların tâ seni ideler şehriyâr
- 4- Gâlibündür zira hük-m-i taht u tâc
Hem ulu'l-emr olan alur mâl u bâc
- 5- Meşveretle key mudâraâ ideler
Gâlib olan şâha karşı gideler

- 6- Mal virüb kurtaralar başların
Hayf ile akıtmayalar yaşların
- 7- Yok eger âsi olursa iy cân
Gâlib olan padişahlar ayân
- 8- Söyle bil devletlerini .....
Feth-i bâbın elleriyle yapalar
- 9- Varsa aklun ulu Şâha ola âk
Tâ seni yandurmaya derd u firâk

Râvi aydur: Kaçan kim Şehr-i Humâye kavmi bu ittifak ile mâl u genc, kumâş kefen boyularına dakub Iskender Şâh'a duhûl için karşı çıktılar. Anı gördiler kim Iskender Şâh leşkerinden Keyd Şâh bir alay er ile ve birkaç serverler ile gelür.

Bes buğur Şehr-i Humâya uluları Keyd Şâh'a istikbâl kılub karşı yürüdiler şehr kavminun Iskender Şâh'a duhûle geldügin bir bir bildürdiler. Keyd Şâh, dahi ol kavmi alub Şâh'a geldi. Iskender Şâh dahi ol kavmün duhûlin kabûl kıldı. Pişkişlerin aldı. Andan Şâh-ı Cihân Humâya kavmine aydur:

-- Yâ kavüm, uş yine Berâ-yı Adem tahtın Serpâl'e virdim. Vilâyeti ana bağışladum diyüb Serpâl Şâh'ı Humâya kavmine koşdı. Aldılar atası tahtığâhına gitdiler. Begler, melikler Iskender Şâh'a duâ kılub, âferin itdiler.

Bes buğur Şâh-ı Cihân şehre dört fersah yakın yirde leşker ile kondılar. Çadırlar, haymeler kurdılar. Sâye-bân serâperdeler urdılar. Andan Şâh, tahta oturub server ü selâtinler dirlediler. Giceye karşı yine Şehr-i Humâya ulularıyla Serpâl Şâh bi-kıyas ni'met nüzûl getürdi geldi. Şâh ile yimege, içmege meşgûl oldılar. Andan Şâh-ı Cihân Humâya şehrinün ulularına;

-- Yâ kavüm-i Hindüstân, bu vilâyetünüzde, şehrinüzde görecek acâib garâib ne var? didi. Şâh-ı Rûm böyle diyicek, Heytâl-ı Hindû aydur:

-- İy Şâh-ı Cihan, vilâyetümüzde deniz içre acâibler çokdur, görecek, şöyle kim bî-kıyas amma Şehr-i Humaya'da dört dürlü acâib vardur kim teferrüc idesiz. Evvel acâibi budur kim; bu şehirde bir tâş vardur. Ne iken ulu ve ne iken kiçi.

-- Yâ Şâh-ı Alem, eger bir kişi ol taşun bir yanında bir

kişi bir yanında dursa katı âvâz ile biribirine çağırsa işitmezler. Eger nakkareler dahi çalarlarsa işidmezler. İşidmeye çâre yokdur ve ol taşun yidi dürlü dahi kerâmeti vardur.

Evvel kerâmeti budur kim bir kişinün eger dili söylemez olsa, ol taşı yidi kez diliyle yalasa dilinden bendi gider, söyler. İkinci bir kişinün gözleri görmez olsa ol kazısa tû-tiyâ gibi ol tozdan gözlerine koysa görür ola. Nûr ile rûşen ola.

Üçüncü, bir kişinün kulağı işitmez olsa, ol taşa gelse kulağın uru koysa;

-- Yâ Adem!

-- Yâ Havva! dise, çağırsa kulağı işidür ola.

Dördüncü kerâmeti budur kim eger bir avrat, oğul kız ey-
lemez olsa; ol taşa gelse karnın vuru koysa dahi;

-- Yâ Adem! Havva! diyü çağırsa oğlı kızı ola. Eger er dilerse;

-- Yâ Adem! diyü çağıra. Eger kız dilerse;

-- Havva! diyü çağıra murâdı hâsıl ola.

Beşinci kerâmeti budur kim, bir kişi ıssıdan gâyet bunalsa, gelse ol taşa arkasın vuru koysa, ıssıdan emin ola.

Altıncı kerâmeti oldur kim, kaçan bir kişi sovuksan ü-
sense, gelüb ol taşa sığinsa ne kadar kim sovuksan olursa kâr kılmaya.

Yidinci oldur kim, bir kişi düşmenden kaça, gelüb ol ta-
şa sığinsa, anı kuvve gelen düşmen bulunmaz didi.

Şâh-ı Cihân ol taş vasfın işidicek gâyet acebledi. Andan yine Heytâl Hindû'ya aydur:

-- Yâ server, işde bir acâib ol taş üçü dahi nedür? Bugur Heytâl-ı Hindû aydur;

-- İy Şâh-ı Heft-Kişver, ikinci acâib oldur kim, bu şe-
hirde bir acâib zahme vardur. Ol zahmenün bir kubbesi var;
hiç gözler görmüş degül. Andan ol kubbenün içinde bir altun
tabut vardur. Uzunı yetmişdört arşun ve dahi ol tabut ıssınun
sâz u selbini tabutı üzere asılu durur veli şöyle salihidür

kim kamcasın değme kişi götürirmez ve bir levh dahi tabut başı üzere asılmışdur.

Yazusun kimse okıyamaz kim bileler, kimden kalmışdur ve kim yazmışdur.

Üçünci acaib;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, oldur kim bu şehirde yakın yırde bir savmaa vardır. Ol savmiada bir yiğit, riyazet kılur. Her kırk günde bir kez ol savmiadan ol yiğit çıkar dahi savmia ö-
ninde bir nücûm saat durur. Andan bu vilâyetün körî, şelli, sakatları cem' olurlar. Andan ol sâhib-i riyâzet yiğit, ol kavme dua kılur. Ol sakîm hastalar, kör ü şiller, şifâ bulur-
lar dahi giderler. Andan ol yiğit yine savmaasına girür. Kırk gün olıcak, yine çıkar ve dahi ol kişinün kimse ne yidügin, içdügin görmez ve ne ol savmaa içinde neyledüğinden haber vir-
rürler yâ Iskender-i Devrân.

Dördünci acâib oldur kim Şehr-i Humâya yakın bir kal'a vardır. Adına; Kal'a-i Zenân dirler. İçinde bin avratlar var-
dur. Cümlesi câzûlardır. Avratlar gelürler dâim bu şehirden hûb kızlar, mahebûb oğlanlar alurlar; kasrlar, kal'alarına var-
rurlar. Biz anlara zafer bulımazuz. Yidi kez Berâ-yı Adem, on yidi kez yüz bin er ile üzerine geldi. Çâre kılmadı kim ol kal'ai ala, harâb kıla, halâyıkı ol câzû avratların şerrinden kurtara.

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, ol câzû avratlar, Berâ-yı Adem'ün çerisün sihr ile kırdılar, kodılar didi. Dahî Heytâl-ı Hindû, hâmmuş oldu. Şâh-ı Rûm bu haberi kim işitdi, ayıtdı;

-- Yâ Heytâl, himmeti şöyle dut kim, Hak Teâlâ inâyeti birle varavuz, ol kal'a alavuz, ol câzûları kıravuz, bu vilâ-
yeti anların şerrinden emin kılavuz diyüb Şâh-ı Cihan, Şehr-i Humâya kavmiyle ol gün yidi, içdi. Meclis kemâline iricek, ol kavme destûr virdiler, gıtdi. Andan Iskender Şah dahi halvet-
hânesine geldi kim rahat ola.

Râvi aydur; Heytâl Hindû ol sahib-i riyâzet yigidi Şâh-ı Rûm'a haber virürken şeytani'r-racim, ol meclisde hazır dur-
muş idi. Heytâl söyledüğü söze kulak urmuş idi. Kaçan kim ol haberi yakın alıcak, racim kendü kendüye aydur:

Varayım, ol sahib-i riyâzeti görmedin anun sûretine gi-
reyim. Ola ki Iskender'e bir igvâ viribilem. Andan racim ol aradan gidüb vardı. Ol sahib-i riyâzet yigidi görüb, anun sû-
retine girüb yine Şâh'ın katına geldi. Iskender Şah dahi üze-

rinden tãc ü kemeri giderüb, eğninden libãçeı çıkarub, kasd kıldı kim rahat ola. Görđi kim halvet-hane çadırınun kapusından bir kişi girüb geldi. Şãh-ı Yunan dahi anı görüb, vehme düşdi. Yirinden urı durdı.

Bes buğur racim Şãh'a selãm virdi. Şãh dahi aleyk alub, yine oturđı. Racim dahi izzet ile Şãh'un karşusunda oturđı. Şãh-ı Cihãn dahi racime nazar kıldı, görđi kim cuvan veli benzi gãyet saru riyãzetden vücũdı zaiflanmış ol zãhidleyin amma taşrasından racim selĩm nefes zĩrã kim ol sãhib-i riyãzet şekline girmiş idi. Kendiyi hĩleyle, fitneyle telbĩs kilmış idi.

- 1- Hey ne fitne kimsedür ol bed fi'âl
Kim ana hil'at olubdur mekr u âl
- 2- Key acâib ilm virmişdür iy yâr
Ol laine Hãlık-ı Perverdigâr
- 3- Her ne kim sũretde isterse olur
Karanuda neye bakarsa görür
- 4- Suyu batmaz oda yanmaz girse ol
Nireden dirse açılır ana yol
- 5- Hiç yir kalmaz ki ana girmeye
Var mı sũret kim ol ana irmeye
- 6- Evliyã vü enbiyã azdurmak işi
Cümlesi andan hazer eyler kişi
- 7- Her ki andan ihtiyat itmez iy yâr
Gice gündüz ol lâin ana uyar
- 8- Akibet fitneyle anı azdurur
Kendüleyin nefesine uyup gezdürür
- 9- Kendü azdı halkı dahi ol lain
Azgun ister kendü gibi iy emin
- 10- Gice gündüz sen anı iste iy řãh
Ki ol racimden sini saklaya ilah
- 11- Her ki Hakk'a sığınursa ışk ile
Kimdürür şeytan kim ana iş kıla

- 12- Ger inâyet kılur dide ol rahim
Gördü ki yirde kahar senden racim
- 13- Zira kim ihlâsdur varlık hemin
Tâ olasin Hak Teâla'ya yakin
- 14- Geçmegil ihlâsünü sen zinhâr
Tâ ki rahat ide ol perverdigâr
- 15- Sıdk iledür sıdk iledür sıdk ile
Rahmet anmaklık Hudâ'dan her kula
- 16- Ger yakınlık ister isen iy yârâ
Vir salavat sıdk ile Peygambere

Râvi aydur; Kaçan ki Şâh-ı Zülkarneyn, Aleyhi's-Selâm ol racimi vücûdı zaif, benzi saru göricek revân, suâl itdi. Aydur:

-- Yâ şahs, ne kişisin? işbu vakitsüz bunda vaktümüze geldüğünden murâdun nedür ve bir dahi bu kim nice haşem ü hadem seni görmediler mi nice geldün? didi. Şâh böyle diyicek, racim dahi ol zaif vücûdıyla harekete gelüb Şâh'a izzet kılub selim-sıfat dil depredüp Şâh'a aydur:

-- İy Şâh-ı Rûm evvel seni merhabalayalım deyüb aydur:

-- Merhaba, hoş geldün, şâdî getürdün mübârek kademün ile milki müşerref kıldun. Zira kim bir âdil pâdişah bir milke kadem basıcak ol âdilün kademinde ol vilâyet kavmi şâd u hurrem olurlar rızkları, ni'metleri ziyâde düşer ve ehl-i maâyiş gönenür ve sâhib-i saadetler tonanur andan:

-- Yâ Zülkarneyn ben za'if bedenim bir mürtek bu vilâyetde ölürem, aduma sâbık dirler şimdi Hümâyeye yakın yirde bir savmiam vardur yıl on iki ay anda oluram ilm-i Rabbânî taleb kıluram çok zaman riyâzet ihdâd çekdim. Nice mücâhedeyle tenevvüm-i cân ilmüne yakin kıldum. Şöyle kim âyineleyin kıldum. Tenevvüm âyineleyin olıcak gönlüm göziyle bakdum. Ten âyinesinde cânum göricek Tengri'yi bildüm.

-- Yâ Zülkarneyn! Tengri'yi bilicek ayruk müşkilüm kalmadı kırk gün itikâfe oturdum. Yani kendü huzurumda oluram. Ne yirem ve ne içerem kırk gün tamam olıcak gönlüme gelür tecellîsi nûrı tolar ben dahi Hak Teâla'nun didârını müşâhede kıluram murat maksûd dilerem, aluram kırk birinci gün ale's-sa-

bah savmiamun kapusından çıkaram, dua okıyub bu vilâyetün körinün şilinün sakîminün üzerlerine üfürürem. Nefesüm makbûldür. Körlere şillere şifâ virür. Hoş olub giderler. Ben yine savmiam girürem kırk gün yine huzurumda oluram veli -- Yâ Zülkarneyn! Geldüğümünden maksûd, siz bu vilâyete geldüğünüzi vilâyet ile biz zaife ma'lûm oldu yine kim bu vilâyette her ne iş ola vilâyet ile bize ma'lûm oldu. Bes buğur biz kula ma'lûm oldu kim

-- Yâ Iskender sen sâhib-i saâdet server olıcak âlî hazretine gelüb ilâm kılduğumdan murad budur kim sen bu vilâyet kavmine lutf eyledün yine Berâ-yı Adem oğlu Serpal'e atası tahtın virdün veli bunlar senün gibi selâtinden hazer kılmadılar. Kasdların şöyle itdiler ittifak ile kim sencileyin azâmetlü Şâhı helâk kıldılar. Geldük imdi yâ Zülkarneyn bu kullara vilâyet ile ma'lûm olıcak lâzım oldu bize kim seni bu hâletden haberdâr kılavuz. Zirâ kim biz vilâyette bir sâhib-i vilâyet keşf-i kerâmet ıssı olsa gâfili gafletden bî-dâr kılma gerekdür. Sen dahi yâ Zülkarneyn gâfil olmağıl kim seni gafletden uyarmaga geldüm didi. Dahi şeytânî'r-racim sâhib-i riyâzet şeklinde durdı dahi izzet ile ikrâm itdi kasd kıldı kim gide, Şâh Zülkarneyn dahi ol racimün fitne dilinden meger hile sözine kulak urub ol racimi himâye kavmi vasf itdüğü sâhib-i riyâzet yigit sanub durmuş iken anı gördi kim ol sâhib-i riyâzet yigit durdı gider. Revan, Iskender-i Zaman yirinden durub ol racim'ün önine yürüdi aydr:

-- İy Tengri kişisi yigit! di imdi bana nasîhat it kim bana kasd idenleri n'idem? Anlara ne kılam? Tâ ki adl ü dâd ola didi. Andan racim aydur:

-- Yâ Zülkarneyn! Çünkü bana meşveret itdün sana vasiyetüm budur kim evvel Berâ-yı Adem oğlu Serpâl'i öldür. Heytâl Hindû'yla Şehr-i Humâye'nun uluların dahi server ü beğlerin kırdur. Söyle kim biri kalmasun ve dahi Humâye Şehri'nün ilini vilâyetini ve şehrini yıkdur. Oda yakdur. Tâ kim yidi kişverün beğleri senün bu heybetün işidüb sana âsî olmayalar ve senün helâkligüne kimsesi kasd kılmayalar didi. Dahi Revân, Şâh-ı Cihan halvetinden şeytân-ı lain durdı dahi gitdi. Râvî aydur: İblisü'l-lain gidicek, Şâh-ı Zülkarneyn halvetinde endişeyle kaldı. Çok zaman fikre vardı. Şeytân-ı laini fikrine getürmedi. Niçün? Anıçün kim sözine kulak urmuş idi. Racim igvâsın sem'ine şeytân dahi Iskender-i Şâhî ..... igvâ virüb ol serverleri kırdurub vilâyeti yakdurub Şâhı fitne ve hileyle telbis kılmış idi.

- 1- Gör ne resme fitnedür ol rû-siyâh
Kim Sıkender aklını kıldı tebâh
- 2- Fitne dilinden ana söz söyledi
Bir dem içre şâhı meftûn eyledi
- 3- Bir nefes kim kimseye igvâ virür
Hiç mecâl virmez anun yolın urur
- 4- Hîle ile aldadı Iskender'î
Telbîs itdi mekr ile ol serveri
- 5- Kasdı budur bî-günah itdün kan
Tâ anı ol kan duta ol-dem revân
- 6- Hem ikinci yokdur ana şehri ü il
Tâ ana âferin ideler cümle il
- 7- Tâ ki neferin ile ömri ola kem
Hikmet içre böyledür iy muhterem
- 8- Kankı şâh kim memleket yıka iy cân
Halk ana neferin okurlar bî-gümân
- 9- Ol şehün ki ardınca neferin okına
Karşu durur ol kazânun okına
- 10- Akibet bir gün kazâya dokınur
Hutbesi gayrun adına okınur
- 11- Çünkü şâhı telbîs itdi ol racim
Dinle şâhı dahi n'eyler iy nedîm

Vezin: Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün

Râvi aydur: Kağan ki racim gitdi, Iskender Şâh dahi fikr itdi. Seytân igvâsından bilisi şuna irdi kim kendü kendüye aydur: Bu gelen ol sâhib-i riyâzetedür. Geldi beni Humaye kavmi ittifâkı fitnesinden âgâh kıldı. İmdi ben dahi yarın Berâyı Adem oğlu Serpâl'e kavmiyle bir iş kılayın kim âlemde dâsitân söyleyeler diyüb bu endişeyle sabaha dek uyur, uyanuk yatdı. Râvi kavlince sabah dahi yitdi, Şâh Zülkarneyn revân yirinden durub tâc-ı cevheri başına alub Kemer-i Keyyân'ı biline bağlandı. Andan bir kırmızı zer-keş libâce giydi Şâh-ı Cihân geydüğinden maksûdı bu kim yani ol gün kanitse gerek. Bes buğur Şâh-ı Cihan, revân halvetinden çıkub bârigâhına gelüb serîrine oturdu. Andan begler, melikler, server selâtin-

ler geldiler. Umarlar ki şâh otur diye. Hiç dimedi durdı. Çihil pâ-yı Irâkî gelüb altıyüz hûn-riz peykler ile şâh karşısına durdı. Bes buğur vezirler Iskender şâh'a nazar kıldılar. Gördiler kim şâh Mirrih sûretin urunmuş kakımış büşmiş oturur ve hem üzerinde kan kılmak alâmeti, kırmızı geymiş. Kaçan ki vezirler şâhin bunun gibi nişânun göricek, biri birine bakışdılar. Restetâlis'e işâret kıldılar kim hikayeti şâh'a sun. Bes buğur Restetâlis-i Hâs aydur:

-- Yâ Zülkarneyn-i Cihân! Kime kakımışuz ki bu siyâset libâçesin geymişiz ve karşunuza cellâdlar durgurmuşsuz didi. Vezir-i Hâs böyle diyicek, andan şâh-ı Zülkarneyn aydur:

-- Yâ Vezîr-i Kardan, ol sâhib-i riyâzet kim Humâye kavmi vasf itdi Sâbık adlu bu gice ol benüm katıma geldi. Bir nücûm saat benüm ile mülâkât oldı. Ömr içinde gerçi ki nevcivân am-mâ kâmil, âmil nefesi selîm-vücûd acâib, garâib sözler söyledi. Şöyle kim bizi müşerref eyledi. Veli - Yâ Vezîr, şâbık'a sordum ki benüm katıma geldüğünden maksûd ne? Sâbık aydur: Bu vilâyetün kavmine pes eylük eyledün bunlar senün eylüğünü bilmediler. Berâ-yı Adem oğlıyla ittifâk şöyle itdiler kim seni helâk kılalar didi. Ben dahi anun söziyle Serpâl'i kavmiyle kırsam gerek didi. şâh Zülkarneyn böyle diyicek Restetâlis Vezir fikre vardı. Gördü kim Iskenderün hileyle aklın uğurlamışlar ve fitne birle ana igvâ virmişler. Bes buğur yine Restetâlis aydur:

-- Yâ Zülkarneyn şâh bildinüz mi kim sizün katunuza gelen şeytânı'r-racim olmasun. Size bunun gibi iş işledüb sizi ve-bâle salmasun fitneyle didi. şâh-ı Cihân aydur:

-- Ya Vezîr-i Kardan degüldi. Gelen ol sâhib-i riyâzet idi Vezîr aydur: - Neden bildünüz? şâh ayıtdı: - Şundan bildüm ki şeytânı'r-racim benüm katıma gelicek, beni sırsatarak bana korkular virür ve beni hiç begenmezlenür. Bu sâhib-i riyâzet kim geldi, benüm mu'teber şâh olacağımı, yidi kişveri alacağımı cümle selâtinleri hükmüme müstemir kılacağımı söyledi. Şeytan olsa bana buncılayın sözler söylemezdi didi. Bugur Restetâlis aydur:

-- Yâ Zülkarneyn şâh, şeytan-ı lain çok bilür kimsedür. Sizi birkaç kez sınadı, gördi kim sizi sıyub satmağıla size igvâ virmez. Bes buğur size ta'rif-i temkin yüzünden söz söyledi yani siz anı bilmeyesiz.

1- Yâ Iskender ol lain şöyle ki var
Ki acâyib kimsedür iy şehriyâr

- 2- Menba'idur fitnenün ol bed-fi'al
Alem andan bahş alur mekr ile âl
- 3- Her kişinün neyle azacağın bilür
Ana göre ol ana igvâ kılur
- 4- Key sakın kim yolun urmasun iy şâh
İşidüb ayb itmesün her pādşâh
- 5- Şübhe yokdur kim ol bed-gümân
Fitne olmak ister arada hemân

Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün

Râvi aydur: Restetâlis Vezir böyle diyüb hâmuş oldı. Anı gördiler kim Berâ-yı Adem oğlu Serpâl Hindû serverleriyle Şehr-i Humâye ulularıyla Şâh-ı Cihan divânına geldiler. Andan Şâh-ı Yunan buyurdı. Serpâl-i Hindû'yla kavmin siyâset yirine durgurdılar. Andan Salâr-ı Rûm aydur:

-- İy Serpâl, ben senünle lutf işledüm. Atan tahtun yine sana bağışladum. Revâ mıdur kim sen helâkliğüme benüm kask kılasın didi. Şâh, böyle diyicek Serpâl Şâh aydur:

-- İy Şâh-ı Cihân, hâşâ lillah kim biz kullardan âli hazretüne bunun gibi endişe ola didi. Şâh aydur:

-- Yâ Serpâl ol itikad kılub inandığınız sâhib-i riyâzet sahs bu gice benüm katuma geldi, cümle sizün ittifâkınızı ol haber virdi didi. Çün Serpâl aydur:

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, ol sâhib-i riyâzet savmiasından çıkub kandesine varduğı yokdur. Kırk günde bir kez savmiasından çıkar, bir nücûm saat cihâna bakar yine savmiasına girür. Eger ol sâhib-i riyâzet sizün katunuza gelmiş ola bu haberi biz kullar hakkında demiş olası olursa bizüm başımız, kanumuz helâl olsun didi. Serpâl böyle diyicek, Şâh-ı Zülkarneyn dahi Eflâtun Hekim'e aydur: Yâ vezir-i Kârdan al Heytâl Hindû'yu ol sâhib-i riyâzet katına var, savmia kapusından bu hâli ana çağır, sor, gör ne cevap virür bilelüm, ana göre iş kılalum didi. Bes buğur Eflâtunu'z-Zaman, Heytâl-ı Hindû'yu Şâh katından alub sâbıkun savmiasına geldi. Kapusında durub Eflâtun Hekim çağırdı: Edeble aydur kim -Yâ Sâbık, bu gice İskender-i Zülkarneyn katına gelen Serpâl sana hâyindür diyen siz miydünüz didi. Andan Sabık dahi iğherüden ol haberi işidicek hazin âvâzla Eflâtun Hekim'e cevâb virüb aydur:

-- Yâ Hekîm-i Yunan bu gice Iskenrder katına benüm sÛretümde varan şeytandı kim dâim ana iğvâ virür ol gurur söziyle câh-ı mansıba garra olub nâ-hak kan kılmasun diyüb döndi. Sâbık Savmia derecesinden taşra bir ruk'a atdı. Râvi kavlınce şöyledür kim Sâbık atdığı ruk'a Eflâtun Hekim ile Heytâl Hindû'nun önlerine düşdi. Bes buğur Eflâtun, Heytâl Sâbıkdan bu haberi işidicek şâd u hurrem oldılar. Ruk'ayı alub Şâh Zülkarneyn katına gelüb Heytâl yine siyâsete durub Eflâtun Şâh-ı Cihân karşısına oturdı. Andan Şâh aydur:

-- Yâ Hekim sâbıkdan ne getürdün? didi. Eflâtun aydur:

-- Yâ Zülkarneyn-i Cihân, hazretüne giceyle gelen Şeytanı'r-racim imiş. Sâbık aydur: Iskender şeytan sözine uyub nâ-hak yire kan kılmasun didi.

Hün-ı nâ-hak nice yirde kalıser
Çünki anun tâlibi Hak oluser

dir diyüb Eflâtun Hekim Sâbık savmia derecesinden atduğu ruk'ayı öpdü dahi Şâh'un eline sundı. Şâh-ı Cihân ruk'ayı Sâbık savmia derecesinden atduğun didi. Bes buğur Şâh aydur:

-- Yâ Eflâtun di imdi Sabık ruk'asını okı, görelüm bize ne nasihat kılmiş didi. Çün Eflâtun dahi ruk'adan nikâb götürüb bî-mütâlaa okuyub beyân kıldı veli ne didi?

- 1- Böyle dimiş ruk'ada Sâbık ki var
Ki ey cihân benüm diyici şehriyâr
- 2- Lâf urdun kim nazîrüm yok diyü
Gerçi âlemde selâtin çok diyü
- 3- Garra oldun işbu çarhun işine
Meşgûl oldun dün-i gün cünbişine
- 4- Ol gurûr ile sana geldi gurûr
Bir söz ile eyledi seni gurûr
- 5- Câh u mansıb n'eyleyem aldı seni
Kim göricek nice bilmedün anı
- 6- Aldamış kem harf ile sini o div
Sen de olmışsın sözine ol hıziv

- 7- Alemi yıkub yakayazdun revân
Kendi başun korkusundan iy cuvân
- 8- Her ne kim olsa sana gelse gerek
Def'in isteyen anun tartar emek
- 9- Şekli dolâbîdir bu çarh-ı dÛn
Gâh eyler ser-firâz geh ser-nigÛn
- 10- Ser-firâz olduğuna sen ol ol şâd
Ser-nigÛn düşmekliğüni eyle yâd
- 11- Dut bugün dünyâyı düpdüz dutasın
Yâ cihân mansıblarını utasın
- 12- Assı ne çün yârın ayruga kalur
Renc ile dirdüğünü vâris alur
- 13- Cün sana kalmaz dürişüb dirdüğün
Sana kalandur elünle virdüğün
- 14- Elde iken virgör yohsa gider
Gidicek ..... magbun ider
- 15- Hoş nasîhatdür benüm sözüm sana
Iy Sikender bu bahanedür bana
- 16- İşbu hikmet sözi her kim dinleye
Nicedür kârun-ı devlet anlaya
- 17- Ki oldur bî-şek sıratın müstakim
Ol didügi yolu gözler iy hekim
- 18- Gerçi anun sözinde yokdurur halel
Söz ile olmaz amel gerek amel
- 19- Hücçet ile sâbit olur müddei
Leyse lilla nisyan illa meâsi
- 20- Fâilâtün fâilâtün fâilât
LÛtfa tûş oldun ise buldun necât

Yigirmi yedinci meclis oldur kim Iskender-i Zülkarneyn
Sâbık'ı görmege varur.

- 1- Tatlı dil bahrine çün gavvâs-ı rûh
Bahr içinde çok güher kıldı fütûh

- 2- Dilden anı dil getürdi uş revân
Söz kılına silk eyledi revân
- 3- Bes anı şehr-i revâne söyledi
Cevheriyeye hem anı arz eyledi
- 4- Dil dükkânın düzdiler tersi' tām
Kâim, nâim murassa' kubbe-cām
- 5- Cevheri silk-i cevâhir kim görür
Kankı bahrun dürridür anı bilür
- 6- Bahr-ı azamdan olursa kıymeti
Müşteri katında hürşiddür izzeti
- 7- Cevheri gördüğü dem anı alır
Sîm zerler boynına heykel kılur
- 8- Söyleyicek cevheri dürri iy yâr
Sözleri olur müzeyyen tâc-vâr
- 9- Cün söze dizdüm bu dürri söyledüm
Dürr ü güherden hikâyet eylyedüm
- 10- Söz murassa olunca ağız dinlenür
Her ne dilce söyler isen anlanur
- 11- Anlayanundur bu sözler iy azîz
Kadrini sözün bilür ehli temiz
- 12- Kim temizün var ise iy yol eri
Dinle imdi ol müzeyyen sözleri
- 13- Kim cihâna kim gelür gelmiş durur
Her birinden nice âd kalmış durur
- 14- Kimleri yemiş durur işbu cihân
Kimleri dahî yiyiser bî-güman
- 15- Çarh-ı gaddâr yimedim bizi dahî
Bir niçe söz söyleyelüm iy âhî
- 16- Ben tarîkat şerhin iderem sana
İşbu kıssa bir bahânedür bana
- 17- Didüğümüz sözi bunda koyalum
Gine Iskender sözünü diyelüm

Râvi kavlince ahbâr içinde şöyle rivâyet kılunur; kaçan ki Iskender Şâh Sâbık ruk'asından bu nasihati kim dinledi. Cân ile kabûl, andan kendüye gelüb igvâ viren şeytan idügin bildi.

Bes çün yine Serpâl'i, Heytâl'i Humaya ulularını hıl'atleyüp istimâlet virdi. Yirlerinde müstemir kıldı. Andan Şâh-ı Yunan aydur:

-- Yâ Serpâl Şâh, di bize baş ol, çek varalum ol yidi kerâmetlü taşı görelüm. Andan ol zahmeye gidelüm. Anı dahi te-ferrüc idelüm. Tâ ki Sâbık dahi savmiasından çıka. Varavuz görevüz didi. Şâh-ı Yunan böyle diyicek, at çekdiler. Şâh bindi andan on iki sâhib-serir sultanlar dört yüz kırk dört tâc-dâr melikler, üç yüz on üç mübârizler bin yidi yüz çavuşlar, kırk dört has vezirler... Cümlesi bile bindiler. Cihil-pây-ı Irakî dahi altı yüz âhen-puş elmas nacaklu peykerler ile Şâh olunca yürüdü. Serpâl Şâh kulağuz olub gitdiler. Râvi kavlince ol yidi kerâmetlü taşa geldiler. Ol taşı çün alub Şâh ile selâtin serverler, vezirler cem' olub durdılar. Andan Serpâl Şâh ol taşı Şâh'a gösterdi. Şâh dahi nazar kıldı. Gördi kim bir çadır ..... bir saru taş durur. Ayineleyin şavk virür. Buğur Şâh-ı Cihân buyurdu; ol taşun yidi dürlü hâssiyetin tecrübe kıldılar.

Nite evvel bir kişi taşun bir yanında durdı. Bir kişi bir yanında durdı. Bülend âvâz ile çağırdı. İşitmedi. Ne kadar kim çağırdı, işitmeğe çâre olmadı.

İkinci bir dili söylemez kişi gelüb ol taşı üç kez yaladı. Dilinün bendi gitdi, söyler oldu.

Üçüncü ol taştan kazıyub bir gözsüz kişininün gözine koydılar. Gözi açıldı.

Dördüncü bir sağır gelüb, kulağın urdı. Kulağı perdesi gitdi.

Beşinci bir ıssıdar tarılmış kişi, ol taş dibine gelüb arkasın taşa virdi ıssı şerrinden emîn oldu.

Altıncı sovuksuz üşüyüb gelen dahi taşa sığındı. Sovuksuzdan emîn olub dirildi.

Yidinci bir cellâda bir kişii kovdurdı. Ger kaçta gelüb ol taşa gizlendi. Ardınca gelen anı görmedi. Ne kadar kim istedi. Bulımadı. Râvi aydur:

Kaçan kim ol taşun, bu yidi dürlü kerâmetlerün gördiler. Andan Şâh-ı Yunan Restetâlis Vezir'e aydur:

-- Yâ Vezir-i müşkil-küşây, bu taşu bu kerâmetler nedendir? Aklınız ilmîne irer mi? didi. Andan Restetâlis Vezir aydur:

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, Hak Teâla'nun ilmîne, hikmetine ne akl irsün? Amma irdüğince size bunun hikmetin haber vireyin didi. Andan vezir aydur:

-- Yâ Zülkarneyni'z-Zaman, şol vakt kim Adem Peygamber Aleyhi's-Selâm, Havvâ anamuzla cennetten kim çıkdılar. Bunca yıl biri birinden cüdâ düşdiler. Biri birin isteyü gezdiler. Gündüz biri birin şûride olub, isterlerdi. Gice olıcak, ikisi dahi Hak Teâlâ emriyle bu ateş katına gelürlerdi. Adem Peygamber bu taşun bir yanında yaturdı. Havvâ bir yanında yaturdı. Ağlayu ağlayu ne Adem Havvâ'yı görürdi ve ne Havvâ, Adem'i görürdi ve dahi biri birinün âvâzın işitmezlerdi. Hak Teâlâ, bu taşu âvâz işitdürmemegi anıçün kodı kim, Adem Havvâ ikisi biri birinün âvâzın işitmesünler, bulımasunlar diyü.

İkinci

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, Adem ile Havvâ ikisi bir birin isterken kim ağlaşurlardı. Gözlerinden ol ciğer kanıyla karışub akan yaşları, bu taşu üzere saçılurdu. Ol vakt hasret yaşının berekâtıdur kim bu taştan kazınub, görmez göze koyıcak, nurlanur görür olurdu.

Üçünci;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, Adem ile Havvâ biri birin isterken aclıktan, susuzlukdan, güneş ıssısından kulakları işitmez olurdu. Kaçan gice olıcak ki bu taşu katına gelürlerdi. Bu taşu yastanub yaturlardı. Sabah olıcak, kulaklarınun ol işitmezlikleri giderdi. Hak Teâlâ bu taşu kulak açmaklığı ol zaman virdi.

Dördüncü ol kadar kim Adem ile Havvâ, günden, ıssıdan gâyet bunalurlardı. Kaçan bu taşu gelürlerdi, ıssıdan yüreklerin açub bu taşu vurı korlardı. Nitekim şimdi bir kişi ıssıdan bunalsa sovak mermer hoş gelür.

Bes Hak Teâlâ anların yüregi sebebiyle bu taşu kerâmeti virdi.

Bişinci

-- İy Server-i Cihân, vakt olurdı gicede sovuk olurdı, üşürlerdi. Andan arkaların bu taşa virürlerdi. Sovukdan emîn olurlardı.

Pâdişâh-ı Perverdigâr, bu taşa bu kerâmeti anun için vir-di. Tâ kim Adem ile Havvâ üşümeyeler.

Altıncı,

-- İy Şâh-ı Alem, ol Adem Peygamber ki Aleyhi's-selâm şehvet menisi yire tamdı, bu taşa dahi sıçradı. Ol kerâmet kim bu toğurmayan avratlar, kasuğın gelüb bu taşa süricek, hâmile olurlar. Hak Teâlâ izniyle ondan kaldı.

Yidinci kerâmeti;

-- Yâ Iskender Şâh, Adem ile Havvâ'nun şeytanı'l-lain ...olub gice yatdıkları yiri isterlerdi. Tâ kim bulub anlara igvâ vireydi. Hak Teâlâ bu taşa Adem'i düşmenden sakınmak için bu kerâmeti ol zaman virdi kim, Adem ile Havvâ'yı şeytandan saklardı. Anıñün şimdi dahi düşmenden kaçub, ademi saklar.

-- Yâ Iskender Şâh, bu yidi kerâmeti işbu taşa Hak Teâlâ, Adem peygamber devrinde virüpdür. Cümlesi Adem, Havvâ gırre-tiyçündür diyüb didi.

- 1- Ya Sikender ademî şöyle ki var
Ki kerametlü kılubdur Kirdigâr
- 2- Her cevâhirden keramet ki durur
Şöyle bil kim âdem-oğlıyçün durur
- 3- Taş olub görmez göse nûr olduğu
Yâ kamışlar şekker ile todığı
- 4- Nîşden hem nûş-dâru itdüğü
Her nebâtât ilden ile bitdüğü
- 5- Cümlesi âdem için durur paşa
Rıtb-ı yâbis şöyle kim başdan başa
- 6- Adem için seyr eder necm ü felek
Adem'e secde kılur cümle melek

- 7- On sekiz bin âlem içre iy humâm
Bir güzîde âdem oğlıdur tamam
- 8- Adem iledür müşerref her cihân
Cennet ü hûr-u kusûr-ı heşt-cinân
- 9- Ademîden dahi yigrek şey mi var
Olsa anı öger idi Kirdigâr
- 10- Ademi ögdi kelâmında kadîm
Mazharumdur didi âdem ol kerîm
- 11- İlm ü hikmet ayn u ibret iy amu
Evvel âhir âdemîdedür kamu
- 12- Ademîdür âdemîdür âdemî
Gösteren hem on sekiz bin âlemi
- 13- Alem-i kübrâ bil âdem cismidür
Anuniğün âdem anun ismidür
- 14- Ger bileydün âdemi kim olduğun
Eline bunca emânet aldugın
- 15- Hall olurdu müşkilün şöyle ki var
Redd olurdu senden işbu rûzigâr
- 16- Anlar idün Hâlik'unı kimdürür
Alem içre nicesi hâkimdurur
- 17- Hem bilür idün tasarruf issını
Görür idün hem muinun .....
- 18- Bir olurdun birle bî-iştibâh
İşbudur aslun bilür isen iy şâh

Hekim kavlince Restetâlis Vezir, ol taşun yidi dürlü kerâmetinün hakikatin, bu vech ile kim beyân kıldı. İskender Şâh, gâyet begendi. Andan Restetâlis Vezir'e âferin tansin itdi. Andan yine aydur:

-- Yâ Vezir-i Kârdân, bu taşun bu kerâmeti şöyle indi. Kalıser mi veyâhûd gider mi? didi. Şâh-ı Cihân böyle diyicek, Restetâlis aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, kaçan ki haşr-ı kıyâmet yakın gele.

Kıyâmetün yüz yigirmi dürlü ulu nişanları vardur kim âşikâre olıserdür ol yüz yigirmi dürlü alâmetlerün birisi dahi budur kim, bu taşdan yidi dürlü kerâmetler gitse gerekdür didi.

Bes buğur Şâh-ı Cihân, ol taş katından gitdi. Çün Serpâl Şâh'a aydur;

-- İy Şahzâde yürün, varalum Sâbık zâhidi görelüm. Serpâl Şâh ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, iki gün dahi gerekdür kim Sâbık Zâhidün kırk günü temâm ola, Savmiasından çıka, kimse anı göre. Cıkmanın ana varmak ne fâide? didi. Veli

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, varalum şehirdeki ol mu'teber zahme dahi teferrüc kılalum diyüb aldı Şâh-ı Yunan'ı ol zahmeye geldi.

Râvi aydur; Şâh ol zahme yakîn gelicek, rahşından indi. Selâtin, sâhib-serîrler, ulu vezirler, şâh önince yürüdiler. Zahme kapusına geldiler. Kapuya gelicek, Iskender Şâh, cümle serverleriyle durdı. Andan zahme kapusına nazar urdı. Gördi kim, bir kemer bağlamışlar. Yidi dürlü âyineleyin mermerden dürlü dürlü san'atlar ile ve dahi ol mu'teber kemerün içini dâr düzmişler çâr-gûşe. Andan ol dara iki kanat kapu vurmuşlar çini pulâddan. Ayineleyin içinde yüz görünür ve dahi ol çinî pulâd kapuya halka vü mih yirine sîm zer uruntmışlar. Anın için Şâh-ı Rûm ol kapuyu göricek, gereğince teferrüc kıldı. Andan Cihîl-pâ-ı Irakî'ye aydur;

-- İy server-i Irak ve Irakeyn di; bu kapunun inini uzununu ölç. Biz dahi bu resme bir zahme bünyâd kılalum. Hak Teâlâ ömür virürse didi. Şâh böyle diyicek, Irakî dahi evvel kemend ile kapunun uzunun ölçdi. Andan kadem ile inin ölçdi. Toksan uzunı, yüz yigidmi kadem ini çıkdi.

Bes buğur Şâh-ı Cihân, server ü selâtinler ile zahme kapusından içerü girdiler. Gördiler kim yüz yitmiş yidi mermerden avuzeler üzerine bir acâib kubbe bağlamışlar. Söyle kim tâk keyvândan nişân virür ve dahi ol kubbenün içi kâim, nâim lajiverd ile bezemişler. Söyle kim göz kamaşur ve aşğa ferşin dahi ruhâm kılmışlar. Dürlü dürlü san'atlar ile andan ol mu'teber kubbenün ortasından yidi dürlü mermerden bir mu'teber taht bağlamışlar. Yigirmiyedi köşelü ve dahi taht üzere çin pulâddan bir tâbut durur ve dahi tâbutun başı katında sâz u selb cebe vü cevşen asılu durur bir altun levh dahi bile.

Bes buğur Şâh-ı Yunân buyurdı; Çihil-pâ-yı Irakî ol murassa' levhi asıldığı yirden indürdi dahi Iskender Şâh eline virdi. Şâh dahi levhe nazar kıldı gördi ki birkaç satır yazmışlar. Hüb rûşen kazmışlar amma bir acâib hatdur kim değme kişi okıyamaz. Andan Şâh-ı Yunân ol murassa' levhi Eflâtun eline sundı. Aydur;

-- Yâ Hekîm-i Rûzigâr, di; bu levhün hattını okı. görelüm ne beyân kılur? didi. Şâh böyle diyicek, Eflâtun dahi izet ile levhi eline alub, mütâlaa kıldı. Ne dilcedüğün bilüb, dönüb, Şâh-ı Zülkarneyn'e levhde böyle dimiş diyüb beyân ider:

- 1- Böyle dimiş levhde ol hattı yazan
Kim ben idüm Şâh-ı Alem Nerrimân
- 2- Alem içre bellü idi evelligüm
Adlile meşhûr idi serverligüm
- 3- Yidi iklim tahtını ütmiş idüm
Anca şâhdan fil ü at ütmiş idüm
- 4- Kimse hergiz bana karşı durmadı
Erligiyle bana kılıç urmadı
- 5- ..... gözüme şöyle ki var
Darb urıcak olmaz idi pâydâr
- 6- Kılıcımun heybetinden iy hidiv
Kaf Tağı'nda ditrer idi nerre-div
- 7- Tigüm alıcak elüme her zaman
Ejderhalar kan kaşanurdi revâr
- 8- Okınun peykân idi peyk-i ecel
Düşmen içre düşürdü .....
- 9- Cengüm içre na'ra ursam ansuzın
Ancalar atdan dökilürdi yüzün
- 10- Saf yıkardum rahşımı sürsem revân
Cân yakardum kakısam ben her zaman
- 11- Kaykımumdan katıma iy piş-bîn
Değme server yüriyemezdi yakîn

- 12- Leşkerüme hadd ü pâyân yogidi
Mür milhden dahi hem ol çoğidi
- 13- Yiryüzinde yürise bir gün iy cân
Toza bir ay gark olurdu âsumân
- 14- İşbu resme âlem içre ben dahi
Yidi yüzyıl hüküm kıldı iy âhi
- 15- Akibet irdi ecel gör neyledi
Tâc u tahtımı verendaht eyledi
- 16- Aldı cânım virmede bir dem amân
Bu ölüm didükleri iy nev-civân
- 17- Leşkerüm hergiz bana avn itmedi
Kurtarub beni ölümden gitmedi
- 18- Sen dahi iy saltanat da'vi kılan
Şöyle bil kim ömr devletdür yalan
- 19- Bir niçe gün sini aldar hoş dutar
Sonra elün aluban tahtdan atar
- 20- Bunca yıllar kim hükümet idesin
Bir nefesdür çünki bundan gidesin
- 21- Gitmedin key gör yarağun iy cân
Gidicekdi kim nidesin sen ayân
- 22- Çok yaşayan sanma bu mülkü dutar
Kim benüm mevtüm ibret yiter
- 23- Dirliği isteme kim yoktur sebat
Zira mihmandur bilür isen

Râvi aydur; kağan kim Eflâtun Hekim ol levhden Nerriman Şâh yazduğun tarihte okudu.

Şâh-ı Cihan, el yüze dutub ağladı. Şöyle kim server ü selâtinler bile ağladılar. Şâh rikkat idicek, Restetâlis Hâs Şâh'a nasihat kılub didi kim;

-- Ya Zülkarneyn Şâh, cihan hali budur. İy niçe Nerrimânlar geldi gitdi. İy niçeler dahi bu fenâ dünyasından gelüb geçseler gerekdür:

1- İşbu dünya kimseye kalmış degül
Kimse bundan dâdını almış degül

2- Yini sanma eskidür bu rüzgâr
Niçe şâhlardan kalubdur yâdigâr

KGhendür niçeleri bostandur
Dünyanın hâlâtı bî-endâzedür

Diyüb didi kim iy Şâh hele gelenler hoş geldiler ve gideler dahi hoş gıtdiler. Şimdi devr-i zaman-ı İskender Zülkarneyn'dür. Memleket âli hazretgâhu's-seherdür. Hak Teâla cihân halkının hükümetin size müyesser kılıdur.

Bes imdi ve acibi oldur kim bu cihâna gelen pâdişâhlar gibi gıtdüğü demde yazdukları hasret ve ibret-nâmeleri görüb, anlara neyleyüb, nitdüklerin ve neyle gelüb, gıtdüklerini bilesiz ve ana göre siz dahi dirlik kılasız ve ol dirlik ile Hak katında kurbet bulasız. Hak Teâla ömrünüzi, devletünüzi ziyâde kıla diyüb, Vezir-i Has hâmuş oldu.

Andan İskender-i Cihân, Restetâlis nasihatın dutub melâmeti hatırından gidüb, şâdlık hil'atin geydi ve basîret gözin açub, Nerrimân Şâh'un tâbutına nazar kıldı. Gördi kim ol yitmiş âriş-bulâd tâbut üzerinde oniki pâre sâz u selb yani silah asa komışlar. Şöyle kim kaldırmağa el irer. Evvel akıtma Hindû demürden bir zırâh asmışlar; dört yüz kırk dört irtal.

İkinci çin pulâddan bir ışık asmışlar yüz toksan irtal.

Üçüncü yine pulâddan bir gürz-i girân asmışlar; bin yidi yüz yitmiş irtâl.

Dördüncü seng-i âsiyâb misâl bir pulâd, âyineleyin siper taallık kılmışlar; dört yüz irtal.

Bişinci bir tig-ü Berrân asmışlar; yüz toksan tokuz irtal.

Altıncı kuş sigiriyle gergedan, şahinden yasanmış onyidi eriş bir saht-keman asmışlar; otuzç irtal.

Yidinci kemanına lâyıık yüzyigirmiyidişer yilekyü tokuz eriş oklar, tirkış kurbâniyle asılı yitmiş irtal.

Sekizinci, toksan eriş sorh harirden kemend-i suhrâbî

asmışlar; yüz yigirmi irtal.

Tokuzuncu bir hancer asmışlar; kırk dört irtal.

Onuncu bir taziyâne asmışlar; yidi âriş, yüz irtal.

On birinci dört at na'lı asmışlar; her birisi seng-i â-siyâb kadar üç yüz otuz irtâl.

On ikinci bir salık asmışlar; biş taylu at yidi yüz altmış irtâl.

Kaçan ki Şâh-ı Zülkarneyn ol on iki pâre ceng atın gördi kim asmışlar; biraz durub teferrüc kıldı. Andan tebessüm idüb serverlere aydur;

-- İy cihân halkınun güzîdeleri zihî merdâne kim bu oniki pâre silâhı geyüb cevlan iderdî didi. Dahı Şâh-ı Cihân yürüdi. Ol âyineleyin asılu pulâd kalkan katına geldi. Kalkana nazar kıldı. Gördi kim bir acâib müsel sel hat ile birkaç satır yazı yazmışlar. Hüb, rüşen kazmışlar.

Bes çün Salâr-ı Rûm, yidi mukarreb vezirlerin yanına kırdı, aydur;

-- Yâ vezirler, gelün bu siper üzere görün kim ne yazmışmışlar didi. Andan ol vezirler siper yanına gelüb, ol pulâd sipere nazar urdılar, gördiler kim Nerrimân Şâh, kendünün zor bâzusın nice sâz u selb götürüb şehsuvâr olub, ceng ü cevlan kılduğın beyân itmiş. Eflâtun okıyub didi kim

- 1- Böyle dimiş yazusunda Nerrimân
İy cihân içre cuvân-bahtu'z-zaman
- 2- Çünkü dünyâ milkin ele alasin
Hükm-i takdîr ile bunda gelesin
- 3- Ger dilersen kim bilesin Nerrimân
Alem içre nicedi sâhib-kırân
- 4- Geyesün evvel zirhumı paşa
Urasın andan aşığıımı başa
- 5- Hem kılıcumı hamâil kılasın
Sağ yatuna hancerumi alasin

- 6- Sâlık u terkişimi bagla bile
Nerrimân yayını algıl sen ele
- 7- Yalınız kor kimse tuncın salmasun
Senden özge kimse ele almasun
- 8- Hem gine gürzümi de sal bilüne
Sun buğur sünümi de al elüne
- 9- Siperümi soluna al iy müstemend
Hem bilünde bile olsun bu kemend
- 10- Tâziyâne dahi unitma hele
Barmağuna geçürüb algıl ele
- 11- Çün geyesin egnüne ceng âletüm
İşbu döt na'la göre fikr it atum
- 12- Tâ bilesin kimmiş iy şehriyâr
Kuvvet içre Nerrimân şöyle ki var
- 13- Bunca esbâb ile bini getüren
Yidi menzil yola bî-gâm götürren
- 14- Bilesin nice rahş imiş iy cân
Kim binüb ceng ider idi Nerrimân
- 15- Bunca ceng alâtını keyüb ayân
Yidi yüz bin ceng kıldum bî-gümân
- 16- Yüzbin olsa korkmaz idüm düşmenüm
Nerre divlerden çevürmezdüm yüzüm
- 17- Kaf Tagı'na yidi kez kıldum hücüm
Lik red itdi beni hükm-i nücüm
- 18- Bahr-i Ummân'a yidi kez girmişem
Yidi bin dört yüz cezire görmişem
- 19- Ceng kıldun cümlesinde önden sona
Likhem tâ hiç bulunmadı bana
- 20- Akibet atum bulındı iy nedîm
Alem içre bana hasm u hem garîm
- 21- Ol siperde böyle dimiş Nerrimân
Ehl-i târih böyle virmişdür nişân

Râvi aydur; Çünkü Eflâtun Vezir, Nerrimân Şâh kalkanından Nerrimân'un ol sâz u selbiyle ceng ittigin okudu. Iskender Zülkarneyn Aleyhi's-Selâm, Nerrimân Şâh'a âferin kılub ruh u revânına duâ kıldı.

Andan Şâh-ı Cihân buyurdı üç yüz altmış ser-firâz serverlerine kim,

-- Yürün! bir bir Nerrimân Şâh'un zırhına zor kılun götürün tâ kim bilesiz Nerrimân ne kişiymiş? Ne resme pehlüvân imiş?

Kaçan ki Iskender Şâh, böyle diyicek; üçyüzaltmış ser-firâz serverler, yidi yüz ser-heng ser-leşkerler edeb ile bir bir yürüdiler. Nerrimân Şâh zırhın zor ile götürdiler. Yirinden bir adım alub gidemediler.

Bugur Iskender Şâh, Kaytas-ı Yunânî'ye aydur;

-- Yâ Kaytas, gördün mi kim Nerrimân Şâh, ne acâib kuvvetlü pehlüvân imiş kim bu oniki pâre ceng âletinden birisin bir pehlüvân götürimez didi.

Râvi aydur; Ol Nerrimân içinde Iskender Şâh katında Kaytas Yunân'den ser-firâz pehlüvân yoğ idi.

Kaçan ki Iskender Şâh, bu sözi Kaytas'a didi. Kaytâs dahi gayrat kılub hamıyyete geldi. Revân-ı Iskender Şâh, öninde baş yire koyub, yürüdi. Nerrimân'un zırhın bir eliyle götürdi. Tâ omuzuna yitürdi. Ol mu'teber zahmede kubbenün içüne getürdi. Yine yirinde koyub duâ kıldı.

Andan Iskender Şâh, Nerrimân atınun ol dört na'lına nazar itdi. Gördi kim, her bir na'lı bir değirmen taşı mikdârı veli ol na'lilerün üzerinde müselsel hat ile nesne yazmışlar. Hindû tig ile kazmışlar. Çün Iskender Zülkarneyn buyurdı; Eflâtun Hekim ol na'llar üzerindeki hattı okudu, didi: Hekim kavlince şöyledür kim Nerrimân ol zahmei ol yirde yapduğına sebep bu idi kim bir gün Nerrimân Şâh şâd u hurrem bu on iki pâre keyüb düşmeni sıyub bu dört nal-ı uruntub ata binüb sîmurg gibi seyrân kılub bu zahmei yirine kim yetdüm atum altumda bir karıncadan belikleyüb beni bu sâz u selb ile üzerrinden yitmiş kadem yire atdı. Düşdüğüm yirdan ayruk tavranub durumadum. Bildüm ki atum beni âhir menzile yitürdi. Bu zahmei bunda yapdum. Sûreti bu yirde yire yitürdüm dimiş.

- 1- Gör ki nitdi bana bu çarh-ı zaman
Bir karıncayla beni yıkdı revân
- 2- Nerrimânem diyü lâf urmuş idüm
Kibr eliyle bıyıgum burmuş idüm
- 3- Kahramanlar ister idüm basmağa
Rüstemün yayun dilerdüm yasmağa
- 4- Nerre divi aynuma almaz idüm
Ejderhaya baş dahi salmaz idüm
- 5- Bir karınca âkibet iy nev-civân
Atum üstinden beni kabdı revân
- 6- Yire vurdı tâc u taht u rahtımı
Yile virdi ömr ü câh u bahtımı
- 7- Sen dahi Nerrimânem diyesin
Bir karıncadan tabanca yiyesin
- 8- Dime kim bugün cihangirem ulu
Çün olursın bir karıncadan alu
- 9- Akil isen bu benüm söylediğüm
Hâlümü bir bir beyân eyledüğüm
- 10- Evvel âhir hoş nasihatdür sana
Bu hikâyet bir bahanedür bana

Hekim kavlince çün kim Iskender-i Zülkarneyn Aleyhi's-Selâm, Nerrimân Şâh'un atı na'linden bu haberi kim dinledi. Nerrimân'un atı karıncadan ürküb anı yire urdığın işitdi tanıladı amma acâib remz anladı. Andan Iskender Şâh buyurdu; Nerriman tabutunun ayağında baş kodı, cem'i ser-firâz serverler ile. Bes buğur Şâh hükm itdi. Nerrimân'un kamcısıyla hancerin aldılar. Nişân için Iskender Şâh, bu resme iderken Şeytanı'l-lain yine görüb geldi. Gördi kim Iskender Nerrimân Şâh zahmesinün hiç nesnesin alub harâb itmedi. Ol işe ol lain hased ilettdi. Andan kendü kendözine aydur: Iskender'i azdurub bu zahmei ana yıkdurmayacak olursam benüm şeytânlıgumdan ne gele? diyüb zahmeden çıkub yine gitdi. Sâbık Zâhid şeklinde düzdü. Aydur: Bir kez bu sûretde vardum. Buğur varıcak güman iletmez diyüb yine zahmeye girdi. Şâh ol laini gördüğü dem bildi barmak ağzına alub durdı. Veli râvi kavlince şöyledür kim Serpâl, Heytâl Sâbık şeklinde göricek, Sâbık'ı sandılar yir yirin izzet kılub ana karşı yürüdiler. Ayağında baş koyub

ikram itdiler. Andan Serpâl Şâh, ilerü gelüb aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân uşda ol sâhib-i riyâzet budur kim nefesi Hak Teâla Hazreti'ne makbul olur. Ol gün ol racim dahi bunun sûretine girüb geldi size kim bunu sandunuz sözine inandunuz didi. Serpâl Şâh, şöyle diyecek Şeytan dahi hıraman salını yürüdi kim Şâh ile istikbâl kılışa, görüşe. Andan Şâh dahi ihtiyat birle karşudan racime nazar kıldı, Yakın bildi kim Şeytândur amma sol gelüb el ucıyla şah ile görüşüb yanına durdı. Durduğu dem şahı fitne dilinden iştiyâk birle merhabaladı. Andan aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân ol melûn-ı merdûd-ı mahrum Şeytânı'l-lain benüm sûretüme girüb gelmiş hazretüne gayet igvâ kılmış Humaye kavminün hakkında bühtân itmiş, size kan itdürüb günaha salmağ için veli ya Zülkarneyn, size beşâret olsun kim Nerrimân Şâh, yidi iklimün malını gencini cem`kılub yire gömdi. Bir zahme üzerine yapdurdı. Ol gizlü malı bilmeyeler diyü ya Zülkarneyn kimse rızkın kimse yimez. Zahmei yık, malı al. Nerriman renc ile cem itdi. Yimedi kodı gitdi. Sen yi, yidür. Ta kim senden dahi sonra kalmaya didi. Racim bunu diyince Şah dahi kendüyi dizdi. Şeytan İblisin üzerinden irdi. Karşusunda çihil pay-yı Irakî'ye işaret kıldı. Yani kim şeytanı durduğu yerde avlaya. Andan Irakî dahi nacak-ı yalınca eline alub kendüyi şeytan üzerine atdı kim çele. Şeytan dahi havf ile dururdu. Zira kim efhain ü haif dur. Yani hâyinler hemişe korkulu olurlar. Pes buğur şeytan dahi kendüye nacak irişince durduğu yirden nâ-bedîd oldı. Irakî dahi kendüyi yinemedi. Racim durduğu yiri şöyle çeldi kim indi. Zahmenün ferşine oturdu. Söyle kim sağ sol duranlar vehm aldılar, biri birine babakışdılar. Bu böyle olıcak, Berâ-yı Adem oğlu Serpâl Şâh aydur:

-- İy Şâh-ı Cihân, Sâbık Zâhid'ün suçu neydi kim böyle kıldunuz didi. Andan Şâh aydur:

-- İy Serpâl, bu zâhid şeklinde gelen şeytanı'l-laindür. Zâhid degüldür. Yine geldi kim igvâlar virüb buncılayın zahmei bana yıkdıra

- 1- Gördüğüm dem bildüm anı ben yakın
Kim yine fitneye geldi ol lain
- 2- Bu şekilde ben anı görmüş idüm
Fitnesi hilesine irmiş idüm

- 3- Niçe kim deġşürür ise sÛretin
Bellüdüür fi'linden iy cân ol lain
- 4- Her kişi kim kendüyi hazır kılur
Ol racîmi gördügi saat bilür
- 5- Saklar onun fitnesinden özüni
Kör eyler ol hasudun gözünü
- 6- Ol kişi kim gâfil ola şehriyâr
Yolun urur ol lain ü nâ-bekâr
- 7- Bilmeyicek ol racîmi bir kişi
Söyle bil kim başa varmaz her işi
- 8- Ki hazer itmek gerek andan yakîn
Kim gelüben olmaya sana yakîn
- 9- Ademe iblis yakîn olsa iy cân
Ol kişede ol yakîn kalmaz ayân
- 10- Ger yakin ister isen iy şehriyâr
Ol racîmden key sakın şöyle ki var
- 11- Yüz çevürüb cümleden sığın Hakka
Ki ol racîmden kurtulasın mutlaka

Hekim kavlince kaçan kim İskender Şah, Şeytan igvasından necat kim buldı. Andan Nerrimân zahmesinden çıkub suvâr olub leşker de bâriġâhına gelüb Serpâl'e aydur:

-- İy server, yürü sen dahi şehrine var. Kaçan kim zahid savmiasından çıka, haber kıl varalum. Ziyaret idelüm didi. Serpâl dahi baş urub gitdi. Şâh dahi rahat olub yatdı. Yarında sabah Şâh önünde baş urub duâ kılub ayıtdılar. İy Şah-ı Cihân Sâbık Zâhidün cillesi kırk gün tamam oldı. Çıksa gerekdür. Sizler anı görmege varur mısınız? Yohsa varalum anı bunda getürelüm mi? didi.

Serpâl şöyle diyicek, andan Şâh aydur:

-- İy Serpâl Şâh, biz anda varalum, anı görmege. Zira kim ancılayın aziz-vücûda izzet gerekdür ve biz dahi bu kim sabık hem dünya hem ahiret şeytanıdır. Anı görmege niçün varmayavuz diyüb yirinden durub kılıç hamâil kılub süvâr olub der su salâtin serverler ile bindi. Irâkî dahi aleti yüz altmış elmas nacaklu peykler ile Şâh önince gitdiler. Râvî aydur: Şâh gi-

derken yine ol şeytan-ı lain ol dem anda irüb geldi. Gördi kim Iskender Şâh Sâbık zâhidi görmeğe gider. Andan racim aydur: Iskender Zâhid birle buluşmadın durayım Sâbık'a iğvâ vireyin. Ola kim erlerine fitne biragam diyüb sürdi. Sâbık Zâhide gitdi. Sûretin bir melek şeklinde düzüb revân, Sabıkun savmiasına irdi.

Gördi kim Sâbık yüzün Mekke tarafına dutmuş, dizleri üzere huzûr ile oturmuş. Elin götürmüş Hak Hazretine münâcât kılur. Şeytan zâhidi ol vaktde göricek kendü dahi savmiaya girdüğü yerde el koşurub durdı. Anca kim Sâbık dahi duâsından fâriğ oldu.

Bes Bugur Şeytan ilerü gelüb, Sâbık'a izzet ile selâm virdi.

Sâbık dahi nazar kıldı. Gördi kim bir melek-suret bir şah. Andan Sâbık aydur;

-- Kimsin kim şöyle bî-tekellüf ser-vaktümüze geldün didi? Racim aydur:

-- İy Zâhid ben birinci gök meleklerindenem. Hak Teâla izniyle geldüm ki seni bir işden âgâh kılam didi. Zâhid aydur;

-- Nice işden? Racim ayıtdı:

-- İy Zâhid, bil ve âgâh olgıl kim Iskender seni helâk kılmağa geliyorur. Ol gelüb seni helâk kılmadın, sen duâ kıl, Hak Teâla anı helâk kılson. Zira kim Hak Teâla anı helak kılson. Zira kim Hak Teâla, senün duânı, kabul kılur didi.

Racim şöyle diyicek, Sâbık güldi. Andan aydur:

-- İy lain, beni Iskender mi sandun kim gelesin, fitne ile iğvâ viresin. Iskender hâşâ kim buncalayın bana kasd ide. Yâ lain yüri! Gözüme görünme! ve gerni duâ kıluram, Hak seni kahr ile helâk ider didi. Râcim Sâbık'dan bu sözi işidicek hecil olub gitdi.

Ol taraftan dahi Şâh gelüb Sâbık'un savmiasına irdi gördi kim bir puste üzerinde mu'teber savmia yapmışlar gün toğusına karşı kapusu var. Andan ol savmia kapusına karşı bir ağaç var, dibinde gözsüzler, şiller, zeminler, sakimler gibi var. Kimi yatur, kimi oturur. Ol zâhide muntazır durmuşlar kim çıka, bunlara duâ kıla. Bunlar dahi sıhhate irişeler.

Kaçan kim Iskender-i Zülkarneyn bunları göricek, bile-
sindeki serverlere, vezirlere aydur;

-- Siz durun, ben varayın ol zâhid nice vücûddur göreyin
didi.

Andan serverler savmiaya karşı saf bağlayup, durdılar.
Iskender Şâh, dört mukarreb vezirleriyle ol savmia kapusına
geldiler şöyle muntazır durdılar. Bir nücûm saat geçmedin ol
zâhid savmiasından çıkdı. Ol kapuya karşı ağaç dibine nazar
kıldı. Ol gözsüzleri, sakimleri göricek duâ kıldı. Üzerlerine
üfürdi. Hak Teâla izniyle cem'-i şifâ buldılar. Yırlü yirin-
den durdılar. Revâne oldılar.

Andan ol zahid yine döndi kim savmiasına gire Iskender-i
Zülkarneyn, dutdı. Buğur Zahid dahı döndi. Iskender Şah'a ay-
dur:

-- Yâ Abdullah etegüm koyuvir. Nâgâh Hak Teâla etegüm
dutduğına sana hışm itmesün. Yani Hak Teâla tarafın koyub â-
dem etegin dutduğunçün didi.

Kaçan ki Zâhid böyle diyecek Iskender Şâh onun şöyle di-
düğün kim işitdi. Etegin kodı veli aydur:

-- İy Zâhid, ol din hakkı için kim taparsın. Bir lahza
karar kıl. Sana birkaç suâlüm var. Sorayın ana cevâb müşki-
lüm halleyile. Dahı yine savmiana varasın. Vaktüne meşgûl ola-
sın didi.

Bes Zâhid karar kılub, Iskender Şâh'a aydur:

-- Yâ Abdullah, sor ne suâlün var ise cevâb virelüm didi.

Andan Iskender-i Zülkarneyn aydur:

-- Yâ Zâhid, Hak Teâla bu milkün mansıbını bana virdi.
Ben dahı bu hükümet içinde nice yol vereyin kim Hak Teâla be-
nüm işümden hoşnûd ola. Yüzüm ağ ola didi.

Zâhid dahı Iskender Şâh'a nasîhat virdi kim.

1- Zâhid aydur yâ Sıkender çün ilâh
Hâkdan milke seni itdi pâdişâh

2- Adl ile ilm düriş hikmet okı
Akl ile lâ-havle idüb nefsi dokı

- 3- Nefsi cemd it bî- fezâil kalmasun
Sa'y kıl kim şöyle câhil kalmasun
- 4- ilm ü hikmetle gönül rûşen olur.
Adl ile cân menzili gülşen olur.
- 5- Ahd idicek ömrünü sen dut dürüst
Kim sebâtun olmaya her işde sust
- 6- Verme aklun yil gibi olma bî-sebat * (vezin)
Pâyidâr ol tağ gibi istersen necât
- 7- Nefsüne uyma bülend it himmeti
Kişinün himmetle artar rütbeti
- 8- Malunı yani bilenden yığma vir
Şâh-nâme içre Tûsî böyle dir
- 9- Ger dilersen ki ola sana baht yâr
Kıl tevâzu' hem tahammül ihtiyâr.
- 10- Bî-tahammül kişi olur bî-hüner
Bî-tevâzu' kimse şeytandan beter.
- 11- Her kişide kim hamiyet olmaya
Ol öliden kemdurur ger ölmeye
- 12- İffetün varsa gerek sende hayâ
Bî-hayâ şeytandur insan kim diye
- 13- Çün ana hayr didi ol laneti
Hakdan işitdi aleyke'l- laneti
- 14- Rahat istersen kanâat eylegil
Kendüne sırrı sanâat eylegil
- 15- Bî-kanaat yokluğundan ac olur
Ger cihan .....muhtâc olur.
- 16- Hem kanâat kenz ü lâ-yefna ola
Anun ile toymayanlar ac ola
- 17- Ger sana yoldaş olur ise vera'
Tâ ebed cânuna ırmeye ceza
- 18- Bî- vera olana çün ayb ol yiter
Kim behâimden dahı ölür biter

- 19- Var ise adlün gerek sende vefâ
Bî- vefâdan kimsene bulmaz safâ
- 20- Yâ Sıkender yâ didüğüm dutasın
iki âlem oyunını utasın

Râvi aydur kaçan kim ol zâhid İskender Şâh'a bu nasîhati kim virdi, gine varub savmiasına girdi. Andan İskender-i Zülkarneyn (A.S) vezirleriyle ol yirden yine gitdiler.

Şâh bârigâhına geldiler. Ol gün ol gice ârâm kıldılar. Yarındası ale's-sabah kim oldu, İskender-i Zülkarneyn buyurdu, ol deryâleyin leşker at arkasına bindiler. Dahı Şehr-i Humaye uluları başladılar. İskender Şâh'ı ol câzûlar kal'asına götürdiler kim ana Kal'a-i Zenân dirlerdi. Çünkim kal'aya yakın irdiler. Gördiler kim önlerinde bir kal'a veli bir kal'adur kim kullesi evc-i âsumâne irmiş. Bakub teferrüc iderken ol dem içinde ol kal'a görünmez oldu.

Andan İskender Şâh, Hümâye Kavmi'nün ulularına aydur:

-- Yâ Kavm-i Hindistan bu kal'a kim önümüzde göründi yine gayb oldu. Bunun ahvâli nedür? didi.

Çün Serpâl Şâh aydur;

-- İy Şâh-i Cihân, ol kal'anun içinde bin câzu avratlar vardur. Dilerlerse bu kalai gösterürler; dilemezlerse sihr ile göstermezler diyince anı gördiler kim ol kala tarafından bin yalınca avratlar gelür. Kimi arslana binmiş, kimi kaplana binmiş, kimi bebr kimi ejdehaya binmiş. İskender Şâh çerisine yakın irdiler. Dahı ceng itdiler. Andan İskender-i Zülkarneyn, ol hâli göricek, revân İsm-i 'Azâm okudu. Dahı ol câzu avratların üzerlerine üfürdi. Ol İsm-i Azam berekâtında ol câzu avratlar sındı, kodılar, Biş yüzi kırdılar. Biş yüzi dahı kaçub kalalarına girdiler. Amma ol kala görünmezdi.

Râvi aydur: Kaytâs-ı Yunanî, ol câzu avratların birin dutmuş, oldu İskender Şâh'a getürdi Andan İskender Şâh, ol câzu avrata aydur;

-- Yâ Sâhire, bu ne hâldür kim bu kalanuzı görürken görmez olduk didi. Andan ol câzu aydur;

-- Yâ İskender, beni koyu virün ki bu kal'anun sihri bozulmasın size diyem didi İskender Şâh ayıtdı:

-- Yâ câzu, ayıt ki seni koyu virsünler. Câzu aydur:

-- Yâ Iskender, kaçan ki bu câzu avratların, birini bu kal'aya karşı ensesinden boğazlayalar, kal'anun sihri bâtil olur. Kala görünür didi.

Çünkü Iskender Şâh, bu haberi işitdi. Câzuyu ahd yirine gelsün diyü koyu virdürdi. Kırk adım gidicek Şâh Çihil pâ-yı Irakî'ye aydur;

-- Ya Irakî koma ol câzu avratı kim gide, diyince Çihil-pa-yı Irakî seher yili gibi ardından irdi, câzuyu dutdı, aldı, Iskender Şâh'a getürdi. Şâh dahı buyurdı; câzuyu kal'aya karşı ensesinden boğazladılar. Dahı kal'a âşikâre oldu. Andan Iskender Şâh buyurdı: Ol kırk dört kez yüz bin ol kullei kir-depiç kılub yürüyiş kıldılar kim kalai cengle alalar. Buğur ol câzular gördiler kim ol kalanun sihri gitmiş yine sihir-gâhnelikler itdiler. Gök gürler gibi âvâzlar kopdı. Yıldırım gibi şu'leler oynadı. Katı yiller kopdı. Yağmurlar yağdı.

Söyle kim Iskender Şâh leşkeri âciz oldılar. Kaya geldiler, döndiler. Amma Kaytas-ı Yunânî döndi kal'anun yir kenarında ceng itdi. Tâ kim gice irdi Kaytas dahı döndi kim Iskender Şâh'a gele gördi yine bir câzu avrat kal'adan çıkmış gider. At sürüb irdi. Söyle na'ra urdı kim câzunun akli başından gitdi, düşdi sihr idemedi. Revân, Kaytas anı dahı bağladı. Alub Iskender Şâh'a getürdi. Iskender Şâh, dahı ol câzuya aydur:

-- Yâ Sâhire, bu kalai nice ola ki alavuz didi. Câzu aydur:

-- Yâ Iskender, bu kal'a alınmaz şol vakte dek kim bizüm bir ulu üstâdumuz vardur ol dahı avratdur. Adına Gâhvâr Câzu dirler. Ol ölmeyince bu kalaya zevâl yokdur didi. Andan Iskender-i Zülkarneyn aydur:

-- Yâ câzu, ol üstâdunuz kandedür? Câzu aydur:

-- Uş deniz kenârında bir mağarada olur. Beni dahı ana gönderdiler idi kim varaydum, haber kılaydum. Kal'a üzere yâd yağı geldi diyü nâgâh gâfilken giriftâr oldum. Uş bunda geldüm didi.

Andan Iskender Şah ayıtdı:

-- İy Câzu, ol üstâdunuz kandedür? Bize göster. Seni ko-

yuvireyin ve gerni öldürürem didi. Cün câzu aydur:

-- Yâ Iskender, beni öldürme sana anı göstereyin didi.

Râvi kavlince şöyledür kim çünki ol câzu böyle didi, Iskender-i Zülkarneyn dahı revân yirinden durdı. Kırk sekiz pâ-re ceng âletin üzerinde arâyide kıldı. At arkasına binüb Çihil-pâ-yı Irâkî'yi bile aldı. Kaytas-ı Yunâni'yi bile aldı. Ol câzuya gıtdiler. Ol aradan deniz kenarına yıtdiler. Ol câzu avrat deniz kenarında bir Yüce kaya gösterdi. Iskender Şâh aydur: Şol yüce kaya içinde bir ulu mağara vardır. Ol üstâdumuz câzu onda olur didi. Kaçan ki câzu böyle diyicek Iskender Şâh, Kaytas'a;

-- Câzuyu koyu vir ahdumuz yirine gelsün didi. Kaytas dahı câzuyu koyu virdi. Buğur Şâh Çihil-pâ'ya aydur:

-- Yâ Irakî câzuyu koma kim can kurtara didi.

Andan Çihil-pâ dahı irdi câzunun ardından teber birle çalub başın önine bırakdı. Bes buğur Iskender Şâh, Kaytas ile Çihil-pâ'yile deniz kenarınca yürüdiler. Anca gıtdiler kim ol kayaya yakın yıtdiler. Bir perdelü yirde şöyle pinhân durdılar. Dahı ol kayaya nazar urdılar.

Râvi aydur: Iskender-i Zülkarneyn (A.S) ol yüce kayaya karşı kim durdı, ol kayada bir mağara gördi. Ol mağara kapusına nazar kılub dururken, mağara içinden br avrat çıkıdı. Yalınca kaddi kırk arış olan bir kara it üzerine binmiş bir elinde bir tas su ve bir elinde bir at kuyruğun dutmuş. Kaçan kim ol câzu avrat mağaradan çıkıcağ ol it üzerinden indi. Dahı ol iti ayağıyla depdi. Ol it bir murassa taht oldu. Andan ol avrat taht üzere çıkıdı. Sağ elindeki tas ile suyu ol tahtun çevresine sağdı sihr okudı, tahtınun çevresi gül ü gülistân oldu. Andan sol elindeki at kuyruğunki dutmuşdı, ditdi ditdi dahı tahtınun çevresine tağıtdı. Ol at kılları her ne yire kim düşdi. Herbirisi birer zeft yılanlar oldu, kara kara ejdehaya benzer.

Bes buğur ol câzu avrat tahtınun üstinde yatdı, uyudı. Hiç deprenmedi.

Buğur Iskender-i Zülkarneyn, bu resme câzunun sihr idüb Dahı ol câzûya karşı okudı.

Andan revân rahşından indi. Rahşın Kaytas-ı Yunânî'ye virdi. Aydur:

-- Yâ Kaytas, sen bunda dur veli bizden gâfil olma, ben Çihil-pâ-yı Irakî'yle varalum Hak Teâla fırsat-ı ruhsat vire İnşaAllah câzû'yı ala getürevüz. Bunun şerrinden bu vilâyeti kurtaravuz didi. Dahî Kaytas anda kaldı. Iskender-i Zülkarneyn Çihil-pâ-yı Irakî birle piyâde ol kayanun dibine geldiler, Andan Çihil-pâ kemend kolaylayub ol mağaranun bir kemend dutar yirin gözleyüb atdı. Kemend halkası varub derendaz yirine ilişdi. Andan kemende birkaç kez salınub ankebûd-vâ yukaru çıkdı. Andan Iskender Şâh çıkdı. Bugur mağara kapusına geldiler. Gördiler kim câzu taht üzerinde yatur, uyur veli tahtınun çevresinde ol at kılından kim sihr ile yılanlar kılmışdı. Ol yılanlar, Çihil-pây ile Iskender Şâh'ı göricek her birisi harekete gelüb ağızların açdılar, gıjgurdılar, zehirlerin saçdılar, Çihil-pâ anları göricek havf itdi. Iskender Şâh aydur:

-- Ya Çihil-pâ korkma kim bunlar yılanlar degüldür. Sihr ile bu câzu avrat bunu böyle gösterür didi. Amma Çihil-pâ'ya aydur; gözle kim beni ne kıluram? diyüb Iskender-i Zülkarneyn el tiryâk-dânına urdı. Ol toprakdan çıkardı kim Adem Peygamberün kabrinden almış idi. Sağ elinde dutdı. Kırk kez ism-i Azam okudı. Dahı ol sihr ile düzülmiş yılanların üzerine saçdı. Heman dem sihri bätıl oldı. Çihil-pâ gördi kim ol gıjguran yılanlar at kuyruğu kılları şöyle dökülmüş yatur. Hayran kaldı.

Bes bugur Iskender Şâh (A.S.) Hak Teâla'ya Tevekkül kılub, elmas seyfin yalınca idüb revân, câzu üzere yürüdi. Çihil-pâ-yı Irakî dahî kafasınca bile yürüdi. Ol câzunun tahtına çıkdı.

Kaçan ki Iskender Şâh, taht üzere çıkdı. Ol câzu avrat uyandı. Iskender Şâh'ı gördi kim bir Şahs-ı Mırrih şeklinde pulâd-pûş olmuş, elinde bir âb-reng elmas kılıç dutmuş, kendüye kasd kılmış gelür revân, câzu yirinden hız kıldı kim sihr ile Iskender Şâh'ı helâk kıla, ol câzûdan ilerü kılıç irgörüb öyle çeldi kim câzûnun başın göğsüne dek iki pâre kıldı. Câzu cân cehenneme ismarlayub heman-dem düşdi.

- 1- Çün Sikender câzuyu kıldı tebâh
Aferin itdi eline mihr ü mâh
- 2- Hind elini ol lainden ol zaman
Kıldı şerrinden emin Şâh-ı Cihân

- 3- Sihr ile kılduğunu buldı yakın
Şâh İskender elinde ol lain
- 4- Bir kişi her ne kılursa hayr u şer
Şöyle bilsün âkibet ana düşer
- 5- Kimsenün etdüğü kalmaz yanına
Gâfilin zahmet irürür cânına
- 6- Ger kalaydı herkişide etdüğü
Halkı incidüb cihândan gitdüğü
- 7- İntikam adı anılmayaydı hiç
Dâd-ı Üstâd olmayaydı ir ü giç
- 8- İy karındaş sen dahi şöyle ki var
Her ne kim kılсан bulursın aşikar
- 9- Bulmadı mı etdüğün Nemrûd-ı dÛn
Bir sinek gör nicesi kıldı zebÛn
- 10- Kılduğın hem yine kızgun iy âhi
Suya gör kim nice gark oldu ol dahi
- 11- Bes gerek kim halka eylük idesin
Hayra iresin çünki bundan gidesin
- 12- Hayr işle şerri terk it iy güzün
Tâ olasın her hatâdan sen emin

Ahbâr içinde şöyle gelmişdür kim İskender-i Zülkarneyn (A.S) ol câzu avratı kim depeledi. Çihil-Pa-yı Irakî birle ol câzunun makamı mağaraya girdiler, gördiler kim kırk ak sakall pîrler ayaklarından asılmış dururlar. Kırk nev-civân yiğitleri billerinden asa komışlar. Anca mahbube avratları saçlarından asmışlar. Nice bek kızları bî-havf kılmışlar, sihr ile şöyle dururlar.

Kaçan ki ol kavüm İskender Şah'ı gördiler feryad kılub, ağlaşdılar. Andan İskender Şah ile Çihil-pâ-yı Irakî ol kavmi asıldığı yirlerden indürdiler ve bir yire cem oldılar.

Buğur İskender Şâh ol kavme aydur:

-- Yâ kavüm siz kimlersiz? Bunda neylersiz? didi. Andan ol kavüm ayıtdılar:

-- İy Perver, kimümüz Hind'den, kimümüz Sind'dendür ve bu câzu avrat bizi koydı, bunda getürdi giriftâr kıldı. Her kımızı kim hatırı dilerdi, anun ile yirdi,içerdi. Ol kim gönline yaramazdı ol câzu anı yirdi didiler.

Andan ol kavmi mağaradan alub taşra çıkdı. Taşrada ol kavüm câzunun ölüsin göricek, şâdân oldılar. İskender Şâh'un ayağına düşdiler.

Bes buğur İskender Şâh buyurdı; ol câzu avratun malın gencin ol mağaradan çıkardılar. Söyle kim bî-kıyas, bî-hisâb. Mağara öninde yığa yığa kodılar.

Andan İskender-i Zülkarneyn Cihil-pâ-yı Irakî'yi leşkere gönderdi. Kırk katır getürdi. Ol mal u genci yükletdiler.

Buğur İskender Şah, Cihil-pâ'ya aydur;

-- Yâ Irakî, câzunun başın al. Cihil-pâ dahi hançer çıkarub câzunun başın kesdi, alub Kaytas'a geldiler. Kaytas anı görüb, şâd oldı. Sevündi İskender Şâh'a duâlar kıldı.

Andan ol aradan ol kavm ile leşkere geldiler. Andan begler,melikler, vezirler İskender Şâh'a karşı gelüb duâlar, kılub tahsinler, âferinler itdiler.

Bes buğur ol câzu avratun başın sunüye diküb leşker bindi. Ol câzularun kal'asına karşı yürüdiler. Andan ol kal'adaki câzu avratlar ol başı göricek bildiler kim üstadları Gâhvâr Cazu'nun başıdur. Gulüvv kıldılar. Sihr itmeğe başladılar. Sihr idüb İskender Şâh leşkerine urdılar dönmedi:

Bes buğur İskender Şâh leşkери kal'aya yürüyis kıldılar. Kal'a-i Zenân'ı aldılar. Ol bişyüz cazu avratları kırdılar. Andan İskender Şâh vezirleriyle ol kal'aya çıkdılar. İçin taşın teferrüc kıldılar. Gördiler kim iki kanat kapu 'ac u abanusdan düzmişler. Mıh yerine sîm ü zer uruntmışlar. Bunları temâşâ iderken kapunun kemeri taşında Restetâlis-i Has birkaç satır hat görüb Şâh'a gösterdi. Şâh dahi Eflatun'a işaret itdi. Eflatun dahi okuyub beyan ider. Ne deyü:

- 1- Böyle dimiş ol kemer taşında kim İy cihân içre olan halka hekim
- 2- Ben ki Zü'l-Anâk'idüm bu dünyada Hüküm kıldum dört yüz yıl İy dede

- 3- Taht u tâcî ben benüm sanmış idüm
Dehr-i dŪn ahdine inanmış idüm
- 4- Ömrüme tekye kılub durmuş idüm
Garra olub havfı ben sürmüş idüm
- 5- Akibet endişesin hiç kılmadum
Kim ölüb toprağ olasum bilemedüm
- 6- Taht u devlet gerçi birkaç demdurur
Sil oluban yokuşa karşı görür
- 7- Sonra döner aksine ol ser-nügŪn
Ser-firâz Şâh iken itdürür sŪkŪn
- 8- Her serîri taht bilürdüm bana
Lafz-ı emri taht bilürdüm bana
- 9- Heb yalanmış cihanun işleri
Habbeye degmezmiş cünbişleri
- 10- Hind eline pâdişah olmuş iken
HŪkm seyfin elüme almış iken
- 11- Çarh kıldı binüm ile dâr u gâr
Itدی bini şimdi bir avrat esîr
- 12- Gâhvâr câzu çü sihr ile beni
Habs idüb öldürdi kahr ile beni
- 13- Aldı işbu kalai benden o zen
Ömr ü devletde er isen lâf mezen
- 14- Zira kim yüz döndüricek bu felek
Yirine gelse gerekdür her dilek
- 15- Lu'betinde şu'beler çokdur iy yâr
İşbu çarh-ı dŪn-ı gaddârın ki var
- 16- Gâfil olma gâfil olma ya şebâb
Söz tamam Vallah u âlem bi's-savâb

Râvi kavlince şöyledür ki kaçan kim Iskender-i Zülkarneyn (A.S) ol kemer taşındaki hattı işidicek akladı.

Andan Iskender-i Zülkarneyn beglere, vezirlere aydur;

-- İy cihan halkının güzîdeleri görün kim cihan milğine kimler gelmiş, cihan hükmin nice ellerine almış. Akibet bir câzu avrat elinde helâk olmuş, İmdi bu cihan hâli böyle olacak cihâna ömr ü devlete ne itibar? didi. Dahî İskender-i Zülkarneyn, beğler, vezirler ile selatin, sahib-serirler ile ol kasrun içine girdiler, gördiler kim bir murassa' saray dört soffa biribirine karşı şedday ve her safda kırk hücre kızıl altun kapulu ve her hücrede kırk Husrevânî küp kızıl altundan içleri tolu sîm ü zer, lâl ü yâkut, dürr-i cevâhirlere birle tolu şöyle kim her nev'iden ve cinsden cevâhir var kim vasfın kıyâsın kimse bilmez.

Andan İskender Şâh buyurdu; ol malı genci, dürr-i cevâhiri beğlere, meliklere, selâtin serverlere mîr ü sâyise, hademe, haşeme, hâllü halince kısmet itdiler, üleşdürdiler. Yidi gün yidi gice tâ kim ol mal âhir oldu.

Bes buğur İskender-i Zülkarneyn buyurdu; ol câzuların kal'aların yıkub, harâb kıldılar. Andan leşker ile Bâra-yı Ademün tahtığâhı, Şehr-i Humaya geldiler. İş u işrete meşgûl oldılar.

Buğur İskender Şâh, vezirlerine aydur; diyün yarak kılun kim Berâ-yı Adem'ün ardınca Râ-yı Azam vilayetine varalum didi.

Andan Restetâlis Vezir aydur;

-- Kış irişdi. Şehr-i Humaye'de kışlayalum leşker ârâm kılunlar tâ ki düşmen ile buluşıcak zebûn düşmeyeler didi. Şâh dahî vezir sözün kabul kılub kış yarağın kıldılar. Yimege içmege meşgûl oldılar.

- 1- Niçe kerre ceng düzetdi sipihr
Seyr-i mizân burcina iletdi mihir
- 2- Gice gündüz rast-ı mizân oldılar
Çün terazü kefesine geldiler
- 3- Hülle-pûş olmuşken tâc-ı sebze-kâr
Oldı Hak fermânıyla zer-nigâr
- 4- Oldı minârenün şâhlar zer-fişân
Kehrübâre değşürildi ergavan

- 5- Kalmadı gülzârda berg-i mevâ
Başladı kâfûr sağmağa hevâ
- 6- Bir buzinün ziynetin iy pür-hüner
Yine aldı çarh-ı devrân ser-te-ser
- 7- Akil ol kim çarh-ı bî-vefâ bile
Pes ana lââyık mükâfatın kıla
- 8- Pîşe ider nefesine ol şefkati
Halka lutf ile ola hem ülfeti
- 9- Hem tevekkülde ola azmî dürüst
Tâ ki rükn-i devleti olmaya süst
- 10- Sıdk ile bu sözi her kim dinleye
Nicesidür cümle devlet anlaya
- 11- Bu didüğüm yolu gözle iy hekim
Ki oldurur bî-şek sırâtın müstakim
- 12- Gerçi anun sözinde yokdurur halel
Bes gerek ol söze idesin amel
- 13- Çünkü virdün bize ilm-i lem-yezel
Lutf ile rûz eyle tevfik u amel
- 14- Ol ki ana tevfik sen itdün refik
İrdi ol maksûdına buldı tarîk
- 15- Biz kimüz ya elümüzden ne gele
Bize lutfun meger hem-râh ola
- 16- Cümle derdün çünki sensen çâresi
Dertliler dergâhına yalvarası
- 17- Gussa evinde ten bî-çâreyüz
Yir yüzinde yil gibi âvâreyüz
- 18- Lutfunun bağılu kapusun bize aç
odumuza bu kerem suyını saç
- 19- Fâilâtün fâilâtün fâilat
Vir salavat ister isen sen necat

Yigirmi sekizinci meclis oldur Iskender-i Zülkarneyn Râ-

yı Azam vilâyetine gitdi.

- 1- Söz yüzinden yine burka açalum
Ma'ni dürrin söz yirine saçalum
- 2- Zeyn idelüm lutf ile her bir sözi
Tâ ki celve kıla söz ..... yüzi
- 3- Tercümânı cümle sözün şehriyâr
Lutf ile dür lutf iledür âşikâr
- 4- Aşikâre her sözi söyleyelüm
Söz ile ma'ni beyân eyleyelüm
- ? 1- Tâ ki söz ehli anı dinleyeler
Söz yüzünde ma'niyi anlayalar
- 2- Söze bakmaz ehl-i man'i iy güzün
Söz içinde gözedür ma'ni yüzün
- 3- Nitekim ehl-i nazar bakmaz tona
Ton içinde ol nazar kılur tene
- 4- Biz dahi sözi sûret kılduk ayân
Tâ ki man'ni sûretinde ola cân
- 5- Cân ilinden getürelüm sözleri
Kim içinde tolu ola sözleri
- 6- Sözi sözden fark idenler şehriyâr
Ma'nii sözde görürler âşikâr
- 7- Yohsa sözde sözi seçmeyen nazar
Kande alur sözde ma'niden haber
- 8- Bî-nazarlar bî-haber kalur atâ
Şöyle kim kıldı vasiyet ol fetâ
- 9- Hak Teâla lutf idüb sini dahi
Bî-nazarlıktan ırağ ide âhi

Ahbâr içinde şöyle gelmişdür kim kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn Aleyhisselam Hindüstan milkinde Berâ-yı Adem Vilâyeti Şehr-i Humaye'de kışladı. Kışun mihneti gitdi. Evvel zaman peyki yitdi. Zemin ü zamane âşikâre haber itdi.

- 1- Toprağın her zerresinden bir küvâh
Kaldurub başın didi Rabû's-sivâh
- 2- Kim anun künhinde yok akla mecâl
Fikrin anun idemez vehm ü hayâl
- 3- Akl u niyet anı andan bil hemin
Tâ sana rûzi ola ilmü'l-yakîn

Râvi aydur; Iskender-i Zülkarneyn dahi gördi kim bahar irdi. Vakt-i seferdür diyüb, bir gün ale's-sabah tahtına oturdu. Cihil pâ-yı Irakî refik peykleriyle yürüyüb vezirlere haber itdi. Dört yüz kırk dört vezirler gelüb, meclis kurub divânı arâyide itdiler.

Andan dört bin dört yüz hâcibler, yürüyüb selâtin serverlere Şah, divanına saladur diyü bildürdiler. Andan üç yüz on iki sâhib-i serîr selâtinler, dört yüz kırk tâcdâr melikler, altı yüz altmış zer-kîş, pulâd-pûş şâhzâdeler, üç yüz altmış bin ser-firâz serverler, kırk dört bin ser-heng ü serleşkerler, on iki kez yüzbin egni-düz sipahi ictima' olub, Iskender-i Zülkarneyn divanına cem' olub merâtiblü merâtibince kimi durdu kimi oturdu. Andan Iskender Şâh, bu vech ile kim divânın arâyide gördi. İzz ü bahtına, tâc u tahtına şâd olub vezirlerine aydur:

-- Ya vezirlerüm, vakt oldı kim yat u yarak kılasız, Berâ-yı Adem ardınca Râ-yı Azam vilâyetine hucûm idesiz didi. Dahi taam yinüb şükr idinüb divân tağıldı. Tenkıyye-i dimağ için birkaç kadeh içildi. Andan Iskender Şâh Keyd-i Hindü'yı, Müjdâd-ı Sindü'yı, Fur Şâh oğlu Bihzad'ı, Behmen Hekim'i, Behram Tabibi, Restetâlis Has'ı, Eflâtun Hekim'i, Sokrat'ı, Bokrat'ı bile alub, تنها arada şikâra bindiler. Seyr iderken, bir su kenarına indiler. gördiler kim çayır u çemen sünbül ü reyhan ol su kenarında bitün zeyn olmuş.

Iskenden Şâh vezirleriyle ol latif câyeigâha geldiler. Nazar kılub gördiler kim bir zarif sebz sâye-var ağaç, sâye salmış veli ağac dibinde bir şahıs ak libas geymiş arab şeklinde seccâde salmış, yüzün Mekke tarafına dutmuş, oturır.

Kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn ol arab şeklindeki şahsı göricek, revân rahşından indi. Vezirler dahi piyâde olub, Iskender Şâh ile ol arab şeklindeki şahsun katına geldiler. Yakın iricek, Iskender Şâh yürüdü. Ol şahs ile merhaba kıldı. Andan ol şahs Iskender Şâh'a ne dir:

- 1- Aydur iy mihnet çekici şehriyâr
Ne acâib rahşâ olmuşsin süvâr
- 2- Kim sini şöyle yürüdür ser-firâz
Hiç bilür misin ki kimdür kâr-sâz
- 3- Gâfil olma işün ıssın gözlegil
Toğrı yol giden çığrı izlegil
- 4- Tâ iresin enbiyâlar şehrine
Gark olasın nûr-ı rahmet zehrine
- 5- Yâ Sikender böyledür ilm u arab
Mâl u milki Tanrı'dan kılma taleb
- 6- Yohsa anca mal u milk virür sana
Aldanuben garra olursın ana
- 7- Renci çokdur dünyâ gencinün yakîn
Yâ Sikender rence düşme key sakın
- 8- Rencine değmez cihânın genci bil
Renc çekme genc için sen eyü il
- 9- Tâ ki dünyâ sini garra kılmaya
Ahiret milkin elünden almaya
- 10- Fâni milk için bekâ tahtın koma
Hayf ola kim gülhana kona hümâ
- 11- Kuds-ı gülşeni var iken iy hekim
Niyete olasın işbu gülhânda mukim
- 12- Yâ Sikender değme söze uymagıl
Her laim sözün kulağa koymagıl
- 13- Tâ ki yolda kalmayasın iresin
Nice olur milk bârı göresin

Hekim kavlince ol şahs-ı arab böyle didi. Dahı oturduğı yirde gayb oldı. Andan İskender-i Zülkarneyn ol şahsun gayb olduğın göricek acebledi. Bir zaman şöyle mütehayyir durdı.

Bes Buğur İskender aydur;

-- Yâ Restetâlis, ne acaib hâl idi ol şahs kim bize işbu resme nasihat kıldı. Dahı gayb oldı. Andan Restetâlis aydur:

-- Ya Iskender-i Zülkarneyn, bu nasihat virüb girü gayb olan Hızır Peygamber idi. Aleyhi's-selâm Hak Teâla emri birle geldi. Size nasihat kıldı gine gayb oldu didi. Andan Iskender Şâh dönüb leşkere geldi. Yarak kıldı. Dahı cebe gördi. Yigirmi dört kez yüz bin er arz olundu. Bugur Keyd-i Hindû, Müjdâd-ı Sindû, Efrûz-ı Irakî, Kaytas-ı Yunânî Iskender Şâh, serleşkerler dikdi. Dahı Berâ-yı Adem ardınca Râ-yı Azam vilâyetine gitdiler. Dip Hindistan'a azm itdiler. Bunlar bu tarafda gitmekde ol tarafdandahı Berâ-yı Adem ile Râ-yı Azam ne kılur?

Râvi aydur; Kaçan ki Iskender Zülkarneyn Râ-yı Azam Vilâyeti'ne azm idicek Râ-yı Azam'un Iskender Şâh çerisinde câsusi var idi Heman dem revâne oldu. Eyyâm ile geldi. Râ-yı Azam'a yetdi, Iskender şah'un geldiğin haber virdi. Andan Râ-yı Azam dahı ana göre yarak kıldı. Leşker cem' eyledi. Kırkdört tahtdan onatı bin sancak nahiyetinden binbişyüz muteber şehirden yidibinyidiyüz pâre kal'adan yigirmi kez yüzbin er toksanbin filler üzerlerinde cengcü erenler cem' kılub Şehr-i Migrakdan Râ-yı Azam Iskender Şâh'ı onyidi menzil yir karşıladığı revân suyunun üzerinde kondı. Iskender Şah'a muntazır durdı. Yani kim Iskender gelicek uğraşalar ta göreler kim Hak Teâla bant devleti fırsat u rahmeti kime râzî kılur ve bu tarafdandahı Iskender Zülkarneyn Aleyhi's-selâm yine içe kona göçe gitdiler. Eyyâm-ı müddet ile dip, Hindistan'un serhaddine yitdiler. Amma râvi aydur; Iskender Şâh'un leşkери yidi gün yidi gice susuz yürüdiler. Anca sipâhi susuz kırıldılar. Veli sekizinci gün ale's-sabah Çihil pâ-yı Irakî leşker önince giderken bir sahra içinde bir acaib ulu suya yitdi kim inine uzunına göz irmez.

Ne kadar kim Çihil pâ-yı Irakî ol sunun aşağısın yukarısın seyr itdi. Ol muteber sunun inine göz irer yire yitmedi. Bes bugur Çihil pâ-yı Irakî ol sudan su alub Iskender Şah'ı karşıladı. Andan Iskender dahı Keyd-i Hindû vezirleriyle çeriden bir fersah yol ilerü gelürlerdi. Gördiler kim Çihil pâ-yı Irakî yine dönmiş gelür. Iskender-i Zülkarneyn Aleyhi's-Selâm anı göricek vezirlerine aydur; Çihil Pâ-yı Irakî yine dönüb geldiğine haber vardı nice Çihil-pâ irdi, Şah önindeyüz yire urub yine düzüb şah'a duâ eyledi.

Duâ sonunda aydur.

-- Ya Iskender-i Zülkarneyn bir acâib mu'teber suya irdi yolumuz kim inine, uzunına göz irmez, Ne kadar kim aşağı yukaru yürüdüm. Göz irer yirine uğramadum didi. Andan Iraki ol aldugı suyu Eflâtun eline virdi. Eflâtun Hekim dahı ol suyu

evvel yilledi. Andan tatdı Dahi başın saldı. Aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, bu sudan tavar düyneginin râyihası gelür ve dadından hem yine koyun sığır gayıtınun lezzeti gelür didi. Iskender Şâh aydur;

-- Ya Eflâtun bunun gibi mu'teber suya koyun tavar nice gire kim bu sudan sen bunun gibi rayiha ve bu resme lezzet alasın. Yâ Eflâtun, benzer kim yol zahmetinden dimağun muhaleldir. Lezzet ile râihai fark idemedün didi.

Eflâtun ol suyu yine aldı yiyeledi ve tatdı aydur;

-- Ya Iskender Şâh, bu suda bu diduğum rayihayla ol lezzetden eger nişan bulmayavuz ben dahi ayruk ayruk vezirler arasında oturmam ve dahi 'ilüm içinde kâmil anılmam didi dahi gitdiler ol mu'teber suya yakın gitdiler. Iskender Şâh ol suyu göricek kondı, Leşker dahi irdi bâr u bungâh, hayme vü hârgâhlar kurdılar. Ravi kavlince Iskender Şah ol su kenarında çadır kurdurdu. Ol suya karşı oturdu. Vezirlerine aydur;

-- Yâ vezirler bu sunun bu dem geçmekliğine re'y-i tedbîr ne kılursız? didi Restetâlis vezir aydur:

-- İy Şah-ı Cihân, bu vilâyetün kavminden âdem ele girse bu sunun hikâyetin sorarduk bilürdük ve ana göre re'y-i tedbîr kılurduk didi. Andan Şâh dahi buyurdu yidiyüz serverler bâd-pâ rahşlara binüb ol sunun iki kenarını göre göre gitdiler. Hekim kavlince ol mu'teber su akarken başladı eksildi tâ ikindu olunca, ol mu'teber su şöyle oldu kim kurudu. Hiç gelmez oldu. Şuna irdi kim Iskender Şah Leşkeri su bulmaz oldılar. Iskender-i Zülkarneyn, ol su böyle alıcak acebledi döndü Restetâlis vezire aydur:

-- Ya Vezir-i Kârdân, bu ne hikmetdür kim yidi gün yidi gice susuz gitdük. Hak Teâla dergâhından su dileyü sekizinci gün Hak Teâla su viridi gördük şöyle kim gördüğümüz dem usanduk didi. Andan Restetâlis Vezir aydur:

-- Yâ Iskender Şâh, Hızır Peygamber Aleyhi's-Selâm nasihat şöyle virmedi mi kim Hak Teâla hazretinden mal çok dile kim Hak Teâla Kerim, Rahim Padişahdur. Çok virür dahi ol mal u ni'met çokluğu âdemi komaz kim Hak Teâla'ya yakın ola

-- Yâ Iskender Şâh nitekim Hızır Peygamber Aleyhi's-Selâm didi bu söz dahi hemçenan işaret gösterdi yidi gün yidi gice

Hak Teâla dergâhından su diledik anca virdi kim Buğur girüb geçmededük arzuyile dileyüb güçle bulduğumuz sudan bizdük. Hak Teâla Celle Celâlehu işinde kâdirdür. Bizi bundan bîzâr göricek şöyle aldı virdüğün kim eseri kalmadı.

-- Yâ Iskender-i Devrân mâl u nimeti dahı Hak Teâla'dan temennâ kılıcak, ol kadar virür kim ol maldan geçüb Hak Teâla'ya yakın varılmaz yine sıdk ile maldan bîzâr olursa Hak Teâla ol malı yine hayr ile yirlerine sarf ider. Şöyle kim bu su gibi eseri kalmaz didi.

- 1- Yâ Iskender pâdişahun hikmeti
Şöyledür kimse irürmez fikreti
- 2- Akl-ı kül işinde onun hayrân olur
Fikr ü bârın dahı sergerdân olur.
- 3- Halık'un hikmetlerin ger bilesin
Sun'ına hâlis nazar kim kılasın
- 4- Anlayasın hikmet ü kudretlerin
Kudretinde göresin san'atların
- 5- Açıla senden sana bir feth-i bâb
Kılmaya gönülde gaflet gözde hâb.
- 6- Gussâdan pâk olub olasın emir
Bilesin kim sana sendendür yakın
- 7- Gâfil olma yâ Sikender gözün aç
Bu Iraklıktan geçüb yakına kaç
- 8- Her neye kim tüş idesin gözünü
Anda bile görsene kendözünü
- 9- Hâkdan içre ne kim hilkat yürür
Anlar isen cümle toprakdan durur
- 10- Sen niçün görmez olasın kim anı
Çün mükerrem kıldı seni ol Gani
- 11- Bes gerek kim sen seni bilesin
Ana nisbet key nazarlar kılasın

Hekim kavlince çünkim Iskender-i Zülkarneyn ol mu'teber suyu gördi kim kurudu akmaz oldu. Kasd kıldı kim ol ırmak yirinden leşker ile girüb geçerler komadılar ayıtdılar:

-- Yâ Iskender Şâh, bu leşker ile girü geçmekliğe nâgâh bu su yine gele, aka leşkeri helâk kıla. Hele görelüm haberi bilmege giden halkımız gelsünler bu sunun keyfiyetin bilür. andan suya girür didiler. Bes Bugur Iskender Şâh ârâm kıldı. Tâ gice olunca. Gün gice oldu haber getürdiler kim iy Şâh-ı Cihân ne kadar kim bu sunun kenarında yürüdük hiç âdemîzâde uğramaduk ya haber alavuz veyâ Şâh huzûrına getürevüz didiler.

Andan Iskender Şâh, aydur: Cihil pâ-yı Irakî niçün gelmedi. Ayıtdılar:

-- İy Şâh-ı Cihân, Cihil-pâ ayıtdı, ben bunda haber bilmeyince yâhud Şâh'a kimse bulub iletmeyince varmazın diyüb gitdi didiler. Geldük bu yana Irakî dahî bir tağ yolın dutdı gitdi. Ayruk bilmedük ki diyüb duâ kıldılar. Andan Iskender Şâh, vezirlere aydur: Cihil-pâ haber getürür didi. Dahî ıyşa meşgûl oldılar, tâ yatsuya değin. Hekim kavlince kaçan kim yatsu irdi. Dahî ol sugulan su yine başladı arttı vurduğınca ziyâde oldu. Iskender Şâh, ol sunun işine hayrân kaldı ve ol taraftan dahî Cihil pâ-yı Irakî seher yili gibi gitdi ahşam zevâline yakın iki tağ arasında bir acâib mekâna irdi. Gördi kim ol iki tağın arasında ol mu'teber su akmış gelür veli ol sunun iki kenarında ol kadar evler kurulu kim sağısın Hak Te-âla'dan gayrı kimse bilmez ve dahî ol evlerün ol kadar âdemî-si var kim çekürgeden ve karıncadan çok. Koyunları, sığırları dahî şöyledür kim tağ taş, sahra vü yazuyı dutmuş. Cihil-pâ-yı Irakî ol kavm ile ol tavarı göricek çokluğına hayrân kaldı.

Bes buğur fikr ile kendü kendüye aydur: Eğer bu kavmün katına varub Iskender Şâh ile leşkeri haberin virürsem beni dutarlar kendüler dahî ürkerler, kaçarlar. İş ziyâde gider diyüb ilerü yürüdü. Ol kavme yakın varıcak bir taşı penâh edindi dahî durdı. Tâ şuna değin kim gice irdi, cihanı karagulık kapladı. Cihil-pâ-yı Irakî, nazarakıldı gördi kim kendüye yakın yirde bir od yanar. Revân sürdi ol oda geldi gördi kim iki çoban bir mu'teber sürü koyunu ekne komışlar. Önllerinde od yakmışlar otururlar. Bes Bugur Cihil-pâ-yı Irakî kendü süretin değşürdi. Dahî ol çobanların karına geldi. Selâm verdi. Aleyk aldılar. Andan çobanlar Cihil pâ-yı göricek gırret kılub katlarına aldılar. Gördiler kim bir cüst-i çabük şahs, andan Cihil-pâ'ya sordılar kim; --Ne kişisin? Kimün bilisin? Cihil-pâ ol çobanlara aydur:

-- Kârübân kavmiyem, kârübândan azdum yolum beni bunda getürdi. Bilmezem ki bu yir ne yirdür? didi. Çobanlar ayıtdılar:

-- Yâ şahs, nirden geldün? Kande gidersin? didiler. Çihil-pâ aydur: Sehr-i Humâye'den gelürem. Sehr-i Miğrak'a giderem. Buğur çobanlar Iskender Şâh'ı sordılar. Çihil-pâ ayıtdı:

-- Iskender Şâh, Râ-yı Azam'dan korkdı döndi. Yine iklimine gitdi didi. Andan çobanlar ni'met ortaya kodılar, yidiler.

Bes Buğur Çihil-pâ-yı Irakî el yanına urdı, bir dinar çıkardı çobanların önünde kodı. Ayıtdı;

-- İy karındaşlar, bu dinarı virürem beni yine yola ile-tün, klaguz olun didi.

Andan ol çobanların birisi koyun yanında durdı birisi ol dün içinde Çihil pa'yı yine yola götürür. Sabaha değin leşkere yakın gelicek sabah oldu. Ol çoban gördi kim su üzere bir acâib çeri konmuş kim sağışın Hak Teâla bile. Çoban anı göricek durı vardı. Çihil pâ ayıtdı:

-- Yâ çoban, niçin durdun? Çoban ayıtdı;

-- Yâ şahs, bu ne leşkerdür? didi. Çihil pâ aydur:

-- Iskender Şâh leşkeridür. Çoban anı işidicek, kaçdı. Çihil pâ-yı Irakî yıl gibi ardından yitüb dutdı. İki elin kafasında bağladı alub Iskender Şâh'a geldi. Andan beğler Şâh katına cem' oldılar. Iskender Çihil-pâ'ya hâlimden sordı; Çihil-pâ dahi neyleyüb nitdüğün, çobanı ne hileyle getürdüğün haber virdi. Şâh ile vezirler gülüşdiler. Iskender Şâh ol çobanı Hind diliyle sordı. Aydur:

-- Yâ çoban işbu sunun hâli nicedür kim bu resme kanın arkarken öğleden sonra soğuldı. İkindü olunca hiç su kalmadı didi. Andan çoban ayıtdı:

-- İy Şâh, bu su üzere şol kadar il boy vardır kim öyleye karşı tavarları iğlerler. Anın için bu su aşağı yürümez didi.

Bu böyle diyicek Iskender Şâh beğler; vezirleriyle hayran kalub didiler kim zihi vilâyet ki tavarı rûzi bunun gibi suyu içe. Ayağın yürütmeye didiler.

Bes Buğur Iskender Şâh tahtınun üzerinde ayağ üzere durdı. Dahı aydur:

-- Yâ Eflâtun, bu nesneden sen hikmet ile lezzet ve râyiha aldun neydüğün bildün. Biz cehle magrûr olub sözine muha-

leffet kılduk diyüb İskender Şâh, Eflâton Hekim'e istikbâl kılub, tesellâ idüb yine oturdı.

- 1- Bes Buğur Eflâton aydur yâ Emir
Sana olsun Hak Teâla dest-gâr
- 2- Müştâd âmir itsün seni ol lâ-yezâl
Devletüne irmesün hergiz zevâl
- 3- Pâyidâr olsun hemîşe pây-ı taht
Olmasun senden cüdâ ikbâl ü taht
- 4- Arta dursun ömr ü izz ü devletün
Bende kılusun düşmenüni havletün
- * 5- Yâ Sikender niçe kim ben var olam
Hazretünle dün-i gündüz yâr olam
- 6- Sen bakışun şübhesüz rast it bana
Kim virem hikmet bilüsinden sana
- 7- Söyle dut himmet ki hiç yanılmayam
Defter içre cehl ile anılmayam
- 8- Böyle diyüb durdı Eflâton revân
Baş koyub oturdı yire ol zaman

Hekim kavlince İskender Şâh, ol çobandan bu sunun bunun acâib haberin işidicek yine ol çobana aydur:

-- Yâ çoban, bunun gibi mu'teber suyu içüb akmağa komayan tavara ruz çokluk olur. Ne vech ile başarsız didi. Andan çoban ayıtdı;

-- İy Şâh, bu vilâyetün kavmi dah i tavarına göre çokdur Buğur Şâh, aydur:

-- İy çoban tavarunuz, kavmünüz böyle çok olduğun göre sebeb nedür? Çoban ayıtdı:

-- Yâ İskender, bu vilâyetün kavmi çokluğu budur kim biş yüz bin yaşarlar. Andan ölürler ve dahi dört biş yüz bin ömür içinde yüzer, ikişer yüzer oğulları kızları olur andan ol oğul kız-oğlanları bine iki bine irer. Yâ İskender, şimdi ben bir kişünün çobanıyam ki ol kişünün üç yüz otuz üç oğlı kızı var. Kendüsi biş yüz kırk yaşındadır ve oğlı kızı oğlanları bine iki bine irer ve bu vilâyetün kavmi çokluğu bu sebebdendir.

ve dahı tavarı rûzi çokluğı şöyledür kim tavarumuz yılda iki kez kuzumuz koyuncadır. Koyunumuz sığircadır. Sığırımız filcedür. Ve kedilerimiz arslancadır ve arslanımız ejderhalara cevap iderler didi. Andan Iskender-i Zülkarneyn Aleyhi's-Se-lâm aydur:

-- Yâ çoban bu kavm ki vasf eyledün vilâyetleri dahi kendüler gibi ve tavarları gibi çokluk mıdur? Yohsa azacuk atla bîş on günlük yol mıdur? didi. Çoban aydur:

-- Yâ Iskender, bu su kim vardur. Kırk günlük yoldan gelir. İşbu sunun iki kenarı dahi bu vasf itdüğüm gibi kavümden toludur didi. Andan Iskender Şâh, çobandan su haberi işidicek kâsd itdi kim leşker ile gâfil iken ol kavmün üzerine vara. Ammâ vezirler komadılar. Her birisi birer dürlü nasihatler itdiler.

- 1- Keyd-i Hindû aydur ol dem şehriyâr
Vâr-ı ..... kande varsan Kirdigâr
- 2- Şimdi ol kavme varıcak gâfilin
Korkudursın tağılurlar yir yirin
- 3- Dutumazsın ol ili hoşluğ ile
Kahr idersen hod vilâyet yıkıla
- 4- İli yıkmak şâhlara âyin degül
Çünkü ol il şâhına hâyin degül
- 5- Ahiriyle yâ Sikender bulavuz
Her ne hükm itsen o kavme kılavuz

NASİHAT-I BEHMEN HEKİM

- 1- Bes Buğur Behmen aydur yâ emir
Yüz sana dutdı kamu tâc u serîr
- 2- Tâc u taht almak sana müşkil degül
Müşkil oldur kim bu şehri ü il degül
- 3- Kim varavuz dutavuz şehri ili
İle şehre koyavuz şahne veli
- 4- Cümlesi sahra-nişin hayvan durur
Gerçi şâha sûreti insan durur

- 5- Leşkeri görüb bular belikle
Ancası şâha azuben inleye

NASİHAT-I RESTETALİS-I HAS

- 1- Restetalis dahi aydur iy güzin
Şâh nâme dinle kim nedir sözün
- * 2- Rüstem'e aydur azm idicek bir yola
Olmasun kim sapaşın sağı (u) sola
- 3- Zira kim yoldan sapan tiz yorılır
Yine yolına gelince tarılır
- 4- Yâ Sikender sen dahi şöyle ki var
Düşmen üzere yola olmuşsun süvâr
- 5- Olmasun kim gayrı yola sapaşın
Olmayasın dine düşmen tepesin

NASİHAT-I EFLATUN HEKİM

- 1- Andan Eflâtun aydur ol zamân
Yâ Sikender Şâh nev-baht u cevân
- 2- Gâfil olma işbu çarhun gerdişi
Vaktehalarda bozar bitmiş işi
- 3- İş düzülmişken elünde dire gör
Bir gün öndin hükmün üzere ire gör
- 4- Sen gidesin bir yana düşmen duya
Leşkeri hazır durur er de uya
- 5- Düşmenünden gayriye kılma hücum
Taliünde böyledür hük-i nücüm

NASİHAT-I SOKRAT VEZİR

- 1- Ol diyicek bes buğur Sokrat-ı şad
Şâh'a aydur bu söze eyle itikâd

- 2- isti'anet dile Hak'dan dün ü gün
Kim kılasın düşmenüni ser-nügün
- 3- Hâli sanma işüni key tolugör
Râ-yı Azam Şâh'ı senden ulu gör
- 4- Gâfil iken kardeşin basdun revân
Bes nasihat oldu ana ol hemân
- 5- Râ-yı Azam sanma kim gâfil durur
Fikrün içinde gice gündüz yürür

NASİHAT-I BOKRAT VEZİR

- 1- Didügi de m içre Sokrat Hekim
Açdı dil söyledi Bokrat Hekim
- 2- Şâh'a aydur Yâ Sikender gidelüm
Düşmene iklimini teng idelüm
- 3- Leşkerün hazır yarağı yatları
Dinc iken cümle sipâhi atları
- 4- Bulışalum Râ-yı Azam Şâh ile
Ceng idelüm Hind eri gümrâh ile
- 5- Yâ Sikender bu sözi ger dutasın
Bî-gümân devlet oyunun utasın

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur aydur:

Kaçan kim Iskender-i Zülkarneyn Aleyhi's-Selâm vezirlerinden bu resme nasihat haberin kim işitdi can ile kabul kıldı. Zîra kim devletine saâdetine lââyık söylediler.

Bes buğur böyle olıcak Iskender Şâh ol kavum üzere varmağı terk itdi. Buyurdı. Yarak kıldılar. Ol mu'teber su azalıcak geçdiler, gitdiler. Ol haber viren çobanı dahı Iskender Şâh bile alub gitdi. Hekim kavlince Iskender-i Zülkarneyn ol çoban ile ahd u peymân şöyle kıldı kim Hak Teâla fırsat virüb bu diyârı dutsam bu üzerindeki iylik begliğin sana virem didi. Dahı yiye içe, kona, göçe gitdiler. Eyyâm-ı müddet ile Râ-yı Azam üzerine Miğrak Şehrine yakın gitdiler.

Bes buğur böyle olıcak bu taraftan Râ-yı Azam'a haber oldu kim uş Iskender geldi irdi leşker ile diyü. Andan Râ-yı

Azam buyurdu; ol yüz yigirmi kez yüz bin atı tonlu eri tonlu at yigin er yigin seçdiler. Iskender Şâh!a karşı karavul gönderdi. Iskender Şâh dahi yakın geldi irdi. Bir sahra içinde kondı. Leşker hayme vü çadırlar kurdılar, oturdılar. Ol dem içinde Iskender Şâhdahi buyurdu. Yigirmi dört kez yüz bin erden yitmiş yidi bin güzide cevşen-ver suvar karavul bindi. Çihil-pâ-yı Irakî, Kaytas-ı Yunânî ol yitmiş yidi bin erün önüne düşdi. Dahi Râ-yı Azam karavulına karşı gitdiler.

Bir taraftan bunlar vardı. Ol taraftan onlar geldi. Biri birinden bî-haber iken bir gün ale's-sabah buluşdılar. Bir bir yazı içinde birbiriyle duruşdılar. Bir nücûm saat, bir acâib ceng itdiler kim hiç kimse görmüş degül.

Râvi aydur: Şöyledür kim Iskender Şâh karavulına Hak Teâla fırsat virdi. Râ-yı Azam'un ol yüz bin güzide karavulın sıldılar. Sancak u alem dökdürdiler. Bir fersah yir girüsüne kodılar. İrdüklerin kırdılar. Tâ gün zevâline iricek döndiler. Çihil-pâ-yı Irakî ayak götürdi gitdi. Ol dem içinde Şâh'a yitdi. Karavul sıdukların Şâh'a haber virüb didi kim:

"Şöyle bil kim biz bugün vakt-ı seher oldı kevkeb talii feth-i zafer kılduk. Ve bugün ale's-sabah karavulına buluşduk. Saff u alây bağlayub duruşduk. Bir acâib şîrâne ceng itdük kim yakın zamand a ancılayın ceng-i âşûb görmedüm. Amma Hak Teâla'nun inâyeti enbiyâların mu'cizâtı, evliyâların vilâyeti devlet ü saâdetüne yardım kıldı. Râ-yı Azam'un yüz bin karavulın sıduk, kırub anca server ü ser-firâzları kanına yuduk. Fersah-be-fersah yir koduk..Tağıtduk. Uş serverler sancak baş at, kumaş alub ganimete müstağrak olub şâd u hurrem Şâh'a duâ kılub geliyorurlar. Ammâ Yâ Şâh-ı Cihân, şöyle bilün kim Râ-yı Azam'un karavulı key mu'teber çeriydi. At, ton, yat, yarak şöyle kâmil idi kim ne Rûm'da ne Şâm'da ne Irakkeyn de ve Hindistan leşkerinde bu resme yarak görmedüm. Gâfil olacak leşker degil didi. Dahi Irâkî edeble hâmuş oldı. Andan Iskender-i Zülkarneyn Çihil pâ-yı Irakî'den bu haberi işidicek şâd u hurrem olub buyurdu. Hîlatler getürdiler. Çihil-Pa'ya keyürdiler.

Bes buğur böyle olıcak, Iskender Şâh buyurdu; begler, meklikler, selâtin serverler karavula karşı gitdiler. Bu leşkerler Iskender Şâh katına yitdiler. Divan arâyide kılub, meclis kurub, ıyşa meşgûl oldılar.

Ve bu taraftan dahi Râ-yı Azam karavulı sinub Râ-yı Azam'a geldi. Haber kıldılar kim Iskender Şâh, karavulı sıdı ve serverleri esir kıldılar.Uş tahtgâhuna yakın irdiler didiler.

Râvi kavlince kaçan kim Râ-yı Azam bu haberi işitdi. Taht üzere otururken durdı oturdı. Hışm u gazab ile içi taşı toldı. Tiz buyurdi ol deryâ-yı ahterân gibi leşker binüb mevc urdi. Yüz yigirmi kez yüz bin er at arkasına bindi. Dört yüz kırk dört altun alemlî ejdeha peyker sancaklar götürüldi. Borı ve surnalar uruldi. Saff u alaylar arâyide olub yürüdi. Andan toksan bin filler saf bağlayub sürdiler. Filler üzere tahtlar bağlayub cengcü cebelü cevşenlü has erenler durdılar. Ol gün ol gece Iskender Şâh geleceği yola yürüdiler gitdiler. Yarındası Iskender Şâh, leşkeriyle bir latif sahra içinde duruşdılar.

- 1- İki cânibden iki leşker iy cân
Birbirine karşı yürüdi revân
- 2- Çün yakın irüb mukâbil durdılar
Yir yirin kûs u nakkâre urdılar
- 3- Toldı âlem leşker üninden kamu
Sanasın haşre alâmet dür amu
- 4- At sûheyli er girivinden paşa
Yankulandı yir ü gök başdan başa
- 5- Şöyle san umman denizi kaydı
Ya neheng taşra düşüben oynadı
- 6- Mevc urırdı at ayağından iy yâr
Yir yüzünden gökden gerd ü gubâr
- 7- Ra'd bigi gürlledi tabl ile kûs
Çarh tozdan sankim oldu abnûs
- 8- Bir acâib korkulu dem oldu kim
Kan kaşanur nerre dîvler iy hekim
- 9- Saf yasandı vü duruldu şöyle düz
İki düşmen çün dövüşdi yüz-be-yüz
- 10- Rüstem ü destân ile Efrâssiyâb
Görmemişlerdi bu resme inkılâb
- 11- Ser-firâz u ser-girân serverleri
Atı tonlu kendü tonlu erleri

- 12- Saf önün dudub ser-â-ser durdılar
Ellerin seyf ü sünüye urdılar
- 13- Lik ahbâr içre şöyledür haber
Kim Sikender leşkeri iy mu'teber
- 14- Râ-yı Azam leşkeri içre yakın
Bahre karşı zehre benzerdi hemin
- 15- Nice ibret evidür gör bu cihân
Kim dirilmiş bir yire bu resme cân
- 16- Cân bahri cem' olub cûş eylemiş
Cûş mevci gün yüzün yûş eylemiş
- 17- İki devlet ıssı Şâh-ı mu'teber
Cün düşürdi eyle sözi muhtasar

Ahbâr içinde şöyledür kim kaçan ki İskender-i Zülkârneyn (A.S.) Râ-yı Azam ile kim dürüşdiler Râ-yı Azam leşkerinün cemi' atlasını önine dutdı, kendüsi toksan bin fili sağına solına sedd kıldı. Dahı durdı.

Ve bu taraftan dahı Şâh Zülkarneyn yigirmi dört kez yüz bin leşkerden yidi kez yüz bin güzîde er seçdi. Şöyle kim atı vü kendüleri kulağından dirnağına dek pulâda müstagrak olmuşları ol sağ dutdı. Kalan leşkeri kafasında sedd kıldı. Dahı Tengri Teâla tevekkül kılub, yidi kez yüz bin âhen-pûş güzîde er ile İskender-i Zülkarneyn (A.S.) Râ-yı Azam'un kalbine kasd kıldı. Ol yidi kez yüz bin er elmas kılıçları yalnızca kıldılar. Cebe vü cevşen şûlesi ışık âhe pertevi elmas kılıçlar şa'saası fersah-be-fersah yirlere hükm itdi. Şavkdan gözler hiyrelendi. Zengüsine bend âvâzesinden kulaklar gümledi. Kûs-ı harbîler gurrişinden sînede yürekler oynadı. Cigerde şecâat kanı kaynadı. Bâzularında erlik tamarları oynadı. Andan İskender-i Zülkarneyn (A.S.) na'ra haykırub düşmene karşı rahş sürdi. Kılıca el urdı.

Bes Bugur ol yidi kez yüz bin er İskender Şâh ile na'ralar haykırışub kiş ü kurbanlar kaktılar. Deryâ-yı ahterân gi-bi mevc urub akdılar. Râ-yı Azam'un ol bî-pâyân leşkerine kılıç koydılar. Andan Râ-yı Azam leşkeri dahı İskender Şâh leşkerin ara yire alub acâib ceng itdiler. Elmas kılıçlar ile cebe vü cevşenler çeldiler. Pulâd-gürz-i giranlar ile kal-kan kafalar üzere saldılar. Demür dillü af'i sünüleri kollara sar dılar.

Ejdeha ser-kavuz kûzeh saht kemanlar ile hây u huy ba-
evc-i âsumâne yitdi.

- 1- Bir acâib ceng itdi ol çeri
Kim götürdi kan yürüyüb çü eri
- 2- Her yanadın mevc uruben seyl-vâr
Akdi kanlar çıkdı göklere buhar
- 3- Ol kadar başlar döküldi yire kim
At ayağı başa basardı dâim
- 4- Birbirinden kesdi baş dökdi kan
Ol iki deryâ gibi leşker iy cân
- 5- Ancalar rahşdan yıkıldı ser-nügûn
Atı üzre niceler oldu zebun
- 6- Ancaların gürz utdı kellesin
Nicenün salık tağıtdı zellesin
- 7- Ancaları kabdılar atdan revân
Ancaları bir kez urdılar hemân
- 8- Niçenün üstine atdılar kemend
Ancanun çok takdılar boynına bend
- 9- Bende düşüb niceler oldu esir
Ancalar atdan kılurdu dar u gîr
- 10- Niceler elinde tig u baş keser
Niceler terkülerine ser asar
- 11- İy niceler ra'd gibi na'ra urur
İy niceler baş virür yavu varur
- 12- Ancalar saflar bozub sancak
Ancalar Rüstemleyin kişin kakar
- 13- Hiç vasfa-sığmaz ol dem iy fülân
Ol iki şâh kıldılar ceng-i giran

Râvi aydur; kaçan ki İskender-i Zülkarneyn Râ-yı Azam'un
ol deryâ-yı ahterânleyin leşker ile bir nücûm saat kim ceng
kıldılar. Ol yidi kez yüz bin âhen-pûş rûm çerisine Hind leş-

keri bu heybet ile ceng itdüklerin göricek yir yirin önlerinden ayrılıb, yüz çevüdiler. Yani kim sındılar. Bunlar böyle olıcak ol toksan bin filler safının üzerine sürdiler. Andan Râ-yı Azam gördi kim yüz yigirmi dört kez yüz bin güzide leşkerin Iskender çerisi sıdı, sürdi. Kendü kalbine gelür. Tiz buyurdu. Ol toksan bin fillerün başlarına kulâbeler urdılar. Dahı ol filler gıjgurdılar. Şöyle velvele oldı kim Iskender Şâh leşkerinün atları ürkdı. Filler üzre varımadılar. Yine kendü sancağı önine geldi.

Çün kim Râ-yı Azam gördi kim Iskender leşkerinün atları filleri gıjguruşından ürkdı. Girü döndi. Tiz buyurdu. Yine atlu leşkeri saff u alây düzdiler. Iskender'e karşı durdılar. Iskender Şâh buyurdu: Ol yidi kez yüz bin âhen-pûş leşker nâralar haykırdılar. Yine Râ-yı Azam leşkerine hücum kıldılar. Hind çerisin yine sıdılar. Filler saffına sürdiler. Râ-yı Azam anı göricek, yine buyurdu, fil-bânlar filler başına yine kulâbeler urdılar. Yine filler şöyle gıjgurdılar kim Iskender Şâh leşkerinün atları yine hemçünan ürkdı. Girü döndiler. Sıncak dibine durdılar. Kısası deraz kılmayalum. Iskender Şâh leşkeri Râ-yı Azam leşkerin ahşam zevâline dek kırk kez sıdılar. Filler saffına döndiler. Ammâ filler üzere kılıç komadılar. Şâh Zülkarneyn âciz kaldı. Tiz buyurdu; iki cânıbden tabl-ı âsâyiş urdılar. İki leşker karşı karşı kondılar.

Bu yana Râ-yı Azam, gördi kim Iskender çerisinün atı file girmez, ürker. Vezirine aydur:

Yarın filleri tona kosunlar. Toksan binini dahi ön saffa dutalum düşmen üzere süvaralum onları hod filler heybetine durmaz ürker. Anun ile Iskender çerisin filler ayağı altında helâk idelüm didi. Böyle diyicek vezirleri Râ-yı Azam'a duâ kılub hâmuş oldılar. Andan bu taraftan Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) gördi kim kendünün çerisi Râ-yı Azam çerisin sırkovar amma filler saffına varıcak atları ürker, girü döner.

Bes Buğur kendü kendüye aydur: Buna bir çâre gerekdür ki biz dahi bu filleri ürküdevüz didi. Dahi fikir deryâsına talıdı ve bir zamandan sonra çavuşlar Iskender Şâh'a haber kıldılar ki; -İy Şâh-ı Cihân bârigâh kapusına bir kişi geldi. Bir deveye kamış yükletmiş yider. Aydur ki Iskender Şâh'a geldüm dir. Diler ki devesin yide içerü âli dergâhuna gele didiler. Bes buğur Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) fikir deryâsına garkın hacıblardan bu sözi kim işitdi. Revân baş kaldurdu. Aydur:

-- Kanı ol deve yiden kişi? didi.

Bes çün ol şahs devesin yide. Şâh bârigâhına girdi. Taht karşusına geldi. Iskender Şâh'a selâm virdi. Şâh dahi ayağ üzere durub selâmın aldı. Buğur Iskender Şâh gördi kim ol kişi bu deveye kurı kemiş yükletmiş yider. Bir elinde dahi şem' dutar. Iskender Şâh anı böyle göricek sordı kim;

-- İy şahs, kandan gelürsin? Aydur;

-- Mağribden. Ayıtdı;

-- Kande gidersün? Aydur;

-- Maşrık'a

-- Yâ bu kemişlar ki devene yükletmişsin ve bir elünde dahi bu yanar şem' dutarsın. Bu ne hâldür ? didi. Andan ol şahs aydur;

-- Yâ Iskender, her neden ki ben korkam bu od ile bu deve kim kemiş yüklüdür. Ben dahi anı korkuduram didi. Andan Iskender Şâh aydur:

-- Yâ şahs, bu od ile ve bu kemişla nice idersin ki korkduğun nesne anun ile senden korkar didi. Iskender böyle didiği dem ol şahs devenin ardına geçdi. Ol odı ol kurı kemişa koyı virdi. dahi heman dem kemiş yandı. Parladı, Deve ürkdü, kaçdı. Ol şahs ardına düşdi. Iskender Şâh koman! diyince deveyle ol şahs gayb oldı. Râvi aydur Iskender Şâh Bu hâli göricek tinledi veli çok nesne anladı. Andan Restetalis Hekim'e aydur:

-- Bu ne şahsdur kim geldi bu resme bâziçe idüb gitdi didi. Restetalis Vezir ayıtdı:

-- İy Şâh-ı Cihân, Hızır yine geldi. Ali hazretüne remz ile işâret kıldı. Amâ yâ Iskender Şâh, hiç bilmedünüz mi kim size ne didi. Ol devedeki kemişı yakdığıyla? Şâh ayıtdı:

-- Şol kadar anladum ki yani didüğü oldur kim develere kemiş yükledün. Od urun dahi düşmene karşı sürün. Düşmenün filleri ürker. Sizün atlarınız ürkdiginleyin didüğü olur didi.

Restetalis aydur:

-- Ya Iskender-i Cihan, hoş rast nazar kıldınız. Hızır'un remzin dürüst bildinüz. Diyin imdi ana göre yarak kılalum didi.

Bugur, Iskender-i Zülkarneyn, buyurdı; ol dun içinde leşkerde ne kadar kim micinler var ise sabah olunca mecmuına kamış yükletdiler.

Sâz u halef, hâr u hâşek komadılar. Cümle deveye yükletdiler. Çün sabah oldu.

- 1- Cü gitdi gece gündüz şâmı irdi
Sebistân cîşi yirden rahtı durdı
- 2- Felek bâmine sancak dikdi çün rûz
irürdi şems' kim nûrânî nâ-sûz
- 3- Sihr üzre çü zerrin kurs açıldı
Zemine şavk-ı şemsâni saçıldı
- 4- Sürildi zeng-i cîş kodı tahtı
Hûten miri irüb duşâd-ı rahtı
- 5- Buyurdı Şâh kuruldıtaht-ı Keyvân
Zemin üzre bu gülgûn reng sayvân
- 6- Cü düzüldi bizendi irdi fırsat
işidelüm - kimündür feth-i nusret

Râvi aydur çünki ale's-sabah oldu iki cânibden iki şâhlar buyurdı. Ol iki deryâ-yı ahterân gibi leşkerler durduğu yirden mevc urdılar. At arkasına süvâr olub saff u alaylar bağladılar ve bu taraftan Râ-yı Azam buyurdı; toksan bin âhen-pûş fillerin ön safa dutdılar.

Dahi atlası ardınca kafadâr olub durdılar. Kûs-ı harbiler urdılar. Surna vü nefirlerde ecel ireyin urdılar. Ol toksan bin filleri minkâreler urub gıgurdılar. Şöyle kim âsumân zemin yankulandı.

Bu taraftan Iskender-i Zülkarneyn, dahi gördi kim Râ-yı Azam filleriin önüne dutmuş atlu leşkerin kafadâr komış - yani kim Iskender leşkerinü ürke, sine, kaça, diyü fikr itmiş.

Bes çün Iskender Şâh dahi buyurdı. Ol develer kim kurı sâz u kamışlar yükletmişlerdi. Ol yidi kez yüz bin atı tonlu kendü tonlu serverler ol kamış yüklü develeri at önüne bıraktılar. Tabl-ı kûyiş kakub develeri düşmen fillerine karşı sürdiler. Şöyle kim filler ile yüz-be-yüz oldukları dem develerdeki kamışa yir yirin odlar urdılar. Kamış parlayub dutuşdı.

Develer belikledi. Filler saffına togrı yürüdi. Andan ol filler od gürüldüsinden, develer heybetinden, at süheyli, er gırivinden ürkdi. Dahı ol arkasındaki tahtları üzerlerindeki ceng ü ceveranlarıyla yire urub tartagan kıldı. Dahı girü döndi. Ol kafasındaki atlu leşkerleri basdı. Tagıdub, sıdı. Dahı girüsine kaçdı.

Râ-yı Azam karındaşı Berâ-yı Adem'e aydur;

-- Gördün mi kim Iskender benüm ile ne âl eyledi? Fillerümi hileyle böyle perakende itdi didi. Dahı karındaşıyla kaçdılar. Mal u genci raht u kumaşı yirinde saçdılar. Bâr u bungâhdan, hayme vü hargâhdan el yudılar. Andan Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) bu resme kim düşmen üzere gâlib geldi. oldu. Ol deryâ gibi Hindistan leşkeri fersah-be-fersah yirler kodılar. Ol dört yüz kırk dört yıldan berü pâdişahlık Râ-yı Azam'un taht u rahtın pây-mâl itdiler. Başından devlet tâcım giderdiler.

- 1- Düşdi Rây'un devleti başdan nügün
Düşmenine âkibet oldu zebün.
- 2- Garra iken devlet ü ikbâline
Olmaz iken kayd-ı çarh ahvâline
- 3- Düşdi çarhun çemberine ansuzın
Azl oldu müstemirken gensüzün
- 4- İy nice şâhlara kılmışdur cefâ
Vey ki zâlimdür bu çarh-ı bî-vefâ
- 5- Bir kişiye dün ü gündüz yâr iken
Münis ü vehm sâhib ü dildâr iken
- 6- Dem düşicek şöyle dündâr u yüzün
Kim seni bilmez olurlar iy güzün
- 7- Bî-vefâ vü bî-cefâdur çarh-ı dün
Ser-firâzı tiz ider ol ser-nügün
- 8- Dün olanı var kıyâs it kim nider
Dünyâ vü ukbâda anı mağbün ider
- 9- Bu durur dünyaya aldanmak kişi
Mal u mansıb semek olur pes işi

- 10- İy birâder lezzet-i dünya ki var
Değmeler ana irüb kılmaz hazer
- 11- Kim meger kalmışlara feryâd iden
Her tağılmış işleri yine diren
- 12- Lutf ile âzâd ide olmuşken esîr
Bük deminde düşmişe olan dest-gîr
- 13- Rahmetinden bir medet ire meger
Yoksa kalduk âciz ü bî-pâl ü per
- 14- Şefkat itgil iy kerîm-i zü'l-minen
Dest-gîr ol dünya vü ukbâda sen
- 15- Nefs âlâyişini bizden zâil it
Gönüle âdun sefâsın vâsıl it
- 16- Dehşetin sür aklına bağışla sev
Eyle bizden âdet evsâfını mahv
- 17- Rahmet it ana ki fazlun çok durur * (vezin 12)
Senden artuk gayra ümidüm yok durur
- 18- Fâilâtün fâilâtün fâilün
Yarını ko fursatunı sür bugün

İskender-i Zülkarneyn'ün Râ-yı Azam tahtıgâhı Şehr-i Mîgrak'a gıtdüğü meclisdür:

- 1- Vaktidür iy murg-ı hoş-gû sâz kıl
Söz ile her perdede âvâz kıl
- 2- Rast evinde eyle şehnâzı usûl
Tâ ki uşşâk işidüb ide kabûl
- 3- Mûtedil olur hevâ nevrûzda
Hoş Nevâ itsen dahi nevrûzda
- 4- Rahatü'l-ervâh bahrin söylegil
Bahri tazunda Nihâvend eylegil
- 5- Söz ile söyle ne kim söyler isen
Her ne remzî kim beyân eyler isen
- 6- Dahi fırsat geçmedin söyle revân
Lâ-büd ola bağlana bir gün zebân

- 7- Sözle söz ehli tâ kim ola şâd
Rahmet ile eyleyelüm seni yâd
- 8- Elde iken fırsatı fevt eyleme
Sonra dönüb çarha nükte söyleme
- 9- Kim bilür kim niçe döndi bu devür
Ne gerân vardır bu deryâya ne avur
- 10- Her nefes bir levne döner rûzigâr
Her nefes bir nakş kılur âşikâr
- 11- Aşikâre gördün uş gizlü degül
Kim nice virdi yile bergini gül
- 12- Goncai kurturılıb bir ter yaka
Aydur iyvâh kim degül dünya bekâ
- 13- Gözlerini yumdı Nergis gör ne dir
Görmesün gözüm yiri çün beni yir
- 14- Yir didün toğurduğun ol yir komaz
Bu koca vü yahûd ol yiğit dimez
- 15- Kimseye mihri yokdur yirîn yakın
Bî-vefâdur bî-vefâdan key sakın
- 16- Gerçi mahlûk cümlesi yirden biter
Lik yine cümlesi yirde yiter
- 17- Çünki bitdün yiryüzünden yitmedin
Mal u milki yirde koyub gitmedin
- 18- Key yarağ it kim yarağ it key yarak
Kim yolun müşkil durur menzil irak
- 19- Ger dilersen menzili kat` idisin
Yiryüzünden bî-cesâret gidesin
- 20- Di eritme işk derdiyle yakın
Vir salavat Mustafa'ya iy emin

Râvi aydur; Kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn. Râ-yı Azam leşkerin kim sıdı, gereğince fersah-be-fersah yir kodılar. Yat u yarağı hayme vü otağı yirlü yirinde dökdiler. Andan serverler, Şâh-ı Cihân katına cem` oldılar. Bin dört yüz giriftâr Hindüstân meliklerin, Şâh divânına getürdiler.

Râvi kavlince; Iskender-i Zülkarneyn beglerin, meliklerin yokladı. Çok kişi eksük geldi. Buğur Iskender ol kakıncı ile buyurdu; ol bin dört yüz Hind meliklerin biri birine karşı dâr itdiler. Tâ kim işidene, görene harâsan olsun deyü andan Iskender Şah, düşmen yurdunda divan suyu'nun üzerinde yidi gün oturdu. Hind çerisinün mal u gencin ortaya getürüb, üleşdirüb yimege, içmege meşgûl oldılar.

Râvi aydur; çünki Iskender-i Zülkarneyn, yidi gün divan suyunun üzerinde oturdu. Sekizinci gün kılub Şehr-i Migrak'a gitdi. Bunlar gelmekde:

Bu taraftan Râ-yı Azam, karındaşı Berâ-yı Adem ile kaça gelüb, Şehr-i Migrak'a irdiler. Râ-yı Azam diledi kim tahtı-gâhına arkasın vire dahi Iskender gelürse yine gayret ile nâm u nâmusı için bir dahi ceng ide. Amma beğleri, serverleri, bir yire cem'olub Berâ-yı Adem ile Râ-yı Azam ile meşveret idüb ittifak idemediler. Hem leşkeri dahi pâyidâr olmalı.

Bes Buğur böyle olıcak, karındaşı Berâ-yı Adem ile Râ-yı Azam ehl-i beytin alub ve hazinesin yükledüb ol aradan gidüb canı kurtarmağ için sürüb Kal'a-i Kaftador'a geldiler kim Kal'a-i Kaftador bir pâre kayadan idi. Söyle kim nakım ve tob nerdüban kâr eylemedi. Amma içinde Râ-yı Azam'un bir oğlu vardı. Adına Erdevân Dilîr dirlerdi.

Çün Erdevân Dilîr, gördi kim atasının ve emmisinin devletleri başlarından gitmiş, çarh-ı gerdün anlara bir aceb iş itmiş. Söyle kim tac u tahtları, mal u rahtları ellerinden almış, ser-firâz serverlerin yanlarından tağıtmiş. Kendüler düşmeden kaça geldiler.

Bes buğur böyle olıcak, atasına kal'a kapusın açmadı. Râ-yı Azam dahi gördi kim oğlu kendüyi kal'ya koymadı. Nâçâr olıcak ol aradan gitdiler. Deniz kenarına yitdiler. Râ-yı Azam'un bir limangâhı vardı. Adına Bahrek dirlerdi. Ana geldiler. Hazır gemiler bulub, gemilere binüb Cezire-i Çeplâl'e geçdiler, yani kim Iskender'den kurtulalar ve bu taraftan dahi Şehr-i Migrak'un kavmi gördiler kim şâhları Râ-yı Azam, düşmenine cevab virmede, kaçdı. Bes buğur ol şehrin kavmi dahi dilediler kim kaçalar amma uluları ve ekâbirleri şehrin kapuların bağladılar, komadılar kim şehr kavmi kaça. Andan bir yire cem'olub danışdılar. Didiler kim nice idivüz ki Iskender Şâh'dan bize ziyân ve zarar irmeye, didiler. Aralarından bir âkil kişi aydur; Zâhid katına varalum. Her ne kim dirse anı kılavuz idelüm didi. Dört mu'teberleri durub, ol zâhid katına vardılar.

Ahbâr içinde şöyledür kim ol zaman Şehr-i Mîgrak içinde bir zâhid var idi. Altı yüz yaşında idi. Ol her ne kim dise eyle iderlerdi. İşleri rast gelürdi.

Çünkim yine ol zâhidün katına cem' oldılar. Bu ahvâli ana didiler. Ayıtdılar;

-- Yâ Zâhid, Rûm pâdişâhı İskender-i Zülkarneyn, Ray'ı sürdi. Çerisin tağıtdı, perâkende kıldı. Râ-yı Azam kaçdı. Tâc u tahtını yirinde koyub gitdi. Biz düşmen ile nice idelüm ki ehlimüz, ayâlimüz, mal u esbâbımızdan ve başdan çıkmayavuz, zahmet çekmeyevüz didiler. dahi hâmûş oldılar. Andan ol zâhid ol kavme müdara ra'yın söyleyüb didi kim:

- 1- Zâhid aydur yâ kavüm bir iş idün
Her ne kim ben disem anı iş idün
- 2- Çünki Rây'un hâli böyle oldı iy yâr
Gitdi kurı devleti şöyle ki var
- 3- Dökdi mul u genci hayl-i rahtını
Kodı issuz şöyle milk ü tahtını
- 4- Düşmenine virmedi bir cevâb
Tam namus u irzini kıldı harâb
- 5- Kodı gitdi hüküm kılduğı yiri
Olımadı Hind ilinün serveri
- 6- Bes gerek kim il eri tedbîr ide
Şâhlarını sineye karşı gidi
- 7- Gâlibündür zira kim milk ü diyâr
Mağlûb olan nice ola şehriyâr
- 8- Vâcib oldur malu pişkin olasız
Karşu Zülkarneyn Şâh'a varasız
- 9- Bes yir öpüben kılasız siz duhâl
Çün duhûlünüz ola şizün kabûl
- 10- İşbununla kurtulasız yağıdan
Yiğrek ola vaktinüz bayığıdan
- 11- Ger benüm işbu sözümi dutasız
Şöyle bil devlet oyunın utasız

- 12- Zira kim tedbirle her iş biter
İvmegü bilmezlik ile baş yiter
- 13- Çünkü tedbîrle müşkil iş bite
Bes niçün bilmezlik ile baş yite
- 14- Rây-ı tedbîr kılına sermâyedür
Baht-ı devlet tahtına hem pâyedür
- 15- Rây-ı tedbîr olıcak vardur ümîd
Kim bulasız baĝlu aslana kilid

Râvi şöyle rivâyet itdi: Kaçan ki ol zâhid Şehr-i Miğrak kavmine şöyle nasihat kıldı. Ol dahi nasihati duhûli şöyle kim cân u gönülden kabûl kıldılar.

Bes buğur ol kavüm pişkişler yarak yidiler. Nite bin at kur eyerli murassa` tablubazlu altun na`llu bâd-pâ çaresum müşk dem ve dahi dört yüz kırk dört katır yüki sîm ü zer gümüş sini, altun tebsi, zeberced tabaklar, sahinlar la`l u cevâhîrler birle bizenmiş kif munkurlar ve saĝrak u surâhîler ve bâkî ecnas enva`ı raht u kumaşlar; nâc u nâsıhlar; dîbâ vü harîrler; atlas u atlasinler; sincab u kakumlar öd anber, müşk ü `abirler yüklenmiş, bizenmiş ve dahi bin kullar, mahbûb hadîmler ve bin dahi kişmiri sâzende kiminün elinde ceng, kiminün kanun, kiminün barbut, kiminün taylun, kiminün ud-ı şeş-tâ, kiminün erganun, işbu resme tecemmülât, hây u huy-ı haşmet ile Şehr-i Miğrak kavmi aldılar İskender-i Zülkarneyn'e karşı gitdiler ve bu taraftan dahi İskender Sâh, Şehr-i Miğrak'a yakın gelicek Cihil-pâ-yı Irakî'ye aydur:

-- Yâ Cihil-pâ-yı Irakî yürü! Leşkerden ilerü gör kim Miğrak Şehri'nün şâhlarıyla bile çıkub kaçdılar mı? didi. Bes buğur Cihil-pâ-yı Irakî dahi ayak götürüb gitdi. Bir nücûm saatde Şehr-i Miğrak'a yitdi. Nazar kıldı. Gördi kim şehir kavmi dahi yarağ ile şehirden çıkmışlar, gelürler. Cihil-pâ-yı Irakî derhal ol kavme irdi. Ol kavüm dahi Cihil-pâ-yı Irakî'yi gördiler. Bir hoş zinde şahs, üzerinde on yidi päre ceng âletin bağlanmış, elinde yalınca bir elmas nacak dutmuş geldi, irdi.

Andan birkaç ulular ilerü yürüdiler. Cihil-pâ'ya izzetle sordılar kim;

-- Yâ şahs ne kişisin? Ne yirden gelürsin? Kande gider-sin? didiler. Cihil-pâ-yı Irakî aydur;

-- Iskender Şâh'un peykiyem. Iskender Şâh'dan gelürem. Şehr-i miğrak'a giderem didi. Andan ol kavüm aydur:

Şehre ne maslahat varursız? Çihil-pâ aydur:

-- Varuram. ol kavmi görürem ki Iskender Şâh'a muti' mi-dür? veyâhud âsi midür? didi. Andan ol kavüm Çihil-pâ'ya hâli didiler. Iskender Şâh'a duhûle vardukların bildürdiler. Çihil-pâ'ya dahi çok tuhfeler virüb yina Şâh'a gönderdiler.

Râvi kavlince Çihil-pâ-yı Irakî yine revân, Iskender Şâh'a geldi. Ol kavmün duhûle geldiklerin haber virdi. Iskender Şâh dahi şâd u hurrem oldı. Ol şâdlığı ile buyurdi; leşkerden yine on yidi kez yüz bir er atı kendü âhen-pûş er seğdiler leşker öninde saff u alaylar bağlayub yürüdiler. Andan Miğrak şehrinün kavmi dahi gelüb irdi. Cümle ekâbirleri atlarından indiler. Boyunlarına kefen dakub, Iskender Şâh rahşınınun ayağına düşdiler, duhûl kıldılar. Andan Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) ol kavmün duhûlin kabûl kıldı ve tatlu dille anları mercâledi. Buyurdi birkaç ulularına izzet çün hilatler virdiler. Andan ol kavüm Iskender Şâh'ı aldılar. Râ-yı Azam tahtıgâhı Şehr-i Miğrak'a geldiler.

Râvi aydur: Çünkim Iskender Şâh, ol kavm ile gelürken yolları bir postaya uğradı:

- 1- Gördi ki Iskender bir ulu sebz ova
Kim katında muhtasar sabr-ı sava
- 2- Bağ u bahçe her köşesi tobtolu
ortasında akar ırmaklar ulu
- 3- Bin ortalık yirinde iy emin
Bir muazzam şehr yapmışlar yakın
- 4- Kirdepiç ol şehr-i ma'mura iy yâr
iki kat burc eylemişler üstüvâr
- 5- Bin ol şehrün iniyle uzunı
Ehl-i tarih yidi fersah dir anı
- 6- Yitmiş iki yılda yapmış Kahraman
Bu didüğüm şehri iy sâhib-kırân
- 7- Kasr u eyvân şehrün içi ser-â-ser
Kubbelerdür mu'teber tak u kemer

- 8- Yapusının cümle mermer dikişi
Nâim ü kâim ü hâm içi taşı
- 9- İşbu resme şehrin içi şehriyâr
Adem ile tolu idi her çi var
- 10- Söyle kim fersah-be-fersah iy peder
Sehr içinde halk guluv kim ider
- 11- Sanasın deryâ-yı âdemdür taşar
Öyle mevci gelüb başdan aşar
- 12- Rub' içinde ancılayın bir dahi
Yog idi mu'teber seher iy âhi
- 13- Milki içre gerçi çokdurur diyâr
Ancılayın yog idi iy şehriyâr
- 14- Sehrinün havâlisi vardı key ulu
Ademisi dahi hemçü tobtolu
- 15- Rû-yı gök eczâsına vardur şumar
Bin Migrak kavmine yokdur iy yâr
- 16- Bu ne milk olur ne halk olur iy cân
Kim bu resme hilkat itmiş müste'an
- 17- Göz gerekdür ki göre bu hilkatı
İşbu dürlü dürlü sun'ı san'atı
- 18- Halkı görüb bile halk hikmetin
Sun'a bakub bile sâni' san'atn
- 19- Anlaya kimdür viren halk-ı vücûd
Sıdk u ihlâs ile ana kıla sücûd
- 20- Vâcib oldur Sâni'i kim bilesin
Birligini dahi rûşen kılasın
- 21- Birliğe varlığı iy ehl-i sebîl
Her neye baksan virür sana delîl

Râvi aydur; kaçan ki İskender-i Zülkarneyn Seher-i Mig-
rak'ı söyle muazzam, mu'teber göricek acebledi ve ol posta ü-
zerinden bir zaman şehre karşı durdı. Dahi teferrüc kıldı.

Andan Migrak Şehri'nün kavmine aydur;

-- Yâ kavüm, bu şehri muazzamı kim bünyâd idüb yapdur mışdur? Hiç tevârih var mıdur? didi.

Bes buğur Miğrak şehri'nün kavmi ayıtdılar;

-- Yâ Iskender-i Zaman, bu şehri Kahraman-ı Kâtil yapmış. Nûh devrinde amma yitmiş yılda tamam itmiş ve cemi' burc barularının bünyâdı temelini yidi dürlü ma'denden kılmişdur. Bünyâdı muhkem olsun diyü yıl mazarrat olmasun diyü. Zira her bünyadına hâlel yilden irerdi. Ehl-i tarih aydur; Kahraman Şehr-i Miğrak bir dahi temelini kim yabdurdı ne nedür. Kurşun, bakır, altın, gümüş tûnc birbirine katub dahi kanadub bünyâd dökmüşler. dahi rahtım olmuş şöyle durdu üzere boyamışlar diyüb duâlar itdiler. Andan Iskender Şâh aydur; - Yâ kavüm bu bu haber kim söyledünüz beyhûde haber midür veyâhud yakın söz midür? Andan ol kavüm aydur:

-- Yâ Iskender-i Zaman Kahramân-ı Kâtil şehrin ortasında kendüden bir acâib nişâne düzmişdür Anda bu didüğümüz haber tarihin yazdurmuşdur didiler. Dahi Iskender-i Zülkarneyn'i aldılar. İzz ü ikrâm ile Şehr-i Miğrak'a geldiler.

Bes buğur Iskender Şâh buyurdu; ol deryâ-yı ahterân gibi güzîde leşker şehrin önüne kondılar. Bâr-ı bungâh hayme vü çadırlar kurdılar. Iskender Şâh'un dahi kızıl atlas bârigâhın kırk dört kızıl altın direkler üzere kurdılar.

Iskender Şâh kondı. Şehr kavmi dahi yarağ için şehre girdiler. Tâ kim Iskender Şâh'ı yarındası Râ-yı Azam'un tahtına davet ideler.

Bu taraftan Iskender Şâh dahi leşkeriyle 'ıyşa nûşa meşgûl oldılar. Çün ol gece geçdi sabah oldu. Bu taraftan Şehr-i Miğrak uluları şehre geldiler. Şehr kavmine beşâret haberin virdiler. Didiler kim:

-- Yâ kavm-i Hind ü Hindustan, müjde olsun kim Iskender-i Zülkarneyn, sizleri azâd kılub, cümle mal u esbâbınızı bağışladı. Amen ü amândur olan oldu. Ölen öldi. Şimdiki hâlde taht u tâc milk ü harac Iskender Şâh'undur didiler. Şehr-i Miğrak içinde nâdiler münâdi kıldılar.

Andan ol kavüm Şehr-i Miğrak'un için taşın süpürdüler, suladılar. Kasr u eyvânları bizediler. Buğur böyle olıcak Râ-yı Azam'un dahi kalmış hazinelerin açdılar. Mal u genc ü esbâbın cümle çıkardılar. dahi Râ-yı Azam'un taht u eyvânın tonatdılar. Andan nüzüller, ni'metler yarak itdiler kim kıyâsa gelmez. Ol gece tâ sabaha değin yatmadılar, uyumadılar, ya-

raklar kıldılar kim ale's-sabah oldu.

- 1- Sabâ peyki yine irdi câru çaldı
Zeminün germini hep suya saldı
- 2- Karalık çetrini dürdi cihândan
Beyazı haymei kurdu nihândan
- 3- Felek Şâhı gelür diyüb münâdî
Yüridi âlem içre kıldı nâdî
- 4- Anı işidüb bîzendi dâr u dergâh
Gelür diyü felek tahtına ol şâh
- 5- Cün agdı tahtına ol şâh-ı encüm
Sunuldu dört yana menşûr-ı merkûm
- 6- Ki yani yüz dutalar cümle şâ'ha
Nazar itmeyeler mersûm-ı mâha
- 7- Cün gün togdı kara ağa boyandı
Sikender leşkeri dahi uyandı

Râvi aydur; kaçan ki sabah oldu. Iskender Şâh'un ol der-yâ gibi leşkeri urub durdılar. Şâh bârigâhına gelüb divan kurdılar. Server ü serhenkler sağ u sol durdılar ve bir taraftan yine Şehr-i Miğrak uluları şehir kapusın açub çıkdılar Iskender Şâh bârigâhına gelüb devam-ı devletine duâ kıldılar, ayıtdılar;

-- Yâ Iskender-i Zülkarneyn, Hak Teâla yiryüzünün padişahlığın cihân halkınun hükümetin âli hazretüne musahhar kıl-mışdur. İmdi saadetün sâyesin şehr-i Miğrak üzerine dahi sala ve mübârek Râ-yı Azam tahtına dahi. Bes tâ ki sâyen altında Hind vilâyetinün kavmi dahi asâyiş geçsünler didiler. Andan Iskender-i Zülkarneyn buyurdu. Leşker karar kıldı.

Amma yidi bin serheng serleşkerler, dört bin dört yüz

Ser firâz serverler, bin âlet yüz tâcdâr melikler, üç yüz on üç sâhib-serîr sultanlar, bin dört yüz kırk dört çavuşlar, i-ki yüz yigirmi iki hâcibler, yüz kırk dört âkil, dânâ vü mü-debbîr vezirler Iskender Şâh ile atlayub çihil-pâ önince şehr kapusına geldiler.

- 1- Cün Sikender kapudan girdi iğeri
Gördi şehrün kavmi hep durmuş uru

- 2- Cümlesi el koşurub şöyle ki var
İzzet ile şâha durmuş intizâr
- 3- Çün sikender geldüğünü gördiler
Yir yirin medh ü senâlar virdiler
- 4- Kimisi hamd ü senâlar eyledi
Kimisi medh ü duâlar eyledi
- 5- Kimisi şâd oluban başın açar
Kimi hurrem oluban saçu saçar
- 6- Kimisi raksa girür hândân olub
Kimisi şöyle durur hayrân olub
- 7- Kimi şâh'ı görüb ayıtdı merhabâ
Kaddin iki kat idüb itdi duâ
- 8- İşbu resme izz ü câh ile iy cân
Geldi Rây'un kasrına şâh-ı cihân
- 9- Kasr önünde Hind ilinün begleri
Hem ekâbir ray ehli yigleri
- 10- Şâh sikender ..... iy emir
At ayağına döşediler harîr
- 11- Yir yirin hem şehrûn ağzın açdılar
Farkına şâhun cevâhir saçdılar
- 12- İndi atdan kasr önünde ol asîr
Yürüdi önince yüz kırk dört vezir
- 13- Girdiler kasrun içine ol zaman
Dinle imdi nitdi ol sâhib-kırân

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur. Kaçan ki İskender -i Zülkarneyn kasr içine kim girdi gördi kim Rây-ı Azamun tahtını kurmuşlar. Karşusına dört yüz kırk dört zerrin sandalîyeler kurmuşlar ve kasr için gâyet müzeyyen kılmışlar.

Andan İskender-i Zülkarneyn (A.S.) revân, tahtına çıkdı. Andan yüz kırk dört vezirler şâh karşusına sandalîyeler üzere karar itdiler ve selâtin-i sâhib-serîrler şâh'un iki tarafına sağ u sol oturdılar ve kalan serverler el bağlayub karşı durdılar. Divanı ârâyide kıldılar. Nire nî'metler döküldi. Serdihler meclis âletlerin getürdiler. Bâdiyeler kurdılar. Sîm-

sâk sâkîler zerrin kıyf u munkurlar ile yâkud revânı sağ u sola sundılar. Mutrıblar ellerine sazların alub kûşumâl virüb, sûz kıldılar, GÜyendeler zebân açub bülbül-vâr hoş elhân ile ser-âgâlar itdiler. Tâ şuna degin kim meclîş ârâyide oldı Beglerün, meliklerün dimağları safâ ile toldı.

Andan Iskender-i Zülkarneyn Miğrak Şehri'nün ulularına aydur;

-- Yâ kavüm, bu vilâyetünüzde göricek acâib ne vardur? didi.

Ol kavüm ayıtdılar:

-- Yâ Iskender-i Zaman vilâyetümüzde acâib, garâib nesnelere amma yakîni bu kim evvel acâib bu şehirde Kahraman-ı Kâtil nişâne kim düzüb'dür. Tevârih yazubdur oldur. İkinci iy Şâh-ı Cihan, bu vilâyetde bir kuş vardur ve zi'de gügercinice ola ya olmaya amma anun yünlerinün rengine hiç fikr ü firâset irmez. Söyledür kim kızıl berg üzerine konsa kızıl görünür, yeşile konsa yeşil görünür ve ak üzere konsa ak görünür.

Fi'l'cümle her ne reng üzerine konsa heman o reng görünür.

Ve üçünci acâib, bunda bir yirde bir mağara vardur yir altında amma kapusu şöyle açıkdur. Ol mağara içinde bir tabîb Kendü şeklin ve hey'etin şöyle düzmişdür ve öninde bir tabîb bisatı durur kim kırk dört altun havvanı var.

Kaçan ki ol mağaraya bir kişi gire ol tabibün altunlarından bir nesnesin alub çıkmak dilese ol mağaranun kapusın bulımaz. Ne kadar kim Râ-yı Azam tedbir kim kıldı mümkün olmadı kim anun bir iğnesin alub çıkabileler.

Yâ Şâh-ı Cihan bu Hindustân'da acâib, garâib çokdur. Ama deniz içinde cezîrelerdedür diyüb hâmûş oldılar.

Çün ol gün geçdi. Yarındası sabah oldı. Iskender-i Zülkarneyn dahi tahtına ağıdı: Begler, melikler, server ü selâtinler Şâh dergâhına cem' oldılar. Miğrak'un dahi ekâbirleri geldiler. Divân arâyide oldı.

Andan Iskender Şâh, Miğrak şehri'nün kavmine aydur:

-- Yâ kavüm, durun imdi baş olun. Kahraman-ı Kâtil düzdüğü nişâneye varalum diyüb revan, rahş çekdiler. Taht öninde

bindi. beğler, melikler, ser-firâzlar süvâr olub yürüdiler. Tâ ki ol Kahraman-ı Kâtil yapduğı, şehri Migrak ortasında düzdüğü nişâneye vardılar. Iskender Şâh, nazar eyledi gördi kim bir acâib mu'teber havlı çevirmişler. Ol havlının için ak mermer ile ferş döşemişler. Şöyle mermerler kim âyineleyin tabana dek ve havlı ortasında dört mu'teber mermer amudlar üzere mermerden bir taht bağlamışlar. Taht üzere Kahraman-ı Kâtil'ün kaddi kalıbınca Şekl-i heyetinde vaz' u sûretinde mermerden bir şahs düzmişler. Şöyle kim gören kişi Kahrâman-ı Kâtil'i sanur.

Andan Iskender Şâh gördi kim yitmiş arşun kadlû bir şahs taht üzere durur. Elinde mermerden bir gürz-i giran dutmuş. Eger kûh-ı Elburz'a urisa hurd haşhâş eyleye. Şâh anı göricek, bir zaman şöyle hayrân olub durdı. Zamandan sonra Iskender Şâh aydur;

-- Yâ Restetalis gördünüz mi Kahraman-ı Kâtil'i kim ne vaz'a kişiymiş ki şöyle tasvîrin görenün üzerine heybet düşer, akli şaşar diyüb acebleşdiler.

Andan Iskender Şâh ol dört mermer amudllara nazar kıldı kim ol dört mermer amudlar kim taht, üzerindedür. Dördüne dahi dört dürlü tevârih yazmışlar. Hindü tiğ ile kazmışlar. Müselsel hat ile yazmışlar.

Bes buğur Iskender-i Zülkarneyn, (A.S.) Restetâlis'e aydur:

-- Yâ Vezîr-i Hâs, bu tarihleri okı görelüm ne beyân kılmişlar didi. Andan Restatâlis revân, yürür ol dört tarih amudının birine geldi. Evvel tarihe nazar kıldı. Bildi kim kendü okuyubilür. Mütâlâa kılub şerhine muttali' olub, Iskender Şâh'a beyân kıldı. De didi:

- 1- Ol amudda böyle dimiş Kahrâman
Ki iy cihân benüm diyü da'vi kılan
- 2- Hükm-i câhı çünki ele alsın
Hükm-i takdîrle bunda kalsın
- 3- Ben ki bu Migrak şehrin yapmışam
Dürüşüben cehd idüb subh u şâm
- 4- Yidi madenden ki bünyâd eyledüm
Tarih içre adlu adıyla söyledüm

- 5- NQh devrinde bu şehri subh'u şâm
Bil ki yitmiş yılda kıldum ben temâm
- 6- Milk bünyâd eyler isen sen dahi
Sehr-i Miğrak gibi yapdur iy âhi
- 7- Tâ bilesin Kahraman'ı iy kişi
İşbu şehre göreyidi her işi
- 8- Bir işinden her işin anlayasın
Anlamazsan görüben anlayasın
- 9- Pâdişahlar himmeti ulu gerek
Alem içre âdı hem tolu gerek
- 10- Yohsa himmet dQn idüb söyle ki var
Milk yıkmak şahlık olmaz şehriyâr
- 11- Şâh olan milki imâret eylesün
Pâdişâhlar sözün andan söylesün
- 12- Sen dahi iy saltanat da'vi kılan
Hamd kıl kim da'vün olmaya yalan
- 13- İşbu biş gün ömrüne aldanmagıl
Olmaz adı kendüne ad almagıl
- 14- Fâilâtün fâilâtün fâilün
Kahramân gibi bülend ol olma dQn

Râvi aydur, çünki Restetâlis ol amudun tarihin kim okudı. Iskender Şâh'a beyân kıldı. Cümle begler, serverler işitdiler. Kahraman'a âferin idüb tahsîn kıldılar.

Andan Iskender-i Zülkarneyn ol haber ile bir zaman söyle hayret ile durdı. Andan döndi Restetalis'e aydur;

-- Ya Vezir-i Kârdân, cihan milkine şâh olan Kahraman'le-yin olsa ve gerni çi geldün? Çi gitdün? didi.

Andan Iskender Şâh önince amuda yürüdi. Andaki tarihe dahi nazar kıldılar.

Bes buğur Restetalis Vezir ol tarihi dahi okuyub Şâh'a beyân kıldı. Ne didi?

- 1- Böyle dimiş Kahrâman-ı Kâtil ki var
Bu makama kim gele her şehriyâr
- 2- Kahrâman'ı bilmek ister ise yakîn
Kim cihân içre niceydi bir güzîn
- 3- Söyle bilsün kim n'idübdür Kahramân
Kim kala andan cihânda bir nişân
- 4- Kırk sekiz ceng âletüm cem' eyledüm
Hükm kıldum kullaruma söyledüm
- 5- Dinle ol âletleri kim n'itdiler
Bir müdevver taş ile teng itdiler
- 6- Teng ile vezn eyledün sıkli temâm
Söyle kim re'sen-be-re'sen ve's-selâm
- 7- Gör ki ol seng üzere ben kim neyledüm
İki yirde iki kaza eyledüm
- 8- İki elüme iki kabzadan revân
Götürürdüm taşı yirinden heman
- 9- Gezdürürdüm işbu tahtun sahnını
Yine yirinde koridum ben anı
- 10- Şimdi ol taş tahtum altında durur
İbret ehli bakduğı saat görür
- 11- Kim götürürse yirinden ol taşı
Söyle bil oldur cihângirler başı
- 12- Götür anı bil ki kimdür Kahramân
Ferr ü kuvvet içre ol sâhib-kırân
- 13- Kim ne resme kâdir idi kuvvete
Bir nazar kıla bu acâib kudrete
- 14- Kudrete hem ibrete kılasın nazar
Sana hikmetden vireler çok haber
- 15- Böyle dimiş evvel âhir ol zaman
Tarihinde işbu sözi Kahraman

Râvi aydur; çünki Restetâlis Vezir ol tarihten bu haberi kim okudu, işitdile.

Andan Iskender-i Zülkarneyn, Kahraman-ı Kâtil'ün düzdüğü mermer tahtun altına nazar kıldı gördi kim ol dört amudların orta yirinde bir kara mermeri ferşe beraber uruntmışlar. Şekli müdevver ammâ dâiresi kırk ariş tamam.

Andan ol müdevver taşun ortasında iki muhkem kabza yirin düzmişler. Değme kişünün kulacına sığmaz.

Bes buğur Iskender Şâh serverler ile ol taşun çevresinde durdılar.

Andan Iskender Şâh aydur:

-- İy serverler, görün kim Kahramân Şâh bunun gibi ejderha taşı götürürmüş, bu sahnı gezdürürmüş. Zihî kuvvet kim Hak Tebâreke ve Teâla ana virmiş didi.

Dahi buyurdı kim ol mu'teber taşı yirinden götüreler, göreler kim altında ol taşun ne vardır.

Bes buğur mehendisleri ilerü yürüdiler, ol taşun iki kabzasını yirine zencirler dakdılar dahi kırk mübârizler kasd kıldılar kim yirinden koparalar. Kimler Kaytâs-ı Yunânî oğulları Kays, Atavâs, Süheyl-i Serhî, Taarim Belhî...bunların gibi kırk mübârizler kuvvet idüb tutdılar ol taşı yukarı yidi âriş güç ile kaldurdılar. Hekim kavlince ol taşı kim yirinden götürdiler bir çâh ağzı açıldı. Andan ol çâha nazar kıldılar, gördiler kim hayli derin çâh.

Buğur Iskender Şâh buyurdı; Çihil-pâ-yı Irakî kemend ile ol çâhun içine indi. Yine revân çıkdı. Şâh öninde baş urub Şâh'a duâ kıldı. Şâh ayıtdı;

-- Yâ Irakî, çâh içinde ne vardır? Ne gördün? Çihil-pâ-yı Irakî aydur;

-- İy Şâh-ı cihân, çâhun içinde kırk dört Husrevânî küpün içine kızıl altını eritmişler dahi dökmüşler. Andan küpleri sımışlar ol altun şöyle küp şeklinde yik pâre durur didi.

Bes buğur Iskender Şâh buyurdı; ol çâhun kanarında kırk yirde bakarlar bağladılar dahi yukarudan ol kırk dört kızıl altundan küpleri çıkardılar. Dahi ol dört amudların ortasında dizdiler. Begler, melikler anı göricek acebleşdiler.

Bes buğur Iskender Şâh, Restetalis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, Kahramân-ı Kâtil bu altunları bu

resme sengin kilduğı neydi ola? didi. Restetalis Vezir ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, Kahramân-ı Kâtil, bu altunları sengin kilduğı ya'ni bu mal şöyle ağır olıcak, düşmen aceleyle alub gidemez didüği olar ola diyüb hâmuş oldu. Hekim kavlince İskender Şâh Restetâlis'ün cevâbun begenüb kabûl eyledi. Kıssâ deraz kılmayalum. Çünkü İskender Şâh ol altunları çıkardı, andan üçünci amuda geldi. Restetalis ana dahî nazar kıldı gördi kim üçünci amud hoş hatt-ı müselsel yazmışlar. Hûb rûşen kazmışlar. Okuyub beyân ider ne diyü?

- 1- İy cihan tahtı benüm diyen emir
Kasd iden almaklığa tâc u serîr
- 2- Kahramân evvel ki aldı bu îli
Dinle imdi nice dutdı iy veli
- 3- Kılıc ile aldum altı kişveri
Yidi menzil yire kondurdum çeri
- 4- Dutdı Hûşeng bin filiyle ol zaman
İşbu çâh içine saldurdı revân
- 5- Sakladı kırk dört mübârizler müdâm
Yetmişem kırk dört gün anda temâm
- 6- Kırk bişinci gün olıcak gör n'olur
Ansuzın Hûşeng Şâh dahî ölür
- 7- Beglerüm ol dem bu çâha irdiler
Ucdan bekçileri heb kırdılar
- 8- Bini ol dem çâh içinden aldılar
Bindürüben leşkerüme geldiler
- 9- Ol gün içre yine dutdum tahtımı
Cem' itdüm mal u genc ü rahtımı
- 10- İşbu kırk dört Husrevâni altını
Düzdügüm ol dem nişân itdüm anı
- 11- Tâ ki benden sona kala yâdigâr
Tarih ala bizden anı rûzigâr
- 12- Er gidicek gerek andan bir nişân
Tâ anunla ana anı halk-ı cihân

- 13- Her kim öldi vü bir âdı kalmadı
Şöyledür kim ol cihâna gelmedi

Râvi aydur; kaçan kim İskender-i Zülkarneyn bu haberi
kim işitdi, aydur;

-- İy begler, Kahramân-ı Kâtil çâha girüb habs olub girü
çıkub, görün ne resme nişan kılmiş kim kendüden sonra nişân
kaldı didi. Dahî vezirleriyle yine dördüncü amuda geldiler,
gördiler kim ana dahî müselsel hat yazub, kazmışlar. Resteta-
lis-i Hâs, anı dahî okuyub beyân ider. Ne dir?

- 1- Tarih işre böyle dimiş Kahramân
İy bu hattı okuyan Sâhib-Kırân
- 2- Şöyle bil heft iklimi dutmuş idüm
Üç yüz altmış şâhı ben ütmiş idüm
- 3- Hükm iderdüm milke ben Kaf'dan Kaf'a
Düşmene birgün çevürmedüm ben kafa
- 4- Yidi iklim kırk sekiz kişver tamam
Mal virürlerdî bana iy nik-nâm
- 5- İşbu kırk dört Husrevânî genc hem
Mal gelürdi bana her gün pîş ü kem
- 6- Ben dahî her gün anı söyle ki var
Ceyşüme üleşdürürdüm şehriyâr
- 7- Pâdişah olmak dilersen sen dahî
Bunca her gün mal üleşdür iy âhi
- 8- Tâ ki şâhlık adın ele alasin
Aleme cömerdlik adın salasın
- 9- Pâdişahlık midur ol kim dirler
Ne yiyeler ne giyiye vireler
- 10- Virmek içündür bu genc ü milk ü mâl
Virmeyicek dir ne olur vebâl
- 11- Yi yidir çün kim ele girdi bu genc
Yohsa olur sonra sana mâl u renc
- 12- Renc ile dirdüğünü vir kalmasun
Körligüne sonra vâris almasun

- 13- Mihnet ile her ki mal u genc yıga
Zî-ganimet ger kılur ol ayruğa
- 14- Malunı yolulara kılğil sebîl
Çün işitdün beşşir ü male'l-hecîl
- 15- Zîrek ol kim tağıda o dirmeye
Ebleh ol kim cem` ide o virmeye

Râvi aydur çün kim Restetâlis Vezir ol dördünci tarihi kim okudı, Restetâlis sözün tamam idicek, Iskender Şâh, beglere, meliklere gülegüle aydur. Zihî Kahramân kim her gün vilâyetinden bu kırk dört Husrevânî küp kızıl mal gele vü kendü dahî bu denlü malı üleşdüre didi. Dahî Iskender Şâh Kahramân Şâh'a duâ kıldı. Andan yine ol altun küpler üzerine geldiler. Iskender Şâh vezirlerine aydur; bu Kahramân düzdüğü altun küpleri nice idelüm? Ne götürmeğe yarar? Ne övütmeye ve ne hod koyub gitmeğe yarar? dedi.

Andan Keyd-i Hindû aydur; --Yine bu çâha indürelüm dursun. Hazinede bir gün Şâh'a gerek ola didi. Andan Restetâlis aydur;

-- Hayf ola bunları bozmak. Biri biri üzere koyalum dursunlar. Sâhdan bir nişân kalsun. Kimse hod bunı alub gidemez didi.

Bes vezirler böyle diyicek bir şahs revân ileri yürüdi, aydur;

-- Yâ Iskender-i Zülkarneyn, bir kişün ki bu denlü mal eline gire ol kişi anı niçün yiyüb, yidürmeye ve kendüden sonra anı komaklığa heves(?) ol gâyet gâfillikdendür. Kahraman dahî gerçi kim bunı düzdi nişân kalsın diyü ammâ gâyet bilmezlikden idi kim malı, genci, rahtın görmedin kodı gıtdi. Ol yığdı ayruğa kodı. Sen yî yidür. Senden dahî sonra kalmasun diyüb didi kim;

- 1- Bir kişi cem`itse malı yimese
Yâhud halka bahş ideyim dimese
- 2- Şöyle bil andan o mal arta kalur
Mal iken yığan kişiye mâr olur
- 3- Yi yidür malun kim mâr olmasun
Nûr eyle anı kim nâr olmasun

Râvi aydur kaçan kim ol şahs sözi söyledi gayb oldu. Andan Iskender-i Zülkarneyn buyurdu; bakırdan küpler düzdiler her biri bir hamam kazanı gibi. Ol altun küpleri sızırmağ için. Râvi aydur; Iskender Şâh ol altun küpleri eridüb sebükler dökdürdi. Andan ol sebüklerden evvel oniki bin lızıl altun kalkanlar kestürdi. Lajivert ile gine itdürdi. Dahı ol oniki bin kalkanları Iskender Şâh oniki bin kuluna virdi. Andan dört bin dört yüz sancak başları dökdürdi. Beglere, serverlere üleşdürdi. Bâki kalan altunı yine ol oniki bin kuluna kamçılar, mahmızlar düzdürdi tâ şuna degin cerh itdi kim altun dökmedi. Bir gün yine Iskender Şâh Hind beglerine aydur; ol acâib didüğünüz uş birin gördük. İkincisin dahı gösterün didi.

Andan Migrak uluları Şâh'ı aldılar tabîb düzdüğü tılsıma geldiler. Gelürken bir sahrâya çıkdılar. Yidi fersah gitdiler. Bir püşteye yitdiler. Gördiler kim püşte altında bir mağara kapısı açukdurur. Gün toğusına karşı, andan Iskender Şâh begler ü vezirler ile ol mağaraya geldiler. Leşker kik yirde durdılar.

Bes buğur Cihil-pâ-yı Irakî'ye Iskender Şâh buyurdu. Aydur;

-- Yâ Irakî, gir gör bu mağara içinde ne vardır? Cihil-pâ dahı revân nacak yalınca kılub mağaranun içine gitdi. Gördi kim bir hoş mu'teber mağara ortasında bir hoş tabâb bisâtın yapmış, kendüsi şöyle hâm gümüşden düzülmiş elleri ayakları altundan, dırnakları ak yakutdan, gözleri güherden, dişleri dür-dânededen, tudakları la'lden şöyle bî-cân, bir altun kürsi üzere oturur. Alemden ne kadar kim adviyeler var ise altundan gümüşden düzmişler. Dahı bisat çevresinde kırk dört kızıl altun, kırk dört ak gümüşden hayvanları dizmişler şöyle durur.

Cihil-pâ-yı Irakî anı göricek bir zaman şöyle hayrân durdu. Andan bir kızıl altun hayvanı revân götürdi, geldiler kim mağaradan çıka. Mağara kapusın bulımadı, korkdı yine ol hayvanı yirinde kodı. Döndi. Gördi kim yine mağara kapısı açık yine revân hayvanı götürdi kim çıka kapu belürsiz oldu. Yine kodı kapuya geldi. Yine kapu göründi. Cihil-pâ mağaradan çıkdı. Iskender Şâh aydur;

-- Yâ Irakî ne gördün? Irakî dahı gördüğün haber virdi. Şâh ayıtdı;

-- Niçün ol altundan duta çıkmadun? Irakî aydur;

-- Bir kızıl altun hayvan aldum ki çıkam. Kapuyu bulıma-

dum. Yine hayvanı yirine kodum. Kapu açıldı yine aldum çıkamadum. Yine kodum kapu göründi, çıkıdum diyüb Şâh' duâ kıldı.

Bes buğur Iskender Şah, Restetâlis'i, Eflâtun'ı alub i-
çerü girdi. Ol tılsım ile düzülmüş gördiler. Bir zaman şöyle
hayrân durdılar. Andan Şâh Restetâlis'e aydur;

-- Yâ Vezir bunun tılsımı nedür ki kapuyu bulamazlar di-
di. Dahi Restetâlis Vezir aydur;

-- Yâ Iskender-i Zaman, bana bir dem mühlet vir ben bu
tılsımın sırrına muttali' olayın didi. Bir zaman Vezir fik-
re vardı, gördi kim ol oturan tabîb sağ elinin yummuş kapuya
karşu uzatmış dutmuş durur. Revân Restetâlis Vezir ilerü yü-
rüdi. Ol şeklün yumulu elin açdı. Gördi kim elinde toprakdan
bir mühr veli üzerinde gubar hat yazmışlar. Dimişler kim her
kim bu tılsımı bozmak istese bu mührü döge, hall ide dahi bu
mağara içine saça. Kapu üzerine paylamaya dimiş çünkim Reste-
tâlis mührden bu haberi kim okudu. Şâh'a haber virdi. Andan
ol mühri havanda dögdiler dahi mağara içine saçdılar. Andan
Eflâtun bir havvanı alub kapuya yürüdi. Kapu yapılmadı. Is-
kender Şâh, şâd u hurrem oldu. Cümle vezirler dahi i-
çerü ma-
ğaraya girdiler. Ol acâibi gördiler.

Bes buğur Iskender Şâh, nazar kıldı, gördi kim ol tabîb
şeklinün sol yanında bir zeberced levh asmışlar. Üzerinde
birkaç satır yazı yazmışlar.

Buğur Restetâlis Vezir ol levhi eline aldı, ol hattı o-
kıyub Şâh'a beyân ider. Ne dir?

- 1- Böyle yazmış levh içinde ol tabîb
Kim cihân içre görün dürlü acâib
- 2- Bir acâib şahs idüm ben dahi hem
Tıb ilmi içre gâyet muhterem
- 3- Advîye ilmin tamam bilmiş idüm
Anca müşkil- renc hal kılmış idüm
- 4- Kırk etibbâ ehline şöyle ki var
hıdmet itdüm ilm çün leyl ü nehâr
- 5- Hâsıl itdüm yüz yıl içre hikmeti
Çüridüben hem bitürmek her eti

- 6- Alem içre toldı â dum nîk-nâm
Yiryüzini tıb ile dutdum tamam
- 7- Yüz yitmiş yidi yıllar dün i gün
Tıb ilmin işledüm oldum fünûn
- 8- Altı yüz altmış şakirdüm var idi
Cümlesi benüm ile dildâr idi
- 9- Altı yüz altmışını da iy habîb
Kılmış idüm ilm ile hâzık tabîb
- 10- Akibet irdi ecel düşdüm nahif
Hastalandum cism ü cân oldu zaif
- 11- Rence düşdüm ki anı kimse bilmedi
Bir şakird bu derde derman kılmadı
- 12- Akibet olub cihandan gitmişem
Bu nişanı bunda anun çün itmişem
- 13- Kim görenler işbu yire geleler
Bini görüb bâri ibret alalar
- 14- Bileler kim ben tabibi Tantanuş
Nice gitdüm bu cihandan eli boş
- 15- Bu ecelden kimse kurtulmaz imiş
Bin yaşarsa dahi hem kalmaz imiş
- 16- Çünkü bu ömrün ölümdür Şhiri
Assı nedür havf ile olmak diri
- 17- Bin yaşayan âkibet ölse gerek
Her gelecek nesne hem gelse gerek

Râvî aydur; kaçan ki Restetâlis Vezir ol levhden bu beyânı kim kıldı. Şâh işidicek bir zaman şöyle tahayyür âleminde kaldı. Andan ol tabib-i Tantanuş'un cümle tıb âletlerin hekimlere üleşdürdi.

Dahi aydur;

-- Yâ Vezir-i Has bu tabibler tabiblerün mirât-ı horasıdur bunun malı sizlere helâldür didi. Andan ol mağaradan çıkdılar gitdiler. Yine Şehr-i Migrak'a gelürler. Gelürken Iskender Şâh Şehr-i Migrak ulularına aydur; işde ol ki acâibi

gördük. Ol kuşu dahi gösterün kim reng-â-reng görünür didi. Dahi kendü leşkeriyle durdı.

Bes dahi Miğrak uluları buyurdu; damlar kurdılar, dane saçdılar ol kuşun birkaçın dutdılar. Andan Iskender Şâh ol kuşu gördi güğercinden kiçirek amma sûreti heyeti gâyet hûb. Şâh buyurdu; ol kuşu ne renk üzere kodılarsa ol renk görindi. Iskender Şâh anı göricek acebledi. Andan Şâh Restetâlis'e aydur:

-- Yâ vezir, bu ne hikmetdür ve bu kuşun adına dahi ne dirler didi. Andan Restetâlis Vezir aydur:

-- İy Şâh-ı Cihân ehl-i hikmet bu kuşun adına tayr-ı kalemun dirler. Bu iklimden gayrı yırde olmaz didi.

Bes buğur Iskender-i Zülkarneyn, buyurdu; ol tayr-ı kalemundan bî-kıyas dutdılar. Şâh'a getürdiler. Şâh dahi ol kuşların göğsi yüninden bir şib düzdürdi. Tüyi taşra dahi gitdi. Kaşan ol şibi keyüb her kangı yana dönse ol şib ol yana ne reng olsa ol renge döner diyü. Kıssa dirâz kılmayalum. İskender Şâh kırk gün Şehr-i Miğrak'da karar kıldı. Râ-yı Azam'un vilâyetin yidi bahs kıldı, yidi serverlere virdi. Dahi ol vilâyetün leşkerine yarak kıldurdu. Yüz yigirmi biş kez yüz bin er, at arkasına bindürdi. Çadır u hayme bâr u bungâh yükletdi. Katar-ı mehâr çekildi. Azm kıldı kim Kal'a-i Kaftador'a Râ-yı Azam Oğlı Erdevân Dilâr üstine gele. Yiye içe, kona göçe gitdiler. On gün yürüdiler. On birinci gün Kal'a-i Kaftador'a yakın geldiler. Bir latif çayır çemende kondılar. Andan Iskender Şâh Çihil-pâ-yı Irakî'ye aydur:

-- Yâ Çihil-Pâ, yürü var! Bu kal'a gör ne vaz'adur? Ne resmedür? ve leşker konacak yir, ne resmedür? Gör dahi gel bana haber eyle didi. Andan Çihil-pâ-yı Irakî baş urub ayak götürdi. Bu saatde Kaftador Kal'ası'na irdi. Nazar kıldı gördi kim bir sahra ortasından bir ırmak geçer. Ol Irmak üzere bir mu'teber kal'a amma bir pâre kayadan. Çün kim Çihil-pâ Kaftador kal'asını gördi, revân yine döndi. Şâh'a geldi gördüğün haber virdi. Bes buğur Şâh dahi kal'a üzerine geldi buyurdu; ol yigirmi biş yüz bin er saf alaylar bağladılar. Sancaklar dikdiler. Kûs-ı harbîler urdılar. Surna vü nefîrler urdılar. Amma leşker önince yidi kez yüz bin er âhen-pûş leşker önince harasan birle kal'ya karşı yürüdiler. Söyle kim fersah-be fersah âhen-pûşların âyineleyin şu'leleri düşdi. At ayağından cihan zîr ü zeber oldı. Ve bu taraftan Râ-yı Azam oğlı Erdevân kal'a içinden nazar eyledi. Gördi kim tağ taş sahrâ vü yazu leşker ile tolmuş. Kal'a üzere gelmiş vehm düşdi niçün? Anıñün kim bunun gibi azametlü leşker gördüğü yoldı.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn buyurdı; ol deryâ-yı ahterân gibi leşker kirdepîç idüp kondı. Ol gün gitdi, gice irdi. Kal'a kavmi Iskender Şâh'un leşkerin gördi, kal'ada yarak kıldılar. Tâ sabaha dek pâsubânlar uyumadılar, çağırışdılar ve bu taraftan dahi Şâh leşkeri yatdı, uyudu. Çünkü ale's-sabah oldu; Iskender Şâh leşkeri dahi yirlerinden durub urpalaşdı. Şâh dahi tahtına ağdı. Begler melikler, server ü selâtinler, vezirler geldiler diyü anı arâyide kıldılar. Andan Iskender-i Zülkarneyn buyurdı; Eflâtun Hekim Râ-yı Azam oğlu Erdevân Dilîr'e bir nâme yazdı. Ne didi?

- 1- Böyle didi nâme içre şehriyâr
Ki evvelin nâme be-nâm-ı Kirdigâr
- 2- Sâni'ü âlem kadim ü lem-yezel
Kim virübdür bana bu milki ezel
- 3- Alem içre ilke şâh itdi beni
Ol kerîm ü ol rahîm ü ol gani
- 4- Bes gerek kim sen dahi iy Erdevân
Kal'adan inüb gelesin sen revân
- 5- Hükmüme fermân olub ser koyasın
Her ne kim ben dirsem sen olasın
- 6- Tâ ki senden dil-riş olmayavuz
Hışm idüb sana hücûm kılma yavuz
- 7- Pâdişaham âdum şöyle ki var
Gelki kılam milke sini şehriyâr
- 8- Asi olma varsa aklun devlete
Yohsa uğrarsın belâ vü zahmete
- 9- Atanı gör âsi oldı ol bana
Gör ki nitdüm âlem içre ben ana
- 10- Yile virdüm tâc u taht u rahtını
Yire vurdum izz ü cân u bahtını
- 11- Sen dahi ger âsilik eyler isen
Sözünü anun gibi söyler isen
- 12- Yohsa bâlâyiye kal'an girürem
Göresin sana ne işler kıluram

- 13- Iricek nâmem sana yâ Erdevân
Tiz cevabını yine eyle revân
- 14- Eflâtun çün nâmesi kıldı tamam
Sundı Iskender eline ve's-selâm

Râvi şöyle rivâyet kılur kim çünki Eflâtun nâmei yazdı. Dahı Şâh eline sundı.

Bes buğur Iskender-i Zülkarneyn ol nâmei Çihil-Pâ eline virüb aydur;

-- Yâ Irakî, bu nâmei al. Râ-yı Azam oğlu Erdevân'a ilet Eger katına getürürse, ağız cevabın diyessin kim;

-- Yâ Erdevan eger Pâdişah olmak dilersen Iskender Şâh'a âsi olmayasın di , dahi hâmuş ol, bâki cevap nâmededür didi.

Andan Çihil-Pâ-yı Irakî dahi yigirmi dört pâre sâz u selb üzerinde arayide kılub altmış dört irtal nacak eline alub Pâdişah öninde baş urub, nâmei alub, ayak götürüb gitdi. Rast Kaftador Kal'ası'nun kapusına yitdi. Kal'a üzerinden didebânlar gördiler kim bir piyâde Iskender leşkerinden çıkdi. Seher yili gibi kal'a kapusına yitdi. Tiz Erdevan'a haber kıldılar kim;

-- Yâ Erdevan, Şâh Iskender'den peyk geldi didiler. Andan Erdevân aydur;

-- Kon, kapuya yakın gelsün dahi üzerine bir sengin taş bıragub hurd olsun. Hem Iskender dahi görsün kim kasıdın nitdün didi. Çünki Erdevân böyle diyicek vezirleri ayıtdı;

-- Yâ Erdevân, kâsıdlara ölüm yokdur. Elçi öldürmeklik Şâhların devletine ziyân idüb noksan irgörür didiler. Iskender 'ün kâsıdını getürsünler görelüm ne dir didiler.

Andan Erdevan Çihi-Pâ-yı gördi kim bir cüst-i çabük şahs geldi. Baş kodı. Erdevan'a evvel duâ kıldı. Andan Iskender Şâh didüğü ağız cevabın didi ve nâmesin okuyub Erdevan tahtı üzere kodı. Erdevan dahi buyurdi. Iskender nâmesin okıdılar. Erdevan Iskender Şâh sözün işidicek, yine kasd kıldı kim kâsıdı depeleye. Vezirleri komadılar. Ayıtdılar;

Yâ Erdevan, Çünki Iskender'e muti' olmazsın râ-yı tedbir ile işleyelüm her işi kim başa iletebilevüz. Kal'amuz berk, leşkerümüz toğrı, yat u yarağumuz kâmil zâhire vü ni'metümüz

vâfir kal'amuz bekleyelüm. İskender ile cenk eyleyelüm. Sana degin kim yâ atan Râ-yı Azam'dan leşker ire ve yâhüd anca o-tura. Bu leşker kim yimek içmek bulmayalar dahi göçeler gide-ler. İnevüz biz dahi ardın alavuz, kıravüz didiler.

Bugur Çihil-Pâ-yı Irakî'ye nâme cevabın yazdılar. Erdevân ağız cevabı şöyle didi kim ne kadar kim bu kal'a bendedür bin İskenderleyin Şâhdan benüm yokdur didi. Dahi aldılar Çihil-pâ-yı Irakî'i kal'anun yarağın göstermeğe getürdiler. Kaf-tador Kal'sınun burc u bârûsı yogidi. Bin pâre taş kal'a idi. Yüz yitmiş yirde toplar, mancınıklar var idi. Tüfek ve keş-kencil oklarını Çihil-pâ-yı Irakî'ye gösterdiler.

Bes bugur Çihil-pâ-yı Irakî'i yine İskender Şâh'a gön-derdiler. Çihil-pâ dahi yine İskender Şâh'a gelüb, gördüğün haber virdi.

- 1- Böyle dimiş nâme içre Erdevân
Şâh sūâline cevâbı ol zaman
- 2- Kim cihân içre bugün da'vi kılan
Leşker ile ka'amuz üzre gelen
- 3- Niçeler bu kal'ai şöyle ki var
Alımadı geldi gitdi hor u zâr
- 4- Leşkerini kırdırub oldu zelîl
Yine gitdi iline hor u hecil
- 5- Sen dahi kırdurmayınca ciyşüni
Ok atub boş komayınca kişüni
- 6- Hamd idüb elden geleni idesin
ile gülünç ilüne sen gidesin
- 7- Yâ Sikender bini atam sanma sen
Kim benden Rüstemlerün yayın yasan
- 8- Bir nice gün gitmeyüben durasın
Ben de sana n'itdügimi göresin
- 9- Pehlevanem devrüm içre ben dahi
Hem dilâver hem hünerver hem sehi
- 10- Çok mübâriz rehberüm vardur bile
Kim vurur Rüstemlere anlar sile

- 11- Her birinün pençesinde bin dilîr
Duymazlar ger olalar nerre şîr
- 12- Nerremanlar birine vîrmez cevâb
Karşu durmaz rû-be-rû Efrassiyâb
- 13- Yâ Sikender leşkerin kırdırmagıl
Kendü elün ile yolun urdurmagıl
- 14- Devletin varsa didüğüm idesin
Kal'am üstinden geçüben gidesin
- 15- Bunu yazmış nâmesi içre cevâb
Söz tamam vallahu âlem bi's-sevâb

Râvi aydur; kaçan kim Eflâtun Hekim Erdevân nâmesi cevâ-
bın kim beyân kıldı. Iskender Şâh tebessüm idüb güle güle Çi-
hil-pâ-yı Irakî'ye aydur;

-- Yâ Irakî, Erdevân'un bu sözüne, bu lafına göre kendüde
şecâat nişanı var mıdur ve hem yanında server ü ser-firâzları
var mıdur? didi. Andan Cihil-pâ-yı Irakî aydur;

-- Yâ Iskender-i Devrân kadd u kalıbdâ kırk arişdür. Sa-
lâbet ü sâz u selbi ve kendüsi mübârizdür ve dahi sağında so-
lunda kendüleyin yüz kırk dört ser-firâzlar var ve ana göre
yidi bin pür yaraklu sipahi-yi hâtır- müheyyâ yürür. Andan,

-- Yâ Şâh-ı Cihân, nâme cevabı bana degicek Erdevân bu-
yurdu, ben bundaki kal'ada gezdürdiler ve kal'a yarağın bana
gösterdiler. Amma acâib yarak gördüm. Yidi yüz yitmiş yirde
ceng idecek yir gördüm. Ol yidi yüz yitmiş mekânda yidi yüz
yitmiş kulağından dirnağına dek âhen-puşlar, cenkçüler mühey-
yâ durmuşlar. Her biri bir giran pelenge benzerler.

-- İy Şâh-ı âlem; bunları tamam göricek beni kal'adan
taşra çıkarmağa getürdiler. Yidi kapudan çıkardılar. Her ka-
da yidişer yüz âhen-puş er durur. Şöyle kim elmasları şu'le-
leri gözleri hire kılur didi. Dahı Irakî edeb ile hâmuş oldu.

Andan Iskender-i Zülkerneyn, Irakî'den bu haberi kim i-
şitdi, buyurdu; ol gice yarak kıldılar, yarındası ale's-sabah
leşker at arkasına bindi. Sancak u âlem götürdi. Ol yigirmi
biş kez yüz bin er Kaftador Kal'asına yürüyiş kıldılar, cenk
itdiler. Tâ ahşam olunca cenk ile çâre olmadı. Yine leşker
çadırılı çadırlarına döndiler.

Râvî kavlince İskender Şâh leşkeri ol kal'ai kırk gün hisar kılub cenk kıldılar. Alınmağa çâre olmadı. Bir gice İskender Şâh, begler ve vezirler ile meşveret itdiler. Her bir vezir bir dürlü söz söyledi. Ahir Restetâlis Vezir aydur;

-- Yâ vezirler, her birinüz girçek gayret için bir söz söyledinüz veli bu kal'anun üzerine havâle yapmağa taş bulunsa bu kal'ai havâle ile almak olurdu didi.

Andan İskender Şâh aydur;

-- Yâ Restetâlis Vezir, ben leşkerümden Hak Teâla inâyetiyle havâle yapmağa nesne bulayın kim havâle yapmağa yaraya. Amma kankı taraftan yapmak gerekdür? Hendese birle var endâz eylen didi.

Râvî aydur; İskender Şâh ol gice buyurdu kim leşkerinde ne kadar âdem var ise atı toprasıyle kum getüre ve her kişi birer tekeltü alub ale's-sabah İskender Şâh dergâhına geleler. Ol gice gitdi ale's-sabah yitdi. İskender Şâh begleri, vezirleri, server ü selâtinleriyle bindi. Kaftador Kal'ası'nun çevresine yürüyüb nazar kıldılar. Gördiler kim gün toğusu tarafından havâle yeri kolay.

Andan İskender Şâh buyurdu; ol leşker yarağ ile geldiler. Atlar tobrası tolu kum, atlarının tekeltüleri ellerinde, söz ü selb billerinde.

Bes buğur havâle yirinde mehendisler durdılar dahi hendeseyle havâleye bünyâd urdılar. Evvel bir kat tekeltü, andan bir kat üstine yaş kum bir kat andan, bir kat andan yabdılar. Tâ şuna değın kim Kaftador Kal'sı'nun üzerine havâle oldu. Râvî kavlince bu taraftan Râ-yı Azam oğlu Erdevân gördi kim İskender kal'asınun üzerine bir havâle yaptı kim kendüler ol havâleye altundan yukaruya bakarlar. Tiz Erdevân buyurdu; yitmiş yirden ol havâliye toplar, mancınıklar kurdılar. İskender Şâh yaptığı havâleye atdılar. Ne keder top, mancınık kim atdılar taşı ol havâleye dokınurdu. Oy taş kum ile keçeye şöyle satardı kim belürsüz olurdu. Havâle top, mancınık taşıyla dahi muhkem olurdu. Erdevân bu hâletde nâçâr kaldı.

Ve bu taraftan İskender-i Zülkarneyn (A.S.) buyurdu; ol havâlenün üzerine cebe vü cevşen ile server ü ser-firâzlar, güzîde pehlevânlar çıkdılar. Dahi cenk itdiler. Erdevân'a kal'asın teng itdiler. Erdevân gördi kim havâleden seng-i âş-yâb gibi taşlar pertâb kılurlar. İner Kaftador Kal'asınun içinde her ne kim dokınur, hurd ider. Bunun ile kal'a kavmin zebûn kıldılar.

Bes buğur Erdevân İskender Şâh'dan aman diledi. Şâh dahi aman sancığın dikdürdi. Beşâret tablın çaldurdu. Havâleden serverler indiler.

Ve bu taraftan Erdevân dahi kal'a kapusın açdı. Kırk veziriyle kendüsi kefen boyunlarına salub geldiler. İskender Şâh dahi buyurdu; begler, melikler karşı vardılar. Erdevân'ı Şâh katuna getürdiler. Taht ayagında baş kodı. Yir gösterdiler, oturdu.

Andan İskender Şâh buyurdu; Keyd-i Hindû, Müjdâd-ı Sindû at arkasına bindiler. Kaftador Kal'sı'na çıkıldılar. Ne kadar kim Erdevân'un malı genci varsa çıkardılar. Yidi yüz katıra yükletdiler. İskender Şâh'un katına getürdiler. Şâh dahi buyurdu; ol bî-kıyâs malı divan ortasında taht ayagı öninde döktiler.

Andan Erdevân-ı Hindû'nun gözine karşı ol malı genci serverlere üleşdürdiler.

Hekim kavlince Şâh Erdevân'un malın bahş itdüğinden sonra kal'asın dahi gözine karşı Forsinduk oğlu Müjdâd'a virdi. Müjdâd dahi kiçi oğluna virdi kim adına Sîrzâd dirlerdi.

Bes buğur İskender Şâh buyurdu; Râ-yı Azam oğlu Erdevânı bir demür kafes içine koydılar dahi İskender Şâh'un tahtuna karşı kodılar. Restetâlis-i Hâs anı göricek hâline bakub didi kim;

- 1- Didârestu Erdevân'e ki iy civân
Gör ki n'itdi sana bu devr-i zaman
- 2- Sen seni bilmez iken şöyle ki var
Gör nice bildürdi sana rûzigâr
- 3- Garra iken devlet ü ikbâlüne
Gör neye irişdü bu dem hâlüne
- 4- Dutmadun sen niçe kim olundu pend
Devletüne gör nice indi kûzend
- 5- Dün senündi tâc u taht ile serîr
Uş bugün kıldı seni haşmun esîr
- 6- Ser-firâz olmuş iken hiç egmedün
Ser-nügün düşmekliğini sanmadun

- 7- Baht u devlet başta çün bula kemâl
Şöyle bil irse gerek naks u zevâl
- 8- Bes gerek her işde kişi hâlini
Dem-be-dem bile nedür ahvâlini
- 9- Tekye kılub ömrine yanılmaya
Defter içre cehl ile anılmaya
- 10- Çarha tayanmak seni gör neyledi
Mansıbun alub seni azl eyledi
- 11- Mansıb eldeyken işini bilmeyen
Akibet endişesini kılmayan
- 12- Çarh anun tuzağıdur çarhını bil
Nitekim gelür gider bu ay u yıl
- 13- Gelüben gitmek ile bu mâh u sâl
Ömrini karşı keder iy hoş hisâl
- 14- Anlayagıl işbu sözi kandan gelür
Ney nevâsı gibi ol candan gelür
- 15- Her sözün ma'nisi sırridür yakın
Ko gümanı ma'niye gelgil hemin
- 16- Tâ ki sözden ma'ni sözün göresin
Sırrına esrârına hem iresin
- 17- Alem içre niçe söz söylediler
Niçe temsîller beyân eylediler
- 18- Vardurur söz ki ademîyi azdurur
Fikrini dürlü havada gezdürür
- 19- Var durur söz seni ilete gülşene
Söz olur kim sini yilter gülşene
- 20- Söz olur kim abdi Rabb'a vâsl ider
Söz ola kim şahsa yavuz hasl ider
- 21- Sözdürür söz âdemînün rütbeti
Sözdürür iki cihânun ziyetini
- 22- Dünya işi söz ile dutdı nizâm
Ukba hâli söz ile oldu tamam

- 23- Yire gökden hûn-ı ni'met indi söz
Halka Hak'dan kân-ı kudret geldi söz
- 24- Her bedâyi söz ile olur ayân
Var ma'ani sözle olur beyân
- 25- Sen dahi iy Erdevan söze uymadun
Pendi dinleyüb kulağa koymadun
- 26- Son pişîman assı itmez âde me
Benzemez hiç gün gün ile dem deme
- 27- Hûnı gönlünden gider iy Erdevân
Mürvet ıssıdur sikender bî-gümân

Râvi aydur; kaçan ki Iskender Şâh aytdı;

-- Yâ Erdevan, atan Râ-yı Azam ile karındaşı Berâ-yı Adem Simdi kandedür bilür misin? didi.

Andan Erdevan aydur;

Iy Şâh, atam Râ-yı Azam, karındaşı Berâ-yı Adem ile sizden sınub, kaçan benüm kal'ama geldiler. Ben anları kal'ama girmekliğe komadum.

Berâ-yı Adem ile vardılar, cezire-i Kübrâya girdiler. Anda Kahraman-ı kâtil'ün bir şenri dahi vardur adına Heftümin dirler didi. Kat u burc u bârûsı vardur. Her katı bir ma'dendür. Senün korkundan kaçdılar. Varub ana girdiler didi. Çün kim Iskender Şâh Erdevan'dan bu haberi işidicek, kararı kalmadı, buyurdu; leşkere güç kıldılar. Iskender Şâh Râ-yı Azam ardınca gitdi. Yiye içe kona göçe gitdiler. Deniz kenarında bir şehre yitdiler.

Iskender Şâh, Erdevan'a sordı kim;

-- Bu şehrün adına ne dirler? didi. Erdevan aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, bu şehrün adına Milçâp dirler didi. Ol şehrün cümle kavmi şâha karşı geldiler. Nimet nüzûl getürdiler. Iskender Şâh, Milçâp kavminden dahi Râ-yı Azam haberin aldı.

Bes buğur buyurdu; Bin dört yüz kırk dört gemilere bün-yâd urdılar kim düzeler tâ kim Iskender Şâh, Râ-yı Azam ardınca cezîre-i Kübrâ'ya geçe. Hekim kavlince şöyledür kim

- 1- Râvi aydur ol zaman şöyle ki var
Begleriyle oturdı Şehriyâr
- 2- Hind ilinden bir kişi irdi yaman
Yir öpüp didi ki iy Şâh-ı Cihân
- 3- Hâlık'un hulkına sen feryâd-res
Sensüz olmasun bu âlem bir nefes
- 4- İlimüzde kobdı bir ner ejdeha
Kim deminden kimsene olmaz rehâ
- 5- Dütününden kavurayandı nebat
Aldı hayvandan anun zehri hayat
- 6- Çıkar ağzından nefes ursa semum
Kokusı irdükde olur seng-i mûm
- 7- Kuşu andurır havada ursa dem
Kırk adım yirden çeker hayvanı hem
- 8- Fil gelürse buraya bebr ü şîr
Dem uruban yudar iy Şâh-ı dilîr
- 9- Kıldı bir iklimi viran ser-te ser
Çâresini Şâh ide anun meğer
- 10- Ger kala bir yıl dahi ol ejdeha
Sark u garb bulmaya şerrinden rehâ

Râvi aydur kaçan ki ol Hindustanî, ejdeha haberin söyleyicek, andan İskender Şâh aydur;

-- Yâ Hindustanî, ol ejdeha kopan vilâyet, kaç günlük yoldur? didi. Hindustânî aydur; on dört günlükdür, becit gidene didi.

Andan İskender Şâh, Keyd-i Hindû'yı ol yapılan gemiler üzerine koyub, kendüsi salt leşker ile bindiler. Ol Hindustanî'yi önlerine bıraktılar. Becid gitdiler. Ol ejdeha kopan vilâyete yitdiler. Ol vilâyet kavmi, Şâh geldügin işidicek karşı vardılar. Bî-kıyas nimet nüzûl yarak kıldılar. Şâhı üç gün mihman itdiler. Dördüncü gün ol ejdeha kopan tagün katına getürdiler. Şâh buyurdu;

Leşker kondı. Bâr u bungâh kuruldu.

Andan Iskender-i Zülkarneyn ol vilâyetün kavmine aydur;

-- Hiç ol ejdehayı görmişinüz var midür? didi. Ol ayıtdılar;

-- Görürüz amma irakdan. Şâh aydur;

-- Kadd u kalıbdâ ne mikdardur ini uzını? didi. Ol kavm dahi vasfın ejdehanun gördükleri gibi vasf itdiler.

Bes buğur Iskender Şâh buyurdı;

Çin pulâddan bir ev düzdiler. Ol evi taşrasından âyineleyin saykal kıldılar. Pañi ol pulâd evün dört divarına taşrasından kılığlar tiz hançerler berkitdiler. Dahi uclarına tiz âb virdiler. Andan ol pulâddan evi on alet-i tekereklü kanlı üzerine berkitdiler ve ol eve bir yirden kapu kodılar, kanlunun ardına açılır. Çün kim ol kanlı tamam oldu. Andan irte gice ol kanlıya bindiler, ejdeha katına yitdiler. Gice irişdi, yatdılar. Çünki yarındası ale's-sabah oldu. Iskender Şâh buyurdı; Ol deryâ-yı ahterân gibi leşker at arkasına bindiler. Şâh ile ol kanlı katına geldiler. Andan

Şâh Zülkarneyn, rahşından indi. Kırk dört pâre ceng âletin üzerine aldı.

Bes buğur vezirler ayıtdılar;

-- Yâ Iskender-i Zaman neylersiz cebe vü cevşen geyüb? didiler. Şâh aydur;

-- Bu pulâddan eve girürem dahi ejdeha ile ceng iderem didi. Vezirler ayıtdılar;

-- İy Şâh-ı Alem, bu ejdehadur. Zehri size mazarrat kılmason? Şâh ayıtdı;

-- Beni Hak Teâla'ya ısmarlan didi.

Dahi tiryâk-dan eline aldı.

1- Yidi Şâh tiryâk dürtindi devâ
Sığınub Allah'a girdi ol eve

2- Her ki ana sığına zâyi' olmaya
Ejdeha dâmına düşse ölmeye

- 3- Memleket bî-şekk belâ dâmindadur
Şâh olanlar ejdeha kâmindadur
- 4- Şâh oldur ki ididcek ser tiz ceng
Cengine doymaya şîr ile peleng
- 5- Çün Sikender girdi ol eve seher
Tağa sürdi kanlıyı ol hurşîd-fer
- 6- Ejdehadan yana kasd eyledi tiz
Ki ejdeha ile ide ceng-i tiz

Râvi aydur; çün Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) ol pulâd e-ve girüb, kanlıyı ol tağa karşı süricek, tağ etegine çünkim irdi, ejdeha yatduğı yirden şâhun kokusın aldı. Dahı revan sürdi gıjgurdı zehrin saça. Iskender Şâh dahı ejdehayı gelür göricek kanlı çeken kişileri ve öküzleri kanlıdan çizdi, koyu- virdi.

Dahı ejdeha heybetinden yine ol evün içine girdi. El kılıca urdı. Dahı şîrâne durdı.

Ve bu taraftan ol deryâ-yı ahterân gibi leşker dağlara çıkdılar dahı Iskender Şâh'ı gözlediler, durdılar.

Andan ol ner ejdeha zehrin saça geldi, irdi Iskender Şâh'un ol pulâddan düzülmiş evin gördi. Ana togrı sürdi, geldi. Ejdeha gördi kim ol ev deprenmez. Bir kez gıjgurdı dört pencesin bir yire getürdi. İki kat oldu hançer gibi. Dahı ağzından zehrin atdı. Ol zehir berk urdı od gibi, Ol evün üzerinden geçdi yire dokundu. Ol yiri ol zehir karara yakdı, yire geçdi.

Bes buğur ejdeha ol eve dahı yakın geldi, dahı eve nazar kıldı. Ol pulâd ev âyîne gibi idi. Ejdeha kendünün nefesin anda gördi. Sandı kim ol dahı ejdehadur. Yine gıjgurdı. Kuyruğun çenber gibi kılub götürdi. Kendüyi ol kenü nefesine ejdeha diyü üzerine atdı geldi. Ol pulâd eve dokundu. Andan ol tiz hancerler, ol elmas kılıçlar ol ejdehaya yir yir şöyle batdı kim canına koydı.

Andan yine ejdeha ol eve nazar eyledi. Kendüyi âyîne görür gibi yine nefesin gördi. Yine ol hancerler, kılıçlar gâyet mecrûh kıldı.

Buğur canı gâyet acıyub, yine ol eve kendüyi bir dahı urdı.

Râvi aydur; ejdeha gördi kim ev yine yirinde durur, ayrılmamış. Yine kendüyi urdı. El-kıssa şol kadar urdı kendüyi ol eve ki ol hancerler, kılıçlar cümle âzâsın didim didim, pâre pâre eyledi. Şâh dahi n'itdi?

- 1- Bes eline yayın alub şîr-ceng
Ejdehaya urdı bir tir-i hadeng
- 2- Ol hadengün yarasından canavar
Oldı gark-ı hâk-i hûn-âb-ı ciğer
- 3- Virdi ol zahm ile canın ejdeha
Kimseyi itmez ecel çünki reha
- 4- Ger peleng vü şîr vü ger bebr ü neheng
Çâresüz ölür ecel sundukda çeng
- 5- Mum iderken zor ile pulâdı şâh
Ejdehayı kanlıylâ evlâd-ı Şâh
- 6- Lâ-büd oldı ejdehadan ol tamar
Zâr ile şâhun elinde oldı mâr
- 7- Vardurur her nesnenün bir âleti
Ki andan olur bî-şekk anun âfeti
- 8- Çâresin her nesnenün bilse gerek
Def'ini anun ile kılsa gerek
- 9- Gerçi Sâhın celd olur tiz per
Bulamaz it itdüği sayda zafar
- 10- itde gerçi tiz olur dendân u çeng
Kuş gibi nice havada kıla ceng
- 11- Çün işitdüm ejdehayı şehriyâr
Kanlıyla nicesi itdi şikâr
- 12- Sen dahi kanlı ile it hasmı sayd
Ki ejdeha ise ola dâmuna kayd
- 13- Gerçi kim çok ola sende rûz u tâb
Sabr it her işde kılmagıl şitâb
- 14- Sunmagıl fikr itmedin hiç işe el
Ki evvel olur fikret ü âhir amel

Râvi aydur çünki İskender-i Zülkarneyn ejdehayı kim helâk kıldı, Şâhun cümle leşkeri âferin kıldılar. Varub ejdehanun Şâh mühresin aldılar. Dahı güc kılub, Milçâb limanına geldiler. Gördiler kim ol dört bin dört yüz pâre gemiler dahı tamam olmış.

Andan İskender Şâh ol deryâleyin leşker ile ol gemilere girdiler. Dahı üstad mellahlar ile demür alub, yelken açub dahı gitdiler. Azm-i Cezîre-i Kübrâ itdiler.

Râvi aydur; İskender Şâh, şöyle emr itdi kim gemi içinde deniz canavarların şikâr ide gitdiler. Sekizinci gün ale's-sabah bahriler denizde bir canavar sayd idüb İskender Şâh'a getürdiler. Şâh nazar kıldı. Gördi kim âdem şeklinde bir acâib -sûret sûreti âdeme benzer, elleri kaplan kolına benzer, Karnı balık karnına benzer ve sağ yanında sol yanında balık gibi iki yelpazisi var.

Şâh ile vezirler anı göricek acebeleşdiler. Andan ol canavar sudan taşra bir nücûm saat durdı. Dahı can ısmarladı.

Bes buğur ol aradan dahı gitdiler, bir cezîreye yitdiler veli ol cezîre ma'mûr degüldi. Ol gice ol yirde karar kıldılar. Kaçan ki gice oldı. Ol denizdenbalık sûretlü bir canavar çıkıdı. Amma kuş gibi kanatları var. Uçup sudan taşra çıkıdı. Ol cezîrede subh olunca otladı. Subh olıcak yine uça geldi denize batdı. Gündüzün balıkleyin suda yürür. Gice kuş gibi havada uçar.

Şâh anı göricek acebledi.

Andan Restetâlis' Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir, bu n'aceb sırdur kim bu canavar, kuşleyin uçar ve hem balıkleyin suda yüzer didi. Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ İskender-i Zaman, Hak Teâla işinde kâdirdür. Ne dilerse şöyle kılur. Gâh ulvîyi suflî kılur. Gâh suflîyi ulvî kılur.

Oldur ki gicegileyin balığa kanat virüb, havaya ulvî kılur.

1- Sana dahı viribilür bâl u per
Ki idesin firdevs bağına güzer

- 2- Dünyaya kalmaz bu zâg u âşiyân
Bum ger keslûn olmuşdur mekân
- 3- Hak Teâla kudreti bî-haddurur
Hak Teâla hikmeti bî-'addurur

Râvi aydur; Çünkü Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) tâ giceye degin sürdiler. Kaçan ki gice oldu Şâh vezirleriyle bir yire cem' oldılar. 'Iyş iderken gördiler kim deniz içinden bir kuş peydâ oldu kim bir kez şöyle ötdi kim deniz yüzi yankulandı.

Andan kanad açub uçdı. Amma her nefes kim ol kuş virürdi ağzından, burnından odlar saçılurdu. Şöyle kim her neye dokinsa kararayakardı.

- 1- Bir nicesi sun' olur bes kıl nazar
Ateşi dem ola suda canavar
- 2- Od ile yili su eyler suyu hâk
Tolu kudretdür semekden ta simak
- 3- Issı od ise suya karışdurur
ikisin birbirile barışdurur
- 4- Yili toprağ ile ider sâzıkâr
Dürlü nesne yaradur dâna-yı Bâr
- 5- İşbudur dini kıluban mu'telif
Niçe sûretler yaradur muhtelif

Râvi aydur: 'yine Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) tâ sabaha degin gitdi. Subh alıcak sayyâdlar denizde bir acâib canavar dutdılar. Şâha getürdiler. Şâh nazar kıldı gördi kim âdem şeklinde bir vücût amma başında dört yüzi var. Biri önine, biri ardına, biri sağına, biri solına; burun, kulak ağız, dil yirli yirince amma kolları yassı yassı, pençeleri kuş pençesi gibi. Veli râvi kavlince ol dört yüzlü canavar şöyle hûb idi kim gören mütehayyir kalurdu. Çünkü Iskender Şâh, ol hûb sûreti göricek âferin kıldı. Dahî aydur;

-- Yâ Restetalis Vezir, Hak Teâla ne acâib sûretler hilkat kılur kim görenler hayrân olurlar didi. Restetâlis aydur;

-- İy Şâh-ı Cihan, nakşın görüb nakkâşı anda bilürler. Sâni'i sun'ından anlarlar diyüb, didi kim

- 1- Kanlı nakşa kim urur Kâdir kalem
Ne ziyâde bulunur içinde ne kem
- 2- Renkler eyler gör ne zibâ vü acîb
Nakşları yazar ne hûb u dil-firib
- 3- Kankı rengi ider ise ol ayân
Rûşen olur anun ile cism ü cân
- 4- Ney degüldür sun' yazduğı kalem
Nâ hûd anun rengidür nil u bakâm
- 5- Nicedür fikr eyle gel bu bârigâh
Ki anlayasın nedürür ol bârigâh
- 6- Sun'a bak ki anlayasın andan nişân
Kudreti gör ki anı bilesin ayân

Râvi kavlince kaçan ki Iskender Şâh, ol dört yüzlü canavarı kim teferrüc iderdi, Ol canavar bir kez çağırdı, cân teslim itdi. Andan anun âvâzesine denizden ol kadar dörder yüzlü canavarlar çıkdı kim deniz yüzi görünmez oldı. Kasd kıldılar kim Şâhun gemisin gark ideler. Şâh bu hâli göricek buyurdi, ol canavarı yine denize bıraktılar.

Kaçan ki ol canavar denize kim düşdi, ol denizden baş çıkaranlar ol ölülerin aldılar yine denize gitdiler. Şâh dahi becid gemileri sürdürüb gitdi. Kıssası deraz kılmayalum. Kırk gün gice, gündüz gitdiler. Tâ kim Cezire-i Kübrâ'ya yitdiler. Kaçan ki cezire göründi, Şâh'a haber kıldılar. Şâh dahi buyurdi; leşker yarak üzere oldılar.

Andan Iskender Şâh cezireye geldi. Tuşmâr Kal'ası öninde çıkdı. Andan ol dört bin dört yüz kırk dört gemileri kenara sürdürdiler. Lenger bıragub ol gemiler cümlesi durdılar.

Buğur Şâh buyurdi; leşker gemilerden çıkub hayl-ı haşem. bâr u bungâh, hayme vü çadırlar kurdılar. Leşker ol arada kondı.

Râvi kavlince Tuşmâr Kal'ası'nda ol zaman Râ-yı Azam'un bir kulu vardı Kitvâl adlı. Kaçan ki Şâh'un geldiğın gördi tiz buyurdi; kal'a kapusın yaptılar. Amma bir kâsıd gönderdi Râ-yı Azam'a kim;

-- Yâ Râ-yı Bilmiş ol kim Iskender Şâh, dört bin dört yüz kırk dört pâre gemiler tonanmış, uş ben turduğum kal'a li-

manına geldi. Ne çâren var ise kıl diyü. Dinle kim Şâh dahi n'itdi?

Andan Iskender Şâh buyurdu; Râ-yı Azam oğlu Erdevân'ı demür kafesiyle getürdiler. Begler, melikler çevresinde oturdılar.

Bes buğur Şâh aydur;

-- Yâ Erdevan, bu kal'a ne kal'adur ve kimün hükmindeür? Erdevan ayıtdı;

-- Yâ Iskender Şâh, Bu kal'aya Tuşmâr Kal'ası dirler. Atamundur ve içinde Kitvâl adlu bir kuli vardur didi.

Andan Iskender Şâh emr idüb ayıtdı;-Erdevan'ı kal'aya iledün, kal'ai dilesün görelüm virürler mi? didi. Andan Keyd-i Hindû, Müjdâd-ı Sindû, Bertus Vezir kırk bin âhen-puş er ile Erdevan'ı aldılar, kal'aya geldiler. Kitvâl dahî leşkeri göricek yir yirin burc u bârular üzere yarağ ile durdılar. Tâ

şuna değın kim çihil-pâ-yı Irakî Erdevan'ı alub göz ile on irer yire vardı. Andan Çihil-pâ-yı âvâz-ı bülend çağırdı kim.

-- Yâ Kitvâl-i Hindû, Râ-yı Azam'ı sıduk, Şehr-i Migrak'ı alduk. Andan Kal'a-î Kaftador'a geldük. Anı dahi alduk. Erdevan Şâh'ı dutduk. Uş yenümde kafasıyla duran öldürdi. İmdi sen dahi âsilik kılma. Kalai Iskender Şâh'a vir hoşluğ ile ve gerni virmezsen güc ile alurlar. Sini helâk eylerler didi.

Râvi aydur; Kitvâl-i Hindû, Irakîden bu haberi işidicek gâyet korkdı. Gönlinde kendü kendüye aydur; Kaftador gibi kal'ai alıcak, bu kal'aya ne itibâr?

Eger Kaftador alınub kafasındaki Erdevan Şâh ise ben dahi kal'ai vireyin diyüb itikât itdüğü bir âdemîsin gönderdi. Varub görđi, gelüb haber virdi. Hakikatin bilicek, nimet nüzül aldı. Dahi kal'adan indi. Iskender Şâh'a istikbâl kıldı. Şâh dahi Kitvâl'i hil'atleyüb yine kal'asın kendüye virdi. Veli ahd u peymân şöyle kıldı kim şaha âsi olmaya.

Andan Iskender Şâh Kitvâl-i Hindû'ya aydur;

-- Yâ Kitvâl, Râ-yı Azam şimdi kandedür?

-- Uş bu cezîre'de bir şehir vardur. Adına Heftümin dirler. Karındaşı Berâ-yı Adem ile andadur didi.

Bes buğur İskender-i Zülkarneyn (A.S.), gemileri Tuşmâr Kal'ası'nda kodılar. Minval-ı Rûmî'i dahi gemiler üzerinde kodı. Leşkeriyle Râ-yı Azam üzerine Heftümin Şehri'ne gitdi. Yine içe kona göçe gitdiler. Heftümin kal'ası'na yakın yitdiler.

Ve bu taraftan dahi Râ-yı Azam'a haber oldu kim uş İskender Şâh leşkeriyle yakın geldi, irdi. Ne çâren varsa kıl didiler. Râ-yı Azam, bu haberi işidicek, cân başına sıçradı. Tiz buyurdu; hisar yarağın kıldılar. Heftümin Şehri'nün yidi kat burc u bârularına yir yir üleşdirdiler. Söyle hazır durdular.

Bu cânibden İskender Şâh dahi geldi, irdi. Buyurdu; serleşkerlere ol yigirmi biş kez yüz bin eri yasadılar. Saff u alaylar bağladılar.

Andan ol yidi kez yüz bin atı tonlu, kendü tonlu eri ön saffa dutdılar. Tabl-ı dühüllerini urub, borı vü surnâları urdılar. Dahi şehr üzere harasan ile geldiler. Heftümin kavmi şâh leşkerin göricek korkdılar. Şâh dahi leşker önince kırk dört vezirler ile geldiler. Şehri gördiler. Leşker dahi şehri çevre alub kondılar. Bâr u bungâhlar, hayme vü hargâhlar kurdılar. Leşker kondı. Şâh dahi divan kurdu. Melikler, begler, server ü selâtinler cem' olub, kimi oturub, kimi durdular. Andan İskender Şâh buyurdu; Eflâtun Hekim Râ-yı Azam'a bir vehimnâknâme yazdı. İçinde dürlü dürlü nükteler düzdi. Dahi durub şâh'a sundı. Şâh dahi müşkin hatem urub. Çihil-pâ-yı Irakî'ye virdi. Aydur;

-- Yâ Irakî, bu nâmei Râ-yı Azam'a ilet. Ağız cevabi ayıt kim;

"Yâ Râ-yı Azam niçün devlete âsi olursın" di didi. Andan Çihil-pâ-yı Irakî dahi depesinden dirnağına dek pulâd-puş olub, sağ u sol hancerler bağlandı. Kırk dört irtal. Elmas nacak eline aldı. Şâh öninde baş kodı. Dahi ayak götürdi, gitdi. Derhal Heftümin Kal'ası'nun kapusına yitdi. Bir nişâne yirinde çıkub durdu. Dahi bir na'ra çağırdı.

Ve bu taraftan dahi Râ-yı Azam, Çihil-pâ'nun na'rasın işidüb, nazar kıldı. Gördi kim onbir âriş bir piyâde şahs bir nişâne yirde durmuş. Sağ elinde bir nâme, sol elinde bir nacak, şehre karşı durur. Râ-yı Azam buyurdu; birkaç hâcibler vardılar Çihil-pâ-yı Irakî'i alub, Râ-yı Azam'a geldiler veli Çihil-pâ şehirde ol kadar leşker, ol kadar yarak gördi kim hayrân kaldı. Andan Çihil-pâ Râ-yı Azam'un kasrına irüb divanı içine kim girdi. Gördi Râ-yı Azam bir muazzam taht üze-

re oturur. Yanında karındaşı Berâ-yı Adem oturur. Sağ u sola begler, selâtinler oturmuşlar.

Irakî girüb Râ-yı Azam'a baş kodı, duâ kıldı. Andan Iskender Şâhnâmesin öpüb başına kodı. Dahî iletdi Râ-yı Azam'un tahtı kenarında kodı. Irakî yine yirine gelüb durdı. Ağız cevâbı didi kim Şâh Zülkarneyn aydur ki «Niçün Râ-yı Azam devletden kaçar» diyüb edeb ile hâmûş oldı. Râ-yı Azam ol söze gâyet kakındı. Veli ol dem dinmedi.

Andan vezirlerine buyurdı; şâhun nâmesin aldılar. Nikâb götürüb mütâlaa idüb Râ-yı Azam'a beyân ider. Nedir?

- 1- Böyle dimiş Şâh Sikender ki iy şâh
Nâme içre uş benem zill-ı ilah
- 2- Sâni' u âlem Kadîm ü lem-lezel
Virmiş imiş bana her milki ezel
- 3- Hıdmetümdür şâhların sermâyesi
Çetrüm olubdur humanun sâyesi
- 4- Kaçmagıl benden iy Râyu eyle rây
Sâyeme gel kim benem misl ü hümây
- 5- Ol kişi kim kaça devletden irak
Şöyle bil yakar anı derd ü firâk
- 6- Ger dilerseñ ola bahtun pâyidâr
Senden ulu hıdmetin kıl ihtiyâr
- 7- Tâ ki şuna baht u devlet yâr ola
Nireye varsan yirin gülzâr ola
- 8- Asi olmak devlete yıglük degül
Kaçmak ilden ile beglük degül
- 9- Niçe bir devlet elinden kaçasın
Yüz suyun bîhûde yire saçasın
- 10- Ar kılma kulluğa gelgil bana
Tâ ki taht u tâcını virem sana
- 11- Yok eger didüğümü dutmaz isen
Ben didüğüm pendî sen dutmaz isen

12- Ben dahi elden komazam sini bil
Ger kaçarsan rûz u hafta ay u yıl

Râvi aydur; kaçan ki Râ-yı Azam Iskender Şâh nâmesinden bu haberi işidicek, vay ki kakıdı, buyurdı; Şâhun nâmesin yırttdılar. Diledi kim Irakî'î öldüre, vezirleri komadılar.

Bes Râ-yı Azam dahi buyurdı; Iskender Şâh'a nâme yazdılar. Irakî'ye virdi ve ağız cevabı şöyle didi kim yüz bin Iskender gibi gelürse derdüm yokdur didi. Dahi Irakî'î şehirden çıkardılar. Iskender Şâh'a gönderdiler. Geldi evvel Şehir Râ-yı Azam n'itdiğin Şâh'a haber virdi. Iskender Şâh dahi gazab idüb, kasem yâd itdi kim bu şehri almayınca gitmeye.

Andan Iskender Şâh, Irakî'ye aydur;

-- Yâ Irakî, Heftümin Şehri'nün yarağın nice gördün? di, haber vir didi. Çihil-pâ-yı Irakî ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihan Heftümin Şehri'nün yidi kat bârusı ki vardur; evvel katı kara taştandır. İkinci katı ak mermerdendir. Üçüncü katı mürd sengdendür. Dördüncü katı kara demürdendir. Altıncı katı bakırdandır. Yidinci katı muğrakdandır. Amma -- İy Şâh-ı Alem, evvelki kat burcun yarnına kim geldüm, yidi kapu gördüm. Evvelki kat burcun aralığı gergedanlar, filler, hortumlarına pulâddan elmas kılıçlar bağlamışlar. Saf saf dururlar. İkinci kat kapusından yine giricek gördüm ki arslanlar, kaplanlar, beburlar kimi bağılu kimi şöyle paş yürürler. Üçüncü kat kapudan giricek gördüm ki toplar, tüfekler bî-kıyâs hazır dururlar. Dördüncü kat kapudan giricek gördüm ki cengcü hindûlar pulâd-puş olmuşlar, el kılıçlara urmuşlar dururlar. Bişinci kat kapusından giricek gördüm ki mür milhden çekürgeden çok sipâhiler yaraklarıyla dururlar. Altıncı kat kapudan giricek gördüm ki beğler, melikler hatır-müheyyâ yaraklarıyla durmuşlar.

-- Yâ Şâh-ı Cihan, evvel yarak kim bu şehirde gördüm hiç kimse vasf itmez didi. Andan Iskender Şâh buyurdı; yir yir şehre savaş virdiler. Yidi gün yidi gice ceng itdiler. Çâre olmadı.

Andan top, mancınık birle savaş itdiler alınmadı.

Pes buğur dört yüz kırk dört yirden nakmiler urdılar, çâre bulunmadı. Kırk gün kırk gice Iskender Şâh yatmadı, dinlenmedi, şehri almak kasdında oldu. Derman kılmadı. Aciz kaldı. Kırk birinci gün şehir ile ceng itmediler. Leşker dahi

bindi. Ol gün Iskender Şâh gâyet melûl oldu. Cün Restetâlis Vezir nazar kıldı. Aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem gamgîn gerekmez. Zira amâlet, melâlet getürür; şâdi şâdi getürür.

Bes gerekdür kim siz dahi hürrem olasız tâ ki müşkil işleri âsân kılısınız. Gamgîn kişinün âsâyişi dahi müşkil düşer melâlet ile didi. Dahi vezir hâmûş oldu.

Andan buyurdu Şâh Zülkarneyn, at çektiler süvâr oldu. Kırk dört vezirleriyle halvet-seyrâne bindiler. Irakî önlerrince biraz kim gitdiler. Bir ter ü tâze murgzâre yitdiler. Gördiler kim bir hûb çayır çemen ortasında bir müdevver kara taş yatur. Amma yirle beraber Iskender Şâh ol taşı göricek durdu. Vezirler yirin ol taşa nazar kıldılar. Andan Iskender Şâh Irakî'ye buyurdu; ol taşun dairesin ölçdi. Kırk dört kadem çıkdi.

Bes cün Şâh vezirlerine aydur;

-- Bu taşı bunda ne sebebden kodılar ola? Keyd-i Hindû aydur;

-- İy Şâh, benzer ki bu taş bunda bir çâh ağzındadır didi.

Andan Behmen Hekim aydur; yirlü taşa dahi benzer didi.

Restetâlis Vezir aydur;

-- Bunun altında yâhud karşusunda mal gizleyüb dururlar. Benzer bu nişâne ola didi.

Iskender Şâh ayıtdı; bir yirlü kişi ele girse bu taşı bilür ana sorsavuz didi.

Ahbârda şöyledür kim nazar kıldılar. Gördiler kim bir kişi etegin biline sokmuş, eline bir deste çöb almış Iskender ile vezirlerün katına gelür. Şâh ol şahsı göricek aydur;

Yâ vezirler, bu şahs bu taşı bilür ola. Buna soralum didi.

Bu taraftan şahs dahi irdi, Şâh'a selam virdi, karşusunda durdu. Restetâlis Vezir aydur;

-- Yâ şahs ne kişisin? didi. Ol şahs ayıtdı;

-- Hindüstânî'yem. Vezir aydur;

-- Bu vilâyetden mi? Ol şahs ayıtdı;

-- İşbu Heftümim Şehri'ndenem. Vezir aydur;

-- İşbu taş kim bunda komışlar. Niçündür? didi. Ol şahs ayıtdı.

-- Yâ Vezir, bu şehri Kahramân-ı Kâtil yapmışdı. Kaçan ki bu şehri tamam kılıcak, Kahramân çok bilür kişiydi. Gördi kim bu şehir gâyet muhkem oldı, değme kez alınmaz. Fikr kılub didi kim bu şehinde her kimi kim hâkim kılsam nâgâh bana âsi ola. Şehir muhkemdür alımayam didi. Dahı vardı, kimse tuymadın bu şehirde bir nakım kazdurdı kim şehri almak dilese andan gireler, şehri alalar. Ol nakmın bir ağzı budur ağzı Kahramân-ı Kâtilün şehri içinde çak kasrınun içindedür didi.

Dahi ol şahs gayb oldı. Şâh dahi vezirleriyle bildiler kim Hızır Peygamber (A.S.) geldi yine Şâh'a beşâret haberin virdi dahi gitdi.

Bes buğur Iskender Şâh şâd u hürrem oldı. Revan rahşından indi. Buyurdı; vezirler bir kızıl atlas bârigâh getürdiler. Ol nakm ağzınun üzerinde kurdılar. Mehendisler gelüb ol taşı yirinden hendeseyle götürdiler. Bir kefeng açıldı, kârübân saray kapusınca. Kaçan ki Şâh anı gördi Şâd u hürrem olub mehendisler üzere sim ü zer nisâr itdi.

Andan buyurdı; Çihil-Pâ-yı Irakî, Kaytas-ı Yunânî oğlu.

Kays-ı Rûmî, Kaysûn-ı Kırımî, Bihzâd-ı Hindû, Şehzâd-ı Hindû. Ol biş serverler nakm içine girdiler kim varalar. Nakmun ağzın ol tarafda göreler. Meşaleler yakdılar. Nakm içine girdiler. İlerü yürüyince yıl aynayub meşalei soyundurdı. Ne kadar kim yakdılar yilden yanmadı. Andan Iskender-i Zülkarneyn buyurdı; hazineden yidi pehlevanlar ele aldılar dahi şu'lesine takma girüb yürüdiler.

Râvi kavlince nakm içi şöyle;

Kim ol yidi pehlevanlar şöyle koşun alub gitdiler. Kısası diraz kılmayalum. Nakmun ol ağzına dahi irdiler, gördiler kim bir anun gibi taş ile anı dahi kapamışlar. Çihil-pâ-yı Irakî kulak urdı bir zaman dinledi. Gördi kim âvâze gelür amma ne söyledükleri bilinmez. Revan, döndiler. Şâh'a gelüb haber virdiler.

Andan Iskender Şâh ol gün ârâm eyledi. Tâ gice irişdi, buyurdı; Leşker yarak üzere oldılar. On bin güzide âhen-Pûş

dilâverler aldılar dahi nakım ağzına geldiler. Evvel yine Cihîl-pâ-yı Irakî nakma girdi. Ardınca Kaytas-ı Yunan-î oğlu Kays-ı Rûmî, Kaysun-ı Kırımî, Süheyl-i Sarhî ardınca girdiler. Dahi ardlarınca ahen-pûş dilâverler yürüdiler. Tâ kim sabah oldu.

Bes buğur İskender Şâh buyurdu; Ol deryâ-yı âhterânle-yin leşker, at arkasına bindiler. Tuş tuşa durub şehre savaş yürütdiler. Meftumin şehri'nün yine kavmi burc u bârulara çıkub cenge meşgûl oldılar.

Bu taraftan dahi serverler nakmun bogazına irdiler. Ol yitmiş mübârizler zor idüb nakmdaki ağız taşın yirinden ayırdılar. Râvi aydur; ol nakm ağızı Kahraman Şâh'un kasrı içine çıkardı.

Râ-yı Azam, Berâ-yı Adem ol vakt gâyet gâfil oturmuşlardı. Anı gördiler kim ol kasrun ortasından ferş şöyle tırake birle kobdı kim kasr sarsıldı. Râ-yı Azam şöyle korkdı kim tahtından düşe yazdı.

Andan serverler taşı koparıcak tuş tuşa çıkdılar. Râ-yı Azam ile Berâ-yı Adem anı göricek, kasd kıldılar kim kaçalar. Cihîl-pâ-yı Irakî, Berâ-yı Adem'i dutdı. Kaytas-ı Yunanî Râ-yı Azam'ı dutdı. Ol yitmiş serverler dahi kasr içine çıkdılar. Ardlarınca ol on bin sipâhiler çıkdılar. Tâ şuna değin ki kasr içi tolunca kal'a kavmi tuyınca ol yitmiş mübârizler naralar haykırışdılar. (Şehri aldük, Şâh'ı dutduk) dir dahi kasır içinden çıkdılar.

Allah u Ekber Hind kavmine kılıc koydılar. Taşradan İskender Şâh leşkeriyle iğçerüden serverler cenk ile derhal şehri aldılar. Cenk ideni kırdılar. Amma dileyeni soydılar. Amma yidi gün yidi gece Heftumin Şehrin yağma kıldılar. Sekizinci gün İskender şâh, leşker ile şehirden taşra çıkdılar. Şâh bâ-rigâhına cem' oldılar. Divan arayide kıldılar. Beğler, melikler, selâtin serverler gelüb yirlü yirlerinde karar itdiler.

Andan Şâh buyurdu; Râ-yı Azam ile Berâ-yı Adem'i getürdiler. Keşân-ber-keşân İskender Şâh tahtına karşı durgurdılar.

Bes buğur İskender-i Zülkarneyn vezirlerine aydur;

-- Yâ vezirler, uş düşmen elümüze girdi. Hak Te'âla'nun inâyeti birle din imdi siz dahi nice maslahat kılursız? Râ-yı Azam ile Berâ-yı Adem'i nice idelüm? didi.

Râvi aydur; kaçan ki Şâh böyle söyledi. Cemi` vezirler Râ-yı Azam ile Berâ-yı Adem`ün ölmekliğinin revâ gördiler. Her birisi ana göre söz söylediler.

Andan Iskender Şâh dahi buyurdu; Heftümin şehri`ne karşı iki dâr dikdiler. Râ-yı Azam ile Berâ-yı Adem`i ikisinin biri birine karşı dâr itdiler. Ol iki pâdişahlar cân Hakk`a ısmarladılar.

Inne billahi ve inne ileyhi`r-raci`un. Hasret ile gitdiler Râvi aydur: Râ-yı Azam ile Berâ-yı Adem ol mihnet ile yığıduğu rahtı ol cenk ü gavga ile dutduğu tâc u tahtı ol ciğer kanıyla helâl ü haram cem` itdiği mal u genci yirinde kodılar dahi zâr u hasret ile gitdiler.

Andan anların mihnet ü hasretîyçün Eflâtun Hekim hikmet ile bir ibret-nâme düzdi. Ve yazdı. Ne didi?

- 1- Böyle didi hikmet ile ol hekim
Nâme i ibret içinde iy nedîm
- 2- Her ki gele işbu hâk-i menzile
Hiç mukayyed olmaya âb u kile
- 3- Sevecek nesne degüldürür bu yir
Zira kim toğurduğunu yine yir
- 4- Yimedîn dünya seni sen yi anı
Kaçan yise hod yiyiser ol seni
- 5- Bir niçe gün güç virür sana güler
Lik her dem kanuna dişin biler
- 6- Ser-firâz ider seni bir niçe gün
Akibet yine düşürür ser-nügün
- 7- Adeti budur cihanun iy hoca
Kişiyi tiz giderür komaz gice
- 8- Gice gündüz cemd-i çarhun iy emin
Budurur kim hâk ide sini zemin
- 9- Kimleri yir işbu tîre hâk-i gür
Kimleri yire vurur eflâk-i kör
- 10- Dünyayı bin yıl dutanları komaz
Yâ bu ulu ol kişi durur dimez

11- Ölmek içre cümlesi yiksân durur
Ger gedâ vü ger ulu sultân durur

12- Dünyanın işi kamu derd ü 'ana
Hakdan artuk cümlesi olur fenâ

Râvi aydur; kağan ki Eflâtun Hekim bu ibretnâmei kim tamam itdi, Iskender Şâh tahsin kıldı.

Bes Iskender Şâh Râ-yı Azam ile Berâ-yı Adem'i kim dâr kıldı, buyurdi; Râ-yı Azam oğlu Erdevan'ı getürdiler. Bugurdi; bendin getürdiler, arkasına zer-kîş libâçe keyürdiler, başına tâc-ı murassa' urdılar, biline kemer-i Keyyân'ı bağladılar.

Andan Iskender Şâh aydur;

-- Yâ Erdevân, atan Râ-yı Azam Pîr idi sen cüvanısın. Ol gitdi ise gam degül. İmdi sen dahî hıdmet kemerin bilüne bağla. Uş Heftümin Şehri tahtun olsun. Cezire-i Kübrâ, vilâyetün olsun. Yi vü iç. Râiyyet dahî sâyende hoş geçsün didi.

Bes bugur revan. Erdevan. Şâh tahtı öninde baş kodı.

Andan keyd-i Hindû, Müjdâd-ı Sindû, Erdevan'ı aldılar şehre geldiler. Atası tahtına geçürdiler. Ol vilâyeti ana ismarladılar. Râvi aydur; Erdevan dahî Heftümin kavmin cem' idüb, isti'mâlet virdi. Yarak kıldılar, yarındası Erdevan, Iskender Şâh'ı şehre da'vet itdi. Şâh dahî vezirleriyle beğler vü serverleriyle vardılar, Heftümin şehri'ne girdiler. Kahraman-ı Kâtil yapduğı kasra geldiler. Vurulmuş vilâyet idi. Bulunanından yidiler, içdiler, ıyşa meşgûl oldılar.

Râvi kavlince ayş içinde Iskender-Şâh, Heftümin ulularına aydur;

-- Yâ kavüm bu vilâyetünüzde görecek acâib garâib ne vardır? didi.

Andan ol kavüm aytdılar;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu vilâyetde acâib nesnelere çokdur. Amma yakın acâib işbu şehrin ortasında Kahraman-ı Kâtil'ün bir zahmesi var kim hiç gözler görmüş degül ve diller vasfın virmiş degül diyüb, hâmûş oldılar.

Andan Iskender-i Zülkarneyn, bu haberi işidicek revân yirinden durdı vezirlerine aydur;

-- Varalum Kahraman Şâh'un zahmesin görelüm didi.

Dahi at çekdiler. Bindi. Begler, melikler bile bindiler, Erdevan Şâh, Iskender Şâh önince Kahraman zahmesine geldiler. gördiler kim bir acâib sahn, sahn ortasında bir acâib kubbe bağlamışlar. Gâyet yüce amma ol kubbenün üstün büllür ile pûşîde kılmişlar. Ol büllüra gün dokunmuş sahn içi şöyle şu'lenmiş kim her taşı bir âyineye dönmiş. Çün ki Iskender Şâh, ol ulı sahn içine kim girdi. Revân, zahme kapusına geldi. Gördi kim Kâbe kavseyn şeklinde bir kemer bağlamışlar. Kemer içine bir dâr-ı mürebbe' kılmişlar.

Andan ol dâra iki kanatlu pulâddan kapu kılmişlar. Ol pulâddan kapuya mih yirine sim ü zer uruntmışlar. La'l u cevâhirlere bezemişler. Şöyle kim gören kişiler acâibe kalurlar Amma ol iki kanat kapunun halkaları üzerine elli elmas kılıçları tılsım ile düzmişler. Dolab gibi döner. Kapuya kim varursa, ol kılıçlar anı pâre pâre ider.

Iskender Şâh, anı göricek, vezirlerine aydur;

-- Bu ne acâib tasnıfdür kim kendü kendüden bu kılıçlar döner, durmaz didi.

Andan Restetâlis Vezir, ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, yine bu tılsım ilmiyle açılır didi. Dahi hâmuş olduğu dem vezirlerün aralarından bir kişi çıkdı. Revân, ol kişi ilerü yürüdü. Ol zahme kapusına çıkdı. Yiğinden birkaçı çıkub ol iki dönen kılıçları birer kez kamçısıyla urdı. Dahi kamçısın yabana saldı.

Hak Teâla, emriyle ol dönen kılıçlar durdı.

Andan ol şahs gayb oldu. Iskender Şâh bildi kim Hızır Peygamber geldi müşkili hall itdi gitdi.

Bes buğur Iskender Şâh buyurdu; vezirleriyle zahme kapusına çıkdılar. Gördiler kim iken ulu kapu. Şâh buyurdu; Kahraman Şâh'un zahmesi kapusın ölçdiler. Toksan tokuz kadem ini yüz on arış uzunı çıkdı.

Andan Şâh ile vezirler. begler, melikler, ser-firaz ser-verler zahme içine girdiler. Gördiler kim yidi yüz yitmiş yidi amudlar üzere bir zahme bağlamışlar kim bünyâdına akıllar irmez. Ol kubbenün için kâim nâim murassa' lajiverde münakkaş kılmişlar. Şöyle kim görenün gözleri kamaşur.

Andan Iskender Şâh ol zahmenün nakşına nazar kıldı. Gör-di kim bir murassa' taht yazmışlar Taht üstinde Kahraman'un şeklin yazmışlar. Kaddi toksan arış ve dahi tahtının öninde dört yüz kırk dört kızıl altun sandaliyeler yazmışlar. Her sandaliye üzerinde dört yüz kırk dört vezirler şeklin yazmışlar. Ellerinde usturlablar dutarlar ve yine tahtının sağ yanında üç yüz on üç tâc-dâr selâtinler yazmışlar, tahtlarıyla otururlar. Ve yine sol yanında yidi yüz yitmiş yidi ser-fî-râz pehlevanlar şeklin yazmışlar. Sâz u selbleriyle kimi oturur, kimi durur ve bâki âlem içinde her ne şekil kim hayvan, insan div, perî, vuhûş tuyor cemis'sin ol zahmede yazmışlar. Iskender Şâh bir zaman beğler vü selâtinler ile ol nakşları teferrüc kıldılar. Amma Kahraman'un şekline kim bakdıysa vehm aldı

Andan Iskender Şâh zahmenün içine nazar kıldı. Gördi kim zahmenün bir soffasında bir murassa' taht üzerinde bir zer-rin tabut durur. Toksan arış uzunı Iskender Şâh anı göricek, vezirleriyle ol tabutun başı katına geldiler. Gördiler kim tabut başında bir murassa' levh asmışlar. Üzerine birkaç satır yazmışlar. Üstâdâne kazmışlar. Iskender Şâh buyurdı; Çihil-Pâ-yı Irakî tabut üzerinden aldı, Eflâtun Hekim eline sundı. Eflâtun Hekim eline sunıcak, Şâh buyurdı kim

-- Yâ Eflâtun-ı Zaman, okı! Görelüm Kahraman Şâh ne demiş? didi. Eflâtun dahi nâmeye mütâlaa kıldı. Neydüğün şâh'a beyân kılur. Ne dir?

- 1- Gör ne demiş levh içinde Kahraman
Ki iy cihan binüm diyen sâhib-Kıran
- 2- Garra olma devlet ile ömre kim
Bâki vü muhkem degüldür iy hekim
- 3- Devlet ile gerçi milki dutasın
Yâhud ömrün bin yılına yitesin
- 4- Bir nefesdür çünki bundan gidesin
Koyuban gideceği bes n'idesin
- 5- Ben ki ad ile Kahraman idüm yakîn
Hükmüme Fermân idi rû-yı zemin
- 6- Ser-te-ser heft iklimi dutmuş idüm
Yidi kişver şâhını utmuş idüm

- 7- Ben bin yidi yıl pādişahlık itmişem
Yidi kez cîyş ile Kaf'a gitmişem
- 8- Nerre divler bilicek ben geldüğüm
Kaşuban bahre girüb ölürdüğüm
- 9- Bahr içine sırça ile ben dahi
Divleri kova inerdüm ben dahi
- 10- Berr ü bahrün malı ki her kim ki var
Cümle benden korkar idi şehriyâr
- 11- Sürmiş iken hükümüni Kaf'dan Kaf'a
Akibet gör n'tdi çarh-ı bî-vefâ
- 12- Ansuzın aldı elümden tahtımı
Kegsüzün tağıtdı milk ü rahtımı
- 13- Azl itdi mansubumdan bini gör
Mesnedümi taht iken eyledi gür
- 14- Niçe yıl cem' itdüğüm hayl ü haşem
ciyş ü leşker beglerüm iy muhterem
- 15- Kılmadı biri benümçün dâr u gâr
Kodılar kıldı ölüm bini esâr
- 16- İy dirigâ hasret ü derd ü firak
Ki oldı bugün Kahraman'a gür durak
- 17- Dünya milkin dutmuş iken ben yakın
Bir kefen kaldı bana âhir hemin
- 18- Ol kişi kim dünya için hamd ide
Akibet ol dünyadan mağbûn gide
- 19- Bin yaşayan sanma kim milki dutar
Dutsa idüm ben dutardum iy peder

Râvi aydur; kaçan ki Eflatun Hekim kahraman yazduğı ta-
rihi kim okudı, Şâh Zülkarneyn dinledi. Dahi bir zaman şöyle
durdı.

Andan aydur;

-- İy serverler, görün cihâna kimler gelmiş, bu âlem i-
çinde neler kılmış ve niçe yıllar kim ömür sürmüş. Ahir ci-

hândan ömre toymayub gitmiş. Bes imdi sizlere vâcib oldı kim fursat eldeyken, ömür ameldeyken, devlet saadet yoldayken vaktümüz hoş görelüm didi.

Dahi Iskender Şâh, Kahraman zahmesinden çıkub, kendi bâ-rigâhına geldi dahi ıyş u nûşa meşgûl oldı.

Ahbar içinde şöyledür kim Iskender Şâh meclis içinde ıyş iderken vezirlerine;

-- Yâ Vezirler, yarak kılun, gidelüm. Yine gemilere binüb Hind Deryası'n seyr idelüm. Görelüm ki Hak Teâla derya içinde dahi mahlûkat kaç dürlü yaratmışdur didi.

Andan Restetalis vezir aydur;

-- Yâ Şâh-ı cihân, şimdiki hâlde kış irişdi. Cihan bir dürlü levne dahi dönse gerekdür. Zira kim itidâlden gitdi. Rahatlık zahmete itidâl olunduğı vaktüdür. Sehâb seyri semâvât yüzünü kablayub arzın abûs-ı kamtarâr şeklin urunicak demdür. Rih-i Sârsâr oynayub, denizler kanayub, mevüc uracak fasıl dur.

--Yâ Şâh-ı Cihân iş bu kışı kışlayalum. Cezire-i Kübrâ hoş yirdür. Leşkere dahi destür virün. Yir yir mekân dutsunlar. Kış yarağın görsünler. Kış içinde leşker rahat oluban otursunlar kim rahat görmeyince zahmete katlanmazlar didi.

Andan Iskender Şâh leşkerine buyurdı; Kış yarağın kıldılar, Cezire-i Kübrâ içine tağıldılar, Sâz u kamışlardan evler düzdiler, hem atlarına ve hem kendülere. Şâh Heftümin Şehri'nde kaldı. Yimeğe içmeğe av u şikâara meşgûl oldı.

- 1- Kış irişdi Heftümin Şehri'nde Şâh
Kışladı vü terk kıldı azm-i râh
- 2- Zirâ kim vaktiyle gerekdür her iş
Vakti gözlemeğe cân ile düriş
- 3- Ger seferdür ger hazerdür istikâm
Vakt ile işlenicekdür intikâm
- 4- Vakt ile işleyecek kişi işi
Rahat ile geçürür yazu kışı
- 5- Kanlı iş kim vaktiyle işlenmeye
Kış olıcak dinlenüb kışlanmaya

- 6- Söyle bil kim eller üşüyüb düşer
Başlara mihnet arularu üşer
- 7- Başuna mihnet arusu üşmedin
Cürüyüb elün ayağın düşmedün
- 8- Vaktuni fevt itmegil iy şehriyâr
Kim seni incitmeye bu rûzigâr
- 9- Ger dilersen vakti her işde yakın
Bilüben işleyesin iy pâk din
- 10- Rehber itgil işbu sözi sen sana
Tâ yirinüb bakmayasın dört yana
- 11- Ravzâ-i Rıdvân ola yoldaş u cây
Saat u dem rûz u hafte yıl u ay
- 12- Mihnet ü rahmet sıratın geçesin
Nimet ü rahat şarabın içesin
- 13- Fâilâtün fâilâtün fâilât
Vaktüni gözler isen buldun necât

Râvi aydur; Çünkü İskender-i Zülkareyn Heftümin Şehri'n-
de kışladı, tâ kim evvel bahar irdi, sahra vü yazılar revnâkı
geldi.

Bes buhur Şâh buyurdu; leşker yarak kılub. güc itdiler.
Dahi azm-i Kal'a-i Tûşmâr kıldılar. Liğe içe eyyâm ile vardılar.

Andan Şâh emr itdi; yine gemilere lenger götürüb, yilken
açub, Hind Deryâsı'na gitdiler. Üç gün geçdi. Dördüncü gün a-
le's-sabah karşıdan bir tağ göründi. Şâh buyurdu; gemileri ol
tağa sürdiler. Bir nücüm saat olmadın ol tağa yakın irdiler.

Hekim kavlince, ol dört bin dört yüz kırk dört pâre ge-
milerden İskender Şâh gemisi ilerü yürüdi.

Zira kim yat u yarak eyüsi andaydı. Ve hüner-mend mel-
lahlar ve mehendisler anda cem'idi. Çünkü İskender Şâh tağa
yakın kim irdi, Çihil-Pâ-yı Irakî gördi kim ol tağdan bir ka-
ra kuş uçdı dahi toğrı geldi. Amma cüssesi filce ola. Çihil-
pâ-yı Irakî anı göricek, Şâh Zülkarneyn'e gösterdi. Şâh dahi
vezirlere gösterdi. Yir yirin gördiler. Bakışınca, kuş geldi

gemilerün üzerine irdi. Biraz cevlân kıldı. Gemilere yukarıdan aşağı nazar kılurken ol kuş bir kez gıjgurdu dahi koynanından gemiye bir taş bıraktı. Başın hurd itdi. Bu nedür? Hay koma! diyince ol kuş havadan indi ol taş ile öldürdüğü kişiyi minkârına alub götürdü. Yine ol kara tağa gitdi.

İskender-i Zülkarneyn, anı göricek kakıdı. Tiz buyurdu; gemileri ol tağa sürdiler. Yani kim ol kuşu bulalar. Nazar itdiler, gördiler kim ol kuş alub gitdüğü âdemi yemiş, Yine doğru gemilere gelür. Şâh, Süheyl-i serhî'ye aydur;

-- Ha yine ol kuş geliyorur. Hazır ol didi. Süheyl-i Serhî dahi tîr ü kemân eline alub, kabzai dürüst dutub şast bağlayub rast itdi. Ol fil gibi kuş gemi üzere irdüğü dem; Süheyl atub urdu. Kursağından ok petiz arkasına çıktı. Ol kuş bir kez şöyle çağırdı kim ol kara tağ yankılandı. Veli kuş başı ayağı döne döne yeminün içine düşdi. Aldılar, İskender Şâh dahi ol kuşun ölüsine nazar kıldı, gördi kim bir fil denli bir siyah murg on yidişer arış kanatlu, amma başı kaplan başına benzer, dişleri tiz veli sînesi arkası kanadı kuyruğu kuş şeklinde, ayakları on ikişer. İskender Şâh, ol kuşu görüb aceblerken anı gördiler kim ol kara tağdan ol kadar ol kuş gibi kuşlar uçdı gelür kim bî-hisab, bî-kıyas. Öni gelüb Şâh gemisine irdi henüz ucu dükenmez. Şâh leşkери anı göricek kiş ü kurbân açdılar. Elmas kaynaklu, üçer kanatlu oklar hazır itdiler. Ol kuşlara karşı saçdılar. Kuşlar havadan taş ile İskender Şâh leşkери gemilerden ok ile top ile tüfek ile bir acâib ceng itdiler kim görülmüş degül.

Andan Hak Teâla inâyeti birle Şâh leşkери ol kuşları sırdılar, kırdılar. Kalanı kaçdı yine ol tağa çıkdılar.

Bes buğur Şâh leşkериyle yine gitdiler üç gün üç gece. Dördüncü gün olıcak, bir cezîreye yitdiler. Kenara çıkub, lenger bıraktılar. Şâh leşkериyle gemilerden çıkub, deniz kenarında hayme vü çadırlar kurdılar. Şâh oturdu. Buyurdu kim ol cezîrei avlayalar, göreler kim acâib, garâib ne ele girür? Kaçan ki çeri tüş tüşa tağıldılar, Kaytas-ı Yunânî giderken karşusından gördi kim bir minâre kadlu canavar, sürmiş kendüye gelür. Amma elinde bir ağaç dutmuş kim kırk kişi yirinden kaldırmaya.

Kaytas-ı Yunânî anı göricek, ol yayı eline aldı. Anca gözledi kim yakın irdi. Ol elindeki yirlü budaklu ağacı başı üzre çevürdü kim Kaytas'ı ura. Kaytas dahi ol gelen canvarun göğsünde bir merdâne ok ciğerin kese. Söyle urdu kim bî-mecâl yıkıldı.

Amma ol canavar bir kez şöyle çağırıldı kim ol cezîre âvâz ile toldı. Veli revân, düşdi. Düşdüğü dem, can ısmarladı.

Râvi aydur; Kaytas ol canavarı ayağından sürüyü, Şâh katına getürdi. Nazar kıldı, gördi kim kırk dört âriş bir canavar başı ayu başına benzer, kulakları fil kulağına benzer, göğsi kaplana benzer, karnı balık karnına benzer, kolları, pençeleri bebr peleng pençelerine benzer, ayakları deve ayağına benzer.

İskender Şâh anı göricek, acebledi. Kaytas'a sorınca bunu kande şikâr kıldun? diyince, cezîre içinde bir gıvıv kopdu. Neuzubillah anı gördiler kim her ağac dibinden bir anun gibi canavar çıktı.

Her birinin elinde birer deste çub Şâhun şikâra çıkan leşkerini kova, Şâh üzerine getürdiler. Şâh dahi buyurdu; içeri anların ile cenk itdiler. Tâ kim gece olunca Şâh ile leşker yine gemilere girüb gitdiler. Giderken denizde çok dürlü canavarlar şikâr itdiler. Söyle kim Şâh ile leşker deniz seferinden usandılar.

Andan Şâh buyurdu; gemileri sâhile sürdiler. Kenara irdiler. Bir acâib hürrem diyâra yitdiler. Gemilerden çıkub, karada bâr u bungâh, hayme vü çadırlar kurdılar. İskender-i Zülkarneyn (A.S.) ol mellaahlara sordu kim;

-- Yâ reisler, bu diyâra ne dirler? Adı nedür? Andan ol mellaahlar ayıtdılar;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu diyârın adı Câbbe'dür. Amma bunda bir acâib kavüm vardır kim gözler görmüş degül.

Reisler çün kim Şâh'a böyle didiler; İskender Şâh dahi buyurdu; sayyâdlar, ser-firâz serverler süvâr oldılar. Câbbe'nün çevresin şikâr ideler. Cihil-pâ-yı Irakî bir ağac dibine irdi. Gördi kim ağacda bir acâib kimse yemiş, dirâz amma gâyet bî-endâze ol dahi Cihil-pâ'yı göricek revân ağacdan indi. Cihil-pâ ile dutuşdı, çekişdiler.

Cihil-pâ anı göricek, basdı, bağladı revân, İskender Şâh'a getürdi. Şâh dahi nazar kıldı. Gördi kim âdem şeklinde bir kişi ve__likin başı yok yüzi boynında yalnızca veli teni keçi kılı gibi pür mû.

İskender Şâh anı göricek, acebledi. Andan ol şahsa sordu kim;

-- Yâ şahs, ne kavümsiz? Buralarda şehrinüz mi vardır? didi. Andan ol bî-ser kişi Hind dilince aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, biz dahi nesl-i âdemüz amma Hak Teâla bizleri dahi şöyle yaratmışdır; bu vilâyetün kışın sâhilinde oluruz, yazın tağlarına çıkaruz vü yıl on iki ay yidüğümüz muz ile şeker kemişdür. Dahı me'külât bilmezüz didi.

Bes buğur Şâh ol şahsdan bu sözi işidicek, Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir, gör âhi Hak Teâla n'aceb yaratmışdır?

Buğur Restetâlis aydur;

- 1- Yâ Sikender pâdişâhun hikmeti
Gör ki n'eyler dürlü dürlü hilkatı
- 2- Kimisin hüsn-i cemâliyle bezer
Kimisini bü'l-aceb sûret düzer
- 3- Kimini gören kişi hayrân kalur
Kimini gören gönülden vehm alur
- 4- Kimse anun sun'ına fikr irgörmedi *(vezin)
Değme gözler ibretini görmedi
- 5- Göz gerek ibret yönini görmeğe
Söz gerek hikmet nişânın vırmeğe

Râvi aydur; kağan ki Şâh Câbbe'nün havasın hoş gördi. Vezirleriyle meşveret itdi. Dahı anda bir şehir bünyâdın urdılar. Şâh üzerine durdı. Ol şehri az zaman içinde tamam kıldılar. Adın Serendib kodılar.

Bir gün Iskender Şâh bârigâhında otururken nazar kıldı. Karşusunda bir gâyet yüce tağ gördi. Şâh ol tağı göricek, Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- Yâ Keyd, şol karşunda görinen kara tağa ne dirler? didi. Keyd-i Hindû aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, ol tağın adına Cebel-i Heytan dirler. Nâm u nişan Adem Peygamber (A.S.) uçmakdan çıkub, yiryüzüne inicek, bu tağa indi. Ol, kadem bunda basdı. Henüz ayağının izi vardır dirler, didi. Kağan ki Iskender-i Zülkarneyn, Keyd-i Hindû'dan bu haberi işidicek, revan at arkasına bindi.

Keyd-i Hindû, Restetalis Vezir, Iskender Şâh ile bile bindiler. Az çok leşker ile Cebel-i Heytan'a geldiler. Bir gün bir gıcede ol tgun kullesine güc ile çıktılar, Tamam kullesine açacak, Şâh'ı bir latif yire getürdiler kim Adem habutı anda kılmış idi. Bir kaya üzerinde Adem Peygamberün izin gördiler. Şâh buyurdu; Çihil-Pâ-yı Irakî, ol izi ölçdi. Kendü kademiyle yigirmi dört kadem çıkdı.

Bes buğur ol kaya üzerine bir kubbe yapıdılar yine revan, yıkıldı. Yine yapıdılar yine yıkıldı. Yidi kez yapıdılar. Yidi kez dahi yıkıldı. Şâh gördi kim ol mekân yapuyı kabûl kılmaz, fârig düşdi. Amma ahbâr içinde şöyledür kim ol tağun cümle ağacı ud ile sandal idi ve otı sünbül idi. Iskender-i Zülkarneyn, ol tağda yidi gün oturdu. Sekizinci gün yine Serendib'e geldi. Gördi kim şehir dahi müretteb tamam yapılmış Andan ol vilâyete elçiler gönderdi. Ne kadar beğleri, uluları var ise istimâletledi. Râ-yı tedbîr ile Iskender Şâh, kendüye musahhar kıldı.

- 1- Râ-yı tedbir hoşdurur bilenlere
Cümle işde anı pîş kılanlara
- 2- Rây ile olur memleket işi dürüst
Râyunu cemd eyle kim olmaya sust
- 3- Komagıl tedbir elden sen yaşa
Diler isen her işün vara başa

Râvi kavlince Iskender-i Zülkarneyn Serendib Şehri'ni Forsındük karındaşı Müjdâd'a viridi. Başına tac-ı murassa' urdu, egnine zerkeş lipâçe keyürdi, biline Kemer-i Keyyân'ı bağladı. Ol diyârı Müjdâd Şâh'a viridi. Şöyle kim yitüreceğin yitüre. Andan Müjdâd'a Iskender-Şâh birkaç nasihat viridi. Ne didi?

- 1- Ger dilersen devletün arta dura
Gördüğün aybı gözün örte dura
- 2- Perdesini kiminün yırtma sakın
Lik bid'at iş görüb örtme sakın
- 3- Zulm işe meyl itmeyesün gönlün iy şâh
Yohsa erdükçe irer nefrin ü âh
- 4- Ah u nefrin her kime kim okına
Olur amaç ol belânun okına

- 5- Garra olub bir dahî şöyle ki var
Asi olmağıl bana iy şehriyâr
- 6- Asi olmak devlete yiglik degül
'Ak olmak şâhlara beglik degül
- 7- Bekle ırzun vırme yüz-suyın yile
Od bırakma zulm ile şehri ü ile

Râvî aydur; çün kim Iskender Şâh, Müjdâd Şâh'a bu nasihatî kim kıldı. Müjdâd dahî Şâh nasihâtine can u gönülden hâridâr olub kabûl itdi. Andan Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) leşkeriyle yine ol dört bin dört yüz kırk dört pâre gemilere binüb yine Hind Deryâsı'na revâne oldı. Yidi gün yidi gice gıtdiler. Şâh nazar kıldı. Gördi kim ol tağdan ak kuşlar uçagelürler. Dahî kendüleri denize ururlar, deniz içine batarlar minkarlarına birer balık alub, yine çıkarlar. Yine ol tağa giderler. Şâh anı göricek acebledi. Vezirlerine aydur; Bu kuşların ayakları minkarlu. denize nice batub yüzer didi? Vezirler cevap virmediler. Zirâ kim balıkcıl olan kuşlar balığı su yüzinden burunlarıyla kaparlar. Ol kuşlar ayakları minkarına alurlardı.

Bes buğur Şâh buyurdi; mellahlara Süheyl-i Serhî'i bir sandala bindürdiler, ol kuşlar balık kapduğı yire getürdiler. Süheyl-i Serhî dahî ok, yayı eline aldı durdı. Anca kim ol kuşun birisi tağdan uçageldi. Yakın iricek, kendüyi deniz içine urdı. Bir mu'teber balık minkarına alub yine çıkdı. Per-vâz urub, havaya ağduğı dem, Süheyl-i Serhî ol ak kuşu kursağında urub, düşürdi. Revân, mellahlar irdiler, sandala aldılar, Şâh'a getürdiler.

Iskender Şâh, ol kuşa nazar kıldı. Gördi kim ol ak murgun yünü şöyle ak idi kim bakanun gözlerin alurdi ve gözleri, burnı ve minkarları şöyle kara idi kim bakıcak, göz karurdi. Amma ayaklarınun birisi toğan ayağınleyin minkarlu ve bir ayağı kaz ayağı gibi yassı. Ol kaz ayağıyla yüzüb, ol toğan ayağıyla balık urur idi.

- 1- Bu ne hikmet bu ne kudretdür iy cân
Kim bu resme nesnelere kılur ayân
- 2- Kim anun sun'ında hayrândur ukûl
Kimse anun ilmüne bulmaz vusûl

Râvî aydur; Iskender Şâh, ol kuşu göricek ol tag katından gıtdiler. Bir gün bir gice yürüdiler. Yarındası ale's-sa-

bah bir cezireye irdiler. Gemileri kenara sürüb, lenger saldılar. Andan Şâh Zülkarneyn (A.S.) gemicilere sordı kim bu cezîreye ne dirler? Bu cezîrede gemiler olur ve nice kavum vardır? didi.

Çün mellahtar ayıtdılar;

-- İy Şâh, bu cezirenün adına Lengâvuş dirler. İçinde bir kavüm vardır. Anlara şâdikâm dirler. Sol sebebden kim ne iş işlerler ve ne güc geçerler ne ekin ve ne biçin ne bağ ve ne bahçe yıl on iki ay işleri yimek içmekdür. Veli âdet ü erkânları şöyledür kim biri birin seçmezler. Ugraduğı yerde biri birine karulurlar hayvanleyin didi.

Andan Iskender Şâh, ol mellahtara aydur; yâ bu kavüm işlemezler, ekmezler, biçmezler dîrsiz. Ya ne yirler, ne keyürler? didi. Mellahtar ayıtdılar;

Yâ Şâh-ı Cihân, bu kavmün yidükleri, dârçinîdür ve bakam ağacınınun yimişidür ve sandal nebatıdur. Sünbül ve karanfil yirler. Ağac kabın libas keyürler didiler.

Bugur Şâh bu haberi işidicek, buyurdu; ser-firâz serverler gemilerden çıkdılar. Lengâvuş Cezîresi'ne yürüdüler kim ol kavümden dutalar, Şâh'a getüreler, Şâh haberin ala.

Bes bugur serverler tağıtdılar. Cihil-pâ-yı Irakî giderken gördi kim birkaç şâdikâmlar oturmuşlar, bir ağac dibinde irkek dişi kariş katış ış iderler. Cihil-pâ tiz dönüb serverlere haber kıldı. Şâdikâmları çevre aldılar. Dahı tûş tûşa yürüdüler. Bir taraftan dahı Şâdikâmlar dahı Şâh leşkerin göricek, beliklediler, kaçdılar. Biri birine haber kılub, sarb tağlara irdiler Şâh'a getürdiler. Şâh dahı nazar kıldı, Gördi kim âdem-şekil veli bakışlı deprenişi hayvan-sıfat. Söyletdiler sözi dahı anlanmaz. Restetâlis ayıtdı;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, âdem ki bir yıl taam yimese dâim nebat ot yise anun dahı dili anlanmaz olur. Bu kavmün dâim yidükleri nebatdur dilleri anlanmaduğın ne aceblersiz? didi.

Andan Iskender Şâh, ol yidi Şâdikâmlarun bişini koyuvirdi. İkisın acaba niçün bile aldı? Dahı yılken açub, gitdiler. Dört gün, dört gice yürüyüb, bişinci gün öylen bir acâib yüce tağa irdiler. Yakın iricek gördi kim ol tağı karara dütün basmış.

Söyle kim bir taşı görünmez. Ahşam irince Iskender Şâh

ile 11 tağa karşı durdılar. Kağan ki gece irişdi. Ol kara dü-
tünlü tağı od dutdı.

Şöyle kim şu'lesi bâ-evc-i âsumâna yitdi. Iskender-i
Zülkarneyn, anı göricek, Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir-i Has, aceb bu tağ ne tağdur kim gündüz dütün
basmışdı, gece olıcak böyle od yanub, şu'lelendi? didi. Vezir
ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Alem, bu tağa Kûh-ı Ateşdân dirler. Amma bu
odun içinde ak kuşlar olurlar. Kağan ki ol ak kuşlar od için-
den çıkalar hemandem ölürler. Ehl-i tarih ol kuşların adına
Semender dirler diyüb didi kim;

- 1- Ol kuşun adı Semenderdür yakîn
Dirliği odun içindedür hemin
- 2- Hind ü Sind'e ol cezîre bî-keâm
Fersah ile vardı heşt yüz yıl tamam
- 3- Zî-aceb vaz' vuzı âli kârgâh
Zî-ulu hazret zî-yüce bargâh
- 4- Ki anda fehm ü fikr ser-gerdân olur
Bil ki akl-ı kül dahi hayrân olur
- 5- Dilde gerçi işbu fersah anılır
Bu hisâbı hendese ehli bilür

Râvi kavlince kaçan ki Iskender Şâh Semender kuşunun
vasfın Restetâlis Vezir'den işidicek, yürüdi. Sayyâdlar var-
dılar ol kuşlardan şikâr kıdılar. Şâh dahi ol kuşların yünin-
den kendüye bir kabaçe itdürdi. Yani kim oda giricek yanmaya.

Bes bugur yine Şâh buyurdı; gemileri sürüb, gitdiler.
Altı gün, altı gece yürüyüb yidinci gün bir cezîreye yitdi-
ler. Kuruya çıkdılar. Şâh için hayme vü bârigâh kurdılar. Is-
kender Şâh, begler melikler ile ıyşa oturub bezm âletin orta-
ya getürdiler.

Iskender Şâh, begler melikler ile ıyşa oturub bezm âle-
tin ortaya getürdiler.

Andan Iskender-i Zülkarneyn, mellahlara sordı kim bu ce-
zîrenün adına ne dirler ve hem bunda hiç abazalık var mıdur?
didi. Andan mellahlar ayıtdılar;

-- İy Şâh-ı Cihan, bu cezârenün adı Cezâire-i Şirin'dür. İçinde on iki pâre şehir vardır ve kırk dört pâre kal'a vardır. Andan vilâyeti şöyle mu'teberdür kim tavarları rûzları biri birine karışmışdır didiler. Andan Şâh Zülkarneyn (A.S.) ayıtdı;

-- Yâ Mellahlar, bu vilâyetün ser-firâz şehriyârı kimdür? didi. Mellahlar ayıtdılar;

-- İy Şâh-ı âlem, Menüçihir neslinden Mihlâl-i Hindû dirler bu vilâyetün şimdi sultanı oldur. Yitmiş yıldır ki beğlik egler. Gâyet âdil, sâhib-saadet kişidür didiler.

Kaçan ki Iskender Şâh, bu haberi işidicek buyurdu; Eflâtun Hekim Iskender Şâh, dilinden Mihlâl-i Hindû'ya bir nâme yazdı da'vet kıldı. Çünkü nâme yazıldı. Eflâtun Şâh'a sundı. Şâh dahi nâmesi Çihil-pâ-yı Irkî'nun eline virdi ve ağız cevabı didi kim

-- Yâ Irakî Mihlâl kendüsi gelmeklik olsun didi.

Andan Irakî dahi nâmesi alub, ayak götürüb, taban kakub gitdi. Bir kal'aya gitdi. Kal'a kavmi Irakî'i göricek, karşı gelüb kal'a kapusına getürdiler. Kal'anun beği göricek, Irakî acebledi. Zirâ kim anun gibi cüst ü çâbük kimse gördüğü yoğ idi.

Bugur ol kal'anun beği Irakî'ye aydur;

-- Ne kişisin ki bu vilâyet kavmine benzemezsin? didi. Çihil-pâ-yı Irakî ayıtdı;

-- İy Server, Iskender Şâh'un peykiyem. Mihlâl Hindû'ya giderem. Ayıtdı;

-- Ne işe varursın? Irakî ayıtdı;

-- Iskender Şâh'dan nâme iledürem didi.

Kıssaı diraz kılmayalum. Kal'a beği ol dem Irakî'ye kılğuz koşdı, aldı Irakî'i Mihlâl Hindû'nun tahtığâhına getürdi. Mihlâl'e haber kıldılar kim Iskender Şâh'dan kâsıd diyü. Mih-lâl dahi buyurdu; Irakî'i katına getürdiler. Irakî dahi Mih-lâl'e Hind dilince duâ kıldı. Andan Iskender Şâh nâmesin sun-dı. Mihlâl Hindû dahi nâmesi kâtibe virdi, okudı. Ne didi;

1- Böyle dimiş nâme içre şehriyâr
Ki evvelin nâme benâm-ı Kirdigâr

- 2- Bil iy Mihlâl kim Sikender geldi-uş
Kâsıd ile sana nâme saldı hoş
- 3- Tâ kim anıñün yarağ eyleyesin
Nîmet ile leşkerin toylayasın
- 4- Tâ kim senden dil-riş olmayavuz
Hem elünden ilini almayavuz
- 5- Yok eğer âsi olub gelmez isen
Ben Sikender sözini almaz isen
- 6- Şöyle bil leşker irüb ider azâb
At ayağından ilün olur harâb
- 7- Yıkılır şehrün kal'an yok olur
Az iken sana zahmet çoğ olur
- 8- Ger dilersen devletüni düşmeye
Başuna mihnet arusu üşmeye
- 9- Dut sözümi karşı gel Iskender'e
Tâ ki yine milküni sana vire
- 10- Yok mı dırsin ben uş geldüm sana
İş kılam kim işiden kala tona
- 11- Sen dahi râm olmaz isen vardüm uş
Tâc u tahtını elünden aldum uş

Râvi aydur; kaçan ki Mihlâl Hindû Iskender Şâh nâmesinden kim bu haberi aldı, canuna korku düşdi. Cevâb Çihil-pâ-yı Irakî'ye böyle didi kim

-- Yâ peyk-i Iskender Şâh, yürü sen Şâh'a haber kıl ben dahi yarağ ile irdüm didi. Irakî'i has hilatledi, gönderdi. Kendüsi dahi yât u yarak kılub Irakî der-pâyınca gitdi.

Bu yana Irakî dahi Şâh'a haber kıldı kim uş Mihlâl Hindû geliyorır diyü ol gün gecdi. Yarındası Şâh'a haber irdi kim Mihlâl Hindû geldi diyü. Begler, melikler Mihlâl'e karşı geldiler. Mihlâl'i alub, Iskender Şâh divanına getürdiler. Mihlâl Hindû Iskender Şâh'un tahtı önünde yir öpüp, baş kodı. Şâh'a duâ kıldı. Andan Şâh buyurdı; Mihlâl'e yir gösterdiler, oturdı.

Buğur Iskender-i Zülkarneyn, Mihlâl Hindû'ya aydur;

-- Yâ Mihlâl, benüm Hind vilâyetine geldüğüm işidicek, niçün bana gelmedün? Mihlâl ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, vilâyetümün bir ucında bir acâib düşmen peydâ oldu kim anun teşvîşinden gâyet zahmetdeydüm didi. Şâh aydur;

-- Nice düşmendür kim andan havf-nâksın didi. Mihlâl Hindû aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, işbu vilâyetde bir ner ejderha vardur. Çerim anun heybetine duramadı, kaçdı.

Buğur ol kavme niçe kim didüm bu vilâyetün terkin urun, râzı olmazlar.

Bes buğur vardılar ol ejderhanun yolunda günde yidi sığır iledüb, korlar. Ejderha gelür ol yidi sığırları bir bir yir yine varur ininde yatur. Günde yidi sığır virmek ile ol ejderhadan halâs olduk didi.

Kaçan ki Şâh-ı Cihân ol ejderha haberin kim işitdi, buyurdı; yidi öküz getürdiler, boğazladılar, derilerin bütün bütün çıkardılar.

Dahi yine diriyi vazından dikdiler. Buğur Iskender Şâh ol öküz derilerin buyurdı; kibrit gühercileyle toldurdılar. Dahi iletdiler ol ejderha her gün gelüb, çıkduğı yirde kodırlar.

Bu taraftan Şâh dahi yidi, içdi, yatdı uyudı. Çünkü yarındası sabah oldu, ejderha uyandı, hız kıldı, ol bayağı yirine yürüdi kim gelüb öküzleri bula.

Yine bu taraftan dahi Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) saffu alaylar bağladı. Dahi tüş tüşün ejderha çıkacağı yire nazar idüb durdılar.

Bu yana değün dahi ejderha gıjgırı, ağusın saça yürüdi. Ol sığır derilerine geldi, irdi. Diriyi vazına komışlardı. Revân irdüğü dem urdı. Ol tolu derileri bir bir yutdı. Dahi yine dönüb kendü yatağına yatdı. Şâh dahi leşkere buyurdı; ol ejderha yatduğı yire yir yir yürüdiler. Ejderha dahi bir lahza kim yatdı. Ol kükürd ile güherc ile kurı öküz göni içinde ejderha hararetinden dutuşdı, yandı. Od hararetiyle ejderha

içi toldı. Amma çebeldugınca dahi biter oldu.

Bes ol ejderha kendüyi ol kadar yire urdı kim cân cehenneme ismarladı. Andan Şâh buyurdı; ol ejderhanun Şâh mühresin aldılar, Şâh'a geldiler. Mihlâl Hindû dahi Şâhı yidi gün, yidi gice konukladı. Sekizinci gün Iskender Şâh dahi yine milkin Mihlâl'e virdi. Kendüsi leşker ile gemilere binüb, biş gün biş gice gitdiler. Altıncı gün Cezîre-i Salâbet'e irdiler. Iskender Şâh'a ol cezire gâyet hoş geldi. Tiz buyurdı Cihil-pâ-yı Irakî'ye kim

-- Çık latif mekânı gör. Çıkalum birkaç gün ıyş idelüm didi.

Çihil-pâ dahi revân, Salâbet Ceziresi'ne çıkdı. Biraz yir gitdi. Bir hoş murg-zâre, çayır çemene yitdi. Gördi kim çemen üzere bir ak taş var. Ol ak taşdan bir latif çeşme revân olmuş, akar. Ol çeşmenün önünde bir dipsüz çâh var. Ol çeşme suyu ol çâhun dibine iner.

Çihil-pâ-yı Irakî, ol mekânı gâyet beğendi. Dönüb Iskender Şâh'a geldi, gördüğün haber virdi. Şâh dahi buyurdı. Vardılar ol câyegâhda haymeler çadırlar kurdılar.

Bes buğur Iskender-i Zülkarneyn; begler, melikler ile ol mekâna vardılar. Ol çeşmeyle çevre alub, kondılar. Ol çâhı dahi gördiler. Andan oturub ıyşa meşgûl oldılar.

Buğur Iskender Şâh nazar kıldı. Gördikim ol çeşmenün suyu ol ak taşdan çıkar dahi ol çâha iner. Bilinmez kim ol su kandan gelür ve ol çâh içine girüben nice olur? Ne ol çâh tolar ve ne çeşmenün suyu eksilür. Amma çeşmeden su çâha inerken çâh kenarına sudan katreler kim saçılır. Nireye dokınursa taş olur. Şöyle taş kim musaykal inine benzer ve bir hikmeti dahi bu kim gündüz saçılan ak taş olur ve gice saçılan kara taş olur.

- 1- Key acâib durur işbu kârgâh
Aç gözün bil nicedür ol bârigâh
- 2- Ger nazar ol bârigâha kılasın
Nice olur milk-i ilahî bilesin
- 3- Akl anı zik idicek hayrân olur
Fehm anun fikrinde ser-gerdân olur
- 4- Kimse anun ilmüne irmiş degül
Kimse anun vasfın virmiş degül

Râvi kavlince İskender-i Zülkarneyn, (A.S.) ol çeşmeyle çâhı kim gördi gâyet acebledi. Andan İskender Şah, Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, bu çeşmeyle bu çâh ne acâib nesnedür? Bu neye işaretdür? İlmünüz irdüğince beyân kılun, didi.

Bes buğur Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Alem, Hak Teâla'nun sunına benzer. Bu çeşme suyu cism ü cânleyn erdi. Üzülmez akar. Dünyaya gelür ve cümle tahir olan varlık ve ol çâh, çâh-ı âdemdür kim bu cism ü cân ana girür. Ne tolar ve ne tolacağı bellüdür.

Nitekim bu çeşme suyu bu çâha iner, belürmez diyüb, didi kim

- 1- Nice su girdiyse buna tolmadı
Tolacağı dahi mümkün olmadı
- 2- Bu kuyu tolmadı çün tolmayıser
Ol su eksük olmadı olmayıser

Ve bir dahi işareti

-- Yâ Şâh-ı Cihân, oldur kim bu su bu çâha inerken sıçrar, çâh kenarında taş olur. Gündüzün sıçrayan kim ak taş olur. Gündüz ilme işaretdür. Yani âlim kişün amelî gündüz sıçrayan su gibidür kim ak taş olur. Ak nesne yani sevaba benzer ve gice sıçrayan su kim kara taş olur, cehle benzer. Cehil giceye nisbetdür. Kara taş yani günaha benzer kim câhil kişün fi'li günah olur, kara taşleyn diyüb, didi kim

- 1- İlm gündüz gibi rûşendür yakın
Cehil karanu gicedürür hemin
- 2- Ağ olur âlimler itdüğü amel
Câhil itdüğü kara taşdur dağal
- 3- Alimün işi hemişe olur sevâb
Câhilün işi hata min külli bâb
- 4- Alim ol kim ilm ile ider amel
Olmaya mi'yar nakdunda da'el

5- Ya Sikender key işaretdür bular
Şol kişilere kim anun akli var

Hekim kavlince Iskender-i Zülkarneyn, çünki Restetâlis'-den bu rûmûz ilmin kim işitdi, âferin itdi. Ol gice ol çeşme üzerinde yidi, içdi; yatdı, uyudı. Çün yarındası ale's-sabah oldı, Iskender Şâh buyurdı; ol deryâ-yı ahterân gibi leşker at arkasına bindiler. Yürüdiler kim Cezire-i Salâbet'i şikâr ideler. Gördiler kim acâib, garâib ne var?

Râvi aydur; Iskender Şâh şikâr kılurken bir dereye irdi. Gördiler kim bir acâib dere kim göz dibine güç irer. Amma çevresinde ne su, ne ot, ne ağaç var. Şöyle od düşmiş gibi kararayanmış. Cehennem deresine benzer.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn ol dereyi göricek, Hindû'ya aydur;

-- Bu ne deredür kim şöyle karara yanmış didi. Behmen Hekim aydur;

-- Yâ Iskender-i Zaman, bu dere kim görürsüz, bu elmas ma'denidür kim cümle cevheriler la'l, yâkut, zümürüd murvâriyi bu elmas ile deleler didi. Çünki Iskender-i Zülkarneyn elmas heberin işitdi; ol dereden elmas almağa heves itdi. Aydur;

-- Yâ Behmen, bu dereden ki elmas alurlar, nice alurlar? didi. Behmen Hekim aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu derenün içi tolu yılandur. Şöyle kim ejderhalar bundan geçemez. Ol yılanların zehri her neye kim irerse mumleyin eridür. Veli elmasa ne od, ne zehir kâr kılur. Kurşundan gayrı nesne anı yunmaz didi.

Andan Iskender-i Şâh buyurdı; sayyâdlar dâm ile bin tuşhacil kuşu dutdılar. Andan ol kuşları üç gün ac kodılar. Dördüncü gün Şâh buyurdı; bigin dahi getürdiler. Şâh bir yüce yirde durdı ve dahi buyurdı kim bir koyun dahi boğazladılar dahi yüzdiler. Ol kuşlara karşı bütün bütün va kimin dahi pâreleyüb, ol etleri elmas ma'deni olduğu dere içine atdılar. Dere hod tolu elmas idi. Ol yaş etlere elmasdan bî-kıyas yapışdı. Andan ol ac kuşları salıvirdiler. Ol etler ardınca ol dereye uça indiler. Her ukab bir koyunu ve pâre etleri revan kabdılar, elmas ile götürüb ol dereden çıkdılar. Her biri birer yire kondılar. Eti yimege meşgûl oldılar.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn (A.S) has kullarına buyurdu. Vardılar ol kuşları ürkütdiler. Ol etleriyle bile çıkan elmasları dirdiler. Iskender Şâh'a getürdiler, Andan Iskender Şâh buyurdu. Yine güc kılub gitdiler. Yine gemilere girüb demür olub, yilken açub revâne oldılar. Üç gün gitdiler dördüncü gün bir cezireye yitdiler. Şâh reislere ol cezirenün adın sordı. Reislere ayıtdılar;

-- İy Şâh, bu cezireye Müstedir dirler, didiler. Andan Şâh buyurdu yine buyurdu; leşker gemilenden çıkıldılar. Süvar olub, Şâh ile Cezîre-i Müstedir'e yürüdiler kim şikâr kıllar, giderken bir fersah yirden bir kasır göründi. Şâh ile leşker ol kasra geldiler. Yakın iricek, leşker kasrı çevre aldılar. Ol kasrun gün toğusına karşı bir kapısı vardı durdılar. Dahi ol kasrun kapusın teferrüc kıldılar.

- 1- Gördiler kim bir acâib kasru dâr
Dürlü dürlü mermeri şöyle ki var
- 2- Yılduziyle kullesi hem-râz idi
nice tağalar taş ile dem sâz idi
- 3- Şekli gökler şekli gibi müstedir
Levni yılduz levni gibi müstenir
- 4- Kasır yapulalı olmuş çok zaman
Taşı billur ile pûşide ayan
- 5- Şâh kıldı kasır içinde key aceb
Bes Hekim Behmen'i kıldı taleb

Andan Behmen Hekim Şâh katına geldi. Şâh ayıtdı;

-- Yâ Behmen Hekim, bu kasır ne kasırdur? Bunun içinde ne vardur ve bunu kankı pâdişâh yapmışdur bilür misin? didi. Andan Behmen Hekim ayıtdı;

-- Yâ Iskender Şâh, kimse bunagiremez diyüb, didi kim

- 1- Kimse bu kasrun içine giremez
Kimse bunun sırrına hiç iremez
- 2- Hem bilinmez idüben kimse kıyâs
ins ü cinden buna kim urdı esâs
- 3- Kasır bunda kasrı yapan kandedür
Kasrun issı gitdi kasır bundadır

Behmen Hekim ayıtdı;

-- Yâ İskender-i Zamân, bunca zamandır kim bu kasır bundadır. Hiç kimse bunun içine giremez. Heman bunu gören şöyle görüpdür didi.

Andan İskender-i Zülkarneyn at sürüb, kasrun kapusına geldi. Bir has kulunu aydur;

-- Atundan in, yürü bu kasrun içine gir. Gör ne vardır? didi.

Bes buğur ol kul atından inüb, ol kasrun kapusından bakdı. Bakduğı dem şöyle yügürü ol kasrun içine gitdi. Söyle kim seher yili gibi Şâh bir zaman durdı. Kul gelüb cevap getürmedi. Şâh bir kulin dahi gönderdi. Ol dahi kasır kapusına gelecek, yügürü içerü gitdi. Bir zaman ol dahi eğlendi. Şâh bir kulin dahi hemçünan yügürü girüb çıkmadı.

Bes buğur Şâh kakıdı. Kasd kıldı kim kendü vara, gire. Restetâlis komadı. Aydur;

-- Yâ İskender-i Zaman, bu kasır dekin kasır degıldür. Bunun içinde belâ-büd bir nesne vardır. .... anı görelüm ki nedür? didi. Andan bir kişinün biline bir kemend bağladılar. Kemendi yidi kişi dutdılar dahi ol kişiyi kasır kapusından içerü koyuvirdiler. Ol dahi yügürü içerü gitdi. Biraz gidicek, ol yidi kişi anı kemend ile girü taşra çıkardılar, revan, Şâha getürdiler.

Andan Şâh kişiye aydur;

-- Yâ şahs, ne gördün kapudan ki gördüğün dem içerü yügürdün didi.

Bes buğur ol şahs ayıtdı;

-- Yâ İskender Şâh, evvelki kapudan içerü bakdım gördüm bu kasrun içi boş. Bir kadem ki ilerü basdum, kasrın ortasında bir taş gördüm direk gibi dikilmiş durur. Amma ol taş âyineleyin şu'le virür.

-- Yâ Şâh-ı Cihân, ikinci kademm ki yürüdüm ol âyineleyin taş beni kendüye çekdi. Söyle kim keklü keksüz beni yügürtti. Ol taşa yakın varıcak, gördüm ki ol taşun dört yanında tolu âdem kemükleri dökülmüş bî-kıyas yatur. Ol dem içinde anı gördüm beni ardundan şöyle çekdiler kim gitdüğüm gibi gi-

rü döndüm. Kasır kapusından beni taşra gördüm didi. Şâh'a du-
â kıldı.

Andan Iskender Şâh aydur;

-- Yâ şahs, ol senden öndin giren şahsları hiç gördün mi?
didi. Andan ol şahs ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, ol şahsları gördüm. Ol âyineleyin taşa
yapışmışlar. Söyle bî-cân durur didi.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn, vezirlerine aydur;

-- İy vezirlerim, bu ne hikmetdür ki ol taş bu üç şah-
sı kendüye cezb itdi, iletdi didi. Andan Restetâlis Vezir a-
yıtdı;

-- Yâ Iskender-i Devrân, ol taş kim bu kasrun arkasında
ki dikmişlerdür, ol âdem oğlunun mıknatısıdır. Kaçan ki
mukâbelesine âdem gelür. Ol taş âdemi kendüye cezb ider.
Söyle kim demür çeker mıknatıs gibi. Andan Şâh aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, bes ol şahslarun halî n'olıser? di-
di. Restetâlis aydur;

-- İy Şâh-ı Cihan, ol üç şahslar ol dem taşa yapışdığı sa-
at can ısmarladılar. Etları çürür. Eyâm ile üstühan olur, ka-
lur. Nitekim taşun çevresi üstühan ile toludur. Ancalar gel-
mişler bu taşı bu kasrı görmek istemişler. Mıknatıs kendüye
cezb idüb, helâk itmişdür. Uş kemükleri nişândur didi. Dahi
hâmuş oldu. Andan Iskender Şâh aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, bu vasf kılduğın âdem mıknatısından
almağa çâre var mıdur? Restetâlis aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, Câmesb Hekim kitabında tarihte şöyle
gördüm ki Keymurad Şâh zamanında eyyâm ile Keymurad kasra
gelmiş, bu, âdem celb iden mıknatıstan kasd itmiş kim ala.
Çâre bulınamış. Bî-kıyas leşker kırılmış,

-- Yâ Şâh-ı Cihân, mıknatısı insan alunmadığına sebep bu-
dur kim mıknatıs tokuz dürlü cevherdür. Her biri bir mahlû-
katın mıknatısıdır. Bu tokuz mıknatısın sekizin almağa çâre
vardur. Amma âdem mıknatısın almağa çâre yokdur. Zira kim ol
sekiz mıknatısı alan insandur. İnsan mıknatısın kim alsun.
Bir mıknatıs kim âdem ala. Adem anı nice alsun? diyüb, Restetâlis Vezir hâmuş oldu.

- 1- İşbu sözi Şâha iderken beyân
Şâh katında Restetâlis ol zaman
- 2- Kasırdan bir kavüm çıkdı bî-hisâb
Tenlerü insan ü başları kilâb
- 3- Dişleri hacer-sıfat burra-ı tiz
Kaldılar Şâh leşkeriyle key sitiz
- 4- İki leşker itdiler çok ceng ü kin
Söyle kim kan mevc ile toldı zemin
- 5- Tir ü bârân idüben Şâh leşkeri
Oka dikdiler ser-a-ser etleri
- 6- Akibet gün Şâhı gâlib gördiler
Yine kaçub kasr içine girdiler

Râvi kavlince Şâh Zülkarneyn, gördi kim bu kasrun içinden bu kavüm çıkdı. İt başlular leşker ile cenk itdiler. Sinub yine kasra girdiler. Anları Restetâlis Vezir'e sordı. Aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, bu it başlular kim leşker ile kasırdan çıkdılar. Cenk idiler. Bunlar ne taifedür? didi. Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ İskender-i Devrân, bu it başluları kim gördün cin-nîlerün sek-serleridür. Bu kasrı bunlar makam idinmişlerdür didi.

Şâh aydur; gice bund a ârâm idelüm. Yarın bu kasrı alub, kavmin kiralum did. Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ Şâh Zülkarneyn, bu kasrun tilsımı vardır. Bünyâdından kaçan kim gice ola bu kasra yakın her kim yatarsa bî-hûd olur. Söyle kim hiç deprenmege çâresi olmaz. Ölüleyin yatur. Böyle olıcak, bu kasırdan bu it başlular çıkarlar. Ol bî-hûd olanları kırarlar.

Keymurad bir gice bilmedin bunda leşker ile yatmış. Yitmiş bin kişi kırmışlar leşkerinden sabaha değin. Eger siz da hi bunda bu gice yatarsanız, söyle bilün kim leşkerünüzi kır durursuz didi.

Andan Iskender-i Zülkarneyn, (A.S.) bu haberi kim işitdi, revân leşkeriyle kodılar gitdiler. Anca kim kasır görünmez oldu.

Bes buğur Şâh buyurdi, bir çayır çemen üzere kondılar. İşa meşgûl oldılar. Andan Iskender Şâh, Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir-i Has, bu tokuz dürlü mıknatıs kim didün, iş-biri âdem cezb ider. Kalanı dahi ne cezb ider? Di! işidelüm, didi.

Buğur Vezir aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, ol tokuz mıknatıs kim didüm; evvel uş âdem mıknatısıdur kim gördünüz. İkinci hayvan canavarlar mık-natısıdur kim at, deve, fil, gergedan, bebür peleng, kaplan, aslan. Ne kadar kim sahrâ, kûh, mişe canavarları var ise cüm-lesini kendüye cezb ider.

Üçüncü tuyûrundur kim hevada uçub geçen kuşu andırur, ü-zerine uğrayıcak.

Dördüncü mıknatıs yir altında hâkî canavarlarıdur. Yı-lan, çıyan, akreb, dahi bunların gibi canavar kim var ise ka-ğan kim delüği kapusına dutsan ol mıknatıs anı cezb çıkarur. Yirün ka'rındaysa dahi.

Beşinci mıknatıs demüründür. Heman mukâbelesine gelicek, kendüye cezb ider.

Altıncı mıknatıs bakırındur. Yidinci mıknatıs bakırın-dur. Sekizinci mıknatıs altunundur. Tokuzuncü mıknatıs deniz canavarlarıdır. Bazıları aydur. Mıknatıs on dürlüdür dir-ler. Ağac mıknatısı oldur kim denizde gemiyi girdâba düşürür. Ab mıknatısıdur kim deniz içinde gemi yakın gelicek, çeker. Gemi ağacdur. Üzerine getürür, çevrinürdurur, mıknatıs gemiyi komaz gitmeğe dahi. Anda helâk olur gider didi.

Râvî aydur; çün kim o gece geçdi, yarındası sabah oldı; Iskender Şâh buyurdi. Leşker at arkasına bindiler. Şâh ile yürüdiler. Yine Müstedîr Ceziresi'n kim şikâr itdiler. Bir fersah yir kim gitdiler, bir ulu sahrâya yitdiler. Gördiler kim ol sahrânun arkasında bir nesne berk urur.

Şâh ile vezirler sürdiler tâ kim ana yakınrak iricek, durdılar. Iskender-i Zülkarneyn, Sühey1-i Sarhî'yi karındaşı

Zamiri gönderdi. Aydur;

-- İy serverler, varun ol berkıyen nedür? Haber getürün didi. Süheyl karındaşı Zamir dahi sürdi gelür veli ne kılır?

Râvi aydur; kaçan ki Zamir, ol berkıyen nesneye yakın ıricek, at altından çıkdı. Ol berkıyen nesneye yüz dutdı. Şöyle gitdi kim seher yili gibi kendü piyade kaldı. Dönüb Şâh'a gelmeğe ihtiyât kuşağın kuşandı. Ceħd eteğin biline sokdu. Dahi atınun ardınca sürdi. Anca kim ol berkıyene irdi. Gördi kim bir yeşil taş direk gibi dikilmiş durur. Amma şöyle sâfîdür kim ol taş âyineleyin berkır. Zamir gördi kim atı ol taşa yapuşmuş durur. Veli ölmüş. Zamir anı göricek, hayrân kaldı. Andan ol taşun çevre yanına nazar kıldı. Gördi kim bî-kıyâs bebür peleng, fil, gergedân kemükleri dökülmüş yatur. Zamir dahi bir gergedân boynuzın eline alub, dönüb yine İskender Şâh katına geldi. Şâh ayıtdı;

-- Yâ Zamir, kanı atun?. Zamir aydur:

-- İy Şâh-ı Alem, bundan giderken ol berkıyen taşa bir mil kadarı yakın varıcak, atum ansuzda altumdan çıkdı. Şöyle gitdi kim bir seher yili gibi ben dahi piyâde ardın sürdüm. Ol berkıyene irdüm. Gördüm bir yeşil taş âyineleyin dikilmiş durur. Atum gelmiş, ol taşa yapuşmuş durur. Amma ölmüş ve dahi ol taşun çevresi ol kadar babur, peleng, fil, gergedan kemükleri vardur kim bî-kıyâs didi. Dahi Zamir hâmûş oldu.

İskender Şâh, Zamir'den bu haberi işidicek, Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, bu ne acâib haldür Zamir didüğü ? didi. Vezir aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, ol on mıknatısun biri dahi bu taşdur. Hayvan cezb ider. Uş Zamir'ün dahi atın görünce cezb kıldı. Altından aldı. Ol kemükler dahi kim yatur, mukabelesine gelecek, cezb itdüğü hayvan kemükleridür kim çeküb, getürüb helâk itmişdür didi.

Kaçan ki İskender Şâh, vezirden bunu işidicek fil-hâl atından indi. Piyâde oldu. Begler, melikler, vezirlerle ol yeşil mıknatısa geldiler, gördiler kim dökülmüş durur. Şâh buyurdu, ol taşdan bir âdem başınca elmas ile sıldılar. Dahi aldılar. Piyâde atlarına geldiler. Leşkeriyle cem' olub, konıldılar.

Râvi kavlince kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn, ol mık-natıs kim eline girdi. Kaçan ki hayvan avına şikâra binse ol hayvan mıknatısın bir sünü ucına bağlayub götürürlerdi. Dahı Şâh yanınca götürüb, yürürlerdi.

Kaçan ki bir hayvan şikârda çıkub gözüke ol canavarı vurmazlardı. Şâhdın yana ürküdürlerdi.

Kaçan ki Şâh'a yakın gelse ol taşı ana mukabil kılurlardı. Ol taş anı cezb idüb, keklü keksüz kendüye getirüb durgururdu. Şöyle kim gâyet süst olurdu. Görürlerdi. Semizse boğazlardı. Arug ise taşı gizlerlerdi. Anı koyuvirürlerdi, kaçar giderdi. Iskender Şâh, avı şikârı bir zaman ol taş ile kıldı.

Kıssa diraz kılmayalum. Iskender-i Zülkarneyn ol gece dahı Cezire-i Müstedir'de yatdı. Sabah leşkeriyle süvar oldu. Öğle zevaline değin ol cezireyi sayd itdiler. Çok canavarlar kayd itdiler.

Andan Şâh ile serverler bir latîf çayır çemene yitdiler. Nazar kıldılar. Gördiler kim bu çayır çemen ortasında bir latif su şöyle müdevver idi. Ol gölün kim perkâr ile çevrülmişe benzerdi ve dahı ol sunun ötesinde bir kızıl taş dikili durur. Amma şöyle sâfî kim ol suyu safâsıyla musaffâ kılmış. Şâh ile vezirler ol su üzerindeki taşı teferrüc kılurken hava yüzünden bir kuş geçerken, bir kez ötdi dahı ol su içindeki taşun üzerine düşdi. Taşa yapuşdı. Biraz durub yine suya düşdi. Düşdüğü dem sudan bir balık çıkdı. Ol kuşu aldı yine suya batdı.

Şâh anı görüb, acebledi. Bir kuş dahı havadan ol su üzerinden geçerken yine revân, ol kızıl taşun üzerine düşdi. Yine ol taşa yapışub yine suya düşdi. Yine bir balık sudan çıkub, ol kuşu dahı kabdı yine suya batdı. Şâh Zülkarneyn bu hâli tekrar göricek Restetâlis Vezir'e ayıtdı;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, bu ne aceb taşdur kim havada uçan kuş geçerken, bunun üstüne düşer? didi. Andan Vezir aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, bu sunun içindeki kızıl taş kim görürsiz, ol on mıknatısların birisi dahı budur kim havadan kuş indürür. Buna mıknatıs-ı etyâr dirler didi.

Bes Iskender Şâh, Restetâlis'den bu haberi işidicek, buyurdu, mehendisler suya gürüb ol kuşlar mıknatısından bir âdem başı denlü sıldılar dahı Şâha getürdiler. Şâh, ol taşı da-

hi bir sancak başına urunturdu. Her kaçan ki Şâh sūvâr olub, yürürse ol sancakı Şâh kafasında götürürlerdi. Ne kadar kuş kim hava yüzinden geçerken;

Iskender Şâh üzerine uğrayu geçse ol kuşlar mîknatısı havadan çekerdi, indürürdi ve ger divan kurub oturmuş olsa sancağın divan ortasında dikerlerdi. Ol taş hikâyetin bilmeyenler söylerlerdi kim Iskender-i Zülkarneyn'ün divanı havlısından kuşlar havadan yire dökülürler dilerdi. İklim-be-iklim çâvi giderdi. Dahî ol iklime varmadın ol iklim şâhun ken-düye musahhar iderdi.

- 1- Pâdişahlar dilemezdi Iskender'i
Zira kim oldıydı âlem serveri
- 2- Ser-firâz olanları şöyle ki var
Sevmez olur şart ile her şehriyâr
- 3- Anun için kim elinden milkini
Server olan alur olur elkinî
- 4- Lik Zülkarneyn Şâh'ı iy gözin
İster idi cân ile halku'z-zemin
- 5- Yâdına dirler idi medh ü senâ
Kim Sikender görmesün derd ü 'anâ
- 6- Nukt ola ana raiyyet olavuz
Cân u gönülden itaat kılavuz
- 7- Zi-hidâyet âlem içre ol bana
Kim raiyyet adlini dâim ona
- 8- Ol raiyyet rahatı için müsteân
Rahmet ider ol şehâ hem bî-gümân
- 9- Rahmet istersen Hudâ'dan sen dahî
Adl işini koma elden iy âhi

Râvi aydur; kaçan ki Iskender Şâh ol kuşlar mîknatısından kim aldı dahî yarındası şikâra bindi. Cezire-i Müstedîr'de şikâr kılurken, göz irmez yirde bir şehir göründi. Burc u bâru içinde. Amma ol şehrün öninde, iki misl-i minâre gibi nesne görünür şöyle kim od yanar gibi.

Iskender-i Zülkarneyn, ol şehri irakdan kim gördi, buyurdu; mahfûz-ı Horasanî at-sürüb ol şehri görmeğe gitdi. Mah-

fûz-ı Horasanî kağan ki ol şehre bir mil kadarı yakın varıcak bakırdan Mahfûz-ı Horasanî'nün tabulbazı vardı. Mahfûz, ol şehre baka baka giderken tabulbazı ansuzın çatuldadı. Yakusı yarıldı, Bandları üzüldi. Tablubaz yirden yire düşdi: Yirden yine revân, yuvarlandı. Ol şehre togruldı, gitdi. Mahfûz-ı Horasanî dahi tablubazı ardın sürdi.

Ol iki mile irdi ki durub odleyin yanardı.

Andan Mahfûz mile yakın iricek, durdı. Nazar kıldı. gördi kim ol iki mil iki taşdur. Şöyle dikilmiş dururlar. Amma şöyle kim odleyin şu'le virür ve dahi ol millerün çevre yanında olbkadar bakır..... dökülmüş yatur kim bî-kıyas taş çanak, sini depsi tablubaz bî ad ve kendü tablubazı dahi ol iki taşun birine yapışmışdurur.

Andan Mahfûz-ı Horasanî kendü tablubazın aldı. Kasd kıldı kim gide alub gidemedi. Tablubazı yine vardı ol taşa yapışdı kaldı.

Bes bugur Mahfûz tablubazı anda kodı. Sürüb şehre geldi: Gördi kim bir muteber şehir. Ak mermerden burc u bâru yapmışlar. İçine girdi gördi kim deyyâr yok ama evler saraylar çok şöyle bütün bütün dururlar.

Andan Mahfûz-ı Horasanî, ol şehirden yine döndi. Şâh'a geldi. Gördiğin haber virdi. Şâh dahi begler vü vezirleriyle vardılar. Ol iki mili gördiler kim odleyin yanar. Amma çevresinde bî-kıyas bakır evedanlıkları, yatur kimi çürümiş, kimi şöyle bütün.

Andan Şâh Zülkarneyn, Restetâlis'e aeydur;

-- Yâ Vezir-i müşkil- küşây, bu ne acaib taşlardur kim çevresinde bakır evedanlıkları yatür didi. Andan Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Zülkarneyn, bu taşlar kim görürsüz ol on mık-natıslarun biri dahi budur kim buna mık-natıs-ı mis dirler. Bir mil denlü yirden bakırı kendüye cezbider didi.

Bes bugur Şâh Zülkarneyn, buyurdı; Ol mık-natıs-ı misden bir adem başınca aldılar. Hazineside kodılar. Andan Iskender Şâh serverleriyle ol şehrün kapusına geldiler. Gördiler kim bir hoş mu'teber kemer yapmışlar. Mülevvin mermerden iki kanat uruntmışlar puladdan. Şöyle açık durur. Şâh serverleriyle şehre girdiler. Gördiler kim şehrün cemi' evleri bütün durur.

Amma kavmi yok.

Râvi aydur; ol şehrün kavmi şöyle ölüydi kim Iskender Şâh kavmi atlarıyla tonlarıyla evlerine girürler teferrüclenürler yine çıkarlardı. Andan Iskender-i Zülkarneyn teferrüclenürken bir ulu saraya geldi. Kapusunda atından indi. Serverleriyle sürdi, ol evün içine girdi. Gördi kim kırk dört ayak bir nerduban bünyâd itmişler, bir yüce saraya dahi. Amma ol nerdubanun her bir ayacı dürlü cevherden nite kimi sîm kimi ser, kimi zeberced, kimi yâkut, kimi zümürüd, kimi la'l-i bedahşanî. Bu resme nerdubân düzmişler. Veli ol nerdubânun her pâyesi biri birinden şöyle yüksek idi kim Iskender Şâh serverleriyle el uzadışub, dutuşub segrimeyince çıkmazlardı. Zira kim anı düzen kavüm gâyet bülend idi. Andan Iskender Şâh serverleriyle ol kırk dört ayak nerdubâna kim çıktılar, bir kapuya geldiler kim hiç diller vasf ile beyan kılmaz. Evvel bir kemer bağlamışlar.

Her taşı bir cevherden iki kanat kapısı var altundan mih u mısma yirine la'li yâkut uruntmışlar. Biraz ol kapuyı teferrüc kıldılar. Andan saray içine girdiler. Gördiler kim bir müzeyyen saray, dört soffa biri birine karşı, şeddâdî. Ortasında bir Taht-ı Süleymâni kurulmuş durur. Taht ü zerre ak incüden bir sandali komışlar. Üzerinde murassa levüh durur amma gâyet ulu. Andan Iskender-i Zülkarneyn buyurdu; Cihil-Pâ-yı Irakî ol taht üzere çıkub ol levhî alub, Eflâtun Hekim eline sundı. Eflâtun dahi mütalaa idüb ne dilce idügin aydur. Ne dir?

- 1- Böyle yazmış levh içinde ol zamân
Ki iy cihan benüm diyen Şâhib-Kırân
- 2- Ne acâib devr ider bu çarhı gör
Hiç karar itmez nedendür ana sor
- 3- Kim bu halkı döndüğince döndürür
Bir nefes durmaz geleni gönderür
- 4- Kendüden midür bunun devri iy cân
Kim bu resme devr ider bu âsumân
- 5- Durmadın dinlenmedin gelür gider
Gitdiğünce ömür bünyâdın keder
- 6- Bes ki Pişeng Şâh idüm iy şehriyâr
Yidi yüz yitmiş yaşadum âşîkâr

- 7- Hüküm kıldum Hind u Sind'e ben dahi
Altı yüz toksan yidi yıl iy âhi
- 8- Akîbet irdi ecel bana ansuzın
Tâc u tahtumdan irdi geysûzin
- 9- Bunca leşker ana karşı durmadı
Binüm çün biri kılıc urmadı
- 10- Bu ecel beber ile ceng idemedüm
Kurtuluban bir yana gidemedüm
- 11- Bir dutuşda eyledi beni esir
Ara yirde olmadın hiç dâr u gîr
- 12- Mal u gencüm assı itmedi bana
Gerçi tekye kılmış idüm ben ana
- 13- Renc ile itdigüm mal ile genc
Uşda şimdi bana oldı mar u renc
- 14- Ger var ise sende iy server bilü
Renc çekme gene için sen iy delü
- 15- Rencine değmez cihânun genci bil
Genci renc idenleri yigrenci bil
- 16- Çün kişi genci alub gitmez imiş
Cem' idene hayır hiç itmez imiş
- 17- Mansıb ile gerçi genci dirler
Hayırı oldur dileyene vireler
- 18- Virmeyince sen anı alma ala
Yohsa çekersin gazab ile bela

Râvi aydur; Çünki Eflâtun Hekim Pişeng Şâh tarihin kim okudı; Iskender-i Zülkarneyn işidicek, rikkat idüb, ağladı. Bir zaman durub fikre vardı. Andan yine güle güle vezirleri-ne;

-- Yâ Vezirler, gördünüz mi kim cihâna kimler gelmiş gitmiş didi. Andan Iskender Şâh, Pişeng Şâh Sarayından çıkub leşkere geldi. Çün ol gün ol gice geçdi. Yarındası Şâh buyurdu; leşker at arkasına süvar olub, şikâre yürüdiler. Kısa dîraz kılmayalum. On yidi gün Müstedir Ceziresin şikâr kıldılar. Ol on mîknatısı kim beyân kıldum. Tokuzın ol cezirede

buldılar. Birisi hod ağac mıknatısı idi kim girdâbdadur. Fil cümle ol bulunan tokuz mıknatısdan elmas ile aldılar. Hazine-
de kodılar. On sekizinci gün yine Şâh ile leşker ol dört bin
dört yüz kırk dört pâre gemilere geldiler. Yine leşker gemi-
le geldilere binüb azm-i rah kılub gitdiler.

Ahbâr içinde şöyledür kim Iskender-i Zülkarneyn bir yıl
tokuz ay Hind Deryası'nda sefer kıldı. Bin üç yüz yitmiş ce-
cire gördi. Kimisi ma'mur, kimisi virân amma bu cezirelerde
çok dürlü acâib ve garâib nesnelere gördi. Kimini sayd kıldı-
lar. Kiminün sūreti nakşın aldılar.

Bes buğur Iskender Şâh buyurdı; gemileri sâhile sürüb,
kenara irdiler. Bir hoş şehrün limanına girdiler. Ehl-i tarih
ol şehrün adına Sehr-i Çeplân dirler. Andan Iskender Şâh bu-
yurdu; cümle leşker çıkdılar. Sehr-i Çeplân önünde bâr u bun-
gâh kurdılar. Hayme vü hargâhlar urdılar. Yimege içmege meş-
gûl oldılar. Şehir halkıyla virdiler aldılar. Ol şehrün ulu-
ları dahi enva' belekler alub Iskender Şâh'a arz idüb istik-
bâl kıldılar. İzzet buldılar.

Bugur Şâh işaret Irakî'ye ki sor, bu kavme ki Sâhları
niçün gelüb istikbâl kılmadı? diyü. Bugur Irakî;

-- Yâ kavüm, şâhımız heft kişver pâdişâhı Iskender Şâh'a
niçün gelüb, istikbâl kılmadı? Şâh'dan enâm ihsân olmadı? di-
di. Ol kavüm ayıtdılar kim;

-- İy server, şâhımız Iskender Şâh korkısından kaçdı. Uş
yakın yırde bir sa'b kal'a vardur. Kal'a-i Çiçur dirler, var-
dı, ana girdi didiler. Yine Irakî aydur;

-- İy kavüm, begünüze kim dirler? Adı nedür? Aytdılar;

-- Huşeng Şâh neslindendür. Adına Mehrûz dirler. Hem Be-
râ-yı Adem'ün güveygüsidür. Şecaatde gâyet dilâver kişidür.
Söyle kim anun korkusından bu diyâre düşman hücum itmez didi.
Bugur Şâh Sehr-i Çeplân kavminden bu haberi işidicek, buyur-
dı; leşker Kal'a-i Çiçur'dan yana güç itdi gemiler katına yüz
bin er ile. Minâl-i Rûmî, Santmur-ı Asfarî'yi kodı. Dahi yü-
rüdi. Kal'a yakın idi. Ahşama karşı geldiler irdiler. Şâh i-
le serverler kal'anun sarplığın göricek, acebleştiler. Andan
Şâh buyurdu; sekiz kez yüz bin er kal'aya karşı saf u alay-
lar düzdiler. Altun başlu ejderha peyker alemleri dikdiler.
Surna vü nefirleri urdılar kal'a üstine yürüyüş kıldılar.
Kal'a üzerinden dahi Mehrûz ol heybetlü ciyşi girânı göricek,
şöyle korkdı kim oturduğı yırde kalid oldı. Andan Kal'-i Çi-

çür'ı ciyş-i İskender kirdepiç alub, kondılar. Andan Şâh-ı Cihân Cihil-pâ-yı Irakî'yi gönderdi kalai Mehrûz'dan dile di-yü. Geldi, diledi. Virmedi. Cihil-pâ dahi gelüb Şâha ilam kıl-dı. Şâh dahi kakıdı. Kal'aya cenk buyurdı. Bunlar bunda. Kıs-samuz kande?

Râvi aydur; kağan ki Şâh Heftümin Şehri'nde nasır u men-sur olub, ol şehri muazzamı feth idicek ki Râ-yı Adem'i ber-dâr kılub helâk idicek. Berâ-yı Adem ammuları tujmâr Heftümi-n'i kim. Kaçdılar dip Hindüstan'a gitdiler idi. Cân korkusın-dan ol zaman dip Hindüstan'da bir şâh vardı. Tamhurat aslın-dan. Adına Şetlâl Şâh dirlerdi. Tuşmâr ile Heftümin katına vardılar. İskender Hind milkine girüb, nidüb, n'eyledügin ha-ber virdiler. Ahırında bunu didiler kim

-- İy Şetlâl Şâh, İskender Hind ü Sind'ün malını gencini aldı. Uş gider. Sencileyin Şâh'a âr degül mi? Anun gibi kişi Hindüstan malını Rûm'a ilede didiler. Şetlâl Şâh ol sözi işi-dicek, kendüye âr geldi. Tiz buyurdı, leşker cem' oldı. Yüz yigirmi bin fil süvar, yitmiş kez yüz bin piyâde er cümle-si Şetlâl Şâh katına cem' oldılar. Andan İskender kande ol-duğın sordılar. Kasd kılub, toğrı üzerine yürüdiler. Tujmar ile Heftümin'i klaguz idüb, dün ü gün durmayub gitdiler. Tâ kim İskender'i gâfil basadüşeler..

Bu taraftan İskender Şâh dahi Kal'a-i Çiçur üzerinde e-girdüb yaturken bir gice düş gördi. Belikleyü durdı, geldi. Yine uyandı gördi kim çin-i sefer olmuş. Andan Şâh-ı Cihân yirinden durub, âbdest alub, halkına ibâdet kılub oturdu veli gördi ki seyrün melâli için taşın dutdı. Ol melâl ile halvetinden çıkmadı. Vezirler Şâh çıkmadüğün göricek, dört mukar-reb vezirler durub İskender Şâh halvetine girdiler. Şâhı peri-şân hatır görüben sorub didiler kim

-- İy Şâh-ı Alem, mübârek hatırınuz neden perişândur? Şâh ayıtdı;

-- İy hekimler, seyir gördüm. Hatıruma hoş gelmedi. Ol sebebden gönlüme melâlet gubârı kondı didi. Andan Eflâtun He-kim ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, seyrünüzi söylen görelüm didi. Andan Şâh aydur;

-- İy Hekim, seyrümde görürem ki bir deniz taşar gelür. Leşkerümü basar. Ben beğlerüm ile öninden ayrılub, bir tağa çıkaram. Andan ol tag üzerinden dem urıram. Ol deryâ gelür

benüm ağızımdan içerü girer. Ol heybetden uyandım. Yine yatdım ol seyrî tekrar gördüm. Yine uyandım. Gördüm sabah olmuş dîdi.

Bugur Eflâtun Hekim ta'bir kitabın ele alub İskender Şâh'un seyrin beyân ider. Ne dir?

- 1- Didi Eflâtun Şâh'a iy şehriyâr
Yaricün olsun hemîşe girdikâr
- 2- Ol deniz kim seyr içinde gördünüz
Taşdı diyüben haber virdünüz
- 3- Tâbir içre her deniz şöyle ki var
Üç nesneye işaretdür iy yâr
- 4- Biri ciyşe biri mala iy güzün
Biri dahi ilme işaretdür hemin
- 5- Gördüğün deryâ taşuban irdüğü
Leşkerünü cümle garka virdüğü
- 6- Bir budur ki bir çeri ire iy cân
Leşkerünü basa ansuzda ayân
- 7- Siz kaçub beğler ile şöyle ki var
Tağa çgkduk didinüz iy şehriyâr
- 8- Basılacak leşkerünüz kaçasız
Bâr u bungâhı yirinde saçasız
- 9- Sonra dem urub denizi dahi hem
Ağızuma aldım didinüz o dem
- 10- Budurur kim sonra ol çok leşkeri
Bir dem içre sıyasız iy yol eri
- 11- Bes ikincisi işaret budurur
Ki ol deniz gibi etine mal girür
- 12- Gark idesin leşkeri ol mala sen
Olasın sen devlet ile sağ esen
- 13- Düşünüz ta' biri budur şehriyâr
Bâkisini bilmez ille girdikâr

Râvî kavline Şâh Eflâtun Hekim den düşî tabirin bu vech

ile bilicek, melâleti biraz def'oldı. Andan halvetinden çıkub bârigâhına gelüb, sofra-şiken yiyüb, halıkına şükrin diyüb suvâr olub kal'aya biraz savaşı yürütdi. Bunlar bunda cenk kılur.

Ol taraftan dahi Şetlâl Şâh yüz yigirmi bin fil suvar ile yitmiş kez yüz bin piyâde er ile geldiler. Kal'a-i Çiçur'a yakın irdiler. Gemin virüb durdılar. Andan Şetlâl Şâh Tujmar ile Heftümin'e aydur;

-- İy serverler, aceb şimdi İskender kandedür didi.

Buğur Tujmar aydur;

-- İy Şâh İskender şimdi Kal'a-i Çiçur üzerindedür. Her gün Mehrûz'la ceng ider. Kasdı bu kim, kal'ai alub, Mehrûz'ı helâk eyleye didi. Andan Şetlâl Şâh aydur;

-- İy serverler, İskender üzerine ne vech ile varavuz ki irakdan leşkerümün karasın görüb, kaçmaya didi. Şetlâl Şâh şöyle diyicek, Tujmar aydur;

-- İy Şâh, İskender'e değme, karadan korkub, ürküb kaçır kimse degüldür. Çerisi biri biri üzerine kırılır. Kaçmak bilmezler. Bizüm geldüğüz tuymasun. Ve ger tuyarsa, bizümle bir acâib cenk idiser didi. Şetlâl Şâh bu söze kakıyub, aydur;

-- Sen bana İskender kandedür bulıvir dahi gör n'eylerem didi. Derhal ol yüz yigirmi bin fil suvâr ile yitmiş kez yüz bin piyâde er ile azm-i İskender kılub, gitdi. Bunlar gelmekte. Ol taraftan dahi Şâh-ı Cihân İskender-i Zaman divan dutub otururken aydur;

-- İy serverler, yarın Allah tevekkül kılub, cenk yürüdüüm. Ola kim bu kalai alavuz didi.

Bes ser-leşkerler cenk yarağın gördiler. Ol gice geçdi, ale's-sabah irişdi. Salâr-ı Rûm silah-pûş olub, rahşa suvar oldı. Anı görüb ol sekiz kez yüz bin er cümle at arkasına geldiler. Alemler şukların açub, surna vü nefirleri urub kal'aya cenk yürütdiler. Mehrûz dahi kal'asında can u baş ile cenge durdı. Bunlar bu cenkde. Ol taraftan Şetlâl Şâh dahi geldi, irdi. Söyle kim kal'a-i Çiçur göründi. Şetlâl Şâh aydur;

-- İy Tujmar, sür! kal'a üzere var. İskender gör n'eyler? didi. Tujmar dahi bir zinde gergedana binüb cebe vü cevşene

gark olub kal'adan yana revâne oldı. Kik yirden nazar itdi. Kal'a üzerinde Iskender Şâh'ı cenk ider gördi. Ardından Şetlâl Şâh çerisi dahi irdi. Söyle kim görüb Iskender Şâh'a bildürdiler. Şâh dahi ol haberi bilicek, kal'a cengin kodı dahi Keyd-i Hindû'yı, Kaytas-ı Yunanî'i, Kaysun-ı Kırımî'i, Süheyl-i Serhi'i, Taarim-i Belh-i, Seyf-i Adeni'i, Efrûz-ı Kâşî'i, Hişâm Cebeli'i, Asım-ı Garkanî'i, Şamûs-ı Sâvi'yi, Şâkuf-ı Rüsteni, Kilâb-ı Kuffî'i ..... Bu on güzide serverleri alub, yığın rahşlar ile ol gelen leşkere karşı gitdiler. Bir puşte üzerine çıkub durdılar. Tozdın yana nazar urdılar. Gördiler kim rû-yı zemini kılmış kare bulutleyin gelür. Yil urub tozu leşker üzerinden irdi. Şâh ile serverler ol gelen leşkeri gördiler. Söyle ki deryâ-yı ahterânleyin mevc urmuş gelür. Ardınca tağlar gibi filler yürür kim kimse görmüş degül. Şâh serverleriyle ol bî-pâyân leşkeri göricek, barmak ağıza alub, baş salub, acebleşdiler. Andan Şâh Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- İy Server-i Hindustan bu çeridür kim üzerimize gelmiyince tuymaduk didi. Keyd Şâh'a aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân yakın budur kim Heftümin Şehri'nde Tujmar ile Heftümin'i kaçıcak dip Hindüstan'da Şetlâl Şâh'a varubdururlar. Leşker ile alub uş üzerümüze getürdiler didi. Iskender Şâh dahi bildi kim bu çeri Şetlâl Şâh'undur yine ol aradan dönüb çeriye geldiler. Şâh buyurdu; Leşkeri dip Hindustan leşkerüne karşı yürüdi.

Bu taraftan bunlar varub ol taraftan anlar geldiler. Anca kim iki leşker biri birin gördi. Iskender çerisi Şetlâl çerisin Tujmar'a sordı. Aydur;

-- Ne aceb çeri olur? didi. Tujmar ayıtdı;

-- Çoğu binüm vilâyet çerisidür. Kılıç kılıca gelicek cümlesi Iskender'den yüz döndürürler, bize gelürler didi. Derhal Şetlâl Şâh buyurdu; ol yitmiş kez yüz bin piyâde eri yüz yigirmi bin fil süvâri saf saf kılub, sağ u sol sedd-i Iskenderleyin yemin ü yesârın kuşatdı. Dahi togrı Iskender Şâh'dan yana yürüdi. Iskender Şâh dahi ol sekiz kez yüz bin güzide ere istimâlet virdi. Dilâverlerin yanına cem' idüb Allah'a tevekkül kılub, evvel kendü kılıç yalınca idüb, tekbir getürüb düşmene depdi. Andan sağ u sol selâtin serverler depindiler. Evvel Mısır sultânı, ardanca Mekke sultânı, Yemen sultânı, Habeş sultânı, Perber sultânı, Dîlfiruz sultânı, Diyarberkir sultânı, Gürcistan sultânı, Horasan sultânı, Hind sultânı, Sind sultânı, Beni-i Asfân sultânı, Mübsit sultânı, Efrene

sultânı, bî-serler serverler na'ralar haykırışub seyf salıklar uryan kılub, cân u baş ele alub, Rüstem dâsitân-vâr İskender Şâh akabinden depindiler. Sekiz kez yüz bin er ol hâli görüb, deniz gibi yakındı. Cem'isi sil kazâ gibi hem hücüm kılub düşmen leşkerine depindiler. Sekiz kez yüz bin kılıç-ı kullâb salub kınından çıkdı. Şetlâl Şâh'un yitmiş kez yüz bin piyâde eri dahi kendüyi İskender çerisine urdı. İki deryâ biri birine kırıldı, katıldı. Yirün yüzi panbuk maneninde atıldı.

- 1- Cün kırıldı bir birine iki ciyş
Çağşadı cevşen cebe açıldı kiş
- 2- Ötdi yaylar tunci oklar fırladı
Borı surna ecel yirin irledi
- 3- Ötdi kılıç saldı gözler başını
Kıldı kûtah iy nicesün yaşını
- 4- Ditrede şata niye uzatdı dil
Ol dile sancıldı anca at u fil
- 5- Dynadukça at u filler ol zaman
Gümledi yir yankulandı âsumân
- 6- Bir aceb cenk itdi ol iki çeri
Çok kırıldı arada senciş eri
- 7- Şöyle kim yirde yürüdi seyl-i kan
Sanasın ceyhun akar yir yir revân

Hekim kavlince İskender Şâh Şetlâl Şâh ol iki pâdişâh birbiriyle bir cenk kıldılar kim, göz görmiş degül. Hekim kavlince İskender Şâh çerisi Hind çerisin şol hadde kıldılar kim kılıçlarının yüzi kan dutdı ve sünülerinin dilleri çünkledi. Gürz-i giran sallamakdan kolları yoruldu.

Bugur giceye karşı Şetlâl Şâh yüz yigirmi bin fil-süvarlar ile gıriv kılub, İskender Şâh çerisinün rahşları filler heybetinden ürkdi. Andan sıyub, sancakdan ayırdı. Haymeye döndi. Hayme vü çadırlardan dahi çıkarub bir tağa sürdiler. Ol tağa arka virüben turdılar. Andan Şetlâl Şâh buyurdu; İskender Şâh'un ordusun tarâc kıldılar. Bu yana İskender Şâh'un tağılmış leşkeri dahi bükelli katına cem' oldılar. Bugur İskender Şâh gördi kim leşkeri sindı, bâr u bungâhı gözine karşı yağma kıldılar. Gayrete gelüb, akladı.

Andan Restetâlis ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Alem niçün aglarsız? Eger bugün mağlub olduk ise inşaAllah şimden gerü yine gâlib olasız didi. Şâh bu haberi işidüb, biraz eglendi. Kasd kıldı kim yine düşmene yürüye, Kaytas-ı Yunânî komadı. Aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, düşmen egerçe bizi sıdı veli şimdi bizden gâyet ihtiyatludur koyalum geregince yağma kılsunlar. Koyunları, koltukları tolsun. Kumaşa gark olsunlar. Ve hem bizüm dahi atlarımız dinlensün düşmeni bulavuz didi. Ve dahi İy Şâh, gemiler katın da konılan yüz bin ere çâre gerek idi. Tiz Şâh-ı Cihân buyurdı; Şâmus-ı Şâvî, Şâkuf Rüsteni Şehr-i Kenkâc'e geldiler. Minâl Rûmî'yle Zentamur-ı Asfari'ye buluşdılar. Iskender Şâh nâmesin arz itdiler. Okuyub, mazmunın bildiler. Minâl-ı Rûmî derhal durı gelüp Zentamur'ı gemiler katında koyub, kendü ol yüz bin eri alub yola girdi, gelür.

Bu taraftan Şâh-ı Cihân dahi düşmen leşkerin gözleyüb dururken, selatin serverlere aydur;

-- Siz durun. Ben biraz ilerürek yürüyüb münâcât ideyin diyüb, Cihîl-pâ-yı Irakî'i alub ilerü yürüdi. Bir ulu kaya dibine gelüb, Şâh revân, rahşından indi. Rahşını Iraki'ye virdi. Kendü seccâde salub, iki rekat hâcet namazın kıldı. El götürüb, Hak Teâla Hazreti'nden nusret fırsat diledi.

Râvi kavlince, Şeytân-ı lain ol araya irişigeldi. Gördi kim Iskender leşkeri sınımış, hayme vü hazinesi yağma olmuş, kendüsi âciz olub oturmuş, Hak Teâla'ya münâcât kılub, nusret taleb eyler. Racim Şâhı şöyle göricek, gözledi durdı. Derhal, racim kendüyi bir melek sûret kıldı. Ol kaya ardından don içinde Iskender Şâh'un önüne çıkageldi. Kaddin hamide kılub, selâm virdi. Selâmdan sonra aydur;

-- İy Şâh, Hak Teâla sana selâm ider. Aydur kim, kulum Iskender'un münâcâtun kabul kıldum. Ana fırsat virdüm. Şol kadar kim kaça, düşmenden baş kurtara. İmdi Yâ Iskender bu buyruğı sıma, Gel kaç, baş kurtar didi. Iskender Şâh racimden bu sözi işidicek, korkuya düşdi. Sanđı kim sözi rastdur. Ol hod Tengri düşmeni şeytân-ı lain idi. Andan Şâh havf ile bir zaman tahayyür deryâsına gark oldı. Leşker Şâhun eglendüğine melûl oldılar. Irakî'nün dahi kararı kalmadı. Iskender Şâh'un rahşı sürüb oturduğı yire geldi. Gördi ki Şâh yüzün yire urub vehim-nâk oturur. Andan Irakî ilerü varub edeb ile aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, niçün şöyle mütehayyirsiz? didi. Şâh

Irakî'i göricek aydur;

-- Yâ Irakî, şimdi bir melek gelüb, Allah'dan ben kulına bu vech ile haber getürdi diyü Iraki'ye hâli didi. Iraki Şâh'un bu haberin işidicek vehm-nâk olub aydur;

-- İy Şâh-ı heft-kişver, durun, rahşınıza süvâr olun he le vezirlerdin yana varalum, görelüm ne dirler? ve ne nasihat iderler? didi. Şâh dahî bu söz ile rahşına süvâr olub, leşkere döndi.

Bu tarafdandahi serverler Şâh eğlendüğine perişân olub, vezirlerden; Restetâlis, Eflâtun, Sokrat, Bokrat, Behmen, Behram, selâtinlerden; Nâsır Ubbâd, Sa'd Bin Amir, Şâbur Şâh, Kasem Şâh. Serverlerden; Kaytas, Kaysun, Süheyl, Taârim, Hişâm, Asım at sürüb Iskender Şâh gitdüğü tarafa yürüdiler. Anca kim Şâh ile Irakî'ye buluşdılar. Şâh dahî görüb rahşınânın çeküb durdı. Serverler dahî durdılar. Andan vezirler gördiler kim Iskender Şâh gâyet vehim-nâk düşmiş.

-- İy Şâh, simanızda dahî te'sir-i havfa sebep nedür? didi. Şâh dahî racım sözün haber virdi. Kim kaç başunu kurtar diyü. Selâtinler dahî işidüb korkdılar veli Restetâlis bildi kim ol gelüb şâha igvâ viren şeytânı'racımdur. Andan aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, havfı gönlünüzden sürün kim ol size igvâ viren şeytân-ı racımdür. Hak Teâla sizün devletünüzü şöyle muhkem kılubdurur kim hiç kimseye zebûn olmasanız gerekdür tâ ömrünüz tamam olunca didi. Şâh bu haberi işidüb havfı hâtırından sürdi. Serverlerine istimâlet virüb at üzerinden düşmeni gözleyüb durdılar. Bunlar bunda.

Ol tarfdan Setlâl Şâh dahî Iskender Şâh tecemmülâtın çerisine yağma itüdürüb, kendüsi Heftümini ve Tujmâr ile toğrı Iskender Şâh bârigâhına geldi. Sâdikâm olub bezme oturdı. Iskender Şâh'un hazinelerin ortaya getürdi. Gördi kim ol kadar mal u kumaş, kıymetli taş var kim gözler görmiş degül. Ol hâle garra olub ayıtdı;

-- İy serverler, aydurdunuz kim Iskender'e kimse karşı duramaz dirdünüz. Gördünüz mi ana nice cevap virüb dâdistâd kıldum didi. Dahî Setlâl Şâh laf urub ayıtdı;

-- İy Tujmâr, Heftümini, size ol kadar mal ve leşker vireyin kim varun ol Iskender ilini alun. Vilâyetin musahhar idün didi. Ravi aydur; Çün ol gıce geçdi, ale's-sabah irişdi, göz gördi. Iskender Şâh sürdi. Ser-leşkerlerin yir yirin

rahşlar sürüb leşkere yarak kıldurub, istimâlet virdiler. Ol sekiz kez yüz bin eri cümlesin süvâr itdiler. Şöyle müheyâ olub düşmeni gözleyüb durdılar. Iskender Şâh nazar itdi. Gör-di kim Şetlâl Şâh kendünün bârigâhına konmuş. Yüz yigirmi bin filleri kat kat kara tağlar gibi divanı dâiresinde karar kıl-mış. Iskender Şâh düşmeni kendü bârigâhında göricek, ciğeri gayret odına yandı. Sağ u sol serverlere bakdı. Bir şirâne nara urub, ol Hind çerisine depindi. Sekiz kez bin er dahi Şâh kafasınca bile hamle kıldılar. Elmas kılıçlar yalnızca kılub düşmene hücum kıldılar.

Bu taraftan Hind çerisi dahi gördiler kim Iskender çerisi kaçmış, tağılmış. Kask kılmış sürmüş üzerlerine gelür. Re-vân, Şetlâl Şâh'a haber kıldılar. Derhal at arkasına geldi. Yüz yigirmi bin fil-süvar fillerini giğurtdı. Altmış kez yüz bin piyâde er gelüb, sekiz kez yüz bin ere karışdı. Bir acâib cenk oldı ki dil, vasfında ser-gerdân olur. Bunlar bu cenkde iken Iskender Şâh'un ol gemilerde olan yüz bin er dahi iriş-di. Gördi ki Şâh yitmiş kez yüz bin er ile duruşmuş cân cen-gin kılur. Bu yüz bin er dahi kılıçlar yalnızca kılub, Hind çerisine depindiler. Iskender Şâh ile serverler dahi gelen leşkeri görüb, kıvandılar. Na'ralar haykırışub şirâne cenk kıldılar. Şöyle kim zeminü'z-zaman çarh u âsumân döneli, du-ralı ancılayın cenk görimeci.

Râvi aydur; Şetlâl Şâh'un ol yüz yigirmi bin fil süvâ-rını sıdılar. Yitmiş kez yüz bin piyâdesi at u fil ayağı al-tında paymâl oldı. Hind çerisi aynı görüb tuş tuşa kaçdılar. Şetlâl Şâh gördi kim çerisi sindı. Cân başına sıçradı. Tuj-mâr'a ayıtdı;

-- Nice idelüm? çerimüz sindı didi. Tujmâr aydur;

-- Iskender nice bunun gibi leşker tağıtmışdur. Çaresi bu-dur ki kaçavuz didi. Şetlâl dahi inandığı Hindülardan bir ni-cesin alub baş korkusundan kaçdı.

- 1- Kaçdı hasmından çevürüb yüzünü
Gördi çün alûze oldı özünü
- 2- Düşmen üzre gâlib olmuşken iy cân
Yüz çevürdi devleti yine revân
- 3- İşbu devlet kişiden iy şehriyâr
Yüz çevüricek nedür dinle iy yâr

- 4- Yidi iklim şâhı ise dahi hem
Bir karıncadan dahi ulu o kem
- 5- Halk içinde hor olub izzi gider
Dahi çarh ana aceb işler ider
- 6- Tag u taş cümle ana düşmen olur
Gördüğinden havf idüben aymanur
- 7- Ademinün rağbeti iy pîş-bin
Söyle bil kim devleti iledür yakin

Râvi aydur; Iskender Şâh, Şetlâl Şâh'un ol deryâleyin çerisin kim sıdı. Fersah yir kodı. Kimin kılıç yüzinde, kimin at ayağında helâk kıldılar. Kimin deryâyaya döküb garka virdiler. Kimin dağlara, kimin dırahistanlara kaçurub tağıtdılar. Iskender Şâh dahi serverleriyle düşmen kovub ögle zevâlinde bârigâhına gelüb, tahtı ayağında baş kodı. Hak Teâla'ya daim şükrler kıldı. Çıkub tahtınun üzerinde karar kıldı. Karşusunda Irakî altı yüz altmış altı elmas nacaklu hûn-rîz peykler ile karşı durdı. Andan Şâh-ı Cihân güle güle serverlere aydur;

-- İy cihân halkınun güzide eri şükr ü minnet hezâr hezâr ol bir Bî-Zevâl Allah kim bir bendeye yine saadet virüb saltanat tahtına lâyık gördi. Düşmen elinde zebûn kılmadı didi. Şâh şöyle diyecek, Restetâlis vezir aydur;

-- İy Şâh-ı Heft-kişver, Hak Teâla sen Şâh'un devletini müeyyed kılubdur. Evkât zarûrete düşdünüz. Sebebi şöyledür kim ya devlete, ya fursata, ya saltanata, ya hükümete garra olursız. Ol sebebden evkât zahmet çekeriz didi. Restetâlis şöyle diyecek Iskender Şâh dahi kendü hâlini vezne urdı. Bir zaman şöyle durdı. Şâh dururken gördi kim birkaç çavuşlar yügürü Şâh hizmetine girüb kol koşurub durdılar, Devletine dua, kıldılar. Ayıtdılar;

-- İy Şâh-ı Alem, âli hazretüne müjde olsun kim serverler Şetlâl Şâh'ı, Tujmâr'ı, Heftümin'i giriftâr itdiler didiler. Şâh bu haberi işidicek şâdumân olub müjde getürenlere hil'at nimet buyurdı. Andan Kaytas-ı Yunânî, Kays-ı Rûmî, Kaysun-ı Kırımî, Süheyl-i Serhî, Taârim-i Belhî, Efrâz-ı Kâşî anı girdiler kim bu dilâverler, Şetlâl Şâh'ı, Tujmâr'ı, Heftümin'i elleri baglu cigerleri taglu keşân keşân Iskender Şâh divanına getürdüler, siyâsete durgurdılar. Yir yir selâtin serverler ol üç dutkunlara nazar urdılar. Her kankı server kim Tujmâr'ı gör-di, begendi. Kudd u kâmetini, yâl u bâlini, şekl ü

şemâilini salâbet ü heybetini zirâ ki İskender Şâh'un leşkerinde Tujmâr gibi gürbüz dilâver az vardı. Kissa diraz kılma-
yalum. İskender Şâh düşmenlerin karşusunda hor hakir göricek
yine Allah'a dâim şükrler kıldı. Döndi vezirlere aydur;

-- İy benüm tahtımın ravnakı vezirlerüm, Hak Teâla, kere-
minden ben bendesini nâsır u mansur kıldı. Düşmeni hor u ha-
kîr eyledi. Din imdi devlete lâıyk ne ise bu giriftârlara ana
göre maslahat idelüm didi.

Bugur Eflâtun Hekim didi kim

-- İy Şâh-ı Cihân

- 1- Çünkü fırsat virdi sana ol Hudâ
Sen dahi şükr eylegil dâim ana
- 2- Şükr artırur hemişe fırsatı
Düşmen üzre gâlib olur nusreti
- 3- Çünkü bildün düşmene fırsat iy hân
Bes depele bunları virme aman
- 4- Fursatunda kıymayan düşmanına
Bes kûzend iner azınun cânuna
- 5- Yâ Sikender dut sözümi uy bana
Tâ zarar ırmeye düşmeden sana

NASİHAT-I SOKRAT

- 1- Didi Sokrat çünkü düşmen girdi ele
Fursat eldeyken kayur işin hele
- 2- Elde iken fırsatı fevt itmegil
Son pişmanlık yolına gitmegil
- 3- Harbe sürgil düşmeni iy şehriyâr
Şehlere lâıyk budur şöyle ki var
- 4- Çünkü bildün düşmenüne dest-res
Virme mühlet gerdenin seyf ile kes
- 5- Zâlime adl eylemek budur iy şâh
Cem'ini eyleyesin karanü çâh

NASIHAT-I BOKRAT

- 1- Didi Bokrat ger riyâset idesin
Düşmenüne bes siyâset idesin
- 2- Kim siyâsetle olur beglik tamam
Bî- siyâset memleket duşmaz nizam
- 3- Böyle idicek yakındur ol amel
Idesin ömrine anun sen halel
- 4- Kişi kim düşmenden ol sona kala
Bir dem ise ömri bin yılca ola
- 5- Hayı sanma ki ber-hudâr olur
Yâ kesilür başı, yâ berdâr olur.

NASIHAT-I BEHMEN

- 1- Didi Behmen ki iy Şâh-ı Nevcivân
Dünyada câvid olgıl sâdumân
- 2- Fursatında kesmeyen düşmen başın
Sonra bil kim eline urur dişin
- 3- Dişleme hayf elini iy şehriyâr
Düşmenüni kahr idüb eyle gubâr
- 4- Fursatında düşmene viren aman
Akibet ol olıserdür pişmân
- 5- Yâ Sikender alâmat-ı düşmanı
Güm idüben aradan götür anı

NASIHAT-I RESTETALIS

- 1- Didi kim iy Husrev u pirûze-baht
Kim sana müştakdurur tâc u baht
- 2- Cün bulasın düşmenüne dest-res
Fursatı te'hir itme bir nefes
- 3- Cünki es'Sultan-ı Zillullah ola
Ömri, ana kasd idenün kûtah ola

- 4- Tujmârı dilerem iy şehriyâr
Bende ola işüğüne leyl ü nehâr
- 5- Böyle diyüb Restetâlis ol zaman
Şâh katında sâkin oldu iy cüvân

Ravi kavlince ol biş mukarreb vezirler kim Şâha bu resme nasihat kim virdiler; Şâh kabul idüb buyurdu, Tujmâr'un bendin giderdiler. Hil'at geyürdiler. Serverler saffında yir gösterdiler. Karar kıldı. Andan İskender Şâh Irakî'ye buyurdu kim Şetlâl'ı, Heftüminî'i yüri derhal dâr kıl didi.

Andan Irakî dahi derhal altı yüz altmış altı elmas nacaklu, hün-rîz peykler ile Şetlâl Şâh'ı, Heftüminî'i İskender Şâh bârigâhından taşra çıkarub, iki dâr diküb, bârigâh karşısına ber-dâr kıldılar.

- 1- Dünyanın işbudur işbu pîşesi
Vay ana kim dünyadır endîşesi
- 2- Besledüğün izz ü nâz ile cihân
Hasret ile öldürür sonra ayân
- 3- Ger gedâ ola kişi ger şehriyâr
Mevt elinde cümle birdürür iy yâr
- 4- Bilmedün mi bunda yokdurur karar
Ki aziz ider kişii gâh gubâr
- 5- Gâh ider pest âdemîi geh bülend
Gâh dil-şâd ider ilerü geh müstemend
- 6- Kim cihân cümle haterdür tolu bîm
Ana tekye itmek hatadurur azim
- 7- Düşmen öldüğüne olma şâdumân
Sen dahi çün olusersin bi-gümân
- 8- Saltanat çün akîbet zâil olur
Bin yıl ise dahi hâsıl olur.
- 9- Itme tekye dünyaya ki ol saht-rûy
Bî-vefâdurur begâyet tünd-hûy
- 10- İki yüzlüden taleb itme vefâ
İki sözlüden bulam dime safâ

Râvi aydur; kaçan ki ol iki şâh açılıb,yasak yirine yitdi. Andan Iskender Şâh buyurdi; ol iki şâhları dârdan indürdiler, erkân ile toprağa defn eylediler. Niceleri taşında tarih kazdılar. Kissa diraz kılmayalum. Şâh buyurdi; ol tokuz kez yüz bin er güç kılub, Kal'a-i Çiçür üzerine geldiler. Üç gün cenk idüb Kal'a-i Çiçür'ı aldılar. İçine girüb, Irkegin kırub, dışısın esir kıldılar. Kal'a meligi Mehrûz bu hali gördi aydur; düşmene giriftar olunca ölmek yegdür diyü kendüyi kal'dan aşağı pertâb kılub helâk oldu. Andan ol hâli görüb Iskender Şâh'un serverleri yürüyüb Çihil-Pâ-yı Irakî önlereince kal'aya girdiler. Kal'anun için temâşâ kıldılar. Gördiler kim key acaib yapu. Geldiler kim kapudan çıkalar, anı gördiler kim Feth-i Matâlib birisin taşı üstinde oturmuş şâd u hürrem olmuş çağırur, ırlar.

Salâr-ı Rum Feth-i Matâlib'ı hürrem göricek, durdı; vezirlerine aydur;

-- İy hekimler, Feth yine şâd ancak key aceb nişât ile güler sebep ne ki? didi. Eflâtun aydur;

-- Benzer kim yine Yeth-i Mataalib bir matlab üzere oturmuşdur. Anın için şâd ü hürremdür didi. Dahı atından inüb, Feht katına gelüb, durdı. Feth, Eflâtun gelüb durduğına hiç mukayyed olmadı. Kendü hâline meşgûl olub öz özine söylendi. Eflâtun dahı ilerü varub, aydur;

-- İy Feth-i Matâlib yine şâdsın, Şetâretüne sebep ne didi? Eflâtun şöyle diyecek Feth-i Matâlib Hekim'ün yüzine bakdı. Dahı kahkaha ile güldi. Şöyle kim selâtin serverler Feth'ün güldüğüne gereği gibi tanlaşdılar. Güldüğünden sonra aydur;

-- İy Hekim, güldüğüm budur kim bir üstâd benna oldum didi. Dahı Feht kendü vaktine meşgûl oldu. Andan yine Eflâtun aydur;

-- Ya Feth, benna olduğun nedür? Heman uş bir taş üzere oturmuşsın neden yapucıyam dırsın? Eger yapucılıkda fennün var ise üstâd isen söyle işidelüm didi.

Andan Feth-i Matâlib ayıtdı;

1- Bir acâib yapucı oldum âhi
Kim cihânda bencileyin yok dahı

- 2- Hendese söz yire bünyâd saluram
Bir bakışda vezni bin bin aluram
- 3- Key mehendis kopmuşam devrüm de kim
Kimse yapmaz yapduğımı iy hekim
- 4- Taş işinde bencileyin kâr u ger
Gelmedi gelmeyiser iy pür-hüner
- 5- Şehr ü kal'a yapusunda Kirdigâr
Hoş hüner-ver yapupdurur iy yâr
- 6- Köpri vü sed şöyle bünyâd ideyin
Kim görürse kıl sun ani âferin
- 7- Kasr u köşkler yapayım ki olmaya piç
Birbirini eylesünler kirdepiç
- 8- Böyle diyüb fârig oldu ol zamân
Feth Eflâtun'a iy Şâh-ı Cihân

Râvi aydur; Eflâtun Feth'ün haberün alub Iskender Şâh katına gelüb aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân Feth yine bir bennâ malın bulmuş üzerinde bennalık da'visin idüb oturur didi. Bugur Iskender Şâh Cihil-pâ-yı Irakî'ye aydur;

-- İy Server, yüri Feth'i getür söylet, görelüm didi. Irakî dahi varub, Feth-i Matâlib'i diler dilemez Şâh katına getürdi. Ne kadar kim cehd eyledi cevab alımadı. Irakî söyledüğünce, Feth hayvan-sıfat yüzine bakub surutdı. Andan Irakî ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Heft-kişver, ma'lum oldu kim ol sin içi tolu maldur. Buyur, kazsunlar, çıkarsunlar didi. Şâh dahi hükm kıldı. Kabri kazdılar, taşların bozdılar. Haddine iricek, bir zir zemin çıkdı. Anun dahi yapusun yıkdılar, gördiler kim ak mermerden yidi ulu havuzlar durur. Yidisi dahi tolu kızıl altun. Revân taşıyub taşra çıkardılar. Şâh öninde lûde lûde yıgdılar. Andan Şâh ol malı selâtin serverlere, mübâriz mihterlere, haşeme hademe mikdarlu miktarınca bahş idüb üleşdürdi. Tâ kim sonunda bir levüh kaldı. Irakî levhi Şâh eline virdi. Şâh dahi levhe nazar kıldı. Gördi kim bir yüzinde birkaç satır yazılı, kazılı ve bir yüzünde bir balık yazmışlar üzerinde bir taht, taht üzerinde bir hûb âdem şeklin yazmış-

lar. Bir elin sinesine urmuş ve bir elinde bir cām dutmuş. Şâh bu şekli temâşâ kılub, Eflâtun Hekim'e sundı. Eflatun dahi izzet ile alub, nazar kıldı. Gördüğü dem yazuyı okuyub ol şeklün remzini bilüb ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu balık şekli kim vardur. On iki burcun âhîrinde hot burcına işâretdür ve dahi balık üzerideki insan şekli Müşteri'ye işâretdür. Yani bu şekli Müşteri devrinde yazıldı demek olur didi dahi levhün bir yüzindeki yazuyı Şâh'a beyân ider. Ne dir?

- 1- Böyle yazmış levhe ol hattı yazan
İy cihân milkin hükümetle gezen
- 2- Rûzığâr ile çü bunda iresin
Malumı bulub bu levhi göresin
- 3- Bilesin kim ben dahi devrümde bir
Key acâib yapucıydum lâ-nazîr
- 4- Taş elümde san hamir idi iy cân
Nice dirsem yonar idüm ben ayân
- 5- Yüz yapucı işledüğü bir işi
Ben yalunuz işler idüm iy kişi
- 6- Yüz kişi götürdüğü taşı iy yâr
Götürürdüm yalınız şöyle ki var
- 7- İşbu resme hâl ile iy şehriyâr
Yidi yüz on bir yaşadum âşikâr
- 8- Yimedüm yıgdum bu malı ir ü giç
Assı itmedi bana sonunda hiç
- 9- Kime kim ola nasîb bu genc ü mâl
Anası südi gibi ola helâl

Ravî kavlince Şâh-ı Cihân ol malı bildi kim mimar-ı Hindü'dan kalmış, rûhına duâ kılub, bârigâha geldiler. Andan Şâh hükm eyledi; Kal'a-i Çiçür'ı leşker ta bünyâdına dek yıkdılar. Yarındası göçüb Şehr-i Kenkâc'e gitdiler, yitdiler, konıldılar. Andan Şâh-ı Cihân gelüb, bezme oturdu. Buğur Iskender Şâh, Keyd Şah'a

-- Ya Keyd Şah, Çin diyarın görmeğe gayet hevesüm oldı.

Amma kurudan mı gitmek âsândur yohsa denizden mi? didi Keyd-i Hindû ayıtdı;

-- Yâ Sâh-i Alem. Şimdi bunda kurudan Çin'e gitmek gâyet zahmetdür. Evvel bu kim irakdur. İkinci yol azugına imâretlik kıtdur. Üçünci gâyet ıszlıkdur. Veli Yâ Iskender Sâh denizden gitmek âsândur. Hem cezireleri teferrüc kılursız ve hem suyu nimeti vâfir bulursız didi. Andan Iskender Sâh buyurdu; ol gemileri marassat idüb, düzdiler. İçine yarak koydılar. Tâ ki Çin vilâyetine gideler, ol milki teferrüc kılalar. Çünkü gemilerün yarağı tamam oldu, Sâh ile vezirler ahşama karşı seyranlarına gıtdiler. Deniz kenarında bir latîf yire yitdiler. Sâh rahşından indi. Denize karşı vezirleriyle oturdu. Çin diyarının sözlerin ortaya getürdi. Şöyleşürken girdiler kim deniz yüzünde bir kişi seccâdesin salmış. Üzerinde bağdaş kurmuş oturmuş. Becid Sâhdın yana gelür. Sâh dahi vezirleriyle anı göricek ayak üzere durdılar. Ol şahs yakın gelicek, denizden çıkdı. Seccâdesin silkti. Cignine bıraktı, hiç su degmemiş gibi. Bes buğur Sâh ile vezirler ol şahsa karşı vardılar. Yine ol yerde ol şahs ile oturdılar. Andan Iskender-i Zülkarneyn ol şahsa aydur;

-- Ne kişisin? ve ne yirden gelürsin? didi.

Ol şahs ayıtdı;

-- Yâ Iskender, ben senün gibi Hak Teâla'nun bir kuluyam. Yürüyüb cihânı teferrüc kıluram didi. Iskender Sâh ayıtdı;

-- Yâ Şahs, Hak Teâla'ya lâyıık ne amel kıldun kim seccâdeni su götürür ve hem sen dahi denize batmadın yilsüz yürürsin? didi.

-- Ya Emir-i Cihân, Hak Teâla Hazreti'ne lâyıık ne amelim ola? Amma Hak Sübhane vü Teâla beni lutf ile mevsûf kılmışdur. Lutf dâğ olan kişiler, dünya cifesine mukayyed olmazlar. Kendüyi cifeden saklayanlar vücudı dahi canınleyin hafif olur. Ol cism ü cân hiffetidür kim ne suya batırur? ve ne oda yandırur? Dem-i nefesimüz dutaruz dahi kande gerekse yil ile giderüz diyüb, didi kim;

- 1- Sen dahi ger cismünü pâk idesin
Yil ile kande dilersen gidesin
- 2- Batmayasın suya od da yakmaya
Hükm kılsan su yine od sunmaya

- 3- Yok eger cismüni pâk itmez isen
Sıkletin cismün koyub gitmez isen
- 4- Şöyle bil süfli olursın şehriyâr
Taş u tabakdan olursın hor u zâr

Râvi aydur; kaçan ki ol şahs bu sözi söyledi dahi gayb
oldı. Andan Iskender-i Zülkarneyn aydur;

-- Yâ vezîrler, bu şahs kimdür ki geldi, bir nice nasihat
virüb yine gayb oldu didi. Restetâlis aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, Hızır Peygamber idi geldi size nasihat
itdi gitdi diyüb, Vezir-i Has şöyle didi kim;

- 1- Vâcib oldur sen dahi iy şehriyâr
Hızır'un ol pendin kılâsın gûş-vâr
- 2- Her sözi kim remz ile söyler sana
Müşteri ol cân u gönülden ana
- 3- Zirâ her pendün ziyânı yokdurur
Assısı dutan kişiye çokdurur
- 4- Her ki kendüden yigün sözün duta
Dünya vü ukbada ol devlet uta
- 5- Her nasihatun dutmayıcak pendini
Cana kayd ider bu gaflet bendini
- 6- Bende düşme pendümi dut sür safâ
Yohsa dünyada çekersin çok cefâ
- 7- Çekmeyem dîrsen cefayı iy aziz
Seng-i şehvetten hayatun kıl temiz
- 8- Şehveti yinen firişti dür yakın
Şehvete uyan kişi şeytandur sakın
- 9- La'net olma şehveti elden bırak
Ki olmayasın Hak Teâla'dan ırak
- 10- Olmayayım dîrsen Hak'dan cüdâ
.....

.....
.....
dútdılar, kavmin esir itdiler. Rahtın, mal u gencin yağma kıldılar. Gemilerin yitdiler. Iskender Şâh'a getürdir. Şâh'a haber irdi kim gemilerinüz geldi veli feth ü nusret birle ... didiler. Şâh işidüb şâd u hürrem oldu. Buyurdı; divan arâyide kıldılar. Begler, selâtin serverler cem' oldılar Hezberân'ı gemiden çıkarub Şâh'a getürdiler. El kafasında bağlu, taht önünde Şâh'a karşı durgurdılar. Andan Iskender Şâh Hezberan'e nazar kıldı gördi kim nev-cüvan şekil amma kadd ü kalıbdâ key ..... herif. Andan vezirlerine aydur;

-- Yâ vezirler Hezberânı nice idelüm ki ol şâhlığa lâyıq ola didi. Buğur Iskender Şâh'un kırk dört vezirleri dahi ayıtdılar kim;

-- İy Şâh-ı heft-kişver âsi oldu. Eyle olsa buna siyâset itmek yigrekdür didiler.

Andan Iskender Şâh, vezirleri sözün işidüb, fikre vardı. Gördi kim her ne söz kim söylediler cümlesi devlete lâyıkdur.

Bes buğur cân ile ol nasihatleri kabûl idüb cellâdlara buyurdı; Hezberan'ı aldılar. Irakî önlerine düşdi. Ol bir birguza geldiler kim hezberan Şâhdan nâme getüreni andan aşğa atmış idi. Dâdistân için Hezberan'ı dahi ol birguzdan aşğa atdılar. İndi, hurd oldu.

Andan Şâh-ı Zülkarneyn, katından olan begler, melikler vehm aldılar.

Buğur Iskender Şâh Hezberan'un ilin vilâyetin Mihâl-i Hindû'ya virdi anı ol vilâyete server kıldı.

Bes buğur Mihâl-i Hindû dahi Şehr-i Çendîd'de Şâhı yidi gün mihman kıldı. İyş u nûşa meşgûl oldılar.

Sekizinci gün Şâh buyurdı; sayyâdlar yürüdiler. Şehr-i Çendîd'ün kûh sahrâsın sayd itdiler. Bir acâib tûti dutdılar. Şâh'a getürdiler. Şâh dahi ol tûtiye nazar kıldı gördi kim her kişi her ne dilce söylerse ol tûti dahi hemçünan fasih lisan ile ancılayın söylers. Hiç tagyâr itmez.

1- Bu ne hikmetdür ne kudretdür iy cân
İbretin kim gösterür ol müsteân

- 2- Tayrı insan gibi söyledür fasih
Her ne kim diyesin ol dir sahih
- 3- Cümle işde kâmil ü kâdir durur
Her neyse emrine hâzır durur

Çünkü İskender-i Zülkarneyn ol tûtü bu resme göricek buyurdu; bir altun çibuklu kafese koydılar. Şâhun karşısına asa kodılar. Ol biçâre tûtü sahrâlarda âzâd u farig uçarken dili ucından kafese girüb giriftâr oldu.

- 1- Dil ucından, tûtü gör n'itdiler
Habse saluban ani kayd itdiler.
- 2- Söylemese ağzı kuş gibi ol dahi
Kim anı bende salardı iy âhi
- 3- Dil ucından niçeler gör başını
Kayda salub kısa kılur yaşını
- 4- Key sakingil sen dahi söyle ki var
Dil ucından olmayasın hur-u zâr
- 5- Söyleyen çok sözi çok söz hat tider
Sanma kim mecmu'ını zabt ider.

Râvi aydur; bir gün İskender-i Zülkarneyn buyurdu; Leşker at arkasına suvar oldu. Şehr-i Cendîd'den gidüb cezire-i ..... şikâr itdiler. Şikâr iderken Şâh ile vezirler, beğler, melikler giderken yolları bir sahrâya irdi. Ol sahrânun içinde iki mu'teber ulu ağaçlar görüldi. Ehl-i târih aydur; ol ağaçların her birinün gölgesine bin kişi sığardı. Andan İskender Şâh buyurdu; ol ağacın birine yakın geldi. Gördi kim ol ağaç yılanlar ile dolu. Söyle kim her budakda otuzar, kırkar sarmaşub sarmaşub dururlar. Şâh anı göricek Restâtâlis'e aydur;

-- Yâ Restetâlis, bu ne ağacdur? Bu ağacda yılanlar ne çok didi. Restetâlis Vezir aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, bu muteber ağaçlar ki görürsüz, bunların yimişi bitmez. Amma bunda kâfûr biter. Bu vilâyetler kim vardur yaz olıcak aşâğa güneş hareretinden, kum ısısından kaçarlar. Bu ağaca çıkarlar. Tâ kış irince, kış iricek yine kum savur. Yire inerler didi. Amma

-- Yâ Iskender Şâh, bu vilâyetün kavmi bu ağacdan kâfurı şu resme alurlar ki kaçan ki ağacdan kâfur kızmağa başlar. Her kişi adın bir oka yazar. Dahî irakdan bu ağaçlara atarlar. Zira kim yılandan varımazlar. Kaçan ki kış irişüb yılanlar gidicek varurlar. Her kişi kendü okın her kankı budakta kim bulur .

- 1- Fikr ile kıl bu eserlere nazar
Kim andan bilesin sen haber
- 2- Nakşa bakub nakşı iden nakkaşı bil
Sun'a bakub sanî'ün fikrini kıl
- 3- Tâ ki sen de varluğunu bilesin
Ana göre itikâdun kılasın
- 4- itikâdundur sana her işde iş
Bes gerek kim itikâdun ala pîş
- 5- itikâd it itikâd it itikâd
Tâ ki sözüne olına itimâd

Râvi şöyle rivâyet kılur kim kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn ol kâfur ağacı kim gördi. Haberin aldı. Ol ağacın dahi şeklin yılanlarıyla bile nakş itdiler. Vasfın acâibu'l mahlukat kitabına yazdılar.

Andan Şâh ile leşker andan dahi gitdiler. Gice irişdi. Şâh buyurdi; deniz kenarında kondılar. Cün ol gice geçdi, Sabah irdi; Iskender Şâh tahtına agdı. Beğler, melikler, selâtin serverler cem' oldılar. Divan arâyide oldı. Amma Cihilpâ-yı Irakî gelmedi. Şâh buyurdi kim Irakî'i görün diyü.

Çavuşlar vardılar Irakî'i çadırında göreler. Irince Irakî Şâh huzurına geldi. Baş kodı. Duâ kıldı. El koşurub karşı durdı.

Andan Iskender Şâh ayıtdı;

-- Yâ Irakî kandeydün kim divâna giç geldün? didi. Irakî aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, sabah seyrân kıldum. Deniz kenarında bir acâib virân şehir gördüm. Anun için taşın teferrüc kıldum. Eglendüğüme sebep budur, didi.

Şâh ayıtdı;

-- Yâ Irakî, ol viran şehirde acâib ne gördün? Irakî aydur;

-- İy Şâh-ı Alem bir acâib nesne gördüm ki hiç yirde görmedük didi. Bes buğur bu haberi işidicek, buyurdı; begler, vezirler bindiler. Irakî başladı ol deniz kenarındaki viran bir şehre geldiler kim deniz kenarında bir şehir düşmiş yatur. Bir fersah yir ola kirdepiç bâru içinde. Amma ol şehrin kasırları yıkılmış, köşkleri viran olmuş. Ol saraylaruma kimse girmesün diyenlerin sarayın büm ile gurâba makam kılmış ve ol evüme toz konmasun diyenlerin evleri mûr u mâr ile tolmış.

- 1- Kavmi gitmiş yurdu kalmışdur viran
Nicelerden arta kaldı bu cihân
- 2- Yini sanma eskidür bu rüzigâr
Niçe şâhlardan kalubdur yadigâr
- 3- Niçeler eviydi vü oturumadı
Ancalar tohm ekdi götürümedi
- 4- Niçeler binüm didi bu milk ü mâl
Kendü gitdi milk oldu paymâl
- 5- Mâl u milki kimse alub gitmedi
Anlagıl kim yığına hayr itmedi.

Râvi aydur; çünki İskender-i Zülkarneyn (A.S.) ol virân şehri göricek, gereğince teferrüc kıldı. Ol Irakî didüğü acâib katına geldi. Gördi kim iki mermer direk biri birine karşı dikilmişler. Araları yüz yitmiş adım ve ol iki direğin arasında bir zencir gerilü, birer uçları ol mermer direklerde berkilü amma şöyle zencir kim değme kişi kulacına sığmaz yonlukda ve dahi ol zencirin önünde bir direkten bir direğe dek kırk dört mermer havuzlar durur. Her biri bir ev denlülü ola.

İskender, Şâh anı göricek, Restetâlis Vezire aydur;

-- Yâ vezir, bu direkdeki zencir ne ola? Ya bu mermer havuzlar niçündür ola? didi. Andan Restetâlis Vezir aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, bu zencir kim germişlerdür, bu tavile

zenciridür ve bu mermer havuzlar kim saff ile durur; bunlar at ahuridür. Bu zencire atlar bağlarlarmış ve bu havuzlar -i çinde arpa yirler imiş didi.

Iskender Şâh, anı işidicek, begendi. Ol aklı kabûl kıldı. Andan rahşın sürüb, ol dikilü mermer direğün birinün kâtına geldi. Nazar kıldı. Gördi kim ol direkde birkaç satır yazı yazmışlar, rüşen kazmışlar. Şâh anı göricek, Eflâtun Hekim'e aydur;

-- Yâ Hekim, di bu hattı okı görelim kankı pâdişâhdan yâdigâr kalmışdır bilelüm didi. Andan Eflâtun Hekim dahi mütâlaa idüb, okuyub didi kim.

- 1- Ol direkde böyle yazmışlar ayân
Ki iy cihân benüm diyen Sahib-kıran
- 2- Çünki takdîr ile bunda iresin
Bu direk üzere ki hattı göresin
- 3- Bilesin kim bunu düzen şehriyâr
Tâh-ı Murad idi benam ol âşikâr
- 4- Dutmuş idim Hind ilini ser-te-ser
Garra idüm ömrüme iy pür-hüner
- 5- Altı yüz on altı yıl iy pîş-bin
Hükm kıldum işbu milke ben yakîn
- 6- İşbu denlü ömr içinde bir nefes
Hasta oldum dîmedüm aybü'l-heves
- 7- Kimseden dahi tabanca yimedüm
Alûde olub, n'idem ben dîmedüm
- 8- Garra oldum işbu resme hâle ben
Bakmadum çarh itdügi ahvâle ben
- 9- Bu tavile üzre bir gün şeriyâr
Atlarum göre durur iken iy yâr
- 10- Bir atum debdi beni düşdüm revân
Hakk'a teslim eyledüm ol demde cân
- 11- Kimsei hergiz begenmezken iy cân
Bir binitden alu düşdüm ben ayân

- 12- Aleme sığmaz iken gör şimdi kim
Teng gûra nice sığdum iy hekim
- 13- Genc-i Kârûn binum olmuşken yakın
Bir kefen kaldı bana şimdi hemin
- 14- Ger var ise sende hikmetden nazar
Mevtüm anlarsan sana ibret yiter
- 15- İbret algıl ibret algıl ibret al
Tâ ki sini aldamasun mâh u sâl

Hekim kavlince çünkü Eflâtun Hekim ol direkden bu tarihi kim okıdı, İskender Şâh işidicek, rikkat idüb ağladı. Andan sonra döndi aydur;

-- İy serverler, görün ki cihâna kimler gelmiş, âhır ömre toymayub gitmişler didi.

Dahi ol aradan göçüb gitdiler. Gelüb yine gemilere girüb azm-i Çin kıldılar. Giderken sayyâdlar denizde bir canavar sayd itdiler. Şâh'a getürdiler. Şâh nazar kıldı. Gördi kim bir acâib canavar âdem şeklinde iki başı var. Birisi er başı saçlı, sakalı var ve birisi avrat şekli gibi zülf ü hâlî var ve bir budı er budı gibi zekri var ve bir budı avrat budı gibi ferici var. İskender Şâh, anı göricek acebleyüb bir zaman hayran kaldı.

- 1- Nice hayrân olmasun akl-ı şer
İşbu şekl-i hikmete yâ ebu'l-beşer (* vezin)
- 2- Kim kılur bir katre sudan ol mu'in
Hâlıkü'l- insan ü min mâin mühin
- 3- Sun'a bakub Sâni'i bilgil iy cân
Kim vireler sana Sâni'den nişân

Çünkü İskender-i Zülkarneyn ol iki başlu şekli göricek, buyurdı; söyletdiler sözi anlamadı. Anun dahi şekli nakşın tasvîr itdürüb, denize bıraktılar gitdi. Yine yidi gün gitdiler. Sekizinci gün ale's-sabah, İskender Şâh gemisi cemi gemilerün önince giderken, denizde ansuzdan bir minareleyin kadd u kalıb bir acâib şekil-sûret kim hiç gözler görmüş degül, revân çıkdı. Sağına solına bakındı. Dahi kahkaha birle güldi. Yine denize batdı.

İskender Şah anı göricek, Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir, bu ne aceb nesnedür kim denizden çıkdı; kahkahayla güldi yine denize gitdi didi. Vezir ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân bu dahi Süleyman Peygamber'e serkişlik iden âsi olan divlerdendür. Süleyman Peygamber'den kaçub, bu denize girmişdür. Şimdiki halde âli hazretünün kim azâmetlü leşkeri bunda irdi. Leşker gulûvsı, bu gemiler âvâzesi denizün kasrına dek irdi ve bu div ol gulûvı işidicek, sandı kim Süleyman'dur, kendüleri işitügeldi.

Bes buğur deniz yüzine çıkdı. Tâ kim göre, gelen Süleyman mıdur? Çıkub, bakdı; gördi kim gelen leşker Süleyman'un degül, şâd olub, güle güle yine denize batdı didi.

Dahi edeb ile yine hâmuş oldu. Kaçan ki Şâh Zülkarneyn, bu haberi vezirden işidicek vezire âferin kıldı. Andan ol aradan yine azm-i râh idüb, yidi gün yidi gice gitdiler. Sekizinci gün ale's-sabah, şâh gemisi önce giderken yine bir minâre şeklinde kadd u kalıb çıkdı, dahi sağına solına bakdı, elin eline urdı, zâr u zâr ağladı, dahi yine denize batdı. İskender Şâh, anı göricek, yine Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, bu dahi n'eydi kim deniz yüzine çıkdı, dahi sağına solına bakub, iki elin biri birine urub, zâr u zar ağlayub yine denize batdı? didi. Yine Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ İskender-i Zamân, bu dahi ol divlerdendür ki Süleyman Peygamber (A.S.) gördi kim bunlar gâyet lainlerdür, fikr kıldı kim kendüden sonra bunlar cihânda kalıcak olurlarsa, insanı helâk iderler.

Bes buyurdı; bunlar, bend itdiler dahi bu denize bıraktılar. Andan bu divler Süleyman'a sordılar kim

-- Yâ Süleyman, bu bentden biz ne vakt kurtulavuz? didiler. Süleyman (A.S.) bu divlere cevabı bu oldu kim kıyâmet kopıcak kurtulursız. didi. Bunlar dahi bu dem leşker gulûvsın işidüb sandılar kim kıyâmet kopdı. Denizden birisi çıkdı kim göre, kıyâmet kopmuş mı? Gördi kim kıyâmet kopmamış, leşkerdür. Anı göricek, ağladı, yine denize batdı diyüb, duâ kıldı. Yine İskender Şâh, Vezire âferin kıldı, gitdiler. Üç gün üç gice gidüb, dördüncü gün bir cezireye yitdiler. Şâh buyurdı; gemileri kenare sürdiler, Denizden çıkub, bâr u bungâh hayme vü çadırlar kurdılar. Şâh divânına beğler, melikler cem' o-

lub, yirli yirinde karar itdiler.

Bugur Iskender-i Zülkarneyn, Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- İy server-i Hindustan, bu cezirenün dahi adı nedür ve hem imâretlik var mıdur? didi. Andan keyd-i Hindû ayıtdı;

-- İy Şâh, bu cezirenün adına Râmin dirler. Evvel rûzi-gârlarda bunda mu'teber şehirler var imiş. Halk ile tolu tâ Nerriman Şâh devrine dek. Kaçan ki Nerriman Şâh bunda hücum idicek, bu cezirenün kavmi Nerriman Şâh korkısından şehirlerin, köylerin biragub kaçdılar. Sarb yirlere tağıldılar. Nerriman Şâh dahi bu vilâyete gelüb, kavmin bulıcak, vilâyetlerin harâb itdi. Dahi gitdiler. Ol zamandan berü bu cezirenün kavmi vahşi olupdurur. Tağlarda ve sarb yirlerde yürürler. Sehr ü illeri şöyle harâb amma

-- İy Şâh-ı Cihân, bu cezirede madenler çokdur. Altun bunda ot gibi biter didi.

Andan Iskender-i Zülkarneyn, Cihil-Pâ-yı Irakî'ye aydur;

-- Yâ Irakî, yüri var! cezirei serverler ile şikâr it. Kavminden ele girenin getür görelüm didi.

Andan Cihil-Pâ-yı Irakî, Kaytas-ı Yunanî, Kays-ı Rûmî, Kaysûn-ı Kırımî, Süheyl'-i Serhî, Taârim Belhî, Seyf-i Adenî ol yidi serverler at arkasına geldiler. On yidi bin er yiğın, at yiğın aldılar. Dahi Cezire-i Râmin tağlarına tağılub şikâr itdiler.

Râvi kavlince ol ceziredeki kavüm Şâh leşkerin irakdan gördiler dahi ürkdiler, kaçdılar, tağıldılar, gitdiler. Amma ol yidi serverler birkaçınun ardlarından sürdiler, irdiler. Yidi er, dört avrat dutdılar. Şâh Zülkarneyn'e getürdiler. Şâh dahi nazar kıldı. Gördi kim şekl-i sûreti heman insan amma üzerinde giyecekleri yok eri, avratı şöyle uryan veli tenleri şöyle killu kim bedenleri görünmez.

Bes bugur Şâh buyurdı; ol kavmi söyletdiler. Veli sözleri anlanmadı. Şâh aydur;

-- Yâ Eflâtun bu kavmün sözleri niçün anlanmaz? Eflâtun ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihan bunlar zâd u zevâde yimezler. Nebat yirler. Nebat yiyen âdem hayvân sıfatın dutar. Anın çün dilleri

anlanmaz didi. Andan Iskender Şâh buyurdu; ol cezire kavmin yine koyuvirdiler gitdi.

Bes buğur Iskender Şâh, Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- Yâ Keyd, didinüz kim bunda altun ot gibi biter. Ne yirde biter? baş ol varalum didi. Keyd-i Hindû aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu cezirede altun bitmez yir yokdur. Kande gerekse biter. Amma gıc'e olıcak görünür. Gündüz görünmez didi. Şâh dahi sabr eyledi.

Kaçan ki gün tolundu, Şâh buyurdu; Yüz bin güzide er at arkasına bindiler. Şâh ile cezire-i Râmin'e yürüdiler. Anca gitdiler kim cihânı karanulık basdı. Iskender-i Zülkarneyn leşker önince beğler, vezirler ile giderlerdi. Nazar kıldılar, gördiler kim ol yazınun yüzi yemiş-çerak gibi oldu. Amma ne resme? şöyle kim çifte at kulağı gibi. Kaçan kim Iskender-i Zülkarneyn, ol sahrâyı bu resme göricek, Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- Yâ Keyd, bu sahrâ içinde görinenler ne nesnedür? Çerâk gibi gerçe' göründi veli şu'lesi çerâkleyin degül didi.

Andan Keyd-i Hindû ayıtdı;

-- Yâ Iskender-i Zaman bu çerakleyin görinenler altundur. Hak Teâla emriyle yirden ot gibi biter. Amma iy Şâh-ı Cihân, bunun hâsiyeti şöyledür kim yine gün toğmadın bitdüğü yirde toprağa batar. Amma kaçan ki gün tolunsa işbu resme görünür. Veli

-- Yâ Iskender-i Devrân gerçi altun âşikâre görünür veli olması zahmetlüdür didi. Şâh Zülkarneyn, aydur;

-- Yâ Keyd, bu altunı almağın zahmeti nedür? didi. Keyd ayıtdı;

-- İy Server-i Alem, her çifte görinen altunların katında ikişer karınca vardır. Şöyle karıncalar kim her biri bir tazı itde ulu. İkişer başlu, ikişer ayaklu.

Kaçan ki altunılmağa varalar; ol iki karıncalar varanı helâk iderler didi. Keyd-i Hindû böyle diyicek, Şâh Zülkarneyn tebessüm itdi.

-- Yâ Keyd, ben himmetimi şöyle dutmuşam ki nerre divleri

sıyam. karınca leşkerine ne gussa? didi.

Dahi buyurdi; ol yüz bin güzide er dört yüz kırk dört çift tabulları, nakkaraları ansuzda urdılar. Hem borı ve sürnâları urdılar. Ol altun sahrâsına yürüdiler. Ahbâr içinde şöyledür kim Iskender Şâh, bu resme kılıcak, ol âhen-puş erün cebe vü cevşeni şu'lesi fersâh-be-fersâh yol gitdi. Ol tabl u nakkâreler borı vü sürnaları ba-evc-i âsumana yitdi. Ol heybetden altun katındağı karıncalar ürkdiler tağılub kaçdılar.

- 1- Rây ile tedbir gör kim n'eyledi
Ancılayın müşkili halleyledi
- 2- Rây ile hâsıl olur her bir ümid
Râydurur bağılu işlere kilid
- 3- Râyını pîs eyle her bir işde sen
Tâ olasin cümle korkudan esen
- 4- Hor dutma râyı tâc eyle başa
Her işüni tâ iledesin başa

Râvi aydur; Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) ol altun katındağı karıncaları bu resme kim tağıtdı, buyurdi; leşkere ol sahrâ içinde ne kadar kim altun görünürdi tâ sabaha degin dirdiler. Sabah olıcak, kondılar. Ol gün, ol gice anda yidileler, içdiler, yatdılar uyudılar. Çünkim sabah oldı, Şâh buyurdi, yine gemilere binüb gitdiler. Ol gün yarındaşı ale's-sabah bir acâib yıl kobdı. Deniz dibinden kaynadı, Şâh'un gemilerin oynatdı. Yir yirin deniz dibine bulıtlar yürüdi. Karanulık, deryâ yüzün bürüdi, ra'd çağırdı. Berk şakıdı. Söyle kim şâh gemiler içinde leşkeriyle âciz kaldılar. Ancalar feryâd u figanlar kıldılar. Kissa diraz kılmayalum. Öğle vaktine dek ne kim ol gemilerin hâli oldı ki kimse görmüş degül. Şuna irdi kim cemi' gemiler garka vara. Andan Iskender-i Zülkarneyn, (A.S.) el götürüb duâ kılub, yüz hazrete dutdı. Münâcât itdi, necat bulmağ için. Andan Hak emriyle deniz yüzünden bir acâib nesne peydâ oldı, kuş şeklinde. Veli şöyle kim nûra benzer.

Kaçan kim ol kuş deniz yüzünden kanad açub, kim uçdı. Anun nurından deniz yüzi rûşen oldı.

Bes ol kuş bir yana yönelüb gitdi. Şâh Zülkarneyn anı göricek, gemisin anun ardınca sürdi. Anı gördiler kim yıl da-

hi sahir oldı. Deniz mevci dahi yatdı. Deniz kenarı dahi görindi, ve ol nûrani kuş dahi uça deniz kenarına çıktı, kondı şâh dahi leşkeriyle ol kuş ardınca deniz kenarına çıktılar gördiler kim ol kuş konub otururken silkelendi bir adam oldı. Veli durduğı yirden yire gayb oldı. Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) anı göricek bildi kim Hızır Peygamber'dür. (A.S.) Andan iskender Şâh buyurdı, gemileri dögenlediler. Gördiler kim yetmiş gemiler ol dört bin dört yüz kırk dört pâre gemilerden gark olmuş kavm ile kırılmış. Şâh Zülkarneyn bu halı göricek melûl oldı. Restetalis vezir nazar eyledi gördi kim Şâh, melûl olmuş. Ayıtdı.

-- İy Şâh-ı Cihân mubarek hatırınızda melâlet eseri var gibi. Hayr ola? didi.

Şâh Zülkarneyn ayıtdı;

-- Nice melûl olmayayım ki bunca gemiler kavmiyle helâk oldı didi.

Andan Restetalis Vezir ayıtdı;

- 1- Didi kim Şâhâ Cihan hâli budur
Mâh mihr ü çarh ahvâli budur
- 2- Ege bitürür âdemî cem ider
Ki yitürür cem' olanın kam' ider
- 3- Ki bitürdüğün yine bitürmese
Ya yitürdüğün yine yitürmese
- 4- Lezzeti bu dirliğün olmaz idi
Ömr ü devlet kıymeti kalmaz idi
- 5- İntizâmı bu cihânun şehriyâr
Gelmeği gitmekdürür şöyle ki vâr
- 6- Gelüben gitdüğüne halk-ı cihân
Sen melûl olmağıl iy Şâh-ı Cihân
- 7- Her kim işbu menzile konsa geçer
Bu cihân köbridürür gelen geçer
- 8- Dem ola kim bizde bundan geçevüz
İşbu dünya köprisini geçevüz

- 9- Bin yaşayan işbu milki dutmadı
Dünyayı kimdür ki koyub gitmedi
- 10- Keykubâd u Rüstem ü Behram-ı Gûr
Keymurâd u Ardeşîrî yidi gûr
- Cümle kondı göçdi işbu menzile
Çok zaman hükm itdiler bu âb u kile
- Lik bunda biri bâkî kalmadı
Söyle gitdi kim sanasın gelmedi
- Niçeler dahi gelüb gitse gerek
Hasret ile ancalar yitse gerek
- Yâ Hûda yâ hasret ü mihnet yolın
Eyle gil âsân olgıl sen muin
- Fâilâtün fâilâtün fâilât
Nefsün öldürdün ise buldun necat

Râvi aydur; Kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn, Restetalis-
'den bu cihân hâlinün nasihatın kim dinledi, mübârek hatırı
biraz ârâm kıldı. Gönlinden ol melâlet gubarı gitdi buyurdi;
Yine leşker gemilere girdiler dahi azm-ı Çin kılub gitdiler.

Gün ale's-sabah bir cezireye yitdiler. Buyurdi Şâh; ge-
mileri kenare sürdiler. Gemilerden çıkub kuruda bâr u bungâh-
lar kurdılar.

Andan Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) divan arâyide kıldı.
Beğler, melikler cem' oldılar. Kim oturdu, kim durdu.

Bes buğur Iskender Şâh, Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- Yâ Keyd, bu cezirenün adı nedür? ve hiç bunda imâret-
lik var mıdur? didi.

Andan Keyd-i Hindû ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu cezireye; Cezîre-i Vakvak dirler.
Key ulu ceziredür. Gâyet mamurdur amma vilâyeti Rikistândur.
Söyle kim yol iz belürmez. Gice olıcak, yıldız salımına gi-
derler. Gündüz olıcak kumdan yol belürmez ve bu cezirenün yi-
ne çevre yanında yidi yüz yitmiş yidi cezireler dahi vardır.
Bu cezireye taallukdur ve cemî'sine bir avrat pâdişahlık ider

diyüb; didi kim

- 1- Bu cezire tobtoludurur diyâr
Oldı bir avrat bulara şehriyâr
- 2- Altı bin var kulluğunda gonca-leb
Hıdmed iderler katında rûz u şeb
- 3- Servi kaddür gonce lebdür müşk-bû
Serkiş olmaklık olubdur ana hû

Ve dahi yâ Şâh-ı Alem, şimdi kırk dört yıldur kim ol avrat bu vilâyete şâhlık ider. Kimseye baş indürmez. Serpâl Hindû neslindendür. Adına Bihterân dirler didi.

Hekim kavlince kaçan ki Iskender Şâh Keyd-i Hindû'dan bu haberi işitdi; Bihterân'un arzusına düşdi. Döndi Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- Yâ Server-i Alem, hoş hâtundur ve hem mahbûbe'dür. Böyle diyicek Iskender Şâh, Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- Yâ Keyd, ya nice idelüm? Leşker ile üstine mi gidelüm veyâhud kâsıd gönderüb da'vet mi kılalum? didi.

Andan Keyd-i Hindû aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu Cezire-i Vakvak kumdur ve hem susuzlukdur. Leşker ile gidersiz, leşker susuzlukdan zahmet çeküb helâk olurlar. Kâsıd göndersevüz degme kişi başaramaz. Meger bilür kişi ola didi.

Râvi aydur; ol demde begler vezirler bu işün müşkilinde kaldılar kim Ne resme çâre bulalar?

Andan Restetalis Vezir ayıtdı;

-- Yâ Iskender-i Devrân, buyur; leşker at arkasına süvâr olsunlar, yürüsünler. Bu Cezire-i vak vak'ı şikâr kılsunlar. Şâyed bu vilâyed kavminden ele gire, şâha getüreler. Ana kâsıd koşasız, Bihterân'a ilede. Müşkilinüz hall ola. vegerni Bihterân size muti olası olursa hoş ve illa olmazsa haşemi hademi bûr ve bungâhı koyavuz. Salt leşker ile gündüzün yata-vuz gice gice ılduz ile gidevüz. Ne hâl ile olursa varavuz. Bihterân ile buluşavuz didi dahi edeb ile hâmûş oldı.

Bugur İskender-i Zülkarneyn, Restetalis'den bu haberi işidicek, gâyet beğendi. Tiz buyurdu; leşker'den yigirmi dört bin güzide er at arkasına geldi. Bir nice serverler ile Çihil-Pa-yı Irakî, önlerine düşdi. Dahî Cezire-i Vakvak'a tuş tuş tağıldılar. Şikâra meşgûl oldılar. Yidi fersah yol mikdarı gitdiler. Hiç ol diyârda deyyare uğramadılar. Amma Çihil-pa-yı Irakî leşker önince giderken deniz kenarına irdi. İrağ-rak yirde bir puşte üzere bir muhtasar kal'a gördi. Heman dem serverlere haber kıldı. Ardumca gelün diyü dahî kendüsi ayak götürdi. Kal'aya gitdi. Serverler dahî Irakî der-pâyınca gitdiler. Irakî ol dem içinde kal'aya yitdi. Kal'a kavmi Irakî'i göricek birkaçı koşu geldi. Yakın iricek Irakî'i gördiler kim bir acaib şekil şemâil korkdılar. Yine döndiler. Kal'aya geldiler. Kal'a kavmi sordılar kim.

-- Niçün kaçdunuz? ol bir kişiden didiler. Anlar dahî Irakî'i vasf itdiler.

Ol acaible dururken gördiler kim Irakî'nün ardınca çokluk leşker ile serverler irdiler. Ol kal'a kavmi dahî dirilüb Kal'alarına girdiler. Kapuların bağladılar. Bu yana değin leşker dahî irdi. kal'aya karşı saf bağlayub durdılar. Irakî ilerü yürüyüb kal'aya yakın geldi bâ-âvâz-ı bülend çağırdı. Aydur;

-- Yâ kavüm, bu kal'a kimündür? Bizden korkman. Birinüz gelsün haber soralum, dahî gidelüm didi. Andan kal'a kavmi Irakî'i oka dutdılar. Çihil-Pâ-yı Irakî dahî kakıdı. Tiz bir karura neft bir sâika okına berkitdi. Râvî kavlince ol kal'a ağacdan idi. Irakî neft ile sâika okın atdı. Ol kal'anun bir tarafına uğradı. Kuru ağac idi. Heman dem yakdı. Kal'a kavmi üşdiler kim söndüreler. Irakî bir tarafa dahî atdı. Revan, kal'a od dutdı, dutuşdı. Kal'a kavmi bu hâli göricek kaçdılar. Gemileri vardı. Cümle er ü avrat gemiye girdiler dahî deniz yüzine gitdiler.

Bu taraftan Çihil-pâ-yı Irakî gördi kim kal'a kavmi kal'adan indiler, kaçdılar. Tiz serverler ile deniz kenarına sürdiler. Ol kavümden yidi kişi dutdılar. Şâh'a getürdiler. Şâh Irakî'ye aydur;

-- Yâ Irakî, bu kavmi kande buldunuz? Irakî dahî hâl ü hikâyeti ayıtdı. Şâh anı işidicek, Irakî'ye tahsin kılub çokluk mal u genc bahşış itdi.

Bes bugur İskender Şâh, Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- Yâ Keyd, bu kavme Hind dilince Bihterân'ı sor görelüm ne haber virürler? didi.

Andan Keyd-i Hindû ol kavme ayıtdı;

-- Yâ kavüm, ne halksız? işbu vilâyetünüze ne dirler? Adı nedür ve hem şehriyârınız dahi kimdür? Diyin, korkman, haber virün didi. Andan ol kavüm bu sözi işidicek bir Pîrî ileri yürüyüb aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu vilâyetimiz adı Cezire-i Vakvak ve şehriyârımız dahi bir avratdur. Adına Bihterân dirler. Yidi yüz yitmiş yidi bunun gibi cezireye dahi hükm ider didi.

Bugur Keyd-i Hindû aydur;

-- Yâ Pîr, Şehriyârınız Bihterân şimdi kandedür? ol pîr ayıtdı;

-- Yâ server, işbu cezirede bir şehir vardır. Adına Gaşelâl dirler. Bizüm kal'amuzdan yidi günde varur. Bihterân anı tahtıgâh idinmişdür. Yaz u kış anda olur didi.

Bes bugur Iskender Şâh bu haberi alıcak buyurdu; Eflâtun Hekim Bihterân'a Iskender Şâh ağzından bir nâme yazdı. Evvel korku haberin virdi. Andan istimâlet aldı. Iskender-i Zülkarneyn azametinin, heybetinin, himmetinin, adlinin, hükümetinin bir bir serh kıldı.

Nâmei tamam kılıcak, şâh eline sundı. Şâh dahi nazar kılub, beğendi.

Andan hatem urub, Irakî'nün eline virdi. Ağız cevabı şöyle didi kim.

-- Yâ Irakî, Bihterân bana gelürse hoş ve gerni gelmeyecek olursa şöyle bilsün ki ben ana varuram didi. Andan Keyd-i Hindû'ya aydur;

-- Bu kişilerün birini Irakî'ye bile koş, Kılağuzluk eyesün didi. Keyd-i Hindû aydur;

-- İy pîr, gerekdür ki Iskender Şâhun peykiyle bile gidesin didi. Pîr ayıtdı;

-- İy server, ben varurdum amma pîrem, yürümekden kaldum uş oğlum Agris varsun. Nevcivandur ve hem yol yürümekde cüst

ü çâbükdür. Kâsıd ile bile gitsün didi. Kısra diraz kılmayalum. Ol giriftârlarun altısın alı koyub birisin Irakî'ye koşdılar, gitdi. Gündüz yatdılar. Gice gitdiler, Şehr-i Gıslâl'e yakın yitdiler. Bir depe üzerine çıkdılar. Çihil-pâ-yı Irakî nazar kıldı. Gördi kim bir sahra içinde bir mu'teber şehir düşmiş yatur. Çevresi burc bâru. Irakî ol şehri göricek revan, depe üzerinden indi. Şehre geldi. Kağan ki kapuya iricek derbânlar gördiler kim Agris ile bir cüst-i çâbuk herif hoş hoş aletler üzerinde arâyide itmiş, sağına solına hancerler kuşanmış başına bir kilâbî sarınmış elinde bir elmasc nacak dutmuş şöyle kim bakışından gören vehm alır.

Kağan ki Irakî'i bu vech ile gördiler, Agris'e sordılar;

-- Bu ne kişidür kim hiç bizüm vilâyet kavmine bezemez? didiler. Andan Agris derbanlara aydur;

-- Bu kişi Rûm pâdişâhı Iskender-i Zülkarneyn elçisidür. Bizüm şâhumuza geldi, didi. Çün kim Agris bu resme söyledi. Buğur derbânlar Irakî'ye ayıtdılar;

-- Siz bir lahza durun. Biz Şahumuza haber kılalum görölüm ne dir? didiler dahi birkaçı Bihterân'a gitdiler. Ol dem içinde geldiler. "Kâsıd geldi" diyü hâber itdiler. Kağan ki Bihterân Bânu Şâh Zülkarneyn elçisinin işidicek,

-- Getürün! didi. Geldiler iletdiler. Göricek, sordı;

-- Ne kişisin diyü? Irakî ayıtdı;

-- Şâh Zülkarneyn kâsıdıyam. Nâme getürdüm didi.

Andan Bihterân Bânu Iskender Şâh haberin işidicek, şâd oldı. Zira kim şâhun haberin işitmekliği arzu iderdi. Şâhı görmeklige gâyet müştâk idi. Tiz buyurdu; çavuşlar Çihil-pâ-yı Irakî'i aldılar izzet ile Bihterân Bânu'nun kasrına geldiler.

Irakî çünki içerü girdi. Gördi kim bir mu'teber kasır. Amma içinde bir murassa' taht kurulmuş. Üzerinde bir Şâh lal u cevâhire müstagrak olmuş oturur. Veli yüzün burka'lamış ve hem kafasında biner biner kızlar murassa-püş olub, saf bağlayub, el koşurub dururlar. Irakî Bihterân'un sağına solına nazar itdi. Gördi kim Bihterân Bânu karşusına bir acâib divan durmuş müretteb. Irakî bu haşmeti göricek revân Bihterân Bânu'nun tahtı önünde baş kodı. Andan el koşurub durdu. Dahi Bihterân'a Hind dilince duâ kılub medh ü senâ okudu. Bihteân

Bânu dahi Çihil-pâ-yı Irakî'yi göricek, gâyet begendi.

Gönlünde ayıtdı. Bunun Şâhı dahi kendüye göredür didi.
Andan Irakî'ye ayıtdı.

-- Yâ Kâsıd, merhaba! Hoş geldün. Kadem getürdün. Milki müşerref kıldun. Amma Iskender Şâh şimdi kandedür? didi. Irakî dahi oda yakduğı ağacdan kal'ai salıvirdi. Andan Iskender Şâh'un nâmesin öpdü dahi ilettdi. Bihterân Bânu'nun tahtı üzerinde kodı. Yine yirine geldi, durdı. Dahi aydur;

-- İy Şâh-ı Hindustan, Iskender Şâh ağız cevabı aydur;
"Bihterân Bânu bana izzet için gelsün ve ger gelmezse, hod ben ana varuram, didi diyüb edeb ile hâmûş oldu. Andan bihterân Bânu buyurdu; Şâh nâmesin okudılar.

- 1- Böyle dimiş Şâh Zülkarneyn iy cân
Kim sana benden selâm iy Bihterân
- 2- Bu hümâyun-nâme kim ire sana
Cân u gönülden mûti' olgıl ana
- 3- Korkma benden kim ziyânım yokdurur
Lutf u ihsânım begâyet çokdurur
- 4- Anca Şâhlar meclisüme cem' olur
Yohsa âlemîler ucma'a şem' olur
- 5- Uş bunun gibi bir dahi nişân
Değme şahlar itmemişdür Bihterân
- 6- Mal u milke itmezem ben ragbeti
Niçelere bahş iderem milketi
- 7- Sanma kim senden diyarunı alam
Ya elünden nakd-ı varunı alam
- 8- Beglere itdüm vilâyetler atâ
Asi olan şöyle bil ider hatâ
- 9- Asi olma tiz iriş gel devlete
Yohsa düşersiz belâ vü mihnete
- 10- Asi olmak devlete şum olur
İş idinen şumı hem meşum olur

- 11- Kimse benden kaçuben kurtulmadı
Kaçdı illa tâc u tahtın bulmadı
- 12- Togrı gelen begleri Şâh eyledüm
Sehleri dahi şehinşâh eyledüm
- 13- Nice bir elünde şâhlık idesin
Milkün içre kande dîrsen gidesin
- 14- Gel berü senden uluya hizmet it
Pâdişâhlık kânunı yolınca git
- 15- Her ki kendüden yiğе hizmet kıla
Devlet ü ukba didüklerin bula
- 16- Dünyâda bâki dilersen yâdunı
Hizmet it Iskender'e artur adunı
- 17- Yok eğer söze uyub gelmez isen
Bu nasihatlerümi almaz isen
- 18- Şöyle bil şehrüne iltersin beni
Tâc u tahtundan düşürürem seni
- 19- Fursındı kim işitdün neyledüm
Ak olduğıyçün dar eyledüm
- 20- Söz tamam oldı burada Bihterân
Olma sende nite ki oldı hezberân

Râvi aydur; kaçan ki Bihterân Bânu Iskender Şâh nâmesinden bu haberi işidicek içine gâyet korku düşdi. Bir zaman fikre varub şöyle durdı. Kendü kendüye ayıtdı; bunca şahlar, bunca serverler bununla başa vurmadılar. Bundan kaçanlar cân kurtarmadılar. Şimdi benüm devletüme lâyıık oldur kim ne kadar malum, gencüm var ise buna pîşkîş çekem. Senünem diyüben vilâyetüm bundan kurtaram. Ve gerni buna âsi olacak olursam, katına varmazsam ol gelür, vilâyetüm at ayağı altında virân idüb nâm u nâmusıyla virür didi.

- 1- Rây odur kim âkibet endiş ola
İşlemedin işinün fikrın kıla
- 2- İş ki işlendi atılmış okdurur
Anı döndürmeye çâre yokdurur

Bilmeyince iş önünü işleme
Sonra dönüb barmağın dişleme

Son pişmanlık sana şöyle ki var
Assı itmez bellü bil iy şehriyâr

Er odur işlenecek işin önün
Anlaya aqlamaya sonra sonın

Râvi aydur; kaçan ki Bihterân Bânu Iskender Şâh işinde bu vech ile kim fikr kıldı. Andan tiz buyurdı; Iskender Şâh nâmesine cevab nâme yazdılar. Lutf ile istikbâl sözlerin düzdiler. Andan Çihil-pâ-yı Irakî'ye hoş mihmânî kılub, ağır layub hilatledi. Ol gice Şehr-i Gıslâl'de yidiler, içdiler. Yarındası ale's-sabah olıcak, Bihterân Bânu nâmesi Irakî'nün eline virüb ağız cevabı şöyle didi kim;

"-- İy Şâh-ı Cihân, uş nâme akabince ben dahi âli hazretüne irem didi. Dahı andan Bihterân Bânu Irakî'i Agris'le yine Iskender-i Zülkarneyn'e gönderdi. Irakî gidicek, Bihterân Bânu dahi Iskender Şâh için pîşkişler yat u yarak hazır kılub, andan vilâyetinün iş görmiş serverlerin âkil ve dâna uluların cem' itdi. Ve dahi bâr u bungâh hayme vü hazine ve hargâh götürüb azm-i Iskender Şâh kılub gitdi.

Bu taraftan Bihterân Bânu gitmekde. Râvi kavlince ol tarafta Çihil-pâ-yı Irakî dahi becid sürüb yine Iskender Şâh'a irdi. Begler, melikler, server ü selâtinler Irakî geldügin göricek Şâh-ı Cihân divanına cem' oldılar. Irakî dahi Şâh bârigâhına girdi. Agris ana rûde durdı. Irakî Şâh'a baş koyub, duâ idüb, karşu durdı. Andan Şâh Zülkarneyn ayıtdı;

-- İy server-i Irak ve Irakeyn, Bihterân'dan ne haber? Söyle, işidelüm, didi. Bes buğur Irakî aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, yoldaş münasebetiyle üç gicede Bihterân Bânu tahtıgâhı; Şehr-i Gıslâl'e varduk. Bihterân Bânu'yu kasrında bulduk. Ol hümâyünâmeyi Bihterân Bânu'ya sonduk. Ağız cevabın virdüğümüz dem Bihterân Bânu baş yire koyub, devletüne istikbâl kıldı ve cân u gönülden emre mûti' oldı. Andan ben bendeni izettleyüb, hilatleyüb nî'met ü mal buyurdı. Ol gice Şâh şâdlığına ıyş nûşa meşgûl olduk. Yarındası Şâh nâmesine cevab nâme virdi ve ağız cevabını şöyle didi kim " nâme ardınca şâh hazretine uş ben dahi irişdüm" didi. Dahı Irakî Bihterân Bânu nâmesin öpüb, izzetle şâhun tahtı kena-

rında kodı. Andan Şâh Zülkarneyn buyurdu; Eflâtun Hekim Bihterân Bânu'dan gelen nâmei aldı, mütâlâa kıldı. Okuyub Şâh'a beyân ider. Ne dir?

- 1- Böyle dimiş nâmesinde Bihterân
Merhaba hoş geldün iy Şâh-ı Cihân
- 2- Milkimi kıldun müşerref yâ emir
Cümle Şâhun tâc u taht ile serir
- 3- Mâl u gencümüz yolına hep nisâr
Geldünse uş kılalum şehriyâr
- 4- Baş u can senden diriğ itmeyelüm
Hizmetini koyuban gitmeyelüm
- 5- Her ne kim siz hükm idesiz biz kula
Bir zaife hem anı eyle kıla
- 6- Zî- saadet hazretün gibi emir
Tâc - bahş ola vü hem sâhib - serir
- 7- Kim bana puşt u penâh ola bu dem
İl ü şehrum üzre kim basa kadem
- 8- Çok zamandır vasfun işitmiş idüm
İşkunı gönlüme iş itmiş idüm
- 9- Şükür şimdi irişirem vuslata
Var ümidüm kim yarayam hizmete
- 10- Ger kabul iderse bini şehriyâr
Hizmetinde bende olam leyl ü nehar
- 11- Anmayam ayruk dahi ben begliği
Gözlemeyem halk içinde yeğliği
- 12- Kul olam kemter kemine bî-cevâb
Söz tamam vallahü'l-alem bî's-sevâb

Râvi aydur; kaçan ki Eflâtun Hekim Bihterân Bânu'nun nâmesinden kim bu beyanı okudu. Şâh Zülkarneyn (A.S.) evvel âhîr dinleyecek tebessüm itdi. Andan Şâh-ı Rûm, vezirlere, selâtin serverlere ayıtdı;

-- İy cihân halkınun güzideleri, Bihterân Bânu gerçi kim avratdur. İlla akılı kâmilmiş. Kim bu vech ile nâme yazmış ve buncılayın nevâziş söylemiş didi. Dahî Şâh Zülkarneyn ıyşa vü nûşa meşgûl oldu.

Bunlar bunda ıyş itmekte. Ol tarafdan dahî Bihterân Bânu yiye, içe; kona, göçe giti eyyâm ile gelüb İskender Şâh'a yitdi. Andan Bihterân Bânu uş geldüm diyü İskender Şâh'a haber itdi.

Râvi kavlince Bihterân Bânu'nun dahî habercisi İskender Şâh'a gelüb haber itdi.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn buyurdu beğlere, meliklere kim Bihterân Bânu'ya karşı varalar, izzet kılalar. Serverlerden Kaytas-ı Yunanî, Kaytas-ı Rûmî, Kaysun-ı Kırımî, Süheyl-i sarhî, Tâirim Belhî, Efrûz-ı Kâşî, Seyf-ı Adenî, Kaydar-ı Kırvanî, Şâmûs-ı Şâvî, Şâkûf-ı Rûstenî, Bağlam-ı Irakî, Kılâb-ı Küfî, Haydar-ı Murgânî, Siyâh-pûş Şîrvânî, Şirdest-i Şîrânî, Kemrâ-yı Kılânî Tireng-i Mezenderanî, Müselmel-i Sîstânî, Bihrûz-ı İsfahanî, Şehrever-i Şehriyârî, Şehlâs-ı Haverânî, Aykas-ı Rûmî, Çihil-pâ-yı Irakî. Bu yigirmi üç serverler, Bihterân Bânu'ya birkaç fersah yol karşı vardılar, buluşdılar, görüşdiler, izzetleşdiler.

Andan Bihterân Bânu'yı alub Şâh'a gelmekte.

Ve bu tarafdan dahî şâh Zülkarneyn (A.S.) buyurdu; divan arâyide kıldılar. Beğler, melikler, server ü selâtinler cem' oldılar. Serheng ser-firâzlar sağ u sol durdılar. Vezirler Şâh karşusına zerrin, sîmin sandaliyeler üzere oturdılar.

Râvi aydur; on iki kez yüz bin eğni düz sipâhi divana gelüb; kim oturdu, kim durdu ve ol tarafdan dahî Bihterân Bânu'yı serverler alub geldiler. Leşkerin Şâh leşkerinün bir tarafına kondurdılar.

Andan Bihterân Bânu'yı pişkişleriyle alub İskender Şâh katına geldiler. Şâhun bârigâhına iricek, râvi kavlince bin dört yüz zerrin kuşaklu altun-çomaklu çavuşlar Bihterân Bânu'ya karşı yürüyüb izzet kılub, alub Şâh divanına girdiler. Kaçan kim Bihterân Bânu Şâh-ı Rûm divanına giricek, sağ u sol nazar kıldı. Bir mu'teber divan gördi kim hiç kimseler görmüş degül. Nite şöyle kim on iki kez yüz bin sipahi cem' olub yemin ü yesâr saf saf durmuşlar ve bin dört yüz serheng serleşkerler oturmuşlar. Bin altı yüz hâcibler şâha karşı el koşurub durmuşlar. Sekiz yüz seksen sekiz tâcdâr melikler sağ u

sol oturmuşlar. Üç yüz altmış altı server ü serfirâz pehlevanlar biri birinden yukarı karar kılmışlar. Ve dahi dört yüz kırk dört ehl-i hikmet vezirler, üç yüz on üç bî-hatâ üstâd müneccimler, altmış altı selâtin, sâhib-serîr sultânlar Şâh-ı Cihân çevresine dizilmişler.

Andan kızıl atlas çeteri hümâyun Şâh üzere kurmuşlar. Altında kırk dört sim ayaklu, otuz üç köşelü bir zerrin taht üzere Süleymân-vâr Iskender-i Zülkarneyn oturmuş ve dahi kafasında kırk dört bin zerrîn kerâmetlü kullar durmuş, ellerin tig ü teber kabzalarına urmuş. Kaçan ki Bihterân Bânu Iskender Şâh'un divanını bu vech ile göricek hayrân kaldı; ol haşmete, ol saltanata. Andan birkaç has vezirler Bihterân Bânu'yı Iskender Şâh'un tahtı önüne getürdiler.

Bihterân Bânu dahi yidi yirde baş kodı. Iskender Şâh dahi selâtinler ile ayak üzere durub Bihterân Bânu'ya izzet kıldıladr. Niçün? Anın içün kim Bihterân Bânu ulu asıldan idi.

Bes bugur vezirler yir gösterdiler. Bihterân Bânu dahi bir cevher-i murassa sandali kodılar otordı Iskender Şâh'a karşı. Andan Bihterân Bânu'nun ol altı bin inkâr hizmetkâr kızlarkafasında saf bağlayub durdılar.

Geldük imdi Bihterân Bânu'nun bir has veziri var idi. Adına Müşteri Vezir dirdilerdi. Andan Müşteri Vezir ilerü yürüyüb Bihterân Bânu getürdüğü pişkişleri Şâha çekdi. Nite, evvel bin altun ayarlı, sim üzengilü irkek arabî atlar çekildi. Ardınca bin bād-pâ altun zencirli müzerkeş halatlu harir çullu tazı itler, çekdi. Dahi ardınca bin müzerkeş sicimlü altun kündelü kuşlar çekdi. Anun akabince bin bedîr ay manendince müzerkeş hil'at-pûş hitay-ı huteni kenizekler çekdi. Kimi çengi, kimi güyende, kimi udî, kimi rakkas. Bunların ardınca bin çini mahbûb kullar çekdi. Kiminün elinde sim sini içi tolu zer, kiminün elinde altun sini içi tolu murvârî, kiminün elinde billur tabaklar içi tolu la'l, cevâhir, kiminün elinde zeberced sahinlar içi tolu zümürüd yakutlar. Bunların ardınca kırk dört katar sıklat çullu, ibrişim safari-puşlu zerrin na'illü katırlar çekdi. Kiminün yüki nâh u nasîh, kiminünyüki diba vü harir, kiminün yüki müşk abir. Ve bunlardan gayrı vilayetinün defterlerin ve kalalarının kilidlerin Şâh-ı Cihân önünde kodılar.

Râvî aydur; Iskender-i Zülkarneyn Bihterân Bânu'nun ol bî-kıyas pişkişlerin göricek, tahsin kıldı. Dahi beğler, vezirler ayak üzere durub, Bihterân Bânu'ya âferin kıldılar.

Bes bugur Şâh-ı Cihân ol pişkiş gelen mal u kumaşı, kul karavaşı at u it u kuşu selâtin server ü serheng ü sâise, haşeme hademe mikdarlu mikdarınca üleşdürdi. Söyle kim Şâh Zülkarneyn ol bî-kıyas mal u gencden bir iğne kendü hazinesine almadı. Hekim kavlince Bihterân Bânu dahi iskender Şâh'un atasın, bahşişin mal u kumaş üleşdirişin göricek Şâh Zülkarneyn'ün ol sehavetinetahsin idüb, âferin kıldı.

- 1- Mal u genc hoşdur begâyet virmeğe
Virmesen meyl itme anı dirmeye
- 2- Virmegindedür bilürsen lezzeti
Nitekim virsen görürsin nimeti
- 3- Gerçi dirler mal u genc çok olsa yığ
Issı nâkes olıcak yok olsa yığ
- 4- Nâkesin malıg son ucı mâr olur
Akibet yakar yığanı nar olur
- 5- Yi yidür malunı kim mâr olmasun
Nûr eyle anı kim nar olmasun
- 6- Mal midur ol yinmeyüb girmez işe
Yinmeyen mal şöyle bil benzer taşa

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet iderler kim, Şâh-ı Cihân Bihterân Bânu'yı bu vech ile göricek üç gün mihmân kıldı. Beglerin, meliklerin, serverlerin, vezirlerin cümle hil'atledi. Bihterân Bânu'ya dahi tâc ü libâçe vü kemrle bî-kıyas tecemmülât bahşiş kıldı. Bu böyle olıcak geldük imdi.

Şâh Zülkarneyn A.S. bir gün vezirleriyle halvet otururken Cihil-pâ-yı Irakî'ye aydur;

-- Yâ Irakî, yürü var Bihterân Bânu'nun veziri Müşteri'yi kıgır! Anunla birkaç haberüm vardır didi. Şâh-ı Yunan şöyle emr idicek Irakî dahi revân, gelüb Bihterân Bânu veziri Müşteri'yi alub Iskender Şâh katına geldi. Müşteri Vezir gelicek Iskender Şâh dahi ana gereginleyin izzet kıldı. Ayak üzere durdı, merhabâladı, hatırın sordı. Zira kim Müşteri Vezir izzete, hürmete lâyıkvücüd idi. Andan Müşteri Vezire Şâh halvetinde yir gösterdiler. Sokrat'dan aşğa Bokrat'dan yukaru

oturdu. Andan Iskender Şâh Müşteri Vezire ayıtdı;

-- Yâ Vezir-i Bihterân, var benden Bihterân Bânû'ya izzet ile selâm it. Ayıt kim Iskender aydur ki bizüm ile bile yürür mi? Yohsa yine vilâyetine gider mi? Veya hod işbu serverlerden, selâtinlerden kimseye helâllığı kabûl kılur mı? ve hatırından ne geçerse gönli ne dilerse utanmasun disün ve bizden havf itmesün. Her ne kim maksûdıysa anun ile anı idelüm. Andan gidelüm didi.

Şâh-ı Cihân Iskender-i Civân, böyle diyicek, Müşteri Vezir dahi Şâh huzurundan gidüb, izzet ile revân Bihterân Bânû'ya vardı. Iskender Şâh selâmın virdi. Şâh her ne kim didiye evvel ü âhir Müşteri Vezir Bihterân Bânû'ya söyledi.

Râvi kavlince Bihterân Bânû dahi Iskender Şâh'dan gelen lutf u kerem haberin işidicek, fikre vardı. Gördi kim Iskender Şâh gibi cihângir irâdetin kendüye virmiş, meşveret itmiş.

Bes buğur ol Bânû-yı Azam kendü kendüye aydur; "Iskender gibi mu'teber Şâh kim cihan halkı cümle bunun hükmine ferman, emrine muti' olubdurur. Bu böyle iken kendü irâdetin dahi bize vîricek biz bu hâl ile irâdetümüzü anun eline vîrüb kenizek niçün olmayavuz? didi. Dahi andan Bihterân Bânû, Vezir-i Müşteri'ye aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, benden Iskender Şâh'un öninde baş koyub, yüz yire sür. Ayıt kim Bihterân anun kemter kemine kenizegidür. Her ne hizmet buyursa, ne kulakda korsa cân u baş ile tâ ölince durayım. Şâh'un fermânî kılıcın urayım di didi.

Bihterân Bânû böyle diyicek, andan Vezir Müşteri dahi Bihterân'dan bu haberi alıcak, yine Şâh Zülkarneyn'e geldi. Baş yire koyub, istikbâl kıldı. Andan Müşteri Vezir izzet ile Iskender Şâh'a aydur;

-- İy Şâh-ı Heft-Kişver, Karavaşun Bihterân Bânû aydur kim; Iskender Şâh'un kemine kenizegiyem. Ne hükm iderse cân u gönülden muti'yem. Ben câriyesin ne hizmete lâyıık olduğum Şâh hod bilür. Ne hâcet kim ben câriyesine sorar, danışur? didi. Dahi Müşteri Vezir edeb ile hâmûş oldı. Râvi aydur; Iskender Şâh dahi Müşteri Vezir'den bu sözi işidicek, andan yine aydur;

-- Yâ Müşteri, çün kim Bihterân Bânû irâdetin bizüm elümüze virmiş. Bes imdi Bihterân Bânû'ya lâyıık budur kim bunca

selâtin şehzâdeler vardır. Benümle birin ihtiyâr kıla helâl-
lığa. Bâkî ömri anun ile hoş göre.

-- Yâ Müşteri, Hak Teâla'nun buyruğı ve peygamberlerün kavli budur kim avrat bâliğa olıcak, er katında ola. Tâ kim andan zürriyet üreye didi. Şâh-ı Zülkarneyn böyle diyicek, Andan yine Müşteri Vezir Şâh dilinden alub Bihterân Bânu'ya geldi. Iskender Şâh didüğin Bihterân Bânu'ya didi. Bihterân Bânu dahi bu haberi Müşteri'den işidicek, Müşteri'ye aydur;

-- Iskender Şâh katına anun için geldüm kim, her ne dirse anı dutam. Şâh fermânında olam, el gerdan bendine urub, kad hamide kılub yine Iskender Şâh'a istikbâl işâretin itdi. Andan yine Müşteri Vezir Bihterân Bânu'dan bu haberi alıcak, yine Şâha geldi. Bihterân Bânu haberin didi.

Bes buğur Iskender Şâh, Müşteri Vezir'e ayıtdı;

-- Yâ Vezir, yarın Bihterân Bânu divana gelsün. Cümle oturan, duran server ü selâtinlere nazar kıl sun. Kankısın beğenüb dilerse ana virelüm helâlliğa. Pâdişâhlan erkânınca toy düğün kılalum ala rağmü'l-hasûd didi.

Şâh şöyle diyicek, Müşteri Vezir yine durub Bihterân Bânu katına geldi. Şâh-ı Rûm didüğü cevâbı Bihterân Bânu'ya ilâm kıldı. Bihterân Bânu dahi Iskender Şâh'un bu nezâketin işidicek, gâyet beğendi. Ol iş üzere niyyet dutub kaldı.

Geldük imdi bu taraftan dahi Iskender-i Zülkarneyn Çihil-pâ-yı Irakî'ye aydur;

-- İy Server-i Irak ve Irakeyn, yürü server ü selâtinlere Bihterân Bânu yarın n'ideceğin haber eyle bilsünler, yarın yarağ ile yani ziyet ile gelsünler didi.

Şâh-ı Rûm Irakî'ye bu letâfet ile söyleyirek, Irakî dahi pervâneleyin uçdı, yürüdi. Ol deryâleyin ciyş-i girân içine girdi. Bârigâha bârigâh yürüyüb serverlere, ser-firâzlara selâtin ü şehzâdelere haber kıldı. Leşker kavmi dahi cümle bildiler kim yarın Bihterân Bânu divana gelüb, görüb beğendüğüne varsa gerekdür. Bunlar bunda veli ravi kavlince bir dahi bu Iskender Şâh Bihterân Bânu'ya Müşteri Vezir'i gönderüb söyleşürken Şeytan-ı Lain dahi ol dem meclisde hazır durmuş idi. Ol racim Bihterân Bânu birle Iskender Şâh'un ancılayın lutfın göricek, ol hasûd hased eyledi. Ol lain kendü kendüye aydur; "Gör bu Iskender'i kim Bihterânleyin Şâh râd-ı rikâb altında yürüyenlere virmek ister. Eger ben bunda bir fitne itmeyicek

olursam, Bihterân ve ..... gider ve hem gayret ü arbeti helâl ider diyüb ol racim ol aradan fitne kaskına gitdi. Kıssa dirâz kılmayalum. Gündüz dahi gidüb, gice yitdi. Şeytan-ı lain dahi kendözin Iskender Şâh'un bir has hâdimi şeklinde düzdi. Halk yatıcak vakt, racim sürdi Bihterân Bânu bârigâhına geldi. Andan Bihterân Bânu bevvâbları dahi racimi göricek, karşı vardılar. Sordılar kim ne kişisin? ve ne işe geldün işbu vakt? didiler.

Anran Şeytan-ı lain ayıtdı;

-- Iskender Şâh katından gelürem. Anun has mukarreb hâdimiyem veli sır haberin getürdüm Bihterân Bânu'ya. Siz dahi ben geldüğüm bildürün didi. Şeytan-ı lain şöyle diyicek revân Bihterân Banu'ya bildürdiler. Bihterân Bânu dahi bir has halvet hâdimin gönderdi. Geldi. Şeytanı Şâh'dan geldi diyü izzet ile Bihterân Bânu katına ilettdi. Bihterân Bânu katına varıcak baş koyub, el koşurub durdı. Bihterân Bânu dahi racime nazar ittdi. Gördi kim bir muhteşem hâdim. Andan merhabalayub karşısına yir gösterdi. Oturdu. Andan Bihterân Bânu racime aydur;

-- İy hadim-i has, işbu vakt geldüğünden maksûd ne? Söyle bilelüm ve ana göre hizmet kılalum didi. Bihterân Bânu söyleyicek, andan şeytan-ı lain fitne dilinden aydur;

-- Yâ Bihterân Bânu, Iskender Şâhun bunca zamandır has hâdimiyem, her ne meşvereti kim ola halvetinde benden gayrı olmaz veli yâ Bihterân Bânu, şimdi sen Iskender'den gâfilsin ve anun fitnelerinden, hilelerinden bî-habersin. Yâ Hânun, cihân içinde Iskender'leyin hayâl-engiz yokdur. Şöyle bil kim Iskender seni sevüpdurur. Diler kim seni kendü ala. Amma sana ki gönli kimi dilerse ana vireyin didiği budur kim seni imtihan kılur. Gayrı kimseye varuram didüğin gibi seni öldürse gerekdür. Vezirleriyle şöyle meşveret itdiler. Ben bîçâre dahi bu meşvereti işidicek, seni esirgedüm, uş gelüb hâli hikâyeti tapunuza bildürdüm. Yâ Hatun-Alem, yarın sana Iskender soracak olursa kim, serverlerden birin ihtiyar kıl dirse olmasun kim cevap viresin. Top lâzım olurlarsa Iskender'den gayrıya varuram dime, yohsa söz yanılırsın didi. Dahi Bihterân Bânu katından çıtdı, gitdi. Racim gidicek, Bihterân Bânu endişelere düşdi. Andan Bihterân Bânu Müşteri Vezir'i kığırttı. Şeytan hadim şeklinde gelüb söylediği sözi Müşteri Vezir'e dahi didi. Girçek sandılar, inandılar. Bunlar bunda, bu danışıkda veli şeytân-ı lain Bihterân Bânu katından dahi gidicek, Iskender Şâh katına geldi. Tâ kim ana dahi bu dürlü igva vire veli ol racim gördi kim Iskender Şâh bezm kurmuş, server ü selâtinler ile işyeri ider, halvet degül. Şeytan anı

T. C.

**Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi**

görecek, sabr idüb durdı.

Tâ kim Iskender Şâh halvet kala, iğva virmeğe âsân ola. Bunlar dahi bunda veli; râvî kavlince şöyledür kim Bihterân Bânu'yı bir herif çok zamandır kim severdi, gâyet âşık idi. Adına Kamdân-ı Haninî.. dirdilerdi. Cezire-i Sinde olur idi. Yigirmi yidi pâre cezireye hükm iderdi. Gâyet fettâl, faal fitne-engiz, hûn-riz kimesne idi ve dahi kimseden korkmaz, utanmaz ve cengden, gavgadan armaz, usanmaz kişiydi. Bihterân Bânu'yı ol severdi. Bihterân'ı dâim dilerdi. Bihterân dahi ana varmazdı ve anı beğenmezdi. Niçe kez Kamdân-ı Haninî leşker ile Bihterân Bânu'nun üzerine geldi kim Bihterân Bânu'yı güc ile ala başarımadı.

Bes buğur Bihterân Bânu Iskender Şâh'a gidicek, Kamdân-ı ..... haber oldu kim maşukun Bihterân Bânu rûman bir sultân gelmiş idi Iskender-i Zülkarneyn adlu, Bihterân Bânu'yı kıgırtmış. Ol dahi vardı, ana gitdi mal ile genc ile didiler.

Râvî aydur; kaçan ki Kamdân-ı Haninî bu haberi işidicek, heyâme kakıdı, boşdı, kankımış ejderhaleyn ekredi. Sağına solına gerindi vü söndi. Şöyle kim üzerindeki libasların hışmından çâk itdi bırakdı.. Niçün? Anın içün kim

- 1- Ma'şukın Kamdân işitdi kim ayân
Gayrı kimse katına varmış revân
- 2- Ol işe yanub yakılıb acıdı
Dinç öküz gibi.....
- 3- Ezgüsüz oynar idi ol tûnd-hû
Çün bu denlü ezgü buldı ol delü
- 4- Sucılayın öz özinden kaydadı
Ezgüleyin ezgüsüz ha oynadı
- 5- Gülhan ocağı gibi kare yüzün
Burtarub yumruğ ile döğdi dizin
- 6- Sancılanmış at gibi şöyle ki var
Gâh yatdı gâh durdı şehriyâr
- 7- Sağ ..... kurt gibi iş işledi
Sağ u sol omuzların dişler idi

- 8- Süriden azmış köpek gibi dahi
Çok uludıbilini dutub âhi
- 9- Enceğin aldurmuş ayubını hem
Yire urdı öz özin iy muhterem
- 10- Rikkat idüp hük gibi hortladı
Er vana dursanbağırub burtladı
- 11- Bir iş itdi kendüye Kamdan iy cân
Kim görenler take kaldı ol zaman

Râvi aydur; Kamdân-ı Haninî bu resme iş idicek, yine öz özin dirdi. Yatdığı yirden durdı, serkeşlerin kığırttı. Ol kendü hükmindeki yigirmi dört pâre cezirenün çerisin cem' itdürdi.

Andan fil, at, gergedan, rikâb cenab yat u yarak kılub kırk muteber gemilere altmış bin er girüb kasd-ı Iskender idüb gitdi. Tâ kim vara Iskender'den ma'sukası Bihterân Bânu'yı ala. Yâni bir dâdistâd kıla. Kamdân gitmekte. Veli dinle kim Iskender Şâh dahi n'ider?

Râvi aydur; Iskender Şâh dahi serverleriyle yidi vü içdi. Meclis kemâline yitdi. Selâtin serverler gidüb, Şâh halvet kaldı. Kasd kıldı kim rahat âlemine vara, Şeytan-ı lain dahi kendözin Bihterân Bânu'nun katındağı hizmetkâr kızlar şeklinde düzdi. Nefis libaslar geyüb yüzünü burka ile bürüyüb revân Iskender Şâh'un halveti çadırının kapusına yürüdi. Yakın varıacak, Iskender Şâh'un has kulları gördiler kim don içinde bir herif sürmüş gelür. Koşıvardılar, gördiler kim bir serv-i hıramân kadd-i gül-endâm kızdur. Bes buğur Şâh'un kulları

-- Kimsin? diyü sordılar. Racim ayıtdı;

-- Yâ gulamlar, Bihterân Bânu'nun has câriyesi ven teacil haberüm var. Şâh'a bildürün didi. Andan Şâh'un has kulları ayıtdılar;

-- İy nigâr, di haberün bize Şâha bildürelüm didiler. Şeyta-ı lain aydur;

-- Yok size diyecek haber degüldür. Şâh'a bildürün didi. Bes buğur has gulamlar Şâha haber itdiler kim Bihterân Bânu'nun bir has câriyesi geldi. Aydur kim Şâh ile halvet sözü

vardur dir, didiler. Andan Şâh Zülkarneyn aydur;

-- Getürün görelüm niye gelmişdür ve ne haber getürmişdür ? didi. Şâh böyle diyicek, gulam dahi geldi aldı racimi Şâh halvetine girdi. Racim dahi Şâh-ı Rûm karşusına izz ü nâz ile boş urdı. El koşurub edeb ile durdı. Bes buğur Şâh Zülkarneyn dahi racime nazar kıldı. Gördi kim bir bikir kız şeklinde hoş muhtişem kimse. Andan Iskender-i Zülkarneyn racime aydur;

-- Nice kimsesin? İşbu bî-vakt bunda geldüğünden maksûdun nedür? didi. Şâh-ı Yunan böyle diyicek, racim aydur;

-- Yâ Server-i Cihân, Bihterân Bânu'nun has karavaşıyam, hemrâzdaşıyam. Söyle kim benden toğrı benden ana ..... yokdur. Böyle olıcak iy Şâh-ı Heft-Kişver Bihterân Bânu fitne vü feaal kimsedür. Anun tatlu sözine aldanman kim sizün ile bir hile kılrsa gerekdür. Benüm ile şöyle danışdı kim elbetde ide didi. Şâh-ı Rûm şeytandan bu sözi işidicek, andan döndi. Racime ayıtdı;

-- İy nekkâr, Bihterân bizümle ne hile kıla kim biz andan gâfil olavuz? didi. Şâh şöyle diyicek; andan yine racim aydur;

-- İy Server-i Cihân, Bihterân Bânu'nun sizünle hilesi budur kim Bihterân Bânu'nun bir aşıkı vardur. Anı can u gönülden sever. Adına Kadran-ı Hanini dirler. Hükminde yigirmi dört cezire vardur. Gâyet hün-riz kimsedür. Bihterân Bânu dahi yarak kılmış idi kim ana varaydı. Hazretünden haber geldi "Gelsün" diyü.

Bes buğur ol aşık için düzdüğü mal u genci kulı, kuşu karavaşı, Cevahir ü kumaşı, at u iti alub, size geldi. Ve Kamdan'a dahi haber bildürdi kim gele, irişe, sizün ile bir yana ola.

-- İy Şâh, Bihterân Bânu şimdi sizi tatlu dille toyladığı soldur kim Kamdan-ı Haninî gele, ire gâfilken sizi Kamdan eline vire. İy Şâh bu didiğün haberün dahi yakinen bilmek dilersenüz yarın görün kim Bihterân Bânu serverlerden kimseyi kabûl kılmayiser, Iskender Şâh'a varuram diyiser didi.

- 1- Gör ne fitneler düzedür ol lain
Urmağ için Şâh Iskender kim yolın

- 2- Kasdı bu İskender' i kim kakıda
Ol gazabla ol dahi bir iş ide
- 3- Bihterân' ı yitire ol şehriyâr
Tâ ki İblis şâd ola şöyle ki var
- 4- Kimsenün düzenliğin iy pîş-bîn
Söyle bil kim hiç ol lain
- 5- Dirliginde dileği bidir heman
Ki azgun ola bu halk-ı cihân
- 6- Togrı yolınca gideni sevmez ol
Cehd ider kim göstere ana eğri yol
- 7- Hey ne zâlim kimsedür ol rû-siyâh
Niçe mazlûma itdürür feryâd ü âh

Râvi aydur; kaçan ki Şeytan-ı lain İskender Şâh'a Bihterân Bânu'dan bu haberi viricek, İskender Şâh dahi gümâna düşdi. Andan ol güman ile aydur;

-- Görür misin bu buride-i gisu benüm ile hile kılmak ister imiş diyüb bir zaman fikre vardı. Dökdi, ölçdi.

Bes buğur Salâr-ı Rûm kendü kendüye aydur; bu gelüb söyleyen Şeytan olmasun diyüb İskender Şâh ol netice birle yine ol racime nazar kıldı. Gördi kim huzur ile racim karşusunda şöyle oturur kim hiç deprenmez.

Bes buğur İskender-i Zülkarneyn A.S. has kullarına ayıtdı;

-- Yâ gulamlar tutun bu câriyeyi görün kız midür veyahud er midür? Kız sûretine mi girüb geldi? didi. Şâh şöyle diyecek, ol lain kasd kıldı kim gayb ola amma gine kendü kendüye şimdi gayb ola. Amma gine mehrü mehrüşe, şimdi gayb olacak -o lursam İskender bilür kim şeytanem sözime uymaz, iğvâmı kulağına koymaz, diyüb racim ilm ile kenkdüyi telbs idüb, durdı.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn kulları dahi yir yirin şeytanı dutdılar. Nazar itdiler kim racim avratlayındur. Râvi kavlince Şâhun kulları dahi Şeytanı'racimi eyle göricek, Şâha didiler. Bes buğur Şâhun dahi racimden gümanı gitdi. Yakın Bihterân Bânu'nun câriyesi sandı. Racim didiği söze inandı. Seyta-

nı yine gönderdi ayıtdı;

-- Var Bihterânı cüst-i çâbük benüm sebebimle hayra iresin didi. Şâh şöyle diyecek, Şeytan dahi cârîye şeklinde Şâh katından durub, gitdi. Racim gidicek Şâh Zülkarneyn dahi mesnedinde yatdı. Tâ kim sabah yitdi İskender Şâh yirinden durub halıkına ibâdet kılub tâc giyüb tahtına oturdu. Andan begler, melikler, server ü selâtinler ve şehzâdeler düzünüb, bezenüb marassa' tâclar urunub müzerkeş libâçeler geyüb, biline kemer-i Keyyânî'ler bağlayub geldiler. Şâh Zülkarneyn divanına cem' oldılar. Meclis kuruldu. Zerrin bâdiyeler uruldu. Simsak sakîler müheyhâ durdılar. Gûyende vü sâzendeler merrâneb ile oturdılar. Selâtin serverler mir ü mihterler ve vezirler yirlü yirinde karar kıldılar.

Ruz-zen çünkim rebâba urdı dest
Bir nefesde meclis ehlim kıldı mest

İçdi çünkim barbut oldı nağme-sâz
Bî-zebân uşşâkdan yüz dürlü râz

Perdede nağme düzüb gösterdi çenk
Sâz ile her perdede yüz dürlü reng

Söz ile çün ney fevâde söyledi
Rast uşşâkı muhayyer eyledi

Sâki-i yâkut-leb itdi revân
Câm-ı yâkut ile la'l-i ter revân

Yürüdi meclisde ol gülgün kadeh
Kim fütûh-ı rûhdur aslı ferah

Sundular bir bâde-i anber buhur
Ki oldı eyvân aksiyle tolu nûr

İçdi bu resme o şâh-ı tâc-bahş
Mal o milk ü genc ü iklim itdi bahş

9- Milk alub ölem diyen sâhib vücûd
Pişesi anun gerek kim ola cûd

Tâ ki bula murâda dest-res
Kullugına halk anun ide heves

Ve bu taraftan dahi Bihterân Bânu lâl ü cevâhire müstağ-
rak olub ol altı bin altı yüz ipkâr kızları bile alub geldi-
ler. Şâh divânına girdiler. Restetalis, Eflâtun yir gösterdi-
ler. Bihterân Bânu bir cevher-i murassa' sandalı üzere karar
kıldı. İzzet ile andan kafasında ol altı bin altı yüz ipkâr
kızlar saf bağlayub durdılar. Ehl-i divan yine ıyşa vü nû-
şa meşgûl oldılar. Tamam meclis kerem oldığı dem Salâr-ı Rûm
Bihteterân Bânu vezirî Müşteri'yi yanına kığırdı. Aydur;

-- Ya Müşteri, yûri Bihterân Bânu'ya ayıt. İşbu oturan,
duran server ü selâtin şahzâdelerden kankısın kabul kılub,
ihtiyar iderse ana virelüm helâllığa didi. Şâh-ı Rûm şöyle
hükm idicek, bes buğur Müşteri Vezir dahi gelüb Bihterân Bâ-
nu'ya Iskender Şâh didüğü haberi didi. Veli nihan söyledi.
Andan Bihterân Bânu bu haberi işidicek, baş kaldırub hiç kim-
senün yüzine bakmadı. Zira kim şeytân-ı lain gelüb kendüye
igvâ virdüğün girçek sandı, inandı idi. Bu böyle olıcak, Bihterân
Bânu Iskender Şâh havfından kimseye mukayyed olmadı.

Buğur bu taraftan Iskender-i Zülkarneyn gördi kim Bihterân
Bânu baş kaldurub kimse yüzine bakmaz. Kendü gönderdüğü
habere mukayyed olmaz. Yine kimseye mukayyed degül. Suâl it.
Niçüdü didi. Şâh şöyle diyicek revân, Müşteri Vezir dahi yi-
ne Bihterân Bânu katına gelüb aydur;

-- Yâ Bânu-yı Azam, Şâh-ı Yunan aydur kim Bihterân Bânu
niçün kimseye mukayyed olmaz. Kimse yüzine bakmaz didi. Müş-
teri Vezir şöyle diyicek, Bihterân Bânu dahi ayıtdı.

-- Yâ Müşteri, Iskender Şâh'un has hâdimi dün gelüb ge-
türdüğü haberden korkaram. Çünkü Iskender Şâh bizi imtihan i-
dermiş didi. Bihterân Bânu böyle diyicek, andan Müşteri Vezir
dahi bu haberi gelüb Iskender Şâh'a söyledi. Şâh-ı Yunan dahi
bu haberi Müşteriden işidicek, Şeytan-ı lain kız sûretine gi-
rüb gelüb söyledüğü söze biraz inanur gibi idi. Gördi kim
Bihterân dahi ol söze nisbet hareket itdi.

Bes buğur Iskender Şâh gönlinde yakini şöyle döndi kim
kimseye varmayub kendüyi arzu itdüğü şeytan didüğü hiledür.
Andan Şâh Zülkarneyn güle güle ayıtdı;

-- Yâ Müşteri, Bihterân ol endişei içinden çıkarsun kim
ben anı alam. Gice gündüz bile alam. Ol haber gönderdüğü aş-
kı gele bana bir hileyle mazarrat ir göreler. Anun bu ittifâ-
kun gelüb bana dimediler mi? didi. Müşteri Vezir bu haberi
Iskender Şâh'dan işidicek, vehme düşdi, varbilüsi şaşdı. An-

dan Müşteri Vezir kendüyi dizüb Şâha aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, ne aceb haber söyledünüz? Bihterân Bânu hakkında ne tuhfe güman iletdünüz. Bihterân kimseyi severmiş ve kime haber göndermiş. Bu sözi gelüb âli hazretüne söyleyen kimdür? didi. Müşteri Vezir şöyle diyicek, andan Salâr-ı Rûm aydur;

-- Yâ Müşteri, gice gicenün bir bahşı giçdüği saat, Bihterân Bânu'nun bir has câriyesi bana gelüb, ayıtdı kim Bihterân Bânu Kamdân-ı Hanin'i sever. Yarak kılımışdı kim ana varaydı. Ben geldüğümü işidicek ol yarağı almış bana gelmiş ve dahi Kamdan-ı Hanin'e habar göndermiş kim gele. Yani bana bir mazarrat ideler. Gayrı kimseye varmayub, bana meyl itdüğü olur kim benüm katumda olıcak yani bana fırsat bulmağa âsân ola.

-- Yâ Müşteri Vezir, Bihterân'un fikri fikir degüldür. Ol endişeden fârig düşsün ve gerni başdan çıkar didi. Şâh şöyle diyicek andan yine Müşteri ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Cihân hâşâ vü kella Bihterân'dan kim âli hazretüne benüm katumdan kimse gelüb size böyle diye veli iy Şâh ben bende hazretüne haberün rastın söyleyeyin didi. Şâh ayıtdı;

-- Yâ Müşteri, söyle toğrı söz bellidür didi. Andan Müşteri aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, dünki gün yatsuya yakın Bihterân Bânu katına sizün bir has hâdiminüz geldi ayıtdı;

-- Yâ Bihterân, Iskender Şâh'un senün ile muhabbeti vardır. Sana kime varursan, kimi dilersen ane vireyin didüğünden maksûdı oldur kim seni imtihan ider. Olsun ki kimseye meyl idesin, yâ kimseye varuram diyesin. Heman Iskender Şâh'a varuram digil yohsa seni helâk ider didi. Bihterân Bânu dahi ol hadim sözine itimad idüb kimseye mukayyed olmadı. İy Şâh Kamdân-ı Hanin'i didüğünüz herif on yidi yıldur kim Bihterân Bânu'yı sever. Daim bunu diler. Bu ana rıza virmez. Dilemeğe gelen elçisin dahi öldürdi. Bunca kez Kamdan dahi kakıyub leşker ile geldi. Çerisin sıduk. Andan mal virdi, yalvardı, mukayyed olmaduk. Şimdi Bihterân Bânu'ya oldı kim âli hazretüneyin sâhib-kıranı koya ana meyl ide. İy Şâh sizden bize gelen bizden size varan söz söyleyen düşmendür. Ara yire fitne salmağ için böyle söz bırağub hile itdiler didi. Şâh-ı Rûm Müşteri'den bu haberî işidicek, fikre vardı. Bir zaman şöyle durdı.

Ve bu taraftan yine Müşteri gelüb Bihterân Bânu'ya Iskender Şâh didügi sözi söyledi. Bihterân Bânu dahi Müşteri Vezir'den bu haberi alıcak, revân yirinden durub, hıraman hıraman ol serv kadd ile salınu, Iskender Şâh'un tahtı önine geldi. Baş koyub yüz yire urub yine kıyâma gelüb, el koşurub Şâha karşı durdı. Dahi didi kim

- 1- Şâha didi Bihterân ki iy şehriyâr
Yâricun olsun hemişe Kirdigâr
- 2- Ömrünü pâyende dutsun ol ilah
Olmasun senden cüdâ izz ile câh
- 3- Kim yaman sanursa sana yâ emir
Halk içinde olsun ol hor u hakîr
- 4- Kasd idenler başuna şöyle ki var
Başına getürsün ol perverdigâr
- 5- Söyle mi oldum iy Şâh-ı nazenîn
Kim sana kasd eyleyem ben iy güzîn
- 6- Bin benüm gibi olursa Bihterân
Bir kulun ile çıkışmaz bî-gümân
- 7- Çok zamandur işidürdüm adını
Zikr iderdüm gice gündüz yâdunı
- 8- Şükr ü minnet ol Hudâ'ya kim iy Şâh
İşigün idinmişem post u penâh
- 9- Kankı kulına dilersen bil beni
Çün saadet bilmişem cümlesini
- 10- Gice gündüz dilegüm iy şehriyâr
Olam eşügünde ben leyl ü nehâr
- 11- Hazretüni özüme şâh itmişem
Hıdmetüni kendüme câh itmişem
- 12- Kim hümâ sâyende âsüde olam
Ab-ı rû ile işigünde olam
- 13- Böyle diyüb Bihterân dutdı zebân
Şâh Sikender karşusunda ol zaman

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur. Kaçan kim İskender-i Zülkarneyn Bihterân Bânu'dan bu sözi işidicek, mübârek hâtırı biraz dolandı. Gümânı gıtdi veli Bihterân Bânu tahammül idemeyüb gözlerinün seylâbı yüzi üzere revâne oldı. Şâh dahi Bihterân Bânu'nun eşk-i çeşmin görüb şefkat itdi.

Bes bugur begler, melikler, vezirler, selâtin serverler bildiler kim Şâh Bihterân Bânu'ya söz iledüb getüren şeytân imiş. Geldük imdi bu böyle olıcak yine Şâh Zülkarneyn Bihterân Bânu'ya aydur;

-- İy Bânû-yı zaman, senden dilegümüz oldur kim bu duran serverlerden ya selâtinzâdelerden birin ihtiyar idesin didi. Sâlâr-ı Rûm şöyle diyicek, andan yine Bihterân Bânu aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, ben câriyen ihtiyarımı sizün elüze virdim. Bir kulunuza dahi virürsenüz rızâm vardur didi. Hekim kavlince İskender Şâh dahi Bihterân Bânu'yı Râ-yı Azam Şâh'un ulu oğlu Erdevân Şâh'a virdi. Zira kim şehzâdelerde Erdevan Şâh'dan mu'teber şehzâde yoğ idi. Gerçi kim İskender Şâh işiginde server ü selâtinler çoğ idi. Bes bugur Erdevan Şâh dahi İskender Şâh'dan bu ihsânı göricek, ilerü yürüyüb, şâhun tahtı öninde baş kodı.

Andan Erdevan Şâh karındaşları Sitem Şâh'ı Hürrem Şâh'ı alub Hindustân serverleriyle kendü bârigâhına geldi. Hazinesin açub mal saçub toy düğün yarağında oldı ve Bihterân Bânu dahi kendü bârigâhına gelüb ol dahi yarağına meşgûl oldı. Andan İskender Şâh mukarreb vezirleriyle kendü has halvetüne geldi, Bugur İskender-i Zülkarneyn Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir-i Kârdân, az kaldı kim ol şeytân-ı lain igvâsına uyub Bihterân Banu'yı helâk idem. Din bana bir nasihat virün kim ol nasîhati dutub şeytan igvâsından emin olam didi. Şâh-ı Rûm şöyle diyicek, andan Restetâlis-i Hâs aydur;

-- Yâ Şâh-ı Heft Kişver, hikmetde şöyledür kim bir kişide biş nesne olsa yani bu biş hâsiyyeti dutsa, ol kişi şeytan şerrinden emin ola didi. Vezir-i Has, şöyle diyicek, andan İskender Şâh'a ayıtdı;

-- Yâ Hekim, ol biş hâsiyyet kim dırsız, söylen nedür? bilelüm, ana göre amel kılalum. Ola ki ol Şeytan-ı lain şerrinden emin olavuz didi. Şâh şöyle diyicek, Restetâlis dahi ol biş hâsiyyeti bildürüb didi kim;

- 1- Yâ Sikender dinle ol biş kim nedür
Şer ideyin yek-be-yek iy sözi dür
- 2- Evvel ol âdemde şirket olmaya
Hak'dan özge yire tâat kılmaya
- 3- Hem ikincisi anun budur iy cân
Dünyadan tuta elini ol hemân
- 4- Dünya gencin sevmeye şöyle ki var
Rağbet idüp âhîret ide şumâr
- 5- Bes üçünci yine budur iy güzün
Ölümin anlaya ol ayne'l-yakin
- 6- Ölmedin ölüm yarağında ola
Dirliğinden ölümün yakın bile
- 7- Hem yine dördüncüsü dahi ayân
Budur kim Tengri'den korka iy cân
- 8- Hakk'ı koruyub kimseden yüz görmeye
Korkudan kimseye rüşvet virmeye
- 9- Bes buğur bişincisi budur temâm
Hâlık'ından dehşet ide heman
- 10- İşbu biş her kimde kim vardur yakın
Olur ol şeytân şerrinden emin
- 11- Böyledürür ehl-i hikmetden haber
Evvel âhir anlagıl iy mu'teber
- 12- Bir kişi kim anda şirket olmaya
Hâlık'ından gayra tâat kılmaya
- 13- İblis ana yol yolamaz iy âhi
Ger düşürşe payına yüz yıl dahi
- 14- Şirketidür kişinin yıkıldığı
Ol racime hem giriftâr olduğu
- 15- Dünyadan bir kimse ki elin çekdüğü
Ahîret endişesidür itdüğü
- 16- Şeytan ana el sunamaz şöyle bil
Ger düşe pâyına her gün ay u yıl

- 17- Daim ol kim mevtini yâd ide hem
Ölmedin kılur yarak iy muhterem
- 18- Şeytan uymaz ol kimseye şehriyâr
Ömri içre yanına varmaz iy yâr
- 19- Bir kişi kim korka Hakk'ından yakın
Söyle bil kim varmaz ana ol lain
- 20- Hakk'ı bâtıldan seçenler şehriyâr
Mülzem iderler racimi âşikâr
- 21- Her kişi Hak'dan utansa bî-gümân
Utanur andan dahi ol müsteân
- 22- Yâ Sikender işbu biş nesne sana
Hâcetündür gûş dutgıl sen bana
- 23- Ger hidâyet bulmak istersen âhi
Bu bişini pişe eyle sen dahi
- 24- Tâ hidâyetden tabul dűr olmaya
Hem cehâlet içre şübhen kalmaya
- 25- İy Hudâyâ izzetün hakkı ki var
Uykusından gafletün bizi uyar
- 26- Rahmetün fazlun delîmdür kalmışa
Hazretüne gelmişüz dura düşe
- 27- Her düşenün dest-gűri yâ műin
Sensen âhi evvel ű âhir yakın
- 28- Kalmayavuz zulmet içre tâ ebed
Rahmet it izzün hakkıyçün yâ ehâd
- 29- Fâilâtün fâilâtün Fâilât
Sirket itme Hakk'a kim oldur nacât

Râvi aydur; Kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn Şâh'a Restetalis Vezir ol biş dürlü nasîhati kim söyledi. Şâh Cihân dahi cân u dilden kabul eyledi veziri âferin idüb, tahsinledi.

Andan yine ol gün ol gice yidiler, içdiler yatdılar, uyudular. Yimez, içmez, yatmaz, uyumaz milkinden ma'zül olmaz.

Ol bî-zevâlullah'dır. Yarındası sabah kim oldu yine Şâh-Cihân dahi tahtına agdı. Amma râvi kavlince şöyledür kim Râ-yı Azam'un ulu oğlu Erdevân Şâh toy düğün yarağın kılub arusa bün-yâd olurdı. Bârigâhını arâyide kılub, bezm âletlerin hazır müheyyâ itdi

- 1- İy, söz ehli dinle ne dir sana
Dut kulağunı yine bendin yana
- 2- Tâ ki sana bü'l-aceb söz söyleyem
Sözlerün hâsın rivâyet eyleyem
- 3- Alem içre gerçi çok söz dinledük
Söz yüzinden anca ma'ni anladık
- 4- Ben dahi dinle ki gör ne söylerem
Her sözün aslın rivâyet eyleyem
- 5- Söz olur kim asliyle söylene
Ehl-i tarihden rivâyet eylene
- 6- Kim gerekse söyleyen sözi iy cân
Şöyle bil kim dinleyen eyler ziyân
- 7- Ger dilersen kim ziyânun olmaya
Gönlüne şirket gümânı tolmaya
- 8- Dinleme biyhûde sözi sen iy yâr
Hak söze dutgıl kulağun şehriyâr
- 9- Biyhûde söz dinleyecek âdemi
Belki zâyi geçer anun her demi
- 10- Er odur kim sem'ini iy pîş-bîn
Hezil sözden saklaya şöyle yakın
- 11- Lik hak söz söyleyecek âşikâr
Cân ile dut sem'unı ana iy yâr
- 12- Tâ ki sem'un hak söz ile bilişe
Biyhûde söz girmeye taşra düşe
- 13- Hezil sözden kurtulıcak bu kulak
Şöyle bil kim hak söze olur turak
- 14- Kulağunda çünki hak söz yir ide
Nakl u nakilde cümle içünden gide

- 15- Hâlis ola kalbün iy dâna vü din
Hem olasin sen imam ü'l-muhtedin
- 16- Böyle olıcak bilesin sen âşikâr
Her sözün aslı niredendür iy yâr
- 17- İşbu dile sözleri kim söyledür
Yâ rivâyetler dile kim, iledür
- 18- Nireden kopdı gelür sözler dile
Bu hidâyet nireden âb u kile
- 19- Gerçi bu hikmetleri fikret kılan
Nicedür eşya sırrını bilen
- 20- Göresin kim nicedür ol bârigâh
Hem nedendür intizâm-ı kârgâh
- 21- Kârigâh-ı fıtrata eyle nazar
Kim vireler sana sani'den haber
- 22- Sun'ı görüb sâni'i bilmekde ol
Kim sana senden açıla toğrı yol
- 23- Ol yol ile iresin sen menzile
Tolaşub kalmayasun âb u kile
- 24- Bu donanur söz degüldürür iy yâr
Koyalum bunda bunu şöyle ki var
- Kıssamuzı yine dile alalum
Gine Iskender sözine geledüm

Râvi kavlince Erdevân Şâh dahî karındaşları Sitem Şâh'ı alub vardı. Iskender Şâh'ı cümle server ü selâtinler ile şâh u şehzâdeler ile bârigâhına getürdi. Andan Şâh Zülkarneyn Erdevân Şâh'un tahtına geçüb oturdı. Bezm kuruldı. Mîr ü sipahi dirildi. Nite. Mısır Sultânı Nâsır-ı Ubbâd geldi. Şam mübârizleriyle Mekke Sultânı Sa'd-ı Amir geldi. Arab u farslar ile Yemen Sultânı Kasem Şâh geldi. Yemen Tâif dilirleriyle Berber, Hayber bahadırlarıyla. Diyarbekir Sultânı, Firdevs Şâh geldi. Diyarbekir dilâverleriyle. Hişam Cebeli geldi. Cebeli kebir serverleriyle. Mir Çin Kürhi geldi Gürcistan meelikleriyle. Beni Asfarî meliki geldi Rûm begleriyle. Habeş Sultânı İtişâm Şâh geldi Habeşistan mihterleriyle. Efrenc

Sultanları Akruş, Nakruş Beykavur geldi Efrenc vezirleriyle. Zengi sultanı Şetlâl Şâh geldi Zengistân pehlevanlarıyla. Horasan Sultanı Şâbur Şâh geldi Horasan mirleriyle. İran zemin sultanı İran Şâh geldi İran Zemin dilirleriyle. Hindistân Sultanı Keyd Şâh geldi Hindistân mübârizleriyle. Sind Sultanı Müjdâd Şâh geldi Sind u Sindustan serverleriyle. Bu selâtinler cem' olıcak, cümle selâtin bir kola oturdılar. Tâcdâr melikler bir kola oturdılar. Şehzâdeler bir kola oturdılar. Serverler bir kola oturdılar. Serheng serleşkerler bir kola oturdılar. Hâcibler bir saffa oturdılar. Çavuşlar bir saffa durdılar. Çihil-pâ-yı Irakî peykleriyle bir kola durdılar. Andan bezm kurulub ıyşa vü nûşa meşgûl oldılar. Bunlar bunda ıyş itmekde.

Ol taraftan dahi Bihterân Bânu kendü yarağında oldı. Tâ kim Erdevân Şâh'a vara helâllığa. Bunlar bu vech ile yarakda veli ol taraftan dahi Bihterân Bânu'nun âşığı Kamdân-ı Hanini eyyâm ile geldi. Gemileriyle Cezire-i Vakvak'a çıkdı. Adem bulub, sorub İskender Şâh, Bihterân Bânu ile kande idüğün bildi. Andan ol altmış bin er ile gemilerinden çıkub yarak kıldılar, geldiler. İmdi Kamdân-ı Haninî'nün Kantur adlu bir başı berâberi bir serveri var idi. Kamdân birle gâyet yâr idi Andan Kamdân-ı Haninî Kantur'a ayıtdı;

-- Yâ server, yûri var. Ol saçı kesük Bihterân'ı gör, İskender Şâh n'itdi? ve ne işdedür? Bize haber getür Varalum serv-kadlerin uralum. Ya öldür kim ma'suk ele gire, görevüz Ya ma'suka yoluna baş oynayavuz didi. Kamdân-ı Haninî şöyle diyecek, Kantur dahi ol aradan kasd-ı İskender idüb, gitdi. Kamdân-ı Hanini dahi leşkeriyle der-pâyınca güç idüb yürüdi. Bunlar gelmekde. Ol taraftan Salar-ı Rûm dahi Erdevân Şâh bâ-rigâhında toy düğün tamam kemâline irgördiler. Andan server ü selâtinzâdeler dilediler kim Bihterân Bânu'yı Erdevân Şâh için gelin getüreler. Erdevân'ı yirine yitireler. Bunlar bu işdeyken giceye karşı Kamdân-ı Haninî'nün serveri Kantur dahi geldi. İskender Şâh leşkerine irdi. Ol deryâleyin leşker ordusın gördi. Bir zaman durdı bakdı. Andan Kantur elin eline urub ol ciyş-i mu'teberi acebledi. Veli leşkere dahi yakın geldi. Anı gördi kim server ü selâtinler Bihterân Bânu'yı bâ-rigâhından alub, hây u hûy ile Erdevân'a giderler. Kantur ol hây u hûyı göricek bir herifi تنها bulub, sordu. Bildi ki Kamdân'un maşukasıdur. Râ-yı Azam oğlu Erdevân Şâh'a virmişler. Revân Kantur haberi alıcak, ol aradan sürdi. Seher yelinleyin Kamdân-ı Hanin'e geldi. Hâli hikâyeti haber virdi. Kamdân bu haberi işidicek, şöyle kakıdı kim sağ u sol çignilerini etin dişledi. Andan ol aradan rahbetin, haşemin dökdi. Ol altmışbin er ile sürdi. Becid gitdi ve bu taraftan, server ü

selâtinler Bihterân Bânu'yı Râ-yı Azam oğlu Erdevan Şâh bâri-gâhına getürdiler. Erkânı âyini yirine getürdiler. Andan ser-verler gidüb ol iki helâli halvet idüb yatdılar. Râvi kavlin-ce bunlar yaticak, ol taraftan dahi Kamdân-ı Haninî geldi. Altmış bin er ile yakın irdi. Bir lahza at dinlendürdiler kim şebihün kılalar. Bunlar bunda. Geldük imdi Iskender-i Zülkar-neyn (A.S.) halvetinde yaturken uykusu içinde sînesine bir sîne dokundu. Salâr-ı Rûm dahi sakinlenüb yaturken ser murı durı geldi. Anı gördi kim ayağı ucında bir arab durmuş, ak libaslar giymiş, elinde bir yeşil şebte dutmuş durur. Isken-der-i Zülkarneyn ol arabı bu resme göricek revân el kılıca urub, yalınca kılub yirinden durdı. Andan ol duran araba ayıtdı;

-- Yâ racil, ne kişisin? İşbu bî-vakt ser-vaktümde n'ey-lersin? didi.

Şâh şöyle diyicek, andan ol arab şekillü şahs Iskender Şâh'a aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, korkma benden kim ben korkacak kişi de-gülem veli cümle korkuları Hak izniyle korkusundan kurtaru-ram. Yâ Zülkarneyn, gâfil olma kim gâfillik demi degüldür. Ü-zerüne düşmen geldi, irdi didi. Dahi ol arab-şekil şahs gayb oldı. Râvi aydur; Iskender Şâh bu haberi işidicek; içine kor-ku düşdi. Ol korkuyla revân, Şâh-ı Rûm saz u selb üzerinde ar-âyide kıldı. Andan bârigâh kapusunda yatan has kulların kı-gırdı. Ayıtdı; tiz Irak'î serverler ile vezirler ile kıgırun gelsünler didi.

Şâh-ı Rûm şöyle emir idicek, andan kullar dahi kılıçlar hamâil kılub, yügürüşdiler, vardılar Irakî'ye serverlere, ve-zirlere haber itdiler. Evvel Şâh katına Irakî, Restetâlis-i Has, Eflâtn Hekim geldi ve serverlerden, Kaytas-ı Yunanî, Müselsel-i Sistânî, Kays-ı Rûmî, Kaysun-ı Kırımî, Süheyl-i Serhî, Taarim Belhî, Seyf-i Adenî, Efrûz-ı Kâşî, Kamıdân-ı Karvânî, Behrâm-ı Irakî, Kilâb-ı Kûfî, Hişâm-ı Cebeli, Ankas Antâs-ı Habelî, Asım-ı Arkatî, Şâkûf-ı Rûstenî, Şâmus-ı Şâvi, Şehlâs; Aykas-ı Tarsûsî, Sa'lûs-ı Antakî geldi. Alaz, Eflâk, Minâl, Azdın-ı Tûnî geldi. Arkuş, Narkuş, Efrenc geldi. Kissa diraz kılmayalum. Serverler, vezirler cem' olicak, gördiler. Şâh Zülkarneyn cebe vü cevşen geymiş sâz u selb üzerinde kıl-mış, cenk âletin dakınmış. Halvetde durur. Andan vezirler ayıtdılar;

-- İy Server-i Cihân, hâl hikâyet nedür kim dûn içinde şöyle yaraklanmış siz kimseden nesne mi tuydunuz? didiler. Şâh

ayıtdı;

-- Yâ vezirler yaturken, beylikleyü uyandum. Durı geldüm gördüm ki ayağum ucında bir arab elinde bir yeşil şeptede durur. Sordum ki kimsin? Ayıtdı;

-- Yâ Zülkarneyn, yatma kim özüne düşman irdi didi. Dahı ol arab gayb oldu didi. Râvi aydur; Vezirler Iskender Şâh'dan bu haberi işidicek kimi aydur; Şeytân idi geldi. Size igvâ virdi. Sizi rahatından dūr itmek için kimi ayıtdı;

-- Hızır Peygamber idi geldi sizi düşmen gelişinden âgâh kıldı didiler. Hekim kavlince bunlar bu sözdeyken ..... ol tarafdandahi Kamdân-ı Haninî altmış bin aman-bilmez er ile geldi, irdi. Dûn içinde Iskender Şâh leşkerinün bir tarafına şebihûn virdi. Ve bu tarafdandahi Şâh ile serverler şebihûn girivin işidicek, revân, süvâr oldılar. Iskender Şâh'un bâri-gâhı önin alub, durdular. Andan ol deryâleyin leşker belikle-di. Mısır sultânı Nâsır-ı Ubbâd bindi. Mekke Sultânı Sa'd-ı Amir bindi Diyarbekir Sultânı Firdevs Şâh bindi. Habeş Sultânı İ'tisâm Şâh bindi. Berber Sultânı Dil-firûz Şâh bindi. Zengistân Sultânı Şâbur Şâh bindi. Hindustân Sultânı Keyd Şâh bindi. Sindustân Sultânı Müjdâd bindi. Gürcistân Sultânı Herçin Şâh bindi. Asfâr sultânı Kûrsikül bindi. Efrene Sultanları Akruş, Nakruş, Nakur, Beykur bindi. Bu selâtin serverleriyle bârigâhına cem' oldılar. Şâhun has kullarıyla Şâh bâri-gâhın altmış kat kaşayub demürden puladdan burc bedenler bağ-layub durdular. Bunlar bunda... Veli üstâd kavlince şöyledür kim Kamdân-ı Hanini düşmeni Râ-yı Azam oğlu Erdevân Şâh bâri-gâhı basa düşdi. Hind u Sindustân leşkeriyle bir cenge durdular kim hiç kimseler kılmış, görmüş, haber virmiş degül. Bes bu tarafdandahi Şâh ile selâtin serverler dahı gördiler kim gelüb şebihûn kılan leşker heman Hind çerisin basdı. Dahı cenge durdı. Gayri tarafa yürüdü. Bes buğur serverler yakın bildiler kim gelüb şebihûn kılan çeri az çeridür. Andan Iskender-i Zülkarneyn dahı Kaytas'ı, Kays'ı, Kaysun'ı Süheyl'i, Taarim'i, Seyf'i, Hişam'ı, Asım'ı önine bıragub, Çihil-pâ-yı Irakî'i bârigâh üzere koyub, selâtinler ile şebihûn kılan çeri cenge durduğı tarafa yürüdiler irdiler, gördiler kim Erdevân Şâh'ı karındaşları; Sitem Şâh, Hürrem Şâh birle pulâd-pûş olmuşlar diyü câmelü gergedanlara binmişler. Altmış bin er ile bârigâhları üzere cenge durmuşlar nam-ı nâmus için baş oynarlar. Şâh Zülkarneyn'ün dahı irdüğü dem Erdevân cengini gör-ricek, tekbir getürüb tûş tûşa yürüyüb Kamdân-ı Hanini çerisine kılıç cenge durdular. Nite;

- 1- Bir acâib cenk itdiler iy cân
Ol şebihûn ciyş ile ol zaman
- 2- Çıkdı kılıçlar kınından berk-vâr
Dûn içinde yıldırar iy şehriyâr
- 3- Sanasın gökden yire iy pîş-bîn
Yıldırım yağdı odun içre yakın
- 4- Na'ralar birbirine karıldı hem
Sanasın ra'd-ı felekdür pîş ü kem
- 5- Er gırivi at Süheylinden paşa
Düşdi heybet yire vü tağ taşa
- 6- Şöyle san kopdı kıyâmet dûn içi
Bilmez oldı birbirin ulu kiçi
- 7- Bir sema' oldı o demde iy cân
Ki ancılayın görmüş idi ins u cân
- 8- San Süleyman Kaf'a girdi iy Hızîv
Cenk isterler anun ile cümle div
- 9- Ditredi yir at ayagından iy cân
Gülmedi durdı bu yidi âsumân
- 10- Gün görünince seyf u tig
Birbirin kırdı erenler bî-dirig

Râvi kavlince şöyledür kim Kamdân-ı Haninî gördi kim ol altmış bin çeriyle her derya gibi leşker içinde düşdi. Server ü ser-firâz, ser-girân mübârizler kendüye düşdi. Varbilisi. Şaşdı, durdı, durmadı dahi hem-râhı Kantur'ı aldı. Dahi leşker içinden uğurlanub kaçdı. Kamdân-ı Haninî kaçıcak çerisin derhal araya olub tâ sabah irince kırdılar. Andan ale's-sabah gördiler kim şebihûn iden çerinün serveri başın alub kaçmış, leşkeri gereğince kırılmış. Bes buğur Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) selâtinler ile Erdevân Şâh'un bârigâhına geldiler gördiler kim Erdevân Şâh, Sitem Şâh, Hürrem Şâh'un cebe vü çevşenleri üzerlerinde rişteleyin togranmış ve başlarında ışıkları yoğrılmış ve kılıçları arraleyin olmuş tiğleri kabzaları âdem kanından ellerine yapışmış. Andan Salâr-ı Rûm aydur;

-- Ya Erdevân Şâh, bu gelüb şebihûn kılan ne leşker idi. Hiç bildinüz mi? didi. Şâh Zülkarneyn, böyle diyicek, andan

Erdevân Şâh ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Alem, bu gelen ne leşker idüğün bilmedüm veli iki âdem ejderhaleyin kadleri otuzar âriş ola. Şebihûn evvelinden tâ sabaha yakın olunca bizümle bir acâib cenk itdiler kim hiç yakın zamanda ancılayın cenk itdüğümüz yoğudu. Sabaha karşı ikisi dahi önümden yüz yeşürüb gitdiler didi. Erdevân Şâh şöyle diyecek buğur Bihterân Bânu veziri Müşteri ilerü yürüyüb aydur;

-- Yâ Zülkarneyn-i Zaman, bu gelüb şebihûn kılan Bihterân Bânu'yu derd-i ser iden Kamdân-ı Haninî'dür. Bihterân Bânu gelüb âli hazretüne mûti' olduğun işidicek, sürüb gelübdurur didi.

Râvi kavlince Müşteri Vezir şöyle diyicek Şâh-ı Rûm aydur;

-- Yâ Müşteri, sizün kavmünüzde Kamdân'ı yüz-be-yüz görmüş kimse var mıdur? didi. Andan Müşteri Vezir ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, ben bende Kamdân-ı Haninî'i yüz-be-yüz tekrar görmüş ne sûretlü erdür bilürem didi. Andan Şâh Zülkarneyn aydur;

-- Yâ Müşteri, yüri bu gice cenk olan yirde kırılan kavmün leşkerini, başlarını bir bir gör. Şâhed Kamdân dahi cenkde düşmüş ola didi. Şâh-ı Cihân şöyle emr idicek Müşteri Vezir dahi birkaç sipâhiler ile rezimgâhı istediler gereğince. Râvi aydur; Kamdân-ı Haninî düşmüşdi, bilmediler yine gelüb Şâh'a haber virdiler. Bes buğur Iskender Şâh dahi yine kendü bâriğâhına geldi. Cebe vü cevşen çıkarub libâçe geyüb tahtına oturdu. Server ü selâtinler ile bezm kurub, ıyşa meşgûl oldılar. Nite;

- 1- Tahta oturdu Şeh vü urundu tâc
Itedi düşmen cigerin tir ü mâc
- 2- Pâdişahlar her yânedin geldiler
Yir öpüben bende ferman oldılar
- 3- Çünkü geldi işret âgâz eyledi
Ceng ü nây her yânedin sâz eyledi

- 4- Câm-ı zer sundı tepti yâkut-leb
Kim salardı âfitâba ışkı teb
- 5- Eyle nağme sâz oldı erganun
Kim anun zevkıyle akla irdi hübün
- 6- Eyle nâle itdi derd ile rebâb
Kim ciğerler oldı sûzından kebâb
- 7- Eyle düzdi sazını perdede ney
Ki itdi Zühre çenginün târını tey

Râvi kavlince Erdevan Şâh dahi hükm itdi. Şebihûnda kırılan serverleri defn itdiler. Zahmilüleri bağladılar. Ölenler için ağladılar veli düşmen ciğerin tağladılar.

Geldük imdi ol taraftan dahi Kamdan-ı Haninî birle Kantur kim cenk iderken kaçdılar tâ sabaha degin sürdiler. Ale's-sabah bir dirahistana irdiler. Bir ağaç dibine gelüb durdılar. Kendü kendülerin hallerine nazar urdılar. Gördiler kim leşkeri gitmiş çarh-ı gerdûn bunlara bir acâib sille urmuş kim âciz kalmışlar. Mahrûm, makhun, mecrûh olmuşlar. Bir zaman Kamdan-ı Haninî birle Kantur şöyle tahayyürâtta kaldılar. Andan Kantur ayıtdı;

-- Yâ Kamdan, leşkerden çıkacağumuz/çıkduk. Gâyret ü âr şimden girü dür gidelüm. Baş kurtarmak ardınca olalum. Iskender çerisi çokluk çeridür. Ardumuz süreler, ireler, bizi bunda göreler. Bugur başdan dahi çıkavuz didi. Kantur şöyle diyecek bu söz Kamdan-ı Haninî'ye âr geldi. Döndi Kantur' aydur;

-- Yâ server, işbu hâl ile kaçmaktan düşmen kılıcında ölmek yığdür. Ne yüz ile kaçalum vilâyetimiz kavminün yüzüne ne göz ile bakalum didi. Kamdan-ı Haninî şöyle diyecek, Kantur ayıtdı;

-- Kamdan! leşkerümüz yok kim girü dönevüz. Düşmenden intikam alavuz didi. Kantur böyle diyecek, Kamdan-ı Haninî aydur;

-- Yâ kantur, er ana dirler kim baş vire sevdüğü yoluna, sevdüğün kimseye komaya. Bihterân Bânu yolına başı oynasam gerekdür. Yâ bu işi ilerü iledem, ya maşuka yolına kurbân olub gidem didi. Kamdan-ı Haninîşöyle diyecek Kantur aydur;

-- Yâ Server

- 1- Fikr degül bu senün fikr itdügün
Er olanun yolu degül gitdügün
- 2- Katre gibi denize düşmek neden
Yok yire âr odına bişmek neden
- 3- Nedurur avrat ki anuğun varasın
Düşmene göz göre başun viresin
- 4- Bir yiğit yolına bin avrat iy cân
Bes revâdur ola kurban bî-gümân
- 5- Er ola ne âr ola iy pîş-bin
Avrat için baş oynamak yakın
- 6- Dur yukaru sözüme uy gidelüm
Bihterân ger bin ise terk idelüm

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur kim Kantur Kamdân'a ne kadar kim nasihat itdi, Kamdân kabul itmedi. Zira kim işlenecek iş var idi. Bes buğur Kantur ayıtdı;

-- Yâ Server, çünkim benüm nasihatüm işitmedün di imdi ben rızâmı senün elüne virdüm. Ne dilersen idelüm. Kande dirsen gidelüm. Elümden iş gelmez bâri ölümden dahi yoluna baş kaçurmazam didi. Kantur şöyle diyecek, andan Kamdân-ı Haninî ayıtdı;

-- Yâ Refîk, sürelüm, varalum dün içinde Iskender çerisi-ne girelüm. Yâ öldür kim Bihterân Bânu ele gire yâ öldür kim Iskender-i Rûmî'nün ser-vaktine fırsat bulavuz veyâhud Erdevân'ı ele getürevüz yâ erlik ile ışk yolunda baş yitirevüz didi. Dahi ol iki serverler saz u selb üzerlerinde berkidüb rahşlarına süvar olub gitdiler. Üstâd kavlınce bunlar varmak-da....

Ol taraftan dahi Şâh Zülkarneyn (A.S.) serîrinde oturub server ü selâtinler ile 'ıyş itmetde tâ kim meclis kemâline yitdi. Begler, melikler server ü selâtinler dahi haymelü haymesine gitdiler. Andan Şâh-ı Cihân Erdevân Şâh'a aydur;

-- İy Şehzâde geçen gice ser-vaktünüze gavga irdi. Sükür

Hâlık'a kim yine fırsatı size virdi. Düşmen şerrinden emin oldunuz. Yüri imdi helâlün Bihterân Bânu katına var. Ko anı fırsatı ganimet gör. Zevk u safânda ol. Fursat el virmiş iken nâgâh yine çarh-ı gerdûn bir kez hareket kılmadun didi. Şâh-ı Yunan şöyle diyecek, bes buğur Erdevan Şâh dahi yirinden durub İskender Şâh öninde baş urub, karındaşlarıyla Bihterân Bânu halvetine gelüb 'ıys u işrete meşgûl oldu. Yidi vü içdi. Yatdı vü uyudu. Bunlar yaticak ol tarafdân Kamdân-ı Haninî birle Kantur dahi gelüb, Şâh leşkere yitdiler. Revân rahşlarından indiler. Bir nihânî yirde rahşların muhkem berkitdiler. Andan ol dutışub, ol iki hûn-rîzler kâsd kılub leşkere yitdiler. Don içinde leşker içine girüb Erdevân Şâh bârigâhın cüst ü cû kılub yürüdiler. Râvi kavlince Erdevân bârigâhı diyü Sercân-ı Hindû'nun haymesine geldiler. Ol serverün haşem ü hademlerün uyur gördiler. Andan Kantur gözledi, durdı. Kamdân-ı Haninî revân, Sercân-ı Hindû'nun bârigâhına girdi. Gördi kim bir server câme-hâb içre yalınuz yatur, uyur, Kamdân acımış idi. Ol acıyla ilerü yürüdü. Yatduğı yirde ol serveri basadüşdi. Mecâl virmeyüb Sercân-ı Hindû'nun başını kesdi. Andan başı eline alub, bârigâhdan çıkdı. Üstâd kavlince Sercân'un dahi karındaşı Serdâd-ı Hindû mesnedinde yaturken seyir âleminde gördi kim karındaşı Sercân'ı bir ejderha yutmuş, ağzında heman başı görünür. Serdâd-ı Hindû bu seyiri göricek, belikleyüb sermurı yirinden durıgeldi. Biraz câme-hâb üzre fikre vardı. Andan kendü kendüye aydur; "Karındaşuma bir mazarrat irmesün?" diyüb revân yirinden durdı. Kılıcına el urdı. Bârigâhdan taşra çıkdı. Toğrı karındaşı Sercân-ı Hindû çâdırına yürüdü. Yakın gelicek, Serdâd-ı Hindû gördi kim Sercân'un haymesi kapusından bir acâib tûl-ı tırâz-şahs durmuş. El kılıç kabzasına urmuş. Serdâd-ı Hindû'yu ol şahs göricek durdı. El seyfinün kabzasına urdı. Bu acep kim ola? diyince anı gördi kim karındaşınınun çadırından ol duran herifleyin kişi dahi çıkdı. Veli elinde bir kesik baş dutar. Serdâd-ı Hindû anı göricek, revân kılıcın yalınca kılub gırniş itdi. Haykırdı. Aydur;

-- Ne kişilersiz? didi. Kantur birle Kamdân dahi Serdâd'ı göricek kılıç yalınca kılub, Serdâd-ı Hindû'ya karşı yürüdü. Amma râvi aydur; Serdâd-ı Hindû'nun gırnişinden hadem ü haşem cümle yirlü yirinden belikleyü uyanub, durub el kılıca urub, sağından solından Serdâd-ı Hindû katına irdiler veli Kantur birle Serdâd biri birine iricek, Kantur Serdâd'a kılıç urdı. Serdâd dahi Kantur'un kılıcın redd itdi. Buğur Serdâd dahi Kantur'ı karşıdan çeldi. Kantur'un başını iki şakk kıldı. Kantur dahi beber ü peleng gibi eğreyü yıkıldı. Kamdân anı göricek, Sercân-ı Hindû'nun başın elinden bırakdı. Kılıç yalınca kılub, Serdâd üzerine yürüdü. Kılıç irgörince Serdâ-

d'un , Sercân'un kulları irdiler. Anı araya alub kılıç öşürdiler. Üzerinde cebe vü cevşenin rişteleyin togradılar. Râvi kavlince Kamdân-ı Haninî Serdâd'un kırk mübâriz kulların depeledi. Andan zebûn oldu. Zahmîlü kılub, dürüşdiler mest, ejderhaleyin yüzün gözin yire sürdiler. Tâ kim ol dilâverün çenâr talınleyin kolların kafasında bağladılar. Andan Serdâd-ı Hindû ilerü yürüdi. Gördi kim Kamdân elinden bıraktığı baş karındaşı Sercân başıdır. Revân başı Serdâd götürüb Sercân'un bârigâhına girdi. Gördi kim karındaşı Sercân'un başı gitmiş, gövdesi kara kana gark olmuş, yatur.

Serdâd, Sercân başın eline koyub, el yakasına urub, çâk idüb, feryâd kılub, nevha idüb ağladı. Haşem, hadem, gulam cümle cem' olub, nevha kılub, girivi ayyuka ırgördiler. Andan Hind serverleri haberdâr oldılar. Menkihil Hindû geldi. Kehlâl Hindû, Heytâl Hindû, Mihlâl Hindû geldi. Andan Râ-yı Azam oğlanları, Erdevân Şâh, Sitem Şâh, Hürrem Şâh geldi. Berâ-yı Adem oğlu Serpâl Şâh geldi. Keyd-i Hindû oğlu Şehrûz Şâh geldi. Hind ü Hindüstân begleri, yigleri Serdâd'ı bu resme nevhada göricek, cümle bile ağlaşdılar.

Bes buğur haber Iskender Şâh' irdi. Şâh-ı Rûm dahi server ü selâtinler ile sūvâr olub Irakî önlerince Serdâd-ı Hindû karındaşı Sercân bârigâhına geldiler. Hind selâtinleri dahi Iskender Şâh gelicek, kol kol karşı yürüdiler.

Andan Iskender Şâh dahi dört yüz kırk dört vezirleriyle, altı yüz altmış sâhib-serîr selâtinler ile, bin dört yüz serfirâz serverler ile, iki bin iki yüz mübâriz mihterler ile üç bin üç yüz tâc-dâr melikler ile, dört bin dört yüz hâcib-i sâhib-defterler ile, altı bin altı yüz altun çomaklu çavuşlar ile, on iki bin müzerkiş kabalu murassa' kemerlü has kullar ile, rahşlarından inüb, ilerü varub, Serdâd-ı Hindû'ya karındaşı Sercân-ı Hindû için azâzetin itdiler.

Andan Sercân-ı Hindû'nun bârigâhı kapusunda bir murassa sandali kodılar. Server-i Rûm oturdu.

Andan server ü selâtinler yemin yesâr durdılar. Buğur Serdâd-ı Hindû karındaşı Sercân'un başın Kamdan'un dahi elin kafasında bağlu Iskender Şâh'un karşısına getürdi. Şâh-ı Rûm dahi anı göricek, sordı kim

-- Yâ Serdâd, bu baş nedür ve bu bağlu herif dahi kimdür? didi. Şâh-ı Rûm şöyle diyicek andan Serdâd-ı Hindû ol gördüğü seyri Şâh'a haber virdi. Bu seyirden korkıyla durı gelüb bârigâhından çıkub, Kantur'ı gördüğün, ne vech ile öldürdüğün

Kamdân Sercân başın kesüb kendüyle nice cenk itdügin, kırk kulu Kamdan elinde nice gitdügin haber virdi. Dahî karındaşı Sercân için Şâh öninde el yüzine dutub, akladı. Şâh-ı Rûm Serdâd akladugın göricek, cigeri acıyub Şâh dahî akladı. Andan ol acıyla Şâh Zülkarneyn Kamdân-ı Haninî'ye nazar kıldı. Gördi kim bir acâib kadd u kâmet-i merrih-şekil bir âdem, ejderhası kara kanına gark kılmışlar durur. Şâh-ı Rûm anı bu heybetde göricek, kask kıldı kim Kamdan'ı kahr ide veli selâtinler tarikin gözledi. Nite Şâh-ı Cihân döndi, Sercân karındaşı Serdâd'a aydur;

-- İy Server-i Hindustân, Kamdan şimdi senün Hak emriyle kanlundur. Her ne kim dilerse, kıl didi. Iskender Şâh şöyle diyicek, Serdâd-ı Hindû karındaşı Sercân kullarına buyurdu; Kamdân'un her pâresin kulağınca kıldılar. Andan Sercân-ı Hindû'nun ölüsin yuyub pâk itdiler. Cismini kâfur birle tılı kılub, kara atlas kefen sardılar. Bir nişâne yirinde defn idüb, gitdiler.

-- Hekim kavlince, Serdâd-ı Hindû karındaşı Sercân-ı Hindû için gâyet rikkat kılub, zârılık itdi. Şöyle kim cümle serverler anun zârısına bile ağlaşdılar.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn A.S. gördi kim nâle vü efgân hadden aşdı, andan Eflâtun Hekim'e aydur;

-- Yâ Vezir-i Hâs, Serdâd-ı Hindû'ya birkaç dürlü nasihat virün. Ola kim rikkatin sâkin ola didi. Şâh-ı Cihân şöyle diyicek, andan Eflâtun Hekim ilerü yürüyüb Serdâd'a aydur;

- 1- Kardeş için ağlamak hakdur iy yâr
Degmeniz girmez ele kardeş ki var
- 2- Adu arka kişiye kardeşi
Kardeşi için kimdürür dökmez yaşı
- 3- Lik sabr itmek kişiye hoşdurur
Sabr idene Hak ivâzını virür
- 4- Sabr hoş sermâyedür bilenlere
Her musibetde anı kılanlara
- 5- Hakk'ı sever sabır kulu sen şöyle bil
Sevgülü olmak dilerse sabr kıl

- 6- Şâh katında itdi nasihatler dilim
Sâkin oldı girü Eflâtun Hekim

Nasihat-ı Sokrat

- 1- Bes bugur Sokrat aydur Yâ yigit
Hoş nasihatdur bu sözlerümi işit
- 2- Sen ölençün ağlamak şöyle ki var
Hak Teâla'dan şikâyetdür iy yâr
- 3- Gelmek vü gitmek cihâna iy cüvân
Tanrı hükmidür bilürsen bî-gümân
- 4- Kimini görünmez iken getürür
Kimini getürmiş iken yitürür
- 5- Takdirullah iden cümle işi
Kudret için niçün ağlaya kişi

Nasihat-i Bokrat

- 1- Çünkü Sokrat'dan işidildi kelâm
Söyledi Bokrat dahi ve's-selâm
- 2- Yigit ölmek gerçi hayf olur katı
N'idelüm budur çü dünya hâleti
- 3- Her kim işbu menzile konsa geçer
Ten kafesdür sinse cân kuşu uçar
- 4- İşbu kimsene dutmuş degül
Bu ecelden kimse oyun utmuş degül
- 5- Bin yaşayan âkibet ölse gerek
Her ne kim Hak emridür olsa gerek

Nasihat-ı Restetâlis

- 1- Böyle diyüb kesdi söz dutdı zebân
Restetâlis didi kim iy nev-cüvan
- 2- Dirliğün yokdur sebâtı şöyle bil
Çünkü bütün aslı durur âb u kil

- 3- İşbu milk binüm diyenler n'itdiler
Nice kim geldiler vü hem gitdiler
- 4- Ne ulu dir ne kiçi dir harc ider
Bu makama kim gelür ise gider
- 5- Böyle didi Restetâlis dahi hem
Ol zaman Serdâd-ı Hindû pîş u kem

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur kim kaçan ki, Serdâd-ı Hindû'ya vezirler bu vech ile kim nasihat itdiler; Serdâd-ı Hindû dahi ol nasihatleri kabul, cihân-ı bî-vefâ olduğın bildi. Kissa dîraz kılmayalum. Iskender-i Zülkarneyn dahi yine serverler ile bârigâhına gelüb üç gün oturub Serdâd-ı Hindû'nun matemini giderdiler. Andan server ü sergiranlar ıy-şa oturdılar. Buğur Şâh Zülkarneyn A.S. Bihterân Bânu veziri Müşteri Vezir'e aydur;

-- Yâ Vezir, bu Cezire-i Vakvak'da hiç acâib garâib nesne var mıdur? Andan Müşteri Vezir ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Cihân cihan sarayının ne acâibi kaldı ola kim anı görmedi. Veli bu Cezire-i Vakvak'da dahi kûh u sahrâsın bir nazar teferrüc itmeğe değeri didi. Müşteri Vezir şöyle diyecek,

Bes buğur Şâh Zülkarneyn dahi hükm itdi; ol gün şikâr yaragında oldular. Gice irdi, yidiler içdiler; yatdılar, uyudılar. Tek yatmayan uyumayan Bî-Zevalullah'dur. Çün kim yarındası ale's-sabah oldu. Şâh Zülkarneyn buyurdu; ol gün iki kez yüz bin er yiği, at yigine Şâh ile süvar oldılar. Andan Şâh-ı Yunan serverler ile leşker önince yürüdiler. Giderken, seyr iderken deniz kenarında gâyet ulu mu'teberağaç gördiler. Şâh-ı Yunan anı göricek vezirleriyle at sürüb ol görinen mu'teber ağaçların birinün katına geldiler gördiler kim ağaçların yimişi mutlak âdeme benzer. Saçlarından bitmişler, ayakları aşağı salınurlar. Kaçan ki Şâh Zülkarneyn anı göricek Müşteri'ye aydur;

-- Yâ Vezir bu ağaç ne acâib ağaçdur kim yimişi âdem şeklinde biter. Bunun hassiyeti nedür bilür misin? Aklun, fehmün bunun himmetine irer mi? Şâh-ı Rûm şöyle diyecek, andan Müşteri Vezir aydur;

-- İy Şâh, bu ağçlara dirah-ı Vakvak dirler. Bu âdem şe-

kîllü yemişler ki bunda biter; hazanî vaktinde yire dökülür yiter veli iy Şâh-ı Cihân, bu âdem şekil yemişlerden evkât evkât bir acâib âvâze gelür. Şöyle kim bu ağaçda vak vak diyü çağrışurlar. Evvel birisi çağırduğı saat bu cezirede ne kadar kim bu yemişden bu ağaçlardan var ise derhâl bile vak vak diyü çağırurlar. Yâ Şâh-ı zamân; kağan ki bu yemişlerden bu resme âvâze gelicek, bu vilâyet katı kırlık kirtlik olur ve hem bu ile vebâ düşer kavmi katı kırılır didi.

Râvi aydur; Iskender Şâh Müşteri vezir'den bu haberi işidicek, ol ağaçların hikmetine hayrân kaldı.

Andan Eflâtun Hekim'e aydur;

-- İy Vezir-i Kârdân, bu ağaçların yemişi şöyle olduğunun hiç akl u ilmün irer mi? didi. Şâh-ı Yunân şöyle diyicek, Andan Eflâtun Hekim aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, Hak Teâla bunca hilkatler kim yaratmış-
dur kimi zişt, kimi hûb anun hikmetine aklun ne mecâli olsun
kim anı bile veli cehd şöyle kılmak gerekdür kim her ne eşyâ-
ya kim nazar irgöre, anun hikmetine muttali' olmak ardınca o-
la tâ kim hikmetden aklı kadar behre ala diyüb didi kim

- 1- Hûb ferhunde dileyen hâlini
Görüb işbu muhdisât ahvâlini
- 2- Anlaya kim her birine bir havâs
Nirde nedür nice buldı ihtisâs
- 3- Bî-muhsis olmaz çün hiç tay
Bes gerek eşyâya bir Kayyum Hayy
- 4- Kim kadimü'z-Zât ola hem ferid
Ki ola her mevcûd sun'ında bedîd
- 5- Fikr ile kıl bu eserlere nazar
Kim müessirden bulasın sen eser
- 6- Nakşa bakub nakş iden nakkâşı bil
Sun'a bakub Sani'un fikrini kıl
- 7- Kârgâh-ı kudrete kıl gıl nazar
Diler isen kim ayân ola haber

- 8- Idemez keyfiyetini kimse farz
Ne bilür kemiyetini tûl-ı arz
- 9- Ger bu eşyâda teammül idesin
Nicedür kudret kemâlin göresin

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur; kaçan ki Eflâtun Hekim'den Şâh-ı Yunan bu beyânı kim dinledi. Hikmet ü eşyâdan çok nesne anladı.

Bes buğur Iskender-i Zülkarneyn A.S. ol aradan gelüb dirah-ı vakvakları teferrüc idüb, tâ giceye dek yürüdi. Bir hoş murg zâre irdi. Andan Şâh-ı Cihân buyurdu; leşker ol câyı-gâhda kondılar. Sâyebân serâ-perdeler kurdılar. Şâh için zerrin taht urdılar. Şâh-ı Yunan oturdu. Server ü selâtinler cem' olub divan durdu.

Hekim kavlince sayyâdlar dahi bir canavar sayd itmişler, Iskender Şâh katına getürdiler.

Bes buğur Şâh dahi ol derya canavarına nazar kıldı. Gördi kim sıfatı keyik gibi amma başı deve başına benzer ve dahi arkası sağırsı ata benzer ve kuyruğı sığır kuyruğına benzer, ayakları diraz gûşa benzer. Şâh Zülkarneyn ol canavarı göricek heyetin gâyet acebledi. Bir zaman teferrüc kılub durdu. Kâdir'ün muhtarlığın bilüb, sun'ına âferin kıldı.

Andan buyurdu; dirah-ı vakvak birle ol canavarun dahi şeklin acâibü'l-mahlûkat kitabına nakş kıldılar. Şerhin bile yazdılar. Kissa diraz kılmayalum. Şâh ile vezirler bu haldeyken anı gördiler kim dirah-ı vakvak yimişünün biri vak vak diyü çağırdı. Andan ol cezirede ne kadar kim ağaçlar varsa cümlesinün yimişleri derhal vak vak diyü çağrışdılar. Şöyle kim ol cezirenün içi vü taşı vak vak âvâzesiyle toldı. Iskender Şâh ile cümle leşker vehm aldılar zamandan sonra gavga dinicek Şâh-ı Rûm vezirlerine aydur;

-- İy hekimler, bu ne aceb hikmetdür kim cansuz yimiş bu vech ile çağırur didi.

Andan Müşteri Vezir ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Alem, niçe kez tecrube olmuşdur bu yimişlerden bu resme âvâz geldüğü şuna işâretdür kim bu vilâyet katı kızlık kıtlık olub sonuna vebâ olur didi.

Bes ol gice dahi Iskender Şâh anda yatdı yine a-le's-sabah, ol aradan güç idüb gitdi. Hekim kavlince gemiler durduğı yire geldiler. Şâh buyurdu; leşker tuş tuş yine gemü-lü gemilerine girmēge başladılar.

Andan Iskender Şâh Râ-yı Azam oğlu Erdevân Şâh'a aydur;

-- İy Erdevân Dilîr, karındaşların Sitam Şâh, Hürrem Şâh bizümle yürüsünler. Andan girü sen yemekde içmekde ıyşünde sefâda ol helâlün Bihterân Bânu'yla oğlu bile vilâyetine var, âsâyiş ol didi. Şâh-ı Yunan şöyle diyicek, andan Erdevân Şâh ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, ben bendenün ıyş u sefâsı âli hazretünleyin sâhib-i saadet hizmetinde olmaktadır. Asâyişliğum dahi senün saâdetlü dirâruna daim nazar kılmaktadır. İy Şâh-ı Alem avrat nedür kim avrat için bunca selâtin serverlerden cüdâ olam. Veli yâ Şâh Bihterân Bânu'ya destûr buyurun, varsun vilâyetinde otursun. Devletüne duâ kılsun. Hak ömür virürse gelevüz, Bihterân'ı bulavuz didi. Erdevân Şâh şöyle diyicek Iskender Şâh'a gâyet hoş geldi. Andan Şâh-ı Rûm, Erdevân Şâh söziyle Bihterân Bânu'ya destûr virdi. Veli Şâh-ı Cihân Bihterân'a birkaç nasihat didi. Ne didi?

- 1- Şâh Sikender Bihterân'a aydur yakın
Adli sana pîşe eyle key sakın
- 2- Zulme meylün olmasun yâ Bihterân
Kim bu resme ile kılur degül cihân
- 3- İşbu taht u baht u devlet izz ü câh
Ya selâtin server ü yâ pâdişâh
- 4- Kim cihânda ar urundı her biri
Bu kara toprakdurur şimdi yiri
- 5- Key sakingıl sen dahi garra olmagıl
Zulme uyub kilimi suya salmagıl
- 6- Zâlimin ömri uzamaz şöyla bil
Bu didiğüm sözi key endişe kıl
- 7- Virdi Iskender bu pendı pîş ü kem
Gitdi iline Bihterân iy muhterem

Râvi aydur; Şâh Zülkarneyn Bihterân Bânu'ı nasihatleyüb Vilâyetine gönderdi.

Bes buğur İskender Şâh dahi server ü selâtinler ile yine gemilere girüb ol bin dört yüz kırk dört pâre gemileri sâz-ı râh kılub, gitdiler. Üç gün dün ü gün yürüdiler. Dördüncü gün sayyâdladılar denizde bir caravar sayd itdiler. Şâha getürdiler. Şâh dahi nazar itdi. Gördi kim bir acâib-şekil canavar; başı at başına benzer. Boynında yalu elinde bürçek ve dahi sînesi arslan sinesine benzer tülû saru ve karnı balık karnına benzer pullu, arkası dahi kiçi arkası gibi killu ve kolları dahi kaplan kolına benzer pençelü, ayakları dahi ördek ayağınleyin yassı bitevi ve dahi iki yanında iki kanatları var balık yilpazesi gibi Şâh Zülkarneyn ol canavarı göricek acâibledi. Anun acâib hilkatın temâşâ iderken ol canavar atleyin bir kez şöyle gitdi kim ol deniz ol canavarun âvâzesiyle teldi. Bu böyle olıcak anı gördiler kim denizden ol canavar şeklinde denizden ol kadar canavar baş çıkardı kim derya yüzi görünmez oldu. Andan İskender Şâh gemisine ol canavarlar ol kadar üşdi kim bî-kıyâs, bî-hisab. Buğur kasd kıldı kim Şâh gemisin gark ideler. Bes buğur Şâh-ı Cihân dahi hükm kıldı gemisine üşen canavarları serverler kılıc dutub kırdılar. Râvi kavlince şöyledür kim ol canavarlardan birin kim öldürürlerdi. On ol kadar dahi çıkub yine gemiye yapuşurlardı. Şâh-ı Cihân bu hâli gördi kim kırmak birle olmaz. Hükm itdi; ol dutdukları canavarı yine denize bıraktılar. Ol canavarlar dahi anı göricek cümlesi gitdiler, deryaya bakdılar. Mellahtar yine gemileri sürüb gitdiler. İskender-i Zülkarneyn Müşteri Vezîr'e aydur;

-- Yâ Müşteri, bu görinen cezirenün adı nedür, bilür misin? didi. Müşteri Vezir ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Cihan, bu cezireye Benân dirler didi.

Bes buğur Şâh buyurdi; gemileri kenara sürdiler yilken indirüb, lenger salub durdılar. Andan gemiden taşra çıkub Şâh hayme vü çadırlar kurdılar. Sâyebân serâ-perdeler urdılar, zer rin taht kurub İskender Şâh oturdi veli serverler şikâre bindiler. Kıssa diraz kılmayalum. Çihil-pâ-yı Irakî'yle Kaytas-ı Yunanî giderken bir acâib ulu tağa irdiler. Gördiler kim ol tağ eteginde oturmuşlar, ıyş iderler. Irakî birle Kaytas ol kavmi göricek, hücûm idüb anların toğrı üzerlerine gitdiler.

Râvi aydur; ol kavüm dahi ol iki varan serverleri göricek, revân ürküb yir yirin durub ol yüce tağa tuş tuşa tağı-

lub, kaçdılar. Bugur Irakî'yle Kaytas dahi becid sürüb ol kavmün alıkodılar. Üçünü ikisi er birisi avrat. Andan anları Şâh Zülkarneyn katına getürdiler. Şâh dahi ol kavme nazar kıldı. Gördi kim şöyle hûb-sûretlülördür kim gören hayran kalur. Hekim kavlince ol kavüm Şâh nazarında duruken biri birine bakışdılar. Dahi birer kez âh itdiler. Heman dem can vir-diler. Iskender Şâh bu hâli göricek gâyet acebledi.

Bes buğur Salâr-ı Rûm hükm itdi. Anları defn itdiler yine ıyşa meşgûl oldılar, oturdılar. Anı gördiler kim Server-i Selâsil birle Süheyl-i Serhî bir canavar dutmuşlar. Şâha getürdiler. Şâh dahi nazar kıldı. Gördi kim bir acâib şekillü canavar kim hiç kimse görmüş degül. Başı ve sûreti mutlak ge-yige benzer. Ve dahi alnında bir boynuzu var kulak gibi ve ol boynuzunu her kancaru dilerse depredür ve oynadur. Ve dahi sînesi ve karnı adama benzer. Arkası kaplana benzer ve dahi kuyruğı develeyin ve ayağı dahi kurt ayağına benzer. Şâh anı görüb gâyet acebledi.

- 1- Bu ne hikmetdür iy sun' ıssı ilah
Kim anun fikrinde akl olur tebâh
- 2- İy besîret ehli kıl sun'a nazar
Tâ vireler sana Sâni'den haber
- 3- Ol haberden Issun işün bilesin
Ana göre itikâdun kılâsın
- 4- Yâ ilahi cümlei sensin bilen
Cümle eşyanun ki var kırkın kılan
- 5- Varlığun her zerresi bî-ıştibâh
Birliğine durur Allah'un küvâh

Râvi kavlince şöyledür kim Şâh Zülkarneyn ol canavarı görünce teferruh kim kıldı buyurdu; anun dahi sûret ü nakşın acâibü'l-mahlûkât kitabına nakş itdiler yine anı koyuvirdiler. Ol gice anda yatdılar. Ale's-sabah olıcak, Iskender Şâh ayıtdı;

-- İy serverler, bu cezirei dahi şikâr idelüm, andan gidelüm didi.

Buğur at çekdiler Salâr-ı Rûm bindi. Serverler dahi bile

binüb iki yüz yigirmi bin er yiği, at yiğiyle cem' olub yürü-
diler kim Cezire-i Benan'ı şikâr kılalar.

Râvi kavlince İskender Şâh leşkerinün önince biraz yürü-
di. Bir fersah yir kadar gitdi. Ansuzın önlerinden bir katı
galaba kopdı. Şöyle kim leşker vehme düşdiler. Yir yirin du-
rub bakışdılar. Gördiler kim bir dirahistân içinden bir leş-
ker peydâ oldı kim hiç gözler görmiş degül. Saf bağlayub Şâh
Zülkarneyn'e karşı durdılar. Veli râvi kavlince şöyledür kim
görinen leşkerün kavmi, tenleri âdem, başları ite benzer. Şâ-
h-ı Rûm dahi ol leşkeri göricek, hükm itdi leşkerine kim yür-
yeler. Ol it başlularla kim cenk ideler.

Bes buğur İskender Şâh, leşkeri deryâ-yı ahterân gibi
çalkandı. Seyl-vâr yürüdi kim ol kavme kılıç kılalar. Andan
ol kavüm durdukları yirden gayb oldılar, gitdiler. Şöyle kim
birisi dahi görünür kalmadı. Andan Şâh Zülkarneyn A.S. anları
böyle göricek, döndi. Restetâlis Vezir'e aydur;

-- İy Vezir-i Kârdân, bu ne leşker idi kim önümüzde an-
suzda peydâ oldı, yine gayb oldı didi. Şâh şöyle diyicek Ve-
zir-i Hâs aydur;

-- Bu it başlular kim göründi; bunlar cinnîlerdür. Bun-
larun mekânları cezirelerdedür. Bunlar bu resme cem' olub
geldüğü budur kim hazretun buncılayın ciyşine bunda geldü-
günüzden korkub sandılar kim bir Süleyman dahi kopdı. Geldi-
ler gördiler kim Süleyman leşkerine benzemez. Buğur it başlu-
lar fırsat gözlerler kim, gice ola, leşker gâfil yata, gele-
ler helâk ideler didi.

Kaçan ki İskender Şâh, Vezir-i Hâs'dan bu haberi işidi-
cek, yine ol aradan dönüb gemilere girüb, demür götürüb, yil-
ken açub gitdiler. Ol gice yürüdiler. Sabah olıcak denizde
bir canavar sayd itdiler. Şâh'a getürdiler. Şâh-ı Rûm dahi ol
canavara nazar kıldı. Gördi kim şekli, sûrati âdem amma göz-
lerinün uzunı yukarusına kaşları yanına eğri ve burnunun dahi
delüğü bir, ortasında ve depesi dahi şöyle yassı kim tepsi
gibi ve sakalı dahi şöyle uzun kim göbeğine iner. Sağı dahi
topuğuna irişür ve elleri dahi kuş kaydına benzer ve ayağı
barmakları dahi ökçesindin yana bitmiş. Salâr-ı Rûm ol acâib
sûreti göricek, bir zaman fikre vardı.

- 1- Döndi andan aydur iy Kâdir İlah
Cümle sun'un birliğünedür küvah

2- Bes neler hilkat kılursın katreden
Yâ ne hikmetler düzersin zerreden

Kim anı gören kişi hayrân olur
Akl u irâde deng ü ser-gerdân olur

Râvi kavlince Şâh Zülkarneyn böyle diyicek, andan yine hükm itdi. Ol canavarun dahi sûret ü nakşın alub, canavarı yine deryâyâ salıvirdiler. Yidi gün yürüdiler. Sekizinci gün yine bir cezireye irdiler. Andan Iskender-i Zülkarneyn Müşteri Vezir'e aydur;

-- Yâ Müşteri, bu görinen cezirenün adı nedür? ve hem içinde imaretlik var mıdur? didi.

Bugur Müşteri aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu görinen cezireye Atrahiyye dirler. Şâh-ı Rûm hükm kıldı; gemileri derhâl kenara sürdiler. Liman dutub yilken indürüb, lenger saldılar, durdılar. Andan kuruya çıkub, Şâh için hayme vü çadırlar sâyebân u serâ-perdeler urdılar. Taht-ı Süleymanî kurdılar. Iskender Şâh çıkub oturdu. Ol gün yidiler, içdiler. server ü selâtinleri birin gördiler. Gice yitdi yatdılar, uyudılar. Çünkü ale's-sabah oldu. Sofraşiken yiyüb, er yigi, at yigine binüb Iskender Şâh ile süvâr oldılar kim Cezire-i Atrahiyye'i şikâr ideler.

Hekim kavlince Server-i Yunân Iskender-i Zaman selâtinler ile leşker önince giderken, karşularında bir puşte üzerinde bir ak kubbe görindi. Becid sürdiler. Ol kubbeye gördiler, gördiler kim kubbenün dairesinde hiç diyâr görünmez. Revân, kubenün gün toğusu kapusına geldiler. Gördiler kim bir hoş kemer bağlanmış. İki kat kapusu var, çinî puladdan amma ol kapulara ustâdlar simü zerden halka vü mih uruntmışlar. Şâh-ı Cihân ol kapuyı göricek, Çihil-pâ-yı Irakî'ye aydur;

-- Yâ Irakî, kubbeye gir, gör ne var? didi. Irakî dahi revân, ol kubbenün içine girdi. Gördi kim kubbe içinde bir pîr oturur yalınız. Irakî pîri göricek, selâm virdi. Pîr dahi izzet ile aleyk aldı. Andan Irakî aydur;

-- İy Pîr-i Aziz. ne kişisiz? ve bunda yalınız n'eylersiz? didi.

Pîr ayıtdı;

-- Yâ Cîvân, ben dahi Hak Teâla'nun bir zâif bendesiyem. Bu halvet yirde halıkuma ibâdet iderem. Veli sen ne kişisin? ve bunda kanden gelürsin? bu yire âdem ugraduğı yokdur çok zamandır didi. Andan Irakî aydur;

-- İy Pîr-i Aziz, ben Iskender-i Rûmî'nün peykiyem. Anun ile geldüm. Pîr aydur;

-- İy Cüvan, şimdi Iskender kanı? kandedür? didi. Irakî ayıtdı;

-- Iskender şimdi uş kubbenün kapusındadırur didi. Dahi Irakî yine kubbeden revan çıkub gördüğün Şâh'a haber virdi. Şâh-ı Yunan dahi Irakî'den Pîr haberin alıcak, revân rahşından inüb vezirler ile server ü selâtinler ile kubbeye girdiler, Pîri gördiler, selâm virdiler. Pîr dahi aleyk alub, ayak üzere durub Şâh'a izzet itdi. Şâh dahi vezirlerle selâtin serverler ile pîrün çevresin alub oturdılar.

Andan Iskender-i Zülkarneyn A.S. pîre aydur;

-- İy pîr-i mübârek, adun nedür? didi. Pîr ayıtdı;

-- Aduma Şîr-gîr dirler. Yani arslan dutucu. Yigitliğümden şikârum arslan idi. Anunçün bana Şîr-gîr dirler didi. Pîr şöyle diyicek, andan yine Şâh aydur;

-- İy pîr-i şîr-gîr, bu makamda kaçandan berü durursın? Pîr ayıtdı;

-- İy Server-i Cihân, yüz yaşumdaydum, bu cezireye geldüm. Şimdi altı yüz yıldur kim bunda oluram şöyle tenhâ didi. Iskender Şâh pîrden bu haberi işidicek, acebledi. Andan Şâh vezirlere ayıtdı;

-- İy Hekimler, pîri görün kim ömri yidi yüze nice irgörmüş? didi. Andan Restetâlis Vezir aydur; -- İy Şâh;

1- Ömrini bine irürmek iy şâhum
Fâide ne? Çün sonı ola ölüm

2- Yaşamak herkes gibi bin yıl ne nef'
Çün ecel çengeline olmaya def'

3- Bin yaşayan dahi hem ölse gerek
Aşukâre kamu tolmasa gerek

Râvi aydur; Restetâlis Hekim şöyle diyicek, andan yine
İskender-i Zülkarneyn Pîr-i Şîr-gîr'e aydur;

-- İy Pîr-i Aziz, bu yidi yüz yıl ömr içinde bu denizde
acâib garâib ne gördün? didi. Şâh şöyle suâl idicek, andan
pîr-şîr-gîr aydur;

-- İy Server-i Cihân, ben bunda bu denizde, kuruda çok a-
câibler görmişem. Eger yakın söylerssem yakın zamanda dükenmez
veli bu denizde şimdi bir balık gördüm. Uzunı bir fersaf yol
ola. Yâ Şâh-ı Alem, ol balık deniz yüzünde bir gemi göricek,
kask kılur, gelür kim ol gemiyi kavmiyle yuda. Gemi kavmi da-
hi ol balığı göricek, yir yirin nakareler ururlar, gıriv kı-
lurlar. Şöyle kim ol balık dahi gemi kavminün gavgasın gala-
basın işidicek, iy Şâh korkar dahi o büyüklüğüyle kaçar didi.

- 1- Gövde büyüklüğüne itme nazar
Kim cigervedür ne kim varsa hüner
- 2- Görsene bir sivrisinek bir fili
Kim ne resm ile zebûn ider veli
- 3- Kuvvete nisbet değıldürür yürek
Bir vücûdun cevheri candan gerek

Andan pîr aydur;

-- İy Şâh, bu denizde bir yengeç vardur. Ol yengeç deniz-
den taşra kenara çıkub, bir nefes yayıdı. Nefes sudan taşra
kılıcak, Hak Teâla emriyle ol yengeç taş olur. Andan ol taşı
tabîbler alurlar, döğüb ak düşen göze çekerler, giderür didi.

- 1- Sürme gibi döğüb ol taşı tabîb
Katar andan tûtiyaya bir nasîb
- 2- Cümle derdine gözün dermân olur
Aklı gör sun' nice hayrân olur
- 3- Akl bunda nice hayrân olmasun
Tâ görüb ibret nicesi almasun
- 4- Kim su hayrân olur hayrân hacer
Ol hacer dönüb olur nûr-ı basar

- 5- Taşdan olub sürme ile tûtiya
Göze görürsin olur nûr-ı ziyâ
- 6- Ol ki taşı nûr ider sen dutma şek
Kim seni dahî idebilür melek

Andan yine Pîr-i Şîr-i gîr aydur;

-- İy Şâh, bu denizde bir acâib canavar dahi olur. Mutlak geyiğe benzer. Kağan ki gice ola ol geyicek denizden taşra çıkar. Bu cezirede sabaha dek otlar yine denize girer. Amma İy Şâh-ı Alem ol geyiklerün yılda kanları göbeklerinde huşk olur.

Kağan kim yıl tamam ola ol denizden çıkan geyikler göbeklerin taşra birağurlar. Bu vilâyetten ol göbek gayrı yire varıcak müşk olur. Amma bu vilâyetde bin yıl durursa kokusu heman kuru kan gibidür didi.

- 1- Ne aceb işler düzer gör ol gani
Akl hayrân olur işidür anı
- 2- Ol arada nice koku almaz ol
Kopduğı yirde niçün müşk olmaz ol
- 3- Göbeğinde çünki kanı huşk olur
Dahî ayruk yire varsa müşk olur
- 4- Her neye kim var yirinde olur kemâl
Çün yirinden ayrıla bulur zevâl
- 5- Gül diken içinde bulur reng-i bûy
La'l kân ka'rında alur sorh-rûy
- 6- Agacunda tatlu olur her yimiş
Ger şeker olsa yirindedür kamış
- 7- İşbu Iskendernâme ki bî-gümân
Sanî'un muhtarlığın bil ayân
- 8- Kimine yirinde bağışlar cemâl
Kimine ayruk yirde virür ol kemâl
- 9- Ne aceb işlerdürür fikr eylegil
Kudretini Sanî'un zikr eylegil

- 10- Her ne kim var oldur işleyen yakın
Bu tabiat didüğüm sözdür hemin
- 11- Her ki virürse tabâiden haber
Bil ki yokdur anda imandan eser

Andan yine Pîr-i Şîr-gîr aydur;

-- İy Şâh, işbu denizde yine bir âsi canavar vardır yılda bir kez bahar vaktinde deniz içinde gezer. Dahî yürürken şöyle mest olur. Harekete gelüb oynar. Bu bî-pâyân Çin deryâsına sığmaz olur. Andan bu deryâyı kûşe ber kûşe yürür. Hücûm ile her ne dürlü deniz canavarına kim uğrarsa kimini yudar, kimini helâk ider. Yâ Şâh-ı Cihân adu canavar denizde ne kadar kim canavar var ise cümlesi anun heybetinden korkar dahi kaçar deniz kenarına çıkar. Deniz kenarı dahi balık arkasından ok irimi deniz yüzi görünmez olur. Anca canavarları dahi korvar, kenara götürür. Eger balıkdur eger nehenkdür can korkusından kendüyi karaya atar, taşra düşer ölür. İy Şâh ol âsî uç gün uç gice bu resme hareket kılur. Andan dördüncü gün bî-hûş olub deniz yüzünde bir gün bir gice şöyle yatur. Bişinci gün ol canavar yine deniz dibine batar gider didi.

- 1- Bu ne hikmetdür iy sun' ıssı muin
Kim olur sun'un eserleri mübîn
- 2- İşbu âsârı ger anlarsan ayân
Kâmil olmıyan olasın bî-gümân
- 3- Bilesin ol sanî'un sen kudretin
Dahî hem ilmi vü hem milki vüsatın
- 4- Her ne kim iderse Hak ziba ider
N'ola nâ-ziba görürse kesr nazar
- 5- Günü görmediği içün gözi kör
Güneşün nûrına ire mi kutur

Andan yine Pîr-i Şîr-gîr aydur;

-- Yâ Şâh-ı Zaman, bu denizde bir balık dahî vardır. Teni balıkleyin, başı ve yüzi âdem şekli gibi ve dahî iki yanında ukkâb perî gibi iki kanadları vardır. Gice olıcak, ol balık uçar taşra seyr ider tâ sabaha dek, sabah olunca yine uçar

gelür deryâya girür, gider.

Her gün her gece şöyle ider

- 1- Çün görürsin kârgâhı fitratın
Var kıyas it ibretin vü kudretin
- 2- Kim sudaki balığa hem per virür
Kim uçar sudan çıkar taşra yürür
- 3- Zihi kudret bahr içre canavar
Cismi balık başı vü yüzi beşer
- 4- Ger nazar bu hikmete sen kılasın
Nicedür kudret kemâlin bilesin
- 5- Gündüzün balık gibi suda yüzer
Gice kuş gibi havada ol uçar
- 6- Sana dahi virebilür bâl ü per
Ki idesin firdevs baiğna güzer

Râvi aydur; kaçan ki Pîr-i Şîr-gîr Iskender Şâh'a bu deniz acâiblerin kim söyledi. Andan Şâh-ı Cihân aydur;

-- İy Pîr-i Aziz, ol canavar kim denizde yılda bir kez gözükür dîrsin kankı fasıl içinde belürür didi. Şâh şöyle diyicek, Pîr-i Şîr-gîr aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, ol canavar şimdi belürmez. Evvel baharda belürür, hareket kılur didi. Pîr şöyle diyicek, vezirler dahi hisab kıldılar. Bahara kırk gün kalmış buldılar.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn aydur;

-- Yâ vezirler, evvel bahara yakın kalmış biz dahi denize girevüz, nâgâh ol âsî canavar dahi oynaya. Biz dahi denizde gemide bulunavuz, iş haraba vara.

Bes gereği budur kim bu cezirede ârâm kılavuz. Bahar dahi irsün ol canavar oynasun görelüm. Hak Teâla rast getürse ol âsî canavarı şikâr kılavuz didi. Şâh şöyle diyicek, beğler melikler, selâtin serverler, hâs vezirler Şâh sözün müvecceh gördiler. Andan yarak kılub Cezire-i Atrahiyye'de kaldılar. Gâh seyr ile gâh şikâra meşgûl oldılar.

Hekim kavlince bir gün İskender-i Zülkarneyn divan kurub otururken vezirlerine aydur;

-- İy Hekimler, ol denizde âsi olub oynayan canavarı ele getürmek olmaya mıdı? didi.

Şâh-ı Yunan şöyle diyicek, andan Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Cihân cihân içinde ne iş ola kim ana çâre bulunmaya? Veli iy Şâh, tevârih içinde bulmuşam kim anun gibi âsilik kılan ulu canavarı ne vech ile şikâr kılalar didi. Restetâlis-i Hâs şöyle diyicek; andan Şâh aydur;

-- Yâ Vezir-i Müşkîl-küşây, söyle! İşidelüm tarihde bulduğun nesne akla yakın mı? ve akıl kabul kılur mı? didi. Şâh şöyle diyicek, Restetâlis Vezir aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, ol canavarun çıkacağıın zehir hâsıl oldı. Alub sakladılar. Kissa diraz kılmayalum. Ol cezirede kırk dört gün durdılar. Kırk bişinci gün ale's-sabah Şâh ile serverler anı gördiler kim Çin deryâsı yıl yoğ iken kaydı çalkandı.

Hekim kavlince deryâ oynayıcak, Pîr-i Şîr-gîr ayıtdı;

-- Uş didüğüm âsi canavar yine oynamaga başladı didi. Pîr-i Şîr-Gîr şöyle diyicek, Şâh-ı Yunan dahi nazar kıldı. Gördi kim Deryâ-yı Çin yıl yoğ iken bir acâib cünbişe geldi kim sanasın dibinden kaydı ve deniz içindeki balıklar ve cümle canavarlar kenara geldiler. Şöyle kim deniz kenarın derhal balıklar dutdı. Biri biri üzerine sıkışdı.

Râvi şöyle rivâyet kılur kim ol canavar üç gün üç gice denizde bir iş kıldı kim işe benzemez. Dördüncü gün ol canavar çün mest ü bî-hûş olub deryâ yüzinde şöyle gâfil yürümege başladı. Bu böyle olıcak, Restetâlis Vezir hükm itdi, ol cezirede bî-kıyâs yaban sığırları var idi. Şöyle kim haddi yok. Bin sığır getürdiler. Veli derisin yüzdürmedi. Şöyle kodılar. Andan ol bin miskal zehri getürdiler ol bin boğazlanmış sığırları aguladılar. Her birini bir miskâl zehr ile. Andan getürdiler ol kamyşdan salları kim düzülmiş hazır, biri birine çatılmış. Ol zehirlenmiş sığırlarun ikişerin ol çatılı salları ucına bağladılar. Dahi deniz kenarına getürüb, durdılar. Ol canavarı gözlediler tâ şol vakte dek kim ol canavar dahi deniz yüzince bî-hûş Şâh Zülkarneyn durduğı tûşa geydi.

Buğur Restetâlis Vezir buyurdı; ol kamyşdan salları ol

zehirlenmiş sığırlar ucunda bağluyken biri biri ardınca denize bıraktılar. Deniz mevci dahi sallarun önün yürütdi. Öni yürüyücek, ardin karşı koyuvirdiler, uzatdılar. Tâ şuna değin kim ucundaki zehirli sığırlarun bir çifti ol âsi canavarun önüne geldi. Canavar dahi ol sığırları yutdı. Dahi revan, yürüdi. Yürüyüdururken hekim kavlince canavar gördi kim ol yutduğı nesne sala bağılu.

Bugur canavar ol sal kendüye bile yürüdüğün göricek, bî-mehâbe salı dahi yutdı. Bir dahi irdi anı dahi yutdı. Bir dahi irdi anı dahi yutdı. Bir düzine tamam ol bin sığır ile ol biş yüz salları yutdı. Zira kim biri biri ardına muhkem bağlanmış idi. Kıssa diraz kılma-yalum. Ol azatlu canavar bu biş yüz kamaşdan salları ikişer sığır ile yutdı. Canavarun içi şöyle toldı kim deprenmeğe me-câli kalmadı.

Andan ol bin miskâl zehir katil ol canavarun yüreği bu-buharından kaynadı. Dahi eseri canına urdı, belürdi.

Bes bugur canavar dahi zehr acısından oynadı. Dahi yine harekete geldi. Gâh deryânun bir yanına gâh bir yanına gitdi, varduğınca canavarun tasası ziyâde oldı.

Bugur canavar deryanan ka'rina batdı. Duramadı yine çıkdı.

Hekim kavlince şöyledür kim canavar deryâ yüzine çıkınca ol yatduğı bin miskâl zehir cümle âzasına yürüdi. Canavar bu-gur bî-karar oldı. N'ideceğün bilimedi. Gördi kim helâk olur, can acısından ölümden kaçub, kendüyi götürdi. Denizden taş-ra atdı. Kuruya düşicek, yir şöyle sarsıldı kim Sâh ile leş-ker ol heybetden bir fessah yol deniz deniz kenarından girüye kağıdılar.

Kaçan ki ol canavar sudan taşra düşicek, kendü kendözün yire ol kadar urdı kim helâk oldı.

- 1- Bu nice tedbîr aydur anlagıl
Anlayıcak işbu fikri tanlagıl
- 2- Akılı gör ne işlere çâre bilür
Buncılayın müşkili âsân kılur
- 3- Akl eliyle her neyi kim dutasın
Kimden olsa devlet oynun utasın

- 4- Râ-yı tedbîr kapusun şöyle ki var
Akl ile açar açan iy şehriyâr
- 5- Restetâlis aklını gördük mi kim
Ol aduvı nice itdi ol hekim
- 6- Bahr içinde yürürken hışm ile
Vasfın itdigüm gibi işler kıla
- 7- Fikr ile gör kim ne itdi ol vezir
Nice öldürdi itmedin ol dâr u gîr
- 8- Kendözine dahi bir iş oldu kim
İşidenler tana kılrlılar dilim
- 9- Her kişi itdüğünü bulur imiş
Dâd ıssı dâdını alur imiş
- 10- Etdiği kimseye kalmaz her çe var
Intikakın alıvirür Girdikâr
- 11- Kişinün etdiği ger kala idi
Kim gerekse zulm işin kıla idi
- 12- Zulm eli gerçi uzanur nice gün
Ahir ol eli keser bu çarh-ı dün
- 13- Kesmesün dirsene elünü çarh iy yâr
Zulme uzatma elünü şehriyâr
- 14- Zâlimün eli uzanıcak iy cân
Şöyle bil ömri kısalar bî-gümân
- 15- Zulme meylün olmasun iy pîş-bîn
Böyle didi rahmeti'l-âlemîn
- 16- Ger bu sözi iş idinüb dutasın
Şöyle bil devlet oyunun utasın
- 17- Devlet ile vasl olasın rahmete
Rahmet ile irişesin vahdete
- 18- Fâilâtün fâilâtün fâilât
Vahdeti bildün ise buldun hayat

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur. Kaçan ki ol âsi

kendüyi ol denizden kim t aşra atub öldi. Andan Iskender-i Zülkarneyn A.S. vezirler ile selâtin serverler ile ol canavarun yatduğı yirde üzerine geldiler. Gördiler kim bir acâ nehenk ölmüş yatur. Söyle kim dil vasf idecekleyin degül.

Bes buğur Salâr-ı Rûmbuyurdı; ol canavarun bir dişin çıkardılar, nişan için aldılar. Andan yine Şâh Zülkarneyn buyurdı; güç kılub yine gemilere girdiler. Hekim kavlince Pîr-i Şîr-Gîr'i dahi bile alub gitdiler. Ol gün ol gice rast ..... yürüdiler. Sabah dahi irdi, göz gördi. Iskender Şâh buyurdı; gemi içinde kendü için has meclis kurdular. Şâh oturdu, selâtin serverlerle has vezirler. Andan Iskender Şâh, Irakî'ye aydur;

-- Yâ Irakî var! Pîr-i Şîr-Gîr'i getür didi. Irakî dahi revan varub Pîr-i Şîr-Gîr'i getürdi. Şâh-ı Rûm dahi piri göricek ayak üzere durdu. Merhabalayub kendü yanına aldı, oturdu. Andan Şâh lutf ile tebessüm ide, Pîr-i Şîr-Gîr'e aydur;

-- Yâ pîr-i Aziz, senünle fırsat el virmiş iken bir dem sohbet idelüm didi. İşret iderken Şâh pîrün yüzine nazar kıldı. Gördi kim yüzinde yir yir eti derisi gitmiş, dırnak gibi kemüğü görünür. Andan Şâh Zülkarneyn Pîr-i Şîr-Gîr'e aydur;

-- İy Pîr-i Aziz, yüzine n'oldu kim yir yir kemüğü görünür? didi. Şâh Pîre suâl idicek, Pîr-i Şîr-Gîr dahi ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu cezirede seyr iderken bir gice gâyet giç vakte kaldum, makamuma iremedüm. Kasd kıldum deniz kenarında bir ağaç dibinde yatam yine deniz canavarlarından havf itdüm, bir ağaca çıkdum. Dahi fârig düşdüm. Bir zaman ağaç üzere söyle durdum. Anı gördüm ki deniz içinden birkaç deniz sığırları çıkdılar. Her sığır ağızında birer güher-i şeb-çerâk. Andan ol sığırlar güherleri yir yir ağızlarından koyub şu'lesine karşı otlamağa başladılar.

Bes buğur İy Şâh-ı Alem, ol sığırlarun birisi otlayu otlayu ben çıkdugum ağaç dibine geldi ve benüm sesüm aldı. Baş kaldurub yukaru ağaca bakdı. Beni ağaçda gördi. Andan ol sığır kuyruğunu eğdi, kasuğı karşusına getürdi.

Dahi kuyruğı ucundaki kotazına sıydı. Andan kuyruğın bendin yana saldı. Ol kuyruğı ucundaki sıydü ki yüzüme sıçradı. Her neyire dokundıysa yüzümün eti derisi çürüdi gitdi. İy Şâh anın çün şimdi kemüğü görünür didi. Pîr şöyle diyicek andan yine Şâh-ı Cihân aydur;

-- İy Pîr-i Aziz, hevesüm şimdi şöyle düşmüşdür kim bu Çin deryasının derinliğinin ölçem, bilem ne kadardur didi. Amma Yâ Pîr-i Şîr-Gîr, ne vech ile ölçevüz bu derya dibin? didi. Şâh-ı Rûm şöyle diyicek, Pîr-i Şîr-Gîr ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Cihân Hızır Bin Amil dirlerdi bir sultân server idi. Ben bunda anun ile deryâda çok yürüdüm. Söyle kim yidi yıla, sekiz, tokuz, on yıla irdi kim deryâdan kuruya kadem basmazduk, heman deryâda yürürdük. İy Şâh-ı Cihân, Hızır Bin Amil dahi gece gündüz niyet bunu idindi kim bu deryânun derinliğinin ölçe bile. Yâ Şâh-ı Zaman, bir gün Hızır Bin Amil gemisinde otururken Hak Teâla Hazreti'nden ana bir firişte geldi, âdem sûretlü. Üstâd kavlince andan ol firişte Hızır Bin Amil'e ayıtdı;

-- İy Abdullah, diler misin kim bu deryanın derinliğinin bilesin? Hızır Bin Amil ayıtdı;

-- Beli. Buğur ol firişte aydur;

-- Yâ Server, Dâvud Peygamber A.S. katında bir kişi gâfil otururken denize düşdi. Ser-nigûn yitmiş saat tamam olıcak, ol düşen kişi deniz dibine indi didi. Dahi ol firişte gayb olub yine gitdi. Didi ki;

- 1- Bu ne milk olur gel imdi kıl kıyâs
Kim ana ne akl irer ne hod hevas
- 2- İredemez mâhiyetini kimse farz
Ne bilür keyfiyetini tûl-ı arz
- 3- Eyle masnuâta fikr ile nazar
Kim vireler sana Sani'den haber
- 4- Ger bu eşyâda teammül kılasın
Nicedür kudret kemâlin bilesin
- 5- Bilini hem sana sırrı men aref
Sen seni bilmeğe bulasın şeref

Râvi aydur; kaçan kim İskender-i Zülkarneyn Pîr-i Şîr-Gîr'den Hızır Bin Amil haberin alıcak, derya derinliğinin ölçmeği terk idüb gitdi. Zira kim bu derya derinliği bî-pâyân iş imiş. Andan yine İskender Şâh aydur;

-- İy Pîr-i Mübârek, ne hoş vücûdsın kim senden acâib garâib sözler işitdük kim akıl, fikir, ferâset anda ser-gerdân kılur. Veli Yâ Pîr-i Şîr-Gîr, bir hevesüm dahi dezizde budur kim girem bu deniz için teferrüc kılam, görem ki derya içinde nice mahlûkat vardır? didi. Şâh Zülkarneyn şöyle söyleyicek, andan Pîr-i Şîr-Gîr aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, bu sözi hoş didünüz. Buna çâre vardır. Zirâ kim Kahraman Şâh bu işi kılmuşdur. Deniz için teferrüc itmişdür. Ve hem kendü tarihinde yazmışdur didi. Pîr-i Şîr-Gîr şöyle diyicek, andan yine Şâh Zülkarneyn aydur;

-- İy Pîr-i Mübârek, Kahraman Şâh derya içine nice girdi, teferrüc itdi? didi. Pîr ayıtdı;

-- İy Şâh, sırçadan bir ev düzdürmiş idi. Anunla girdi derya için teferrüc itdi.

Şâh-ı Yunan, Pirden bu haberi işidicek, nasihatı dahi ziyâde oldı. Şâh Zülkarneyn vezirlere aydur;

-- Yâ vezirler, din imdi Pir didüğünleyin siz dahi sırçadan bir ev düzmek tedbirin kılun tâ kim ben dahi deryâ içine Kahraman.....
.....
Şâyet ol şehir ma'mûr ola ne bilmeğe yarar? Anca kadim şehirler vardır kim Nûh tûfânından berudurur ve durduğınca karşı çoğalur, ne aceb ol Şehr-i Mâhib dahi henüz ma'mûr ise didiler. Şâh vezirlerden bu haberi alıcak buyurdu; ol bin dört yüz yüz deniz mâlikinün serveri Midyâr Reis'i getürdiler. Şâh ayıtdı;

-- Yâ Reis, di. bizi al! Cezire-i Keyâmin'e gidelüm didi.

Kıssa dira kılmayalum. Midyâr Reis dahi bin dört yüz kırk dört gemilerün önine düşübhendeseyle deryâda Cezire-i Keyâmin kankı tarafdadur bilüb, dümeni ana dutub gitdiler. Yidi gün yidi gece rast tarus ile yürüyüb sekizinci gün ale's-sabah Cezire-i Keyâmin'e irdiler.

Andan Pîr-i Şîr-Gîr reisleri ol cezirede bir viran kal'a limanına getürdi. Gemileri derhâl kenara sürdiler. Yilken indirüb lenger bıraktılar. Limana girdiler. Andan haşem hadem deniz kenarına çıkub, hayme vü çadırlar kurdılar.

Şâh çıkub, oturdu. Selâtin, serverler durdu. Andan Iskender Şâh aydur;

-- İy Pîr-i Şîr-gîr, ol didüğün Şehr-i Mâhib şimdi kankı tarafdadur? Yakın mıdur? Adem gönderelüm didi. Pîr-i Şîr-gîr aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, ben bunda bu cenireye hod bildünüz kim gelelden çok zaman oldı. Ol şehrün ırağın, yakının bilmezem veli bilürem ki Şehr-i Mâhib bu cezirededür görmişem didi.

-- Andan Şâh Zülkarneyn Müşteri Vezir'e ayıtdı;

-- Yâ Vezir, yürü! Çihil-pâ-yı Irakî'yle bu cezirei seyr idün. Yâ oldur kim Şehr-i Mâhib'i bulasız yâ oldur kim kimse-den haber alasız ve eger Şehr-i Mâhib'ün sâhibin bulursanız da'vet kılun didi. Şâh-ı Yunân şöyle hükm idicek, bes buğur Müşteri Vezir dahî sâz u selb üzerinde ârâyide kılub bir bād-pâ rahşa süvâr olub, Çihil-pâ-yı Irakî'i alub, gitdiler. Ol gün giceye değin yürüdiler. Hiç ile, boya ve âdeme ugramadılar. Ahşam olıcak, Müşteri Vezir Çihil-pâ-yı Irakî'yle birbirini ihtiyâr kıldılar, yatdılar veli ihtiyât birle yatdılar.

- 1- Şöyle bil ihtiyât gereklidür
Er olan kişilere iy sözi dürr
- 2- Kande varsan ihtiyâtı iş idin
Gice gündüz anı sana iş idin
- 3- İhtiyatdan kimse hüsrân bulmadı
İhtiyât iden peşimân olmadı
- 4- Assısı çokdur bilürsen iy güzin
İhtiyat it ihtiyat it key sakın

Râvi aydur; Müşteri Vezir ile Irakî ol gice anda yatdılar. Ale's-sabah yine yola girüb gitdiler. Öğle vaktine dek yürüdiler. Anı gördiler kim birkaç kişi karşularından gelür. Biri birine irişicek, biri birine karşı durdılar. Andan Müşteri Vezir ol kavme aydur;

-- Ne kavümsiz? didi. Ol kavüm ayıtdılar;

-- Bu cezîre kavmiyüz veli sizler kimlersiz kim hiç bizüm vilâyet kavmine benzemezsiniz. Andan Müşteri Vezir ayıtdı; Ba-

zirganlaruz gemümüzü yıl fılan limana getürdi. Bu cezirede bir şehir var imiş Mahîb adlu. Ana giderüz. Kandedür ol? didi. Andan ol kavüm ayıtdılar;

-- Uş ol şehir önünüzde yakındur veli ol şehre varmakdan maksûd nedür? didiler. Andan Müşteri Vezir aydur;

-- Yâ kavüm, varuruz kim şehrin şehriyârın kim idüğün bilevüz. Anun ile alış-viriş kılavuz, mu'amele idevüz. Metamuz gemide çokdur, bezirgânlaruz.

Râvi kavlince ol kavüm bu haberi alıcak, ayıtdılar;

-- Şehr-i Mahib'un .....
.....
ayıtdı;

-- Yâ Vezir, seyr âleminde gördüm ki bir yılan bana kasd ider. Karvaram, yılanı dutaram, pâre pâre kılub serverler önine ataram. Başu bu yılanun Çendal birle oğlunun önine düşer. Çendal sürer kim başu ala, andan atasından ön oğlu Neyreng başu alır. Dahı yılan başıyla atasın sinesinde urur, öldürür.

-- Yâ vezirler, din imdi bu düşümü tâbir kılun didi. Andan Eflâtun Hekim aydur;

- 1- Ol peleng kim seyr içinde âşikâr
Size kasd itdüğü budur şehriyâr
- 2- Tâbir içre mala nisbetdür yılan
karvayub ilanı dutduğun revan
- 3- Mal ele geçire ala sıra-yı güzün
Şöyle kim ilanı dutdunuz yakın
- 4- Pâre pâre itdüğünüz yılanı
Atdüğün serverler önine anı
- 5- Ele giren malı siz dahi yakın
Viresiz serverlere iy piş-bîn
- 6- Ol ilan başıyla Çendâl oğlu hem
Atasını atduğı iy Muhterem

- 7- Remzi budur virilen malı iy cân
Çendâl oğlıyla Çâkiş'e ayân
- 8- Ol yılan başı ki Çendâl'ı hemin
Urub öldürdi didüğünüz yakın
- 9- Mal ucından şöyle kim oğlı iy yâr
Atasına el ura şöyle ki var
- 10- Gördüğünüz seyr budur ta'biri
İşbu resme gösterür yüz her biri
- 11- Dahî yigregın anun bellü beyân
Hakdan artuk kimse bilmez bî-gümân

Râvi aydur; Eflâtun Hekim İskender Şâh gördüğü seyre bu vech ile tabir söyleyicek, andan Sokrat Hekim ayıtdı;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, tâbirde yılan mala nisbetdür. Eflâtun rast aydur veli gördüğünüz düşün bir vechi dahî budur kim yılan düşmene nisbetdür. Seyrünüzde yılan kim size kim kasd kıldı; siz anı elinüz ile dutduğunuz bir düşmen size hü-cûm kıla. Amma elinüze gire. Giriftâr idesiz ve ol yılanı pâ-re pâre kılub serverler önine atduğunuz şuna işâretdür kim düşmeni serverinüz ile kam' idesiz ve ol yılan başı kim Çendâl birle oğlı çekişüb, oğlı atasın utub, dokınuböldüğü budur kim ol düşmenün bir ulu baş kişisinden Çendâl'a mazarrat irişe didi.

- 1- Gördüğünüz seyir iy Şâh-ı Cihan
Söyle yüz gösterdi tâbiri ayân
- 2- Anı kim ben hazretüne söyledüm
Aklum irdüğince tâbir eyledüm
- 3- Dahî yigregın bilür ol Zü'l-Celâl
Kim anundur ibret ü gayb u kemâl

Râvi aydur; Sokrat Hekim şöyle diyicek, andan Bokrat Hekim ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Alem, Sokrat didüğü rastdur kim tâbirde yılan

düşmene nisbetdür amma bir dahi budur kim yılan tâbirde dünyâ sarayına nisbetdür yani cihân bir ejderhadur heft-ser. Niceleri yidi, niceleri dahi yiyiserdür.

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, seyrünüzde ol yılan kim size kask kıldı; işâreti budur kimdünya sarayı size yüz dutubdur ve siz dahi ol yılanı karvayub elinüze aldugunuz budur kim dünya sarayını ser-tâ-ser siz dutasız cümle memleketi elinüze alasız, ol yılanleyin.

Andan ol yılanı pâre pâre kılub, serverler önine atduğunuz budur kim dutduğunuz memleketi serverlere bahş idüb üleş-diresiz ve ol yılanun başı üzere kim Cendâl oğluyla çekişdi; virdüğünüz memleket üzere çekişdiler, amma oğlu elinden atasına bir hata ire didi.

- 1- İşbu resme gösterür bellü beyân
Gördüğünüz seyir tâbiri ayân
- 2- Hâb sultan içre kim bir seyir ola
Hak Teâla kudretiyle hayr ola
- 3- Bâkîsin Cebbâr bilür kim n'olur
Carh-ı gerdün nicesi gerdîş kılur

Râvi aydur; Bokrat Hekim böyle diyicek, andan Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ Zülkarneyn-i Cihân, Eflâtun, Sokrat, Bokrat, beyân itdükleri sözler cümlesi rast tâbirlerdür amma gördüğünüz vakıa bir vech ile yine göster. Nite ta'biri şöyledür kim seyir âleminde yılan nefs-i emmâreye nisbetdür. Yâ Şâh-ı Alem ol yılan kim size seyrinüzde kask kıldı; remzi budur kim nefsünüz size bir yaramaz ef'al itdürse gerek. Andan siz ol yılanı karvayub, dutduğunuz oldur kim nefsünüzü akl eliyle dutasız, ol yaman fi'li ana itdürmeye. Siz yine ol yılanı pâre pâre kılub, serverler önine atduğunuz şuna işâretdür kim yani serverlere nasîhat viresiz. Nefse uyman, nefsi şöyle helâk kılun diyesiz. Serverler dahi yılan pârelerin aldıkları oldur kim virdüğünüz nasîhatleri dutalar ve ol yılan başı dahi Cendâl'ı urub öldürdüğü bu ola kim Cendâl virdüğünüz nasîhati dutmaya. Nefsi dahi anı elinde zebûn kıla didi.

- 1- Seyrinüz tabiri bunlardur hele
Kankısı ola sini bes kim bile
- 2- Lik tahkîkini seyrün aşikâr
Hak'dan özge kimsene bilmez iy yâr
- 3- Zira Hak'dur cümle gaybı bilici
Gönül âyinesi jengin silici
- 4- Hak Teâla kudretidür bu seyir
Hak Teâla ide hem anı hayır

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur kim kaçan ki ol dört hâs vezirler Iskender Şâh'un vâkıasın bu dört vech ile kim tabir itdiler. Bes buğur Şâh Zülkarneyn'ün dahi hâtırı biraz dolandı. Andan vezirler dahi haymelü haymesine gitdiler. Iskender Şâh dahi biraz vakt Hâlık'ına tâat itdi ve yatdı. Kıssa diraz kılmayalum. Yine sabah yitdi Salâr-ı Rûm dahi divan dutdı. Server ü selâtinler dahi Şâh şem'ine cem' oldılar. Anı gördiler kim Şehr-i Mahîb şehriyârı Mihriyâb kırk katır yüki sırça getürdi. Bes buğur üstâdlar cem' olub, Sokrat, Bokrat, Eflâtun, Bertûs, Bâlûs, Bihrûz, Müşteri, Pîr-i Şîr-Gîr üzerlerine durub, küreler yapdurdılar; gice vü gündüz işleyüb, yidi günde yitmiş köşelü sırçadan bir acâib ev düzdiler, gâyet kalik ve muhkem. Amma ol evün sırçası âyine şeklinde şöyleydi kim içinden bakan taşrasın görürdi.

Kaçan ki ol sırça ev tamam oldı, andan ol evün önine, ardına; sağına, solına puladdan sünüler berkitdiler. Ve dahi sünüler ucına tiz-âb yani zehir suyu virdiler. Anın çün kim deniz içinde bir canavar gelüb ol evi yutmak kasdın kılsa, ol eve berkilü sünüler ol canavarun ağızına batsun diyü. Sırçadan ev bu resm ile tamam olıcak, Iskender Şâh kasd kıldı kim gide, ev ile bahre gire; Mihriyâb ilerü yürüyüb, baş koyub aydur;

-- İy Şâh-ı Adil, âli hazretünden temenna ve ..... oldur kim kadem renc kılub, kasrumuza kadem basasız. Tâ kim hazretünleyin, sâhib-saâdetün sâyesı kasr u sarayumıza düşe didi. Iskender Şâh dahi ol serverün sözünü kabul idüb, serverler ile sâhib-serir selâtinler ile hâs vezirler ile Şâh şâhzâdeler ile izzete lâyıq mîr ü sipahiler ile Mihriyâb birle Şehr-i Mahîb'e geldiler rast, Mihriyâb kasrına irdiler. Server ü selâtinler key acâib tâk u eyvân gördiler. Andan cümle mir ü sipâhi, server ü serheng ser-leşkerler atların-

dan inüb piyâde oldılar. Şâh önince kasrun kapusına yürüdiler. Râvi kavlince şöyledür kim Mihriyâb kasrun taş kapusından tâ içine dek nâh u nâsıh dibâ vü harîrler döşemiş idi. Iskender Şâh rahşınun ayağına. Kıssa diraz kılmayalum. Şâh-ı Cihân dört kapu gördi. Her kapuda Mihriyâb'un dört hâs hâdimleri durmuşlar. Iskender Şâh üzere sîm ü zer nisâr kılurlar. Anca kim kasrun iç kapusından girince bes saray hâs kapusunda rahşdan indi. Kasr içinde yürüdi.

Râvi şöyle rivâyet aydur kim Mihriyâb kasrun kapusundan tâ varub Iskender oturacak tahtun ayağına dek kızıl altun. Iskender Şâh basacak yire yol üzere dökdürmiş idi kim yiryüzi görünmezdi. Bir acâib izzet ile Şâh önince vezirler, ardınca server ü selâtinler Mihriyâb'un kasrına girdiler. Revan, Şâh-ı Cihân, Mihriyâb'un tahtına geçüb, oturdu. Andan sağ u sol serverler merâtibler nice kim oturdu kim durdu. Andan Iskender Zülkarneyn vezirleriyle Mihriyâb'un kasrına nazar kıldı. Gördi kim dört yüz kırk dört şîr-i mâhîden direkler üstinde bir kubbe bağlamışlar kim hiç gözler görmüş degül. Andan ol kubbenün içine dört soffa bağlamışlar. Ol dört soffanın divarların altun hall ile lajiverdînakş kılmışlar.

Söyle kim görenler hayrân kalur. Andan ol kasrun ferşine nazar itdiler. Gördiler kim hâm simden ferş döşemişler. Dürlü dürlü kirihlere acâib garâib san'atlar ile bir dahi Mihriyâb tahtının karşusunda yeşimden bir yeşil havuz düzmişler. Söyle kim sağdan soldan sular oynar. Hekim kavlince üstâdlar dahi altundan gümüşden balıklar düzmişler, tılsım birle ol şadırvan suyunun içinde oynarlar. Nite şöyle kim ol tılsım ile düzilen balıklar şadırvan içine talub, ağızlarına ya la'l ya yakut, ya incü alub çıkarlar, dahi getürürler, şadırvan kenarına düzerler. Kimi çıkar dizilen cevâhirleri yine ağızına alub, şadırvana iner. Şâh-ı Cihân ol tılsımı göricek, gâyet beğendi. Anı düzen üstâda âferin tahsin kıldı. Şâh-ı Zülkarneyn Mihriyâb 'a aydur;

-- Yâ server, bu sarayun bu dört yüz kırk dört direkleri kim vardur nedendür? didi. Şâh bu suâli ayıdıcak, andan Mihriyâb aydur;

-- Yâ Şâh-ı Zaman, bu gördüğünüz direkler balık dışındendür didi. Şâh aydur;

-- Yâ Mihriyâb, balık dışı bu denlü ulu olur mı? didi. Mihriyâb, aydur;

-- İy Şâh-ı Cihângîr, bu görinen büyük direkler yek pâre

degüldür. Yüz yüzellişer, iki yüz iki yüz ellişer pâredür. Üstâdlar şöyle düzmişlerdür kim yivi ve olması belürmez gör-enler yek pâre sanurlar didi.

Şâh-ı Cihân bu haberî işidicek, döndi vezirlere aydur;

-- Yâ vezirler, görün kim bana dahi balık dışından bu resme direkler düzdiresiz ve hem bu şadırvanleyin şadırvan idüb tılsım ile oynayan balıklar gibi balıklar düzdiresiz didi. Şâh böyle diyicek, Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh , buyurduğunuz nesnelere âsândur. Bu evler, direkler kim vardur buncılayın direkler sizün nenüze gerek? Siz konar göçer kimsesiz veli

-- Yâ Şâh-ı Alem, balık dışından bârigâhlar direklerin düzdürelüm, götürüb gezdürmeğe âsân olsun ve hem şadırvan dahi kim vardur işbuncılayın düzeydün ve likin buncılayın nesne bir yerde dura, ne gerek? Bir yirden bir yire varıcağ tılsım bozılır veli yâ Şâh-ı Cihân âli hazretüne ben bende dahi bir nesne düzeyin kim kanda dilersenüz bile gezdürin ve kaçan kim bir şehirde karar kılacak, buncılayın şadırvan ve hem saray direkleri dahi düzdürevüz didi. Andan yidi gün dahi Şehr-i Mahib'de oturdılar. Balık dışından vezir didüğü bârigâh direklerin düzdiler. Şâh-ı Rûm dahi görüb beğendi.

Andan Restetâlis Vezir Şâh 'a aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, yarın divan kur. Mihriyâb'ı kıgır. Ben bende dahi tılsım birle bir acâib nesne düzdüm. Anı gör-sin kendü şadırvanı acâibine benzer mi? didi. Vezir böyle diyicek, Salâr-ı Rûm, dahi ol gün ol gice yidi vü içdi yatdı vü uyudı. Çünkü yarındası ale's-sabah yitdi. Iskender Şâh mesnedinden düzüb, bârigâhına gelüb divan kurub oturdu. Irakî dahi Şâh emriyle varub Mihriyâb'ı getürdi. Şâh Zülkarneyn (A.S.) Mihriyâb'a ayıtdı;

-- Yâ Server, benüm dahi bir hâs vezirüm tılsım ile bir tuhfe düzmiş gör, bu dahi acâibe benzer mi? didi.

Râvi kavlince anı gördiler kim Restetâlis-i Hâs bir gulamın arkasına bir sanduk götürmüş rast Iskender Şâh'un tahtı önüne getürdi, geldi. Buğur gulam arkasından sanduğu aşağı aldı, yire kodı. Vezir-i Hâs, sanduk üzerine oturdu. Begler, melikler yir yirin Restetâlis'e nazar itdiler. Gözedürler kim Restetâlis sandukdan ne çıkarur, yani göreler andan Restetâlis-i Hâs dahi el urub sanduk maklebin getürdi. Sanduk için-

den ak gümüşden düzülmiş bir tavus çıkardı. Şöyle kim ol tavus dürlü dürlü lajiverdî renk ile nakş olmuş şöyle dirleyin fark olunmaz. Andan ol musavvâ tavusu Restetâlis elinden yire koydı. Tavus dahi canlı gibi durdı. Sağına solına ivgendi.

Buğur Restetâlis anun ardınca sandukdan kızıl altundan düzülmiş tavus yavrularını çıkardı. Mutlak dirleyin, andan ol yavruları dahi ol gümüşden tavusun sağına solına kodı, canlı vaz'ında. Andan Restetâlis kendüsi ol içinden tavus çıkardığı sanduğun sandaliyede oturur gibi oturunca, ol gümüşden düzülmiş tavus dirleyin yürüdü. Andan ardınca yanınca ol altundan düzülmiş yâverleri dahi yürüdiler. Şöyle kim diri tavus yanınca yavruları nice yürürse ve bir dahi bu kim ol tavus yürüdügünce yünlerin ditredürdi. Andan yünleri ucundan la'l ü yakut, zümürüdüler, narvârîler sağ u sol saçılurdu ve yürüdügü yir bir nakş gibi sûret bağlardı. Dönüb ol altundan düzülen yavruları dahi ol saçılan la'l ü cevâhîrleri ağızlarıyla dirüb anları ağızlarına virürlerdi. Andan ol gümüşden düzülmiş tavuz ağzından ol cevâhîrleri yine tilsim ile kuyruğı ucına gelüb yine saçılurdu. Ol yavrular durmayub direrler, anları ağzına virürlerdi. Anları dahi durmayub, yünleri ucundan saçardı. Begler, melikler, server ü selâtinler Şâh şâhzâdeler anı göricek Restetâlis Vezir'i âferin idüb tahsin kıldılar. Geldük imdi Şâh serverler dahi ol tilsim ile düzülmiş tavusu gereğince temâşâ itdiler. Andan yine Restetâlis ol sanduk üzerinden durdı. Vezir yine anları sanduka koyub götürdü.

Râvi kavlince gerek olıcak, veya Iskender Şâh katına kimse gelicek, sanduk ile anları getürürlerdi. Sandukdan çıkub, teferrüc iderlerdi. Yine giderürlerdi, Kıssa diraz kılmayalum Şâh-ı Cihân ol teferrüci tamam idicek, andan vezirlerle aydur;

-- Yâ Vezirler din, imdi ol sırçadan eve girelüm derya içince gidelüm, teferrüc kılalum didi. Şâh-ı Cihân şöyle diyicek vezirler dahi ol sırçadan düzülmiş evi tasnifler ile bir acâib kanklı üzere berkidüb güç kılub, gitdiler. Ol yüz yigirmi bin er ile yine deniz kenarına geldiler. Râvi aydur; ol sırçadan evün yitmiş köşesine yitmiş muhkem gemi urganlarından bağladılar. Yine her urgan ucunu yine birer gemiye bağladılar. Berg şardılar dahi her gemiye bir serveri hâkim kodılar. Andan Salâr-ı Rûm dört mukarreb vezirle dört selâtin-i sâhib-serîrle, dört nâm-dâr serverle ol sırçadan eve girdiler dahi kapusın berkidüb. Andan serverler dahi deniz limanlığında ol sırçadan ev içinde Şâh ile Vezirleri denize indürdiler, endâz ile duta duta. Ve dahi yitmiş urgan yitmiş köşesine ol evün kim bağliydı; her urganı bir gemide dutub urganları aşa-

ga yüz kırk kulaç uzadub, Şâh ile ol sırçadan deryaya indürdiler ev dahi urgan uzunınca deniz içine girdi vü indi. Andan ol urgan dutan yitmiş geminün urganların bir yire cem' idüp orta yire getürüb halka olub âheste âheste yürüdiler. Gemiler yukarudan yürüdügince aşağıya deryâ içinden ol sırçadan ev dahi yürüdi. Andan ol sırçadan ev içinden Iskender Şâh dahi Vezirler ile selâtin-i sâhib-serirler ile, nâm-dâr serverler ile deniz için temâşa kıla giderlerdi. Kısâsâ diraz kılmayalum. Ol gün geceye dek teferrüc itdiler. Gice olıcak, yine ol yitmiş urganlar ile ol sırçadan ev Irakî Şâh ile serverler ile çekdiler. Yine deniz yüzine çıkardılar. Andan Şâh-ı Cihân gemide sâhib-i serîr sultanlar ile melikler ile yidiler, içdiler, yatdılar, rahat makamına vardılar. Yine ale's-sabah olıcak, Şâh-ı Cihân vezirler ile sâhib-serir selâtinler ile ol sırçadan eve girüb denize indiler. Yine teferrüclerine meşgûl oldılar. Râvi kavlince her canavar kim gelüb ol sırçadan ev Irakî yutmak istese ol sırça eve berkilü sünülerde tiz âb ile sürülmüş demürler, ol canavarların cânına, çenesine ve sinesine geçerdi. Ol zehri tiz âb âkibet anları helâk iderdi. Kısâsâ diraz kılmayalum. Kırk gün ol sırçadan ev ile Iskender Şâh deniz içinde temâşâ kıldı, çok dürlü acaibler ve garâibler gördi kim hiç akıl dahi tasavvur kılmazdı. Andan yine Şâh-ı Cihân evi dahi terk itdi. Yine Cîn deryası râhına azm idüb gitdiler.

- 1- İy birâder gör ki sen Iskender'î
Kim cihân içre n'ider ol serveri
- 2- İş mi kaldı kim ol anı itmedi
Yol mı vardur kim ol ana gitmedi
- 3- Berr ü bahr içre cezîre kalmadı
Kim anı görüb temâşâ kılmadı
- 4- Nice müşkil zahme matlab açdı kim
Kim iremezdi ana rây-ı hekim
- 5- Çok tılsımât bozdı akl irmez iken
Anca yire indi göz görmez iken
- 6- Key acaib hilkat itmişdi anı
İşbu mahlûkât içre ol Gani
- 7- Bu cihâna nice ulular geldiler
Dürlü dürlü nesne tasnîf itdiler

- 8- Lik İskender gibi sâhib-i bilû
Gelmemişdür cihâna iy ulu
- 9- Seddi kim ol yapdurubdur âşikâr
Kim yapabilürdi anı şehriyâr
- 10- Bir denizi bir denize kesdi ol
Şöyle kim komadı anda muşe yol
- 11- Bu cihâna nice şehler ki irdiler
Kankısı zulmet içine girdiler
- 12- Cümle müşkiller ana âsân idi
Halli merbut râyına yeksân idi
- 12- Her kime ..... hak olsa refik
Cümle maksûdına bulur ol tarik
- 14- Zî-saâdet zî-kerâmet ol kula
Kim Hüda 'avni ana yardım kıla
- 15- Bir karıncaya eger 'avni ire
Bin Süleyman'a cevâbını vire
- 16- Bir sineğe ger virürse 'avni ol
Nice 'anka vü sî-murga kâse yol
- 17- Kimse anun emrine akl irgörimez
Dil anun ilmini beyânın virimez
- 18- Sâkin olub hikmetini gözleyüb
Kande gider ibretini izleyüb
- 19- Sıdk ile durmak gereksiz her işe
Tâ işün iledibilesin başa
- 20- Başa varmak ister isen iş yere
Sâdik ol Cebbâr 'e vü peygambere

Ahbâr içinde râvi şöyle rivâyet kılur; kaçan ki İskender-i Zülkarneyn (A.S) ol sırça evden kim hevesi geçdi, andan anı kodı gitdi. Çünkü yidi gün yürüdiler, sekizinci gün bir acaib cezireye irdiler. Yakın gelicek, Şâh Zülkarneyn Pîr-i Sîr-Gîr'e aydur;

-- Yâ Pîr-i Mübârek, bu cezirenün adı nedür? ve hem içinde imâretliği var mıdır? didi. Andan Pîr-i Şîr-Gîr aydur;

-- İy Server-i Cihân, bu cezirenün adı Cezîre-i Kevvâk'dür. İmâretliği yokdur veli içinde acaib, garâib gâyet çokdur didi. Pîr-i Şîr-Gîr böyle diyicek, andan Şâh Zülkarneyn buyurdu; reisler gemileri derhâl kenara sürdiler. Murâdlarınca liman bulub, yilken indirüb, lîmana girüb lenger biragub durdılar. Andan haşem, hadem gemilerden çıkub kuruda çadırlar, haymeler kurdılar. Sâyebân serâ-perdeler urdılar. Andan Şâh ile selâtin serverler çıkub oturdılar. Ol gün ol gece yidiler içdiler, yatdılar, uyudılar. Yine ale's-sabah oldu; Şâh-ı Cihân buyurdu; yine yüz yigirmi bin er seçilüb, sâz u selb ge-yüb, Şâh ile süvâr oldılar. Andan ser-leşkerler vü serverler çeri önince yürüdiler kim Cezire-i Kevvâk'ı şikârleyü seyr edeler.

Râvi kavlince bir fersah yol kim gitdiler, anı gördi kim karşılarından bir acaib kavüm çıkageldi. Ne sanı var ne sağışı? bî-hadd ü bî-kıyâs veli üstâd aydur; ol kavüm cümlesi âdem-şekil veli cem'isi uryân, yalınca. Çihil-pâ-yı Irakî ol kavmi göricek, karşıladı. Ol kavümden birkaçı dahi Irakî'ye karşı geldi. Biri birine yakın iricek, Irakî gördi kim ol kavmün gerçi sûretleri âdem-şekil veli ağızlarından birer dişleri taşra taşra çıkmış, birer kulaç ola. uçları şöyle tîz kim yirden târu direr.

Hekim kavlince ol kavmün birisi Irakî'yi çağırdu veli sözünü Irakî anlayamadı, neye çağırduğun ve ne dilceydüğün bilimedi. Andan Irakî sözlerin ol kavmün anlayamayıcak ol kavüm kendüler dahi çağırdu kim ne kavümsiz? diyü sordu. Irakî dahi sözlerin anlayamadı, dahi kakıldılar. Ol kakımak birle ol kavmün birisi Irakî'nun üzerine Ukkableyin irdi. Ol bir kulaç dişle Irakî'yi gâfil iken sünüleyin sancıyub Irakî'nun sûretinde zahm irgöriyazdı. Irakî dahi çâbüklük ile redd idüb nacak birle yürüyivarub çeldi. Ol uzun dişlü herifün başın önüne saldı. Andan Irakî ol başı yügürü vurub kapub, alub serverlere getürdü, gördiler, acebleşdiler. Râvi aydur; kaçan ki ol kavüm gördiler kim birilerin öldürdiler andan biri birine karışub katıldılar. Dahi it gibi uluşdılar. Andan yürüyüb iskender Şâh çerisiyle cenk itdiler. Nite ol kavüm dişleriyle sanecerlerdi. Cebe vü cevşenden geçürürlerdi. Şâh leşkери dahi sünü vü kılıç birle ol yalınca kavmi kırdılar. Bir nücûm saat ber acaib ceng-i âşub itdiler kim hiç gözler görmüş degül. Kissa diraz kılmayalum. Hak Teâla iskender-i Zülkarneyn çerisine fırsat u nusret virdi. Ol kavmi sıldılar, gereğince kırdılar. Bir nicesin dahi diri dutub Şâh'a getürdiler. Şâh-ı

Yunan İskender-i Zaman dahi ol kavme nazar kıldı. Ol acaib-hilkatlerin temâşâ idüb didi kim

- 1- Yine gör bir katre sudan müsteân
Ne aceb hilkat yaratmışdur iy cân
- 2- Söyle kim bakan yüzine vehm olur
Kim görürse hey'etin hayrân kalur
- 3- Akl bunda nice hayrân kalmasun
Fikr-i bârik nice târik olmasun
- 4- Bu cihân içre tolu hilkat ki var
Birbirine benzemez şöyle ki var
- 5- Cümlesinün aslı birdür iy herif
Lik sûret birbirinden muhtelif
- 6- Kâdir'un kudret kemâlidür bunlar
Dürlü dürlü olduğu sûret ki var
- 7- Bunca canlı canavar kim vardurur
Kimisi uçar kimisi yirde yürür
- 8- Benzemez biribirine şekli yakın
Söyle idübdür bunları ol muin
- 9- Cümle işde şöyle kâdirdür ilâh
Ne dilerse yaradur bî-ıştibâh
- 10- Ortağı yok kim işin begenmeye
Tâ düz ya bunu düzme diye
- 11- Kimseye tanmaz danışmaz her işi
Fâili mutlak çü kendüdür kişi

Râvi aydur; Şâh Zülkarneyn (A.S.) ol kavmi gereğince te-ferrüc kıldı. Dahi yine bârigâhına geldi. Ol gün ol gice dahi anda ârâm kilub yine sabah olıcak, Vezir ler ayıtdılar;

-- Gemiye girelüm. Bugur Şâh aydur;

-- Bu Cezire-i Kevvâk'i bugün dahi görelüm, şikâr idüb,

andan gidelüm. Andan Şâh-ı Cihân yine serverler ile yüz yigirmi bin güzîde er ile süvâr olub, Şâh leşker önine düşüb gitdiler. Gün kubbe-i felege dikilince çok canavarlar şikâr itdiler. Andan bir mu'teber suya yitdiler. Şâh-ı Rûm su üzere iricek, gördi kim on iki mermer amud üzere bir hoş kubbe yapmışlar ve ol kubbenün altında bir mu'teber sîn تنها yatur. Sînin başı vü ayağı ucında mermerler dikilüdür. Şâh-ı Cihân kubbedeki sîni göricek, server ü selâtinler ile ol sîni çevre alub durdı. Durdukları dem anı gördiler kim Feth Matâlib atından indi dahi geldi. Ol kubbenün içindeki sînün başı taşı üzere çıkub hoş mülûkâne oturdu. Andan Iskender-i Zülkarneyn dahi Feth Matâlib'ün bu resme itdügin göricek Eflâtun Hekîm'e aydur;

-- Yâ Vezir -i Kârdân, Feth Matâlib ol sînün başı taşına niçün çıkdı, oturdu? Sor! Görelüm ne dir? didi. Andan Eflâtun Hekîm dahi ilerü yürüyüb Feth Matâlib'e aydur;

-- Yâ Feth, şol türbe taşı üzere niçün çıkdun? didi. Eflâtun şöyle diyicek, Feth aydur;

-- Yâ Eflâtun Vezir, pâdişâh oldum. İşbu makamı tahtıgâh idindüm. Andan girü gezmekden vazgeldüm didi. Dahi Feth Matâlib, elin eline urub hey-a-hey çağırdu, ırladı Türk atalarının Şâh ile vezirler, selâtin, sâhib-serirler Feth Matâlib'den ol mahal sözi işidicek, gülüşdiler. Buğur Eflâtun Hekîm ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, Feth Matâlib, Şâh oldum didüğine bir remz vardur didi. Eflâtun şöyle diyicek, buğur Iskender Şâh aydur;

-- Yâ Vezir, rahşundan in. Feth Matâlib'ün katına var! Söylet görelüm, Şâh oldum didügi neye irer? didi.

Şâh şöyle diyicek, Eflâtun-ı Zaman revân, atından indi. Feth katına geldi. Aydur;

-- Yâ Feth, Şâh oldum dirsın. Hiç şâhlar bâziçesinden haberdâr mısın? didi.

Bes buğur Feth Matâlib dahi cevâb virüb ne didi?

1- Feth aydur; Yâ Vezir-i Kârdân
Yaradılaldan berü kevn-i mekân

- 2- Bencileyin milke sultân gelmedi
Hen benüm gibi hükümet kılmadı
- 3- Adilem raiyyete güç itmezem
Zulm yolına düşüben gitmezem
- 4- Saltanat âyini içre ben yakın
Kâmilem gâyat bilüde iy emin
- 5- Kimsenün malın güç ile almazam
Değme kişinün suçına kalmazam
- 6- İffetüm çokdur siyâsetde işe
Kakıyub kasd itmezem câna başa
- 7- Hem sehâvetde dahi söyle ki var
Yokdurur binüm gibi bir şehriyâr
- 8- Gice gündüz fikrüm içre söyle bil
Bu bitübdür kim yapam şehir ü il
- 9- Tâ ki benden sonra adum yâd ola
Kim anunla hem revâ ünüm şâd ola
- 10- İşde budurur işi sultânların
Milk ü mal içinde hükm idenlerin
- 11- Bu sıfatlarbende olıcak tamam
Pâdişâh olmuş oluram ve's-selâm

Râvi kavlince Feth Matâlib bu sözleri söyledi dahi Feth Matâlib yine kendü vaktine varub, el ele urub, çağırub ırladı.

Andan Eflâtun Hekim Şâh-ı Cihân katına gelüb aydur;

-- Yâ Şâh -ı Heft-Kişver, Feth gördünüz mi yine ne silk-i cevâhirlere söyledi? Şâhlar kanunından ma'lûm oldu kim yine Feth Matâlib bir ulu Şâh matlabı üzere oturub durur kim pâdişâhlık da'visin eyledi. Selâtinlen sözünü söyledi didi.

Bes buğur Şâh-ı Cihân, Cihil-pâ-yı Irakî'ye ayıtdı;

-- Yâ Server-i Irak ve Irakeyn yürü! Feth'i oturduğu türbe taşından indür, getür, söylet görelüm kim ol evvel söyle-

dü gi sözi söyler mi? didi. Şâh şöyle diyicek, Irakî dahi revân, varub, Feth'i türbe taşından indürüb Şâh-ı Cihân katına getürdi. Yine Feth'e ol türbe taşı üstündeki söyledügi sözden suâl itdiler. Feth kendüye söyleyenün yüzine hayvanleyin bakdı dahi durdı. Ne kadar kim sordılar, cevap virmedi. Bes bu- gur bildiler kim hikmet-i Feth oturduğı taşdadur. Andan Şâh Zülkarneyn (A.S.) rahşından indi. Server ü selâtinler bile inüb ol kubbedeki kabre geldiler, çevre alub durdılar. Andan Şâh-ı Yunân buyurdı; mehendisler ilerü gelüb, ol sînün taş- ların giderdiler, görđi kim kırk dört Hüsrevânî küpler kızıl altun ile tolu dururlar. Şâh-ı Cihân ol malı, genci göricek Çihil-pâ-yı Irakî'ye ayıtdı;

-- Yâ Irakî, yine Feth nicedür kim bunun gibi remz itdi? didi. Irakî'yi âferinleyüb, Feth Matâlib'i dir-âgûş idüb, göz- lerinden öpdü. Aydur;

-- Yâ cüvân-baht-ı Zî-saâdet, senün kim bir söyle men ile bunca zamandan berü nihân mal âşikâre olur didi. Şâh dahi te- bessüm idüb buyurdı; ol zîr-i zeminde bulunan kırk dört küp kızıl altun malı çıkardılar. Şâh önine yağdılar.

Râvi kavlince şöyledür kim ol bulunan mal u genc içinde bile bir murassa' levüh çıkdı. Ve dahi ol levhün bir yüzinde birkaç satır yazı yazmışlar; hüb, rûşen kazmışlar ve bir yü- zinde dahi yine bir öküz şeklin yazmışlar. Öküz üzre dahi bir avrat sûretin nakş kılmışlar. Elinde bir rebâb çalub, raksa girmiş gibi cümbüşde durur. Andan Şâh-ı Zülkarneyn, Eflâtun Hekim'e aydur;

-- Yâ Hekim-i rûzigâr, ol bu levhdeki hattı okı, görelüm ne beyân kılur? ve hem bu öküz şekli ve bu rebâb dutan avrat sûreti neye işâretdür? didi. Şâh böyle diyicek, Eflâtun Hekim dahi levhi eline alub, mütâlaa kılub ne dilceydüğün bilüb, Şâh'a beyân kıldı. Ne didi?

Hekim kavlince aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh bu öküz sûreti kim nakş kılmışlar on iki burucda sevr burcına işâretdür ve levhi yazan kişi şöyle işâret kılmış kim Zühre Sevr barcındayken bu tarihi bu levhe yazduk ve dahi bu levhün hattında şöyle dutmuş kim iy bunda gelen şehriyâr, ömür devletine garra olan ihtiyâr şöyle bil kim bende dahi devrümde şâh idüm. Saltanat burcımda hem mâh idüm ve dahi bana Deyhâr Şâh dirlerdi. İy niçeler ni'metüm yirlerdi ve dahi dört yüz yigirmi dört cezireye hükm iderdüm. Leşker ile gâh Hind'e, gâh Sind'e gâh Çin'e, gâh Maçin'e gi-

derdüm. Ve dahi biş yüz on sekiz yıl pâdişahlık eyledüm amma bunca yıl ömr içinde cihânda ömrüme toymadum, gitdüm. Ölme-yüb cihânı dutam sanurdum. Ömre, devlete inanurdum. Akibet ecel irdi beni elümden alub, yire urdı. Mihnet ile yagduğum enva' nesnelere arta kaldı. Hasret ile ben ağlayu, ciğer tağ-layu gitdüm.

Bes ol kimseler kim hükm ile tâc u taht dutarlar. Basî-reti olana benüm ölümüm ibret yiter dimiş didi. Dahi Eflâtun Hekim edeb ile hâmuş oldu.

Bes bugur Şâh ile selâtin serverler dahi bildier kim ol medfûn mal Deyhâr Şâh'dan kalmışdur. Andan Iskender-i Zülkar-neyn aydur;

-- Yâ Vezirler, görün kim cihân sarayına kimler gelmişdür gitmişdür ve cihanda neler itmişdür ve bunca memleket dutub, bunca hükm itmişlerdür yine ömürlerine toymayub gitmişlerdür didi.

Şâh-ı Rûm böyle diyicek, andan Restetâlis Vezir ayıtdı;

-- Yâ Iskender-i Cihân, cihân halî budur diyüb didi kim

- 1- İlim ehli aydur iy sâhib-nazar
Gör neler geldi cihâna gör neler
- 2- Kim cihânı dutdılar şöyle ki var
Bir kıl ile yitdiler iş şehriyâr
- 3- Hükm kıldılar dahi Kaf'dan Kaf'a
Sürdiler mansıb ile 'ıyş u safâ
- 4- Kiminün tahtı süvâr idi yile
Kimi leşker birle gark oldu sile
- 5- Kimi yidi kişveri dutdı temâm
Bir sinek sonra işin itdi temâm
- 6- Kimi bin yıl halka oldu şehriyâr
Zulmı çekende yılan oldu iy yâr
- 7- Hak'dan anda yoğ idi hiç havf-nâk
Ol yılan âhîr anı itdi helâk

- 8- Assısı ne beğlügin ideler
Akibet mahrûm magbun gideler
- 9- Beğlik oldur sonı anun hayr ola
Kendü gitdükde cihânda adı kala
- 10- Her kimün kim adı kaldı ölmedi
Yatyu âd ile giden san gelmedi
- 11- İy nice şehlerbu milke kim gelür
Kimi âd virür kimisi âd alur
- 12- Devlet anun kim âd alub virmedi
Garra olub öz özünü görmedi
- 13- Şimdi uş heyr ile anılır be-nâm
Zî- saâdet ki anun ola bu makam

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur; kaçan ki Rester-tâlis Vezir bu beyânı kim söyledi; İskender Şâh dahi işidüp ol söze itimâd eyledi. Andan yine Şâh Zülkarneyn ol bulunan mâl u genci serverlere, ser-firâzlara mîr ü mihterlere, sâhib-serîr selâtinlere, şâhzâdelere, sipâhiye vü haşeme, hademe mikdârlu mikdârınca bahş idüb, üleştürdi. Şöyle kim kendüsi bir miskâl kabûl kılmadı.

Geldük imdi server ü selâtinler dahi mâllu malların, bâ-rigâhlu bârigâhlarına getürdiler. Amma hekim kavlince şöyledür kim Çendâl meznedârânî oğlu Nireng ile bârigâhlarına gel-diler. Şâh virdüğü mâlı ortaya getürdiler kimatalu oğullu bahş idüb üleşeler. Râvi aydur; mâl üzere Çendâl oğlu Nireng ile çekişdiler. Şöyle kim biri birine el sundılar. Haşem, hadem beğlere haber kılınca Nireng atası Çendâl'ı karşusından tig birle çeldi, aşını boynuna dek iki şakk kıldı.

- 1- Malı gör kim n'itdürür ol âşikâr
Atasın oğluna öldürdür iy yâr
- 2- İy niceyi kırdurupdur bî-gümân
Nice südi itdürübdür ol ziyân
- 3- Düşmenidür her kişinün mâl ü genc
Dünyâda havf ider vü ukbida renc

Râvî aydur; kaçan ki Nireng mâl için atasın kim depeledi; beğler, melikler işidüb, geldiler. Nireng'i serzeniş itdiler. Kıssa diraz kılmayalum. Cendâl meznedârânî öldüğü haberin İskender Şâh'a dahi işitdurdiler.

Salâr-ı Rûm dahi işidicek, Nireng'e gâyet gazaba gelüb, kakıdı. Kasd kıldı kim Nireng'i getürüb depeleye veli server ü selâtinler ve vezirler komadılar. Ayıtdılar;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, Cendâl hod ölecegin öldi. Nireng gibi serveri dahi öldürmek ne faide? Acı bir yiter didiler.

Andan Hekim ayıtdı;

-- Yâ Şâh-ı Alem Cendâl'ı meznedânî öldiğine gam yime kim kaza-i kaderde kısmeti ancak idi. Oldı kim oğlu elinde öleydi. İy Şâh-ı Cihân, hazretün dahi seyr âleminde ol yılan kim size kasd kıldı, siz dahi yılanı sunub dutduğunuz ol idi kim bu malı böldünüz, elünüze aldınız. Andan ol yılanı pâre pâre kılub, serverler önine atduğunuz ol idi kim ele giren malı serverlere .....

.....

yürüttdi, gıtdiler. Anca kim yakın yitdiler, gördi kim bir yalunuz kişi ağaçdan sal bağlayub, üzerine binüb yıl alub gider veli dâim nâle vü feryâd ider. Revân, sandal salub melahlar süre irüb, sal ile ol yalınız kişiyi gördi kim ağaç kabından birkaç sandukleyin kavsaralar düzmiş. Ol kavsaralar içini la'l ü yâkut birle toldurmuş, ol cevâhir ile ol kişiyi Şâh'a getürdiler. Andan İskender-i Zülkarneyn Eflâtun Hekim'e aydur;

-- Yâ Vezir , di bu kişinin hâlini, ahvâlini sor görelüm ser-encâmı nedür? didi. Şâh bu vech ile emr idicek, Eflâtun Hekim dahi ol kişinin kendü dilince aydur;

-- Yâ Şahs, ne kişisin ve bu deryâda yalınız bu sal ile n'eylersin? Kanden gelürsün ve kande gidersin? ve hem bunca mâl u genci kande buldun? haber vir. Şâh işitsün didi. Eflâtun Hekim şöyle diyicek, andan ol kişi dahi kendüyi dirdi, eglendi, ayıtdı;

-- İy Server, benüm ser-encâm-ı hâlüm çokdur veli çünkim sorarsız; haber vireyin didi. Aydur;

-- Yâ Server, evvel rûzigârlarda bâzirgân idüm. Hind vilâyetinden, Çin diyârına giderken, gemümüzi muhalif yiller e-

süb deryâ yüzinde oynatdı. Gâyet katı rûzigârlar olub, alub kendi kolayına gitdi. Şöyle oldı kim gemideki cümle kavmün akilları başlarından gidüb, bî-hûş yatdılar.

Bes buğur ol muhâlif yıl gemümüzi süre süre bir cezireye getürdi. Bir kayaya urub, gemümüzi pâre pâre kıldı. Gemi kavmi kırılıb, denize batdılar. Ben yalnız kaldum. Ol cezirede yidi yıl tamam yemiş yiyüb yürüdüm. Şöyle kim ol cezireye ol yidi yılda Deyyâr gelüb uğramadı. Sekizinci yıl bir katı yıl ile bir gemi geldi, kayaya urub, hurd itdi. Anun dahi cümle kavmi kırılıb, bir yalnız avrat kurtuldu. Heman ben dahi ol kurtulan avrat ile buluşdum, görüşdüm, soruşdum. Birkaç gün ol avrat ile ol cezirede bile oldum. Biribirimizi kabûl kılışduk. Helâllığa alışduk. Altı yıl dahi bile anun ile bile oldum. Bir oğlum oldı. Andan yâ server, ol cezirede bir gün helâlüm ile seyr iderken bir çemende bir pınara uğraduk. Taşı kayırı cümle la'l ü yâkut. Çok zaman yine ol helâlüm ile ol pınar üzere olduk vele yalnızlıktan gâyet usanduk, dirliğümüz talh olub, safâfuz gitdi.

Bes buğur helâlüm ile ittifâk kılıb, bu binüb yürüdügüm salı düzdük. Tâ kim bu sala binüb Çin'e yâ Hind iline geçevüz. Kaçan ki salı tamam kılduk. Andan deniz kenarına geldük. Ben sala bindüm, avratum ve oğlum anda kaldı didi. Dahi ol kişi elin yüzine dutub, rikkat idüb, agladı. Şöyle kim server ü selâtinlerün ciğerlerin tağladı. Bu böyle olıcak üstâd kavlince İskender Şâh ol kişiyi esirgeyüb, hükm itdi. İş görmüş mellahtar girüb, aldılar. Ol kişiyi avratı kalduğı cezîreye isteyü gıtdiler.

Râvi kavlince Şâh-ı Cihân ol giden reislere şöyle ısmarladı kim bu kişinün ehlin bulıcak, alalar. Çin diyârına arıncı geleler.

Kıssa diraz kılmayalum. Ol kayık gidicek, Şâh-ı Rûm dahi sâz-râh kılıb, gitdi. İki gün yürüdiler. Üçünci gün karşularında sâhilde bir ser-firaz tağ göründi. Andan Salâr-ı Rûm ol tağı göricek, deryâ milki Pîr-i Şîr-Gîr'e sordı. Andan Pîr-i Şîr-Gîr aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân , uş Çin diyârına irdün. Bu görinen tağ Çin diyârınınun tağıdur didi. Şâh-ı Cihân, Pîr-i Şîr-Gîr'den bu haberi işidicek, şad u hurrem olub becîd gıtdiler. Gün kubbe-i felege dikilince kenara irdiler. Ol görinen tağ dibinde bir kal'a gördiler, gâyet muhkem ve yüce.

Râvi aydur; ol görinen kal'a, Çin Şâhı Tamgaç Hân'un

kal'asıydı. Amma içinde dizdârı bir server var idi. Adına Mantûş dirlerdi. Kal'a adına dahi Agrâs dirlerdi.

Kaçan ki Iskender Şâh gemileri Kal'a-i Agras'a yakın iricek, kal'adan dahi dîde-bân gördi kim deniz yüzün bî-kı-yâs yilken dutmuş gelür. Dîde-bân anı göricek, revân Mantûş-ı Çin'e haber kıldı. Mantûş dahi kasrun bamına çıkub, deryâ yüzine nazar kıldı. Gördi kim bin dört yüz kırk dört mu'teber gemiler yilken açub togru kal'aya gelür. Mantûş-ı Çinî bu hâli göricek cân başına sıçradı. Derhâl buyurdi; kal'anun için, taşın cem' itdiler. Berkidecek yirleri berkitdiler.

Andan Mantûş-ı Çinî kal'a kethüdâlarına aydur;

-- Bu ne aceb hâldür kim buncılayın deryâlar götürmez leşkeri var? didi.

Andan Agrisîler ayıtdılar;

-- İy Mantûş-ı Çinî var ise bu azametlü leşker Rûm sultânı Iskender Şâh 'undur didiler. Mantûş aydur;

-- Yâ bunda geldüğü niçün ola? didi. Ayıtdılar kim bunca zamandır Hind ilinde yürüridi. Şimdi işde bunda geldi. Niçün idüğün Allah bile diyüb söyleşi dururken deryâ yüzünden ol bin dört yüz kırk dört gemiler geldi, kenara irdi. Yilken indürüb, lenger salub durdılar.

Andan Şâh Zülkarneyn hükm itdi. Ol on iki kez yüz bin er bin dört yüz kırk dört gemilerden çıkub bâr u bungâhlar, hayme vü hargâhlar kurdılar. Kal'a-i Agras'a karşı eyvân misâl sâyebân serâ-perdeler urub Şâh için kırk dört sîm palu taht-ı zerrîn kurdılar. Amma râvi kavlince şöyledür kim ser-leşkerler Iskender Şâh'un ol on iki kez yüz bin güzîde çerisin süvâr itdiler dahi saf u alaylar bağlayub, sancak u alemler götürüb bir nücûm saat dört bin dört yüz yirde tabl u nakkâreler çalub, sûrna vü nefirler urub harasan göskermek için durdılar. Andan yine leşker alay alay çadırlarına dönüb kondılar.

Bugur begler, melikler Iskender Şâh, katına dirildiler, divan kurdılar. Andan Iskender Şâh Pîr-i Şîr-Gîr'i Mantûş-ı Çinî'ye elçilige gönderdi. Nâme yazub, virdi ve ağız cevabı şöyle didi kim Mantûş kefen boynına dokusun, duhûle gelsün ve gerni kendü bilür didi. Andan Pîr-i Şîr-Gîr dahi Şâh 'dan nâme ve cevab alub, kal'aya geldi. Derbânlar dahi Pîr'i alub Mantûş-ı Çinî katına getürdiler. Pîr dahi Mantûş'a ağız cewa-

bın virüb, Şâh nâmesin sundı. Mantûş dahi ağız cevabın işi-
düb, vehme düşdi. Andan bir kâtibe buyurdı; İskender Şâh'dan
gelen nâmei okudı. Haber virüb didi kim;

- 1- Böyle dimiş nâme içre ol zamân
Şâh Sikender Mantûş'a ki iy nev-cüvân
- 2- Hükm içinde bini ol kâdir ilâh
Milki virüb kıldı halka pâdişâh
- 3- Sâyesiyem Hâlık'un söyle ki var
Bes gerek kim sen dahi iy şehriyâr
- 4- Bî-tekellüf bana fermân olasın
Rû-be-rû oldukda izzet bulasın
- 5- Yok eger gelmez olur isen bana
Söyle bil kim ben hod varuram sana
- 6- Tekye kılma kal'ana ki ol taşdurur
Leşkerüme sanki bişmiş aşdurur
- 7- Hükm ideyim cümle yisünler bu dem
Kal'an ile sini kılsunlar adem
- 8- Hind elin aldum temâmet seyf ile
Her cezîre kim denizde var bile
- 9- Ahir işitdün ki furı Sind'i ben
N'eyledüm ardınca rây-ı Hind'i ben
- 10- Nice virdüm yile tâcu tahtların
Nice tağıtdum olarun rahtların
- 11- Akil isen sana bunlar pend yiter
Yohsa bende düşüben başun yiter
- 12- Korkma benden gel seni şâh ideyin
Merteben senün ulu-câh ideyin
- 13- Tâc-bahşem dahi Zülkarneyn âdum
Dönmezem andan ki ben anı dîdem
- 14- Adlümü gel sen dahi gör yâ şebâb
Söz temâm ve's-selâm bi's-sevâb

Râvi kavlince Mantûş-ı Çinî Şâh Zülkarneyn nâmesinden bu haberi kim işitdi; gönline havf düşdi. Ol havf ile bir zaman fikr deryâsına taldı. Andan Mantûş-ı Çinî Iskender Şâh elçisi Pîr-i Şîr-Gîr'e aydur;

-- Yâ Kâsîd, her ne kim Iskender Şâh, nâmesi içinde emr itdi; bâş u cân üzere amma Şâh'dan dilegüm şoldur kim bana birkaç gün amân vire. Tâ kim ben dahi Tamgâç Hân'a haber kılam, nâme gönderem Şâh Zülkarneyn geldügin bildürem, görem ki bana serverüm, hânım Tamgâç Hân'dan ne cevap gelür? didi.

Andan Mantûş Pîr-i Şîr-Gîr'i hil'atledi. Bes bugur Mantûş Şâh için ni'met ü nüzûl yarak kıldı ve bir kethüdâsı var idi gâyet âkil-vücûd, Ceylun-ı Agrâsî dirlerdi. Ceylun'ı Mantûş Pîr-i Şîr-Gîr ile ni'met ü nüzûl birle Iskender Şâh'a gönderdi. Bunlar bu taraftan varmakda. Ol taraftan dahi Şâh Zülkarneyn divan kurub serverler ile ıyş iderken Pîr-i Şîr-Gîr Kâsîd ile vardı.

Bugur Ceylun Mantûş gönderdüğü ni'met ü nüzûlü Şâh'a arz itdi. Andan Ceylun'a yir gösterdiler, oturdu. Pîr-i Şîr-Gîr dahi Mantûş didüğü haberleri Iskender Şâh'a söyledi. Şâh dahi kabul kıldı. Bugur Ceylun ile ıyşa meşgûl oldılar.

Geldük imdi Mantûş-ı Çinî dahi Çin Şâhı Tamgâç Hân'a nâme yazdı. Iskender Şâh ne resme leşker ile geldügin bildürdi. Nâmeyle kâsîd gönderdi.

Râvi kavlince şöyledür kim Mantûş elçisi dahi geldi. Eyyâm ile Tamgâç Hân tahtıgâhı Hutten Şehrinde buldı. Nâmesi sundı, hâli hikâyeti haber virdi. Andan Tamgâç Hân Mantûş elçisine aydur;

-- Yâ Kâsîd, Iskender leşkeri çokluk mı, yohsa muhtasar çeri midür? didi.

Andan Kâsîd aydur;

-- İy Şâh-ı Hutten, Iskender çerisinün ne ucu var görünür, ne sağışı var bilinür. Bî-kıyâs, bî-hisâbdur. Agras Kal'ası'nun önünde kondı. Fersah-be-fersah yir, leşkeriyle toldı. Andan Harasan için kal'aya karşı bir leşker gösterdi kim kal'a kavmi vehme düşüb hayrân kaldılar didi.

Râvi aydur; kaçan kim Tamgâç Han elçiden Iskender Şâh'un bu vech ile kim vasfın işitdi; gâyet korkdı. Ol havf ile ol cân bir zaman fikre varub şöyle durdı.

- 1- Çün Sikender geldügin bildi yakın
Fikre vardı bir zaman Tamgaç-ı Cın
- 2- Didi kim bu iş ser-encâmı n'ola
Bunda gelmekden Şâh 'un kâmi n'ola
- 3- Her işün sonına bakmayan kişi
Sehv olur her ne ki işler ise
- 4- Akil ol kim âkibet endîş ola
N'olıser yarın bugün fikrin kıla
- 5- Her kim ol diler ki ehl-i rey ola
Her işün gereği n'olasın bile
- 6- İş fesâdı niredendür bile rast
Tâ salahın ana lâyıık kıla rast
- 7- Haste bilinmek gerek kim derdine
Ne devâ nef' ide anun derdine
- 8- Nabz ..... çü bilmeye tabîb
Sayruya andan hıffet olmaya nasîb
- 9- Çün hekim anlamaya nedür mizâc
Nice assı ide kıldığı ilâc

Râvi aydur; kaçan kim Tamgâç Hân Iskender Şâh fikrinde bir zaman kim kaldı. Andan baş kaldırub Vezir lerine aydur;

-- Yâ tâc u tahtumun revnâkı Vezir lerüm, uş Rûm pâdişâhı Iskender-i Zülkarneyn Agras Kal'asına gelmiş deniz ile vilâyetümüz ser-haddine kadem basmış. Ne dırsız? Anun ile ne kılalum didi. Andan vezirler dahi Tamgâç Hân'a her biri bir dürlü nasihat virdiler. Amma Tamgâç Hân birisinin sözün kulağına koymadı ve kimsenün nasihatine uymadı.

Bes buğur âkibet kendü rey-i tedbîrin şuna dutdı kim Iskender Şâh'a muti' ola. Ana cân u gönülden itâat kıla. Tâ kim Iskender Şâh'dan cânına kuzend ırmeye ve andan ziyân görmeye. Zira kim Tamgâç Hân Dârâb Şâh ile Rûm'a Iskender Şâh üzerine varıcak, Iskender Şâh Dârâb'ı sıdı. Tamgâç Hân anda Iskender Şâh 'un eline girdi yine âzâd itdi.

Râvi kavlince şöyledür kim Iskender Şâh'un ol eylûgi Tamgâç Hân'un önine düşdi. Ol eylûgi anıcak Tamgâç Hân isken-

der Şâh'a muti' olmaklığı zikr itdi.

- 1- Her ki halka olmaya nik ü sinâs
Hâlıkâ dahi olur ol nâ-sinâs
- 2- Ol ki âlem içre eylük bilmeye
Her ki eylük bilmez ellük bulmaya
- 3- İt ki etmek yir vefâlu at biter
Bî-vefâ kişi olur itden beter
- 4- Kişi her ne kim ide anı bulur
Ger yavuzluk ide ger eylük kılur
- 5- Kimse yavuzlukdan eylük bulmadı
Kimse eylükden peşîmân olmadı
- 6- Eylügi her kişinin şöyle ki var
Karşu gelür bun demde âşikâr
- 7- Şer işi dahi idicek bî-gümân
Bun deminde görinen oldur hemân
- 8- Bes gerek kim sen dahi iy şehriyâr
Cümle işün hayr ola bî-intizâr
- 9- Tâ ki hayrun dest-gîr ola sana
Acz ile bakınmayasın dört yana
- 10- Hamdun ol olsun senün âlemde kim
Def' idüb şerri vü hayr itgil daim
- 11- Şerr iden kişi işini yanılır
Halk içinde âdı şerrîr anılır
- 12- Hayrı kendözine iden şiar
Sâhibü'l-hayrât olur şöyle ki var
- 13- Cümlemüzi dahi yâ Rabbü'l-Enâm
Hayr ile andur cihan içre benâm
- 14- Her hasedden rûhı sen dür eylegil
Gönili vü gözi pür nür eylegil
- 15- Tâ ki nefis alâyişinden kurtula
Afvun ile dürlü aybı örtüle

Râvi şöyle rivâyet kılur; Tamgaç Hân Iskender Şâh için bir fikir dahi şöyle itdi kim Iskender Şâh kankı vilâyete kim hücum kılrsa feth ü zafer anun ile yâr olur. Ve ol vilâyetün Şâh'ın ger lutf ile ve ger kahr ile kendüye musahhar kılur dib didi.

- 1- Her kişi ki ide Sikender birle ceng
Şîr olursa gurbe ider zâr u neng
- 2- Kendüden uluya iden pençe tiz
Kendünün cânın düşürür rence tiz
- 3- Her kişi kim uluya hizmet ider
Şöyle bil kim kendüye hürmet ider

Râvi kavlince çünki Tamgaç Hân bu vecihleri anıacak cân u gönülde Iskender Şâh'a muti' oldı.

Bes buğur Tamgaç Hân nâme yazdı Mantûş'a kim

-- Yâ Mantûş kal'adan inesın, Iskender Şâh'a istikbâl kıl-
lasın. İzzet için hizmet idesün ve benden dahi Iskender Şâh
öninde baş koyasın, diyesin kim "uş Tamgaç Hân dahi yarağ ile
sana bende olmağa gelür diyesin" didi.

Dahi Kâsıd'ı Tamgaç Hân Mantûş'a gönderdi. Kâsıd gidi-
cek, Tamgaç Hân dahi hazinelerin açdı, mâl u genc çıkardı.

Andan atlar, itler, kuşlar, kumaşlar yât u yarak kıldı
ve dahi Hind u Kişmîrî kullar, Çin Hıtayî kenizekler müheyyâ
itdi.

Bes buğur beğlerin server ü ser-firaz Çin yığların alub,
kırk bin güzîde sipâhiyle Tamgaç Hân Iskender Şâh 'a istikbâl
gitdi.

Ve bu taraftan dahi Tamgaç Hân nâmesin sundı. Mantûş da-
hi nâmeden haber aldı. Tamgaç Hân ne didüğün bildi. Revan
ni'met nüzûl yarak kıldı. Andan buyurdi; kal'a kapusın açdı-
lar. Haşemin hademin alub, Mantûş gelüb Iskender-i Zülkar-
neyn 'e istikbâl kıldı. Tamgaç Hân dahi ne resme duhûl habe-
rin kim göndermiş idi, Mantûş Iskender Şâh öninde baş koyub,
arz eyledi.

Andan Mantûş Kal'a-i Agras kilidin Iskender Şâh öninde

kodı. Dahı ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Cihân, kal'a senün, biz dahı kemter kemine kulların diyüb, el koşurub, Mantûş İskender Şâh 'a karşı durdı.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn dahı Mantûş-ı Cînî'ye has hil-'at geydürüb, Andan yir gösterdiler, serverler safında oturdı. Şâh ile ıyşa meşgûl oldu.

Andan Şâh Zülkarneyn aydur;

-- İy Mantûş-ı Cînî; kaç yıldur kim bu kal'ada dizdârlık kılursın? didi.

Mantûş aydur;

-- İy Şâh-ı Heft-Kişver, on yidi yıldur kim bu kal'aya dizdârlık kıluram didi. Yine Şâh -ı Yunan ayıtdı;

-- İy Mantûş , bu on yidi yıl içinde bu kal'a mahiyyetinde acaib, garâib ne gördün? didi. Andan Mantûş aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, bir gün bir acaib hışım-nâk tolu yağdı kim hiç kimseler vasf kılamaz. Söyle tolu kim her biri bir âdem başınca ola. İy Şâh öyle vaktinden tâ ikindü zevâline dek yağdı. Ne kadar kim sahrada tavarumuz kim vardı; cümlesin kırdı. Anca âdemleri dahı sahrâda bulub helâk kıldı ve kûh u sahrâ canavarlarını dahı şöyle kırdı kim henüz dahı vilâyetümüzde şikâr itmeğe canavar kıt bulunur ve heva hüzinde kuşları dahı şöyle kırdı kim hâr u haşekleyin yir yüzine dökdi. Ve hem anca kûhîler evlerin dahı şöyle yıkdı kim kavümleri evlerinün altında kalub kırıldılar. Ve bir dahı iy Şâh-ı Cihân, bir acaib dane tolu benüm sarayımın yukaru sakağına dokundu. Sarayın sakağın deldi, aşağı sarayımın içine indi, düşdi. Dahı sarayın ferşine dokundu. Ol tolu sınıb, iki pâre oldu. İçinden bir şütür murg yumurdasınca ola bir taş çıkdı.

-- Yâ, Server-i Alem, ol toludan çıkan taşı ol zamandan berü henüz saklaram durur didi. Ol tolu içinden çıkan taşı İskender Şâh nazarına getürdiler. Şâh-ı Yunan dahı vezirleriyle ol taşın nazar kıldı. Gördi kim bir şütür murg yumurtasınca bir sipîd taş veli âyineleyin musaykal.

Andan Salâr-ı Rûm Restetâlis Vezir'e ayıtdı;

-- İy Hekim-i Kârdân, şimdi bu tolu içinden çıkan taş hiç

kefârete yarar mı? didi. Şâh şöyle diyicek, andan Vezîr-i Hâs aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, bu toludan çıkan taş çok nesneye kefâretdür amma yakîn budur kim bir kişinün kim gözine ak düşse bu taşı sürmeleyin dögseler dahi ol ak düşen göze kuhl itseler, ol gözden ol ak gide.

İkinci iy Şâh-ı Alem , bir kişinün kim bevlü dutulsa in-mese bu taşı ezeler ona içireler, bevlî ine ve çok içirseler bevlî durmaya, aka.

Üçüncü bir zahme kim merhem olmaya, bu taşdan hall idüb ol cerihata ekseler hoş ola.

Dördüncü bir kişi cîma` üzre baĝlu olsa, bu taşdan bir kırat ezse, içse baĝı çizile.

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, şöyle bilün kim kâmilü's-sanâyide bu taş çok derde kefâretdür didi.

Hekim kavlince Şâh-ı Rûm ol tolu içinden çıkan taşun bunun gibi hâsiyyetün işidicek, buyurdı; hazînede sakladılar. Yine ol gün ol gice yidilir, içdiler; yatdılar, uyudılar.

Yine gün kim ale's-sabah oldu. Andan Şâh Zülkarneyn'e haber oldu kim "Huten sultân Tamgaç Hân geldi" didiler.

Bes buĝur Iskender Şâh dahi selâtinlerden Diyarbekir Sultânı Firdevs Şâh'ı berber sultanı Dil-firûz Şâh'ı, Gürcistan Sultânı Merçin Şâh'ı Zengistân Sultânı Şetlâl Şâh'ı andan vezirlerden Ehrâm Hekim'i, Sokrat'ı, Bokrat'ı, Bertûs'ı, Balus'ı , Calûs'ı ve dahi serverler den Kays-ı Rûmî'i, Kaysûn-ı Kırımî'i, Süheyl-i Şerhî'i, Taarim-i Belhî'i, Hişam Cebelî'i, Behrâm-ı Irakî'i, Gelâb-ı Kûfî'i, Sâder-i Murgânî'i, Aykas'ı, Akrâs'ı, Şehlâs'ı, Şa'lûş-ı Rûmî'i dört yüz hâs çavuşlar ile, altmış hâcib birle dört bin dört yüz mübârizler ile Tamgaç Hân'a izzet için karşu gönderdi.

Andan Iskender-i Zülkarneyn buyurdı; Şerâb-dârlar bezmini kurdılar. Serdîhler meclis âletlerin yir yirin urdılar ve dahi mâh-rû sâkîler saf baĝlayub, işrete mevkûf durdılar. Sâzendeler ve güyendeler katar ile sohbeta muntazir oturdılar ve ol taraftan dahi selâtinler, vezir ler Tamgaç Hân 'a izzet için karşu yürüdiler, geldiler.

İmdi Tamgaç Hân dahi vezir ler ile selâtin serverler ile buluşub, görüşüb izzetleşüb yürüyince anı gördi kim Şâh

Zülkarneyn süvâr olub Çihil-pâ-yı Irakî altı yüz altmış altı peykleriyle tonanub Şâh önince piyâde yürüyüb, karşı gelür. Tamgaç Hân gördi kim Iskender Şâh süvâr olub kendüye karşı gelür.

- 1- İndi rahşdan çün şehi gördi süvâr
Şâh öninde öpdü yir ol nâm-dâr
- 2- Hem nevâziş itdi Şâh dahi ana
Kim anı gören kişi kaldı tana
- 3- Kime kim irsen nevâziş it müdâm
Ki ide rağbet kulluguna hâs u âm
- 4- Sînün oldur kim gelürler lutf ile
Sînün olmaz sana uyan unf ile
- 5- İy niçe işler ki lutf ile biter
İy niçe başlar ki unf ile yiter

Râvî aydur kaçan ki Tamgaç Hân Iskender Şâh 'un atı ayağına kim baş kodı. Andan Şâh ile görüşdi. Iskender Şâh dahi Tamgaç Hân 'a azim izzet kıldı. Andan Şâh 'un bârigâhına geldiler, divan arâyide kılub oturdılar. Dahî Iskender Şâh Tamgaç Hân'ı yanına aldı.

Bes buğur Tamgaç Hân dahi vezirlerine işaret itdi ol getürdüğü pişkeşleri tuhfeleri dürlü dürlü belekleri Şâh'a çekdiler. Evvel âhir bunlardan sonra Çin diyârınınun defterlerin şehri kal'larınınun kilidlerin Iskender Şâh tahtınınun önünde kodılar. Dahî Tamgaç Hân ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Heft-Kişver, milk ü memleket, tâc u taht u saltanat cümle âlî hazretinün, biz bendeler dahî bir kemter kemine bende kabûl olunursa didi. Dahî Tamgaç Hân edeb ile hâmûş oldı.

Râvî kavlince bunlar bu sözdeyken Seytân-ı lain dahî ol dem ol meclisde hazır durmuş idi. Tamgaç Hân Iskender Şâh'a istikbâl kılduğun görmüş idi. Ol racim ol iki sultanlarınun düzenliğin göricek, diledi hased ilettdi. İçinde kin duttdı. Andan ol hasud-ı lain kendü kendüya aydur;

"Ben bunların arasına bir fitne bırakmayıcak olursam ne bite benden" diyüb ol lain kendüyi öz ilmiyle Tamgaç Hân'un hâs kulları sıfatında düzdi. Anca gözledi kim Iskender Şâh i-

le Tamgaç Hân biri biriyle söze meşgûl oldukları dem revân şeytân-ı lain durduğı yirden ilerü yürüyüb Iskender Şâh'un tahtına karşı gelüb baş kodı. Yine el koşurub, karşı durdı. Şâh-ı Rûm dahî selâtin Salâr-ı Rûm ler ile gördiler kim Tamgaç Hân'un hâs kulları sıfatında bir kul gelüb, Şâh'a karşı durdı. Anı görüb, Çihil-pâ-yı Irakî ilerü yürüyüb şeytân-ı laine aydur;

-- Yâ gulam, ne kişisin? Şâh karşusına gelüb durduğundan maksûd ne? Söyle! Şâh işitsin! didi. Andan Şeytân aydur;

-- Yâ Server, Tamgaç Hân'un has kuluyam. Şâh-ı Cihân hazretine bis zözüm vardır. Söyle âşikâre söyleyim mi yohsa sırr ile Şâh'a bildireyim mi? didi. Râcim şöyle diyicek, Tamgaç Hân dahî racime nazar kıldı. Gördi kim söyleyen kendünün kuli degül. Bu benüm kulum degüldür diyince, andan Iskender Şâh aydur;

-- Söyle! Sözüñ nedür? Görelüm didi. Andan racim aydur;

-- İy Server-i Cihân, Tamgaç Hân sana muti' olduğundan maksûdı budur kim sana fırsat gözleyü durdı kim seni helâk kıla. Şundan dahî bilmez misin kim sana istikbâl kılmağa kırk bin yaraklu er ile geldi. Bunda fırsat bulursa buldı, bulmazsa tahtıgâhına da'vet kılıserdür. Tâ kim sana bir mazarrat irgöre.

-- Yâ Zülkarneyn, Tamgaç Hân bu ittifakı vezirler iyle idicek ben dahî hazır durmuş idüm. Sözlerine kulak urmuş idüm. İy Şâh-ı Yunân, benüm dahî yakir gerçekliğümi şundan bil kim bunca yıldur Tamgaç Hân 'a hizmet kıluram andan korkmadın ve üşenmedin uş yüzine karşı söylerem didi. Şâh Zülkarneyn racimden bu sözi işidicek, döndi. Tamgaç Hân 'a aydur;

-- İy Hânzâde, bu hâs kulun ne aceb söz söyledi? didi. Tamgaç Hân dahî şeytandan ol sözi işidicek, Iskender Şâh 'dan ol serzenişi göricek can başına sıçradı, ol bühtan korkusından. Andan Tamgaç Hân kendüyü dizüb at

-- İy Şâh-ı Cihân, hâşâ benden kim âli hazretüne hâin a o lam ve buncılayın kez endîşe kılam ve bu sözi söyleyen herif dahî benüm kulum degüldür. Ben bunu hiç gördüğüm yokdur ve dahî

-- Yâ Şâh-ı Alem, cümle çerüm kavminden bu gulamı birisi benüm diyicek olursa başum, kanum sana helâl olsun didi. Tamgaç Hân şöyle diyicek Iskender-i Zülkarneyn dahî aydur;

-- Yâ Gulam, işitdün mi Tamgaç Hân ne dir? didi. Aydur kim bu gulam benüm degüldür. Ben bunu bilmezem dir. Sen ne dirsın? didi.

Andan şeytân-ı racim aydur;

-- Yâ Zülkarneyn-i Cihân, şimdi Tamgaç Hân'a inkâr yarasur. Baş korkusundan ve bir dahi bu kim fitne vü mekkârlığından. Bunca zamandır kuluyam hâs nedîmiyem şimdi beni görünce bilmezlenür didi. Dahı racim yine hâmûş oldu.

Râvi kavlince Şâh ile vezirler dahi gördiler kim Tamgaç Hân söyleyen gulamun sözün hiç kendüye yakın getürmez. Aydur kim "bu gulamunsözi girçek ise başum şart" dir. Gulam dahi sözün ilerü iletmek ister.

Andan Salâr-ı Rûm vezirler ine aydur;

-- Yâ vezirler, Tamgaç Hân sözine mi itimad kılalum yohsa gulamun mı?didi. Andan Restetâlis -i Hâs aydur;

- Yâ Zülkarneyn Şâh, bu bir belürsüz gulam söziyle Tamgaç Hân leyin server Ehrâm ne diyelüm. Yakîn bilmedin amma vâcibi oldur kim bu gulamı Tamgaç Hân'un leşkeri kavmine göstereler. Eger bir kişe Çin kavminden bu gulamı Tamgaç Hân'undur diyicek olursu, bu gulam sözine itimâd idüb inanasız didi.

Bes buğur Şâh-ı Cihân Çihil-pâ-yı Irakî'ye aydur;

-- İy Server-i Irak ve Irakeyn, bu gulamı Tamgaç Hân leşkerine var! Gör, hiç kimse bunu bilür var mı Tamgaç Hân kulu olduğın? didi.

Andan Irakî dahi şeytanı gulam şeklinde birkaç peykler ile aldı. Dahı Tamgaç Hân kulu mıdur diyü Çin leşkerine geldi. Leşker kavmine fi'l-hâl racîmi gösterdi. Birisi dimedi kim bu gulam Tamgaç Hân'un kulıdır diyü. Bu böyle olıcak Irakî yine racîmi alub Şâh'a geldi. Aydur;

-- Yâ Şâh-ı Heft-Kişver Çin çerisinden bir kişi çıkub dimedi kim bu gulam Tamgaç Hân'undur diyü veli yâ Server-i Alem bu gulam ditrenişinden hiç hayırlı kimseye benzemez didi.

Irakî şöyle diyicek andan Şâh Zülkarneyn aydur;

-- Yâ Irakî, çün kim bu gulam gümanlı oldu. Di sen dahi bunu dut, bârigâh direğine sarako dahi dön tâ kim sözün tog-

rusın diye didi. Şâh-ı Rûmşöyle diyicek, andan Irakî dahi el kemendine urub,ukkâbleyin yürüdi kim şeytanı duta, direge sara, dahi döne. Ol lain durduğı yirden gayb olub gitdi. Begler, melikler, Server ü selâtinler bu hâli göricek, barmak ağızlarına alub, baş salıdılar ve hem yakın bildiler kim gulam şeklinde söyleyen Tamgaç Hân 'a bühtân eyleyen ol merdûd mel'un şeytan imiş.(A.L.)

Geldük imdi Tamgaç Hân buncılayın kisuya girdüğü yog idi. Eyle sana kim dehşetinden selâtin Serverler arasında oldu ve yine dirildi.

Andan Tamgaç Hân Zülkarneyn 'e aydur;

-- Yâ Şâh-ı Heft-Kişver, bu ne hâldür? Bunu bana bildür. Ve gerni garret ile âr odı beni göyündürür. Ali hazretüne ben beni toğrı bilürem. Daim davi kıluram. Şimdi beni hazretüne hâin gösterdiler. Bunun yakînün bana bildür didi. Tamgaç Hân böyle diyicek, andan Iskender-i Zülkarneyn ayıtdı;

-- İy Tamgaç Hân

- 1- Bu gulam şeklinde gelab söyleyen
İşbu resme söze bühtân eyleyen
- 2- Yitmiş iki milletin şöyle ki var
Düşmeni şeytândurur iy şehriyâr
- 3- Biz ikinün geldi gördi birliğin
İyş u işret içre sâbit dirliğin
- 4- İstemedi dirliğümüzi bu dîv
Geldi kim kıla bizümleyani rîv
- 5- Kimsenün düzenliğin işbi lain
Şöyle bil kim dilemez iy pîş-bîn
- 6- Kendü azgunlık idüb iy şehriyâr
Hak kapudan sürdi ol perverdigâr
- 7- Halkı dahi azgun ister âşikâr
Cehd ider azdurmağa leyl ü nehân
- 8- Çok zamandır bu bana gelür gider
Fitnesiyle niçe igvâlar ider

- 9- Şükr ü minnet Hâlık'a iy hoş hisâl
Kim bizi ezdürmedi bu bed fi'âl
- 10- Sen dahi bundan iy Server key sakın
Hey ne zâlim kimsedür işbu lain
- 11- Her ki bundan kurtara imanını
Söyle bil şükrâna virsün canını

Râvi aydur Iskender Şâh şöyle diyicek Tamgaç Hân dahi bildi kim gulam şeklinde gelüb söyleyen kendüye bühtân eyleyen şeyta-ı lain imiş.

Bes buğur racîmden Tamgaç Hân dahi ihtiyatlu oldu.

Kıssa diraz kılmayalum. yine ıyş u nûşa meşgûl oldılar. Selâtin Server ler Şâh ile yidilir içdiler, yatdılar uyudılar. Yine kim ale's-sabah oldu cihân Nûr-ı Yezdân ile toldı, zemin ü zaman revnake geldi. Andan Şâh-ı Yunân dahi mesnedinden durub, tâc urunub halvetinden çıkub buyurdu; at çekdiler, Server ü selâtin ile seyrâna bindi seyr idüb giderken anı gördiler kim ol sal ile buldukları kişinün avratın oğlanın getürmeğe giden kayık geldi. Ol kişinün ehlin, 'ayâlin getürdi. Şâh-ı Cihân anı göricek şâd u hürrem oldu. Andan ol kayık ol cezîreden şol kadar la'l ü yâkut getürdi kim bî-hadd ü bî-kıyas.

Bes buğur ol kişi kendü cezîreden çıkardığı la'l ü yâkutu girü ana virdiler. Kendü hâline gitdi. Şâh dahi seyrânına gitdi.

Bes buğur Salâr-ı Rûm seyrânından dönüb sâyebânıa geldi. Serirne oturdu. Yine serdih sâkîler ile bezm âletin ortaya getürdi. Bezm kuruldu. Sultânî divan durdu. Andan Iskender-i Zülkarneyn Tamgaç Hân 'a aydur;

-- İy Şâh -ı Çin ü Mâçîn ü Hutun bu Deryâ-yı Çin ne kadar nâ-hiyyetdür didi.

Andan Tamgaç Hân ayıtdı;

-- İy Şâh-ı Heft-Kişver Çin diyârı üç yüz altmış pâre şehirdür ve yigirmi pâre mu'teber kal'adur. Her gün bir şehirden mal gelür. Harc iderem Yıl kim üç yüz altmış gündür her gün başına bir şehrüm vardur. Her gün bir şehir mahsulâtın harbe sürerem didi. Dahi yine Tamgaç Hân ile Şâh ıyşa meşgûl

oldılar. Andan giceye karşı Tamgaç Hân Iskender Şâh'un önünde baş koyub ayıtdı;

-- İy Cihân halkınun Server Irakî, âli hazretünden dilegüm oldur kim kadem rence kılub, tahtıgâhı Hutten Şehri'ne kadem basasız. Tâ kim birkaç gün saâdetlü dizdarınıza nazar kılavuz, devlet bulavuz ve hem elden geldükçe âli dergâhuna hizmet idevüz diyüb duâ kıldı. Tamgaç Hân da'vetin Iskender Şâh dahi kabul kılub ol on iki kez yüz bin leşkeri göçdi. Hayme vü bungâhlar çadır u bârigâhlar indi. Tecemmülât hazineler yüklendi. Katar u mehâr çekildi. Cümle leşker sâz-râh kılub gitdi. Andan Şâh-ı Cihân gemileri Mantûş Midyâr Reis'e ısmarlayub, gitdi. Tamgaç Hân ile leşker ardından gitdiler. Yine yiye içe, kona göçe yürüdiler.

Üstâd kavlince ale's-sabah Tamgaç Hân tahtıgâhı Şehr-i Hutten'e geldiler.

- 1- Geldi Tamgaç ile şehre şehriyâr
Gördi zeyn olmuş kamu şehri diyâr
- 2- Su gibi saçılmış her yana saçılmış gülâb
Her taraf atlas döşenmiş bî-hisâb
- 3- Sad hezârân nafe-i müşkî Hutten
Olmış idi hoş nefes her yaleden

Râvi aydur; Iskender-i Zülkarneyn (A.S.) Çin tahtıgâhı Şehr-i Hutten'e girdi. Bir acâib tezyîn kılmişlar kim hiç kim-seler görmüş degül. Andan Tamgaç Hân Iskender Şâh'ı selâtinlelerle aldı. Kendü kasrına geldi. Atı ayagına nâh u nâsıncılar döşedi. Şâh üzere la'l ü cevâhirler nisâr itdi

Buğur Sâh rahşından inüb, kasra girdi.

Râvi aydur Tamgaç Hân Iskender Şâh 'un elin tutub, kendü tahtına geçürdi. Iskender Şâh dahi taht üzere karar kıldı.

Andan begler, melikler, selâtinler, vezirler merâtiblü merâtibiyile kim oturdu, kim durdu.

Bes buğur Tamgaç Hân dahi buyurdu; meclis arâyide kıldılar. Nite

Çün yürüdi bâde-i anber-buhûr
Aksiyle oldı meclis tolu nûr

Sagar-ı zerrine içinde şerâb
Diyedün yâkut dür ya lâl-nâb

Ceng inler idi vü güler idi câm
Ol benefşe kadd olub bu lâle kam

Yürüdi câm ile yâkut revân
Kim ol olur kuvvet ü kutı revân

Şâh eline sundı bir sâkî şerâb
Kim yüzi tâbına dimez âfitâb

Gül yanağında kemend-i anberîn
Kâh sayd-ı cân iderdi kâh dîn

Tutağı cânlara kânun-ı şifâ
Zülfî gönüllere zencîr-i vefâ

Ağzınun pinhân râzın kim bile
Ki âb-ı hayvân idi ve ger jer bile

Çünkü hoş-vakt oldı Şâh -ı nâm-ver
Dinle imdi nidesiz ol pür-hüner

Râvî kavlince bezm şahâne ziynet dutub Şâh-ı Cihân birle beğler, melikler, Server ler, sâhib-serîr selâtin ler, vezirler, şâh u şâhzâdeler yimeğe içmeğe meşgûl oldılar ala rağmi'l husûd. Andan Iskender Şâh buyurdı; Hâs hazînesinden bir cevherî tâc bir kemer-i Keyyânî getürdiler yüz yigirmi hâs libâçeyle.

Bes buğur Iskender Şâh kendü saâdetlûa eliyle ol cevherî tâcı Tamgaç Hân'un başına urdı. Miyânına kemer-i Keyyânî virdi.

Andan tatlu dil ile nevâzişleyüb isti'mâletler virdi.Çin diyârın yine ana bildürdi.

Andan ne kadar kim Çin diyârınınun beğleri, melikleri, serverleri var ise cümlesin hil'atledi, mal u milk genc ü esbâb bahşîş kıldı.

- 1- Mal u genc hoşdur begâyet virmeğe
Virmesen meyl itme anı dirmeğe
- 2- Virmeyince memleket girmez ele
Mal vire ol ki diler milk ala
- 3- Memleket girse idi ele beleş
Tâc urunaydı bileşin cümle baş
- 4- Mal u gence kıymayınca şehriyâr
Şâh olamaz bir kişi şöyle ki var

Râvi aydur Şâh Zülkarneyn Çin beglerin, meliklerin, ser-
verlerin virmek ile kim ganî kıldı. Görenler, işidenler Şâh'ı
âferin itdiler.

Bes buğur sohbet kemâline yitdi. Cümle oturanlar, duran-
lar Şâh-Irakî Rûm katından gıtdiler. Şâh-ı Cihân dahî kendü
vaktine varub rahat kıldı .

Tâ kim yine ale's-sabah yitdi.

- 1- Geldi maşrıktan yine bir pâdişâh
Uruniben başına zerrîn külâh
- 2- Magraba dek hükmini sürdi o dem
Yani gitsün diyü dünyadan zulem
- 3- Gitdi zulmet çünki geldi ol emir
Dutdı revnâk yine bu sahn-ı serîr
- 4- Aldı revnak ziyetinden yir dahî
Ser-te-ser nûr ile toldı iy âhi
- 5- Her küdüretten arındı kâinat
Olmuş iken bu cihân buldı hayat

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur; kaçan ki ol zaman
ale's-sabah kim irdi; Şâh Zülkarneyn dahî gün ile serîrine
bile ağdı. Server ü selâtin ler cem' olub, divan durdı. Andan
anı gördiler kim yine Tamgaç Hân geldi bilesince bir hoş muh-
teşim hekim getürdi. Andan Iskender Şâh'a istikbâl kılub, yir-
rinde oturdu. Andan Tamgaç Hân getürdüğü hekimi Iskender

Şâh'a tarif kıldı. Aydur;

-- Yâ Salâr-ı Rûm , bu hekime Ehrâm Hekim dirler. Çin vilâyetinde bundan fûnûn-vücûd yokdur. İlm u hikmetde tıbb u hey'etde kâmil-vücûddur didi.

Râvi aydur Tamgaç Hân Ehrâm Hekim'i tarif idicek, İskender Şâh dahi hekime izzet kıldı, merhabaladı. Andan muhabbete meşgûl olub, hikmet sözün söylediler. Söyleşürken İskender Şâh aydur;

-- Yâ Hekim, Hak Teâla, bu dört anâsırdan bu âlemi kim yaratmışdur. Bu dörtten kankısı ziyâdedür, yil mi? su mı? toprak mı? ve yâhud od mı? çokdur. İlmün irdükçe söyleyüb beyân itgil işidelüm. Senün dahi meyvenden yiyelüm didi. Şâh-ı Cihânşöyle diyicek, andan Ehrâm Hekim ayıtdı;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh , bu dört anâsır kim vardur. Od, su, toprak, yil bu üçi yil katında sehelce nesnedür. Nite şöyle kim Umman Denizi katında bir katre su nice ise şöyledür.

-- Yâ Şâh-ı Cihân, işbu yil evkat ki toprak üzere eser Hak Teâla emriyle bir iğne yurdusu kadar yirden çıkub, eser ve gerni dahi ol bu delükden çıkub esse cihânı fenâyâ virürdi. İy Şâh-ı Alem, Hak Teâla'nun kudreti hazinesinde yil şöyle çokdur kim anı gönderen artuk kimse bilmez. Andan od küresi dahi vardur yüz yitmiş yidi işbu yircedür. Amma

-- Yâ Şâh Zülkarneyn, od küresiyle bu yiryüzünün arasında dört perde vardur. Her perdenün kalınlığı biş yüz yıllık yoldur. Ve gerni od küresiyle yiryüzünün arasında burt perde olmayaydı od küresi yiryüzünü bir nefesde şöyle karara yakardı kim sanasun ki hiç nesne yaradılmadı ve dahi iy Şâh-ı Alem, bu su dahi kim vardur. Cihânı şöyle dutmışdur kim bu yir kim vardur. Su içinde neye benzer deniz içinde bir avuç balçığa benzer toprağun dahi su katında mikdarı şöyledür.

- 1- Cümlesinden geçerekdür bu zemin
Arada bir nokta gibidür hemin

ve dahi

-- Yâ Zülkarneyn , cihan bu deniz suları kim vardur.

Râvi aydur yiryüzünder kırk arış yukarudur. Hak Teâla

emriyle şöyledürür;

-- Yâ Server-i Alem, eğer Hak Teâla' dan emr olaydı, bu sular yiryüziyle beraber olmağa derhal yiryüzi su içinde yark olaydı didi.

Geldük imdi ehl-i hisâb aydur; işbu yiryüzine rub'-ı meskûn dirlir. Niçün? Yani yiryüzünü hendeseyle dört bahş itdiler. Bu dört bahşun dahi yine üç bahşını su dutubdur. Bir bahşı kurıdur hemân ve ol kurunun dahi dört bahşından üç bahş harabdur biri ma'murdur ve ol ma'murun dahi üç bahşında hayvan ve vahşi canavarlar dutubdur. Heman bir bahşında insan vardur. Andan Zülkarneyn Şâh ol bir bahş-ı ma'murı dahi hendeseyle yidi kısım itmişler. Her kısma bir iklim diyü ad virmişler ve dahi

-- İy Şâh-ı Cihân, bu rub'-ı meskûnun heman imâretliği ortasıdur. Zira kim yirün şimalisi yani deşt ü kıfçak tarafı sovu altı aydur; kiş karanulığı düşer. Yağmur ve kar şöyle yağar kim yiryüzünün nemmi hiç gitmez ve yaşı hiç kurumaz. Nebat, keyah dahi bitmez. Hayvan ve hoş tuyûr uğramaz. Sovukdan şöyle ıssızlıkdur. Yine ehl-i tarih aydur; ol orada güneş kısılcak kırk gün hiç gündüz bulunmaz. Gündüz olursa dahi güneş togar gibi olur. Yine tolınur ve uzayıcek dahi altı aydur; gice gündüz birle az öküş seçilür.

-- Yâ Şâh-ı Alem, bu sebep için yirün şimalisinde imâretliği yokdur didi.

Andan yine

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, yirün cenûbîsi dahi yani Hind u Hindustân tarafı altı aydur; gündüz olur. Hiç gice bulunmaz. Yine altı aydur; giceyle gündüz az öküş belürür seçilür. Bu cenubda dahi imâretlik olmaduğuna sebep oldur kim şöyle ıssı olur ki yirün kumu kızar. Hiç nesne bitmez ıssıdan kimse dahi anda durmağa tâkat getürmez didi.

Ve bir dahi

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, yirün şarkdan yanası dahi yüce tağlar olur. Şöyle kim kiş dahi açub çıkmağa mecâli kalmaz. Yirün hâcib-i şarkısında dahi imâretlik olmaduğuna sebep oldur ve dahi ;

-- Yâ Server-i Cihân, yirün magrib tarafı buhar zulûmat eyle toludur kim vasf idilmez. Ve hem bir derya vardur, şöyle

kim ne nihâyeti ve ne kenarı vardır. Mağrib tarafı dahi imaretlik olmaduğına sebep oldur. Heman yirün ortasındadır ma'murı didi.

Râvi kavlince Ehrâm Hekim şöyle diyicek, andan isken-der-i Zülkarneyn A.S. aydur;

-- İy Hekim, bu mağrib tarafındaki derya ne deryadur? ve adı nedür? didi. Andan Ehrâm Hekim aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh ,

- 1- Bahr-i Okyanus oldurur benam
Kim muhît olmışdurur yire tamam
- 2- Anda oldılar denizler münfasıl
Hem girü ana olurlar muttasıl
- 3- Bu denizler aslı bî-şekl oldurur
Bahr u berr ü berri bahr ol oldurur
- 4- Bes denizün her biri andan çıkar
Girü andan yana meyl idüb akar
- 5- Bu denizlerde Cezâyir bî-şumâr
Var ki yok anlarda deyyâr u diyâr
- 6- İşbu rub'un dahi ki âbâdândurur
Azı ma'mur u çoğu virândurur
- 7- Kimi taglar durur kimi bâdiye
Kimi deryadurur vü kimi vâdiye
- 8- Ger bu âsâre nazar key kılasın
Ol müessir kudretini bilesin
- 9- Bu kamu âsârı kim gördün yakın
Bu müessirdendurur zâhir hemin
- 10- Bâniye bünyâd olduğu delil
Sana rehber bes virür seyl ü sebîl
- 11- Yidi deryâ anda müstagrakdurur
Akıl dahi anda bir zevrakdurur

Râvi kavlince Ehrâm Hekim bunu diyü ayıtdı;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh Hak Teâla'nun hikmetleri çokdur. Ana akl u ilm, fikr ü ferâset irmez didi. Dahı Hekim edeb ile hâ-mûş oldu. Şâh-ı Cihân dahı Ehrâm Hekim'den bu beyânı işidi-cek, gâyet beğendi, âferin kıldı .

Bes buğur buyurdu; hil'atler getürdiler, Ehrâm Hekim'e keyürdiler. Dahı vezirlik mertebesin gösterdiler. Dört yüz kırk dört vezirlerün dahı birisi ol oldu.

Geldük imdi yine Şâh Zülkarneyn Ehrâm Hekim 'e aydur;

-- İy Hekim, her ne kim suâl itdün ise cümlesin hoş beyân itdün veli sen dahı ne milletsin? ve ne dine taparsın? ve ki-mün şeriatın dutarsın? didi. Şâh-ı Rûm bu suâli idicek, andan Ehrâm Hekim aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, Dâvud Peygamber A.S. dinine taparam ve hem anun şeriaın dutaram didi. Yineş aydur;

-- Yâ Hekim, kaçan, geçen Nûh, Nuh'dan sonra bunca sâhib-i şeriat mürseller geldi. Anların dinine niçün tapmazsın? di-di. Bugur Ehrâm Hekim aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, Ebâ vü ecdâdımız Nuh ile gemiye bile girmişler, Nuh tufânın görmüşler andan sonra tâ şimdiye dek soyumuz anun şeriatın dutageldi. Gayri gelen mürseller dinine girmediler. Ben bende dahı ebâ vü ecdâddan mirâs kalan dini dutdum didi. Şâh Zülkarneyn ,Ehrâm Hekim 'den bu haberi işi-dicek, aydur;

-- Yâ Ehrâm, Nuh Peygamber kimün oğlıdur? didi. Andan Ehrâm Hekim aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, kitabımızda şöyledür kim Nuh Pey-gamber Adem Peygamer neslidür A.S. Andan Ehrâm Hekim ayıtdı;

-- Ol zaman kim İdris Peygamber A.S. göge çıkdı, yirinde bir oğlı kaldı, Menuşeh adlu. Andan Menuşeh'ün ömri bülûğına iricek Hâmil adlu bir kişinün bir kızı var idi. Adı Metâh. Menuşehanı aldı. Rûzigâr ile Menuşeh'ün Metâh'dan bir oğlı oldu. Adını Yimlik urdılar. Zaman ile Yimlik gâyet gürbüz kopdı. Şöyle kim atı yügürürken kuyruğundan dutub durgurırdı. Ve dahı diplü ağacı yirinden çeküb koparurdu.

-- Yâ Zülkarneyn Şâh , Yimlik bu resme kopıcak, dilârler

Yimlig'ün katına cem' oldılar. Şuna irdi kim Yimlik memlekete hükm itdi.

Ciyş ile kande dilerse gitdi. Anca il gün dutdı. Çävi il-be-il iklim-be-iklim gitdi.

Rävi kavlince

-- Yâ Şâh-ı Alem, ol zaman yidi iklime hükm ider bir pâ-dişâh vardı. Adına Tamhuret Şâh dirlerdi. Andan Tamhuret Şâh dahi Yimlig'ün haberin işidicek, leşker cem' idüb, Yimlig'ün üzerine geldi. Yimlik dahi çeri dirüb, Tamhurat'a karşı vardı. Ol geldi, bu vardı. Buluşdılar. Hişm u kin ile birbiriyle dürüşdiler.

- 1- İki cânibden mukâbil dudılar
Cizüben sancağ u tablı urdılar
- 2- Çün çalındı kûs surna vü boru
Alp-eren birbirine depdi ilerü
- 3- Çünki bünyâd urdılar cenge iy yâr
Bir neberd oldı kim hergiz ruzigâr
- 4- Görmemiş idi ancılayın dâr u gîr
Nâle surnâ itdi vü feryâd nefîr
- 5- İki leşker karılıb katışdılar
Birbirine tiğ ü tîr atışdılar
- 6- Çün kemâline irişdi ol naberd
At ayağından göge dikildi gerd
- 7- Bir katın yirün göge ağdurdılar
Göge toprak yire kan yağdurdılar
- 8- Na'ralardan Kaf Tağı'nda korkdı dîv
Mişelerden Şîri ürkütdi gırîv
- 9- İşbu resme cenk iderken ol çeri
Dinle imdi n'itdi Hak iy yol iri

Rävi aydur Hak Teâla izniyle Yimlik Tamhurat çerisin sırdı. Tamhurat'ı dutdı, mecâl virmeyüb depeledi. Andan sonra

milki Yimlik dutdı, hükm itdi. Atası dahi vefat itdi, gitdi.
Andan

-- Yâ Zülkarneyn Sâh, Yimlik bir gün yalnız seyr ider-
ken gördi kim bir avrat koyun güder. Yimlik ol avrat katına
gelüb, selâm virdi. Avrat nazar kıldı . Gördi kim gâyet hûb-
sûret. Buğur Yemlig'ün ol avrata meyli düşdi.

Andan Yemlik avrata ayıtdı;

-- Yâ Hernif'e kimin nesisin?

Avrat aydur;

-- Abir kızıyam. Adum Kaynuş'dur didi. Buğur Yemlik ayıt-
dı;

-- Helâlün kimdür?

- 1- Kaynuş aydur; kimseye varmamışam
Koynumu er koynuna karmamışam
- 2- Söyle bikarem ki ele hekkâk almadı
Dürrimün elmas meyânın delmedi
- 3- Kimse kaddüm servine sarmadı kol
Bulmamışdur bâğubân bağuma yol
- 4- Gabgabum nesrinine el irmedi
Mivemün verdini kimse dirmedi
- 5- Goncadan açılmadı verdüm henüz
Bülbülün gözine göstermedi yüz
- 6- İşbu resme bikaruz iy Server bu dem
Dâmenüm ucına basmadı kadem

Râvi aydur Abir kızı Kaynuş şöyle diyecek Yimlik ayıtdı;

-- Kaç yaşındasın? didi. Kaynuş aydur;

-- Yâ Emir, yüz seksen yaşumdayam.

Yemlik aydur;

--Yâ Kaynuş, henüz resîde olmamışsın yohsa seni helallığa alurdum didi.

Râvi kavlince şöyledür kim ol zaman kavmi iki yüz yaşında resîde olurlardı. Andan Yimlik, kendüyi kız kıldı. Rûzığâr ile Kaynuş dahi iki yüz yaşına yitdi. Andan Kuynuş'ı aldı. Hak emriyle Yimlik'den Kaynuş Nuh Peygamber'e yüklü oldu. Nûh (A.S.) ana karnında yidi aylık olduğu dem Yimlig'e dahi ecel irüb vefat itdi.

Ana dahi vurdı desti çün ecel
Kim anı redd etmege yokdur hiyel

Cümle işün çâresi vardur yakîn
Lik mevte çâre yokdur iy güzîn

Bu ecelden kimse kurtulmak mahâl
Mahv olur ecel irse cümle hâl

Kâl u kıyldan kurtarur arı revân
Bir nefes hiç kimseye virmez amân

Te'hîr etmez saatini dahi hem
Şöyle kim depretmez anı bir kadem

Râvi aydur Yimlik cihândan gidicek, Avbil adlu bir dilir şâh oldu veli cebbâr-ı nefis kişiydi. Halkı daim rencîde kırlurdu. Râvi kavlince hamiri dahi dünya sarayında evvel Avbil düzdi, içdi didi. Ahrâm şöyle diyecek, andan Iskender Şâh ayıtdı;

-- Yâ Hekim Avbil hamri nice düzdüğüne ilm ider? Akl irer mi? didi.

Andan Hekim aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem , kitablarımız kavlince şöyledür kim Avbil'e hamr düzmekliği şeytân-ı lain gösterdi ve bir dahi hükemâ kavlince şöyledür kim Avabil'e bir gün yaş üzüm getürdiler. Gâyet hoş üzüm idi Avbil ol üzümünden biraz yiyebildükçe yidi. Yimedüğün bir şişeye koydu, kullarına virdi. Benim için bunu saklan, seyrândan gelicek yiyem didi. Dahi seyrâne gitdi. Kulları dahi üzümü Avabil için sakladılar. Avabil dahi unuttı. Ol üzüm şişede on yidi gün durdu. On sekizinci gün Avbil Şâh üzümü andı, diledi. Avbil kulları dahi şişeyle ü-

zümi getürdiler. Avbil dahi şişeyle üzümü eline aldı, nazar kıldı. Gördi kim ol yaş üzüm su olmuş. Bugur Avbil ol üzüm suyun şişeden içdi. Mizâcına münâsib düşdi. Dahi terk itmedi. Üzümi sıkırdı, saklatdı, içdi esridi. Aslı budur veli yâ Zülkarneyn Şâh Avbil bir gün hamiri çok içüb gâyet mest oldu. Yimliĝ'ün beglerin derhâl kırdı ve hem Yimliĝ'ün dahi ehline çok ziyân itdi.

Bir gün Yimlik avratı Kaynuş sûretin betdil idüb, tecem-mülatın taĝıdub, Avbil korkusından bir köşe-i ihtiyâr kılub oturdu. Tâ kim Nûh'ı dünyaya getürdi.

Râvi kavlince Kaynuş dahi Nûh'ı vaz'a getüricek Avâbil havfından anı bir mağarada sakladı. Her gün varub, Nûh'ı em-zürürdi. Kırk günlük olıcak, Kaynuş emzürürk Nûh (A.S.) söyle-di, ayıtdı;

"-- Ana beni mağarada kime korsın, gidersin yohsa kimse-den havfun mı vardır? didi. Kaynuş Nûh'ın kırk günlük iken söyledüĝün göricek, hayrânkaldı. Andan anası Kaynuş Nuh'a ay-dur;

-- İy ciger-küşem, bu kırk günlük iken söyledüĝün ne hik-metdür? didi. Bugur Nûh (A.S.) anasına aydur;

- 1- Söyle bil perverdigâr-ı lem-yezel
Bu bilüyi bana virmiş idi ezel
- 2- Gerçi kırk günlükdurur yaşum hemin
Lık bin yıllıkdurur bilüm yakın
- 3- Sen aceb itme benüm söyledüĝüm
Hazretüne söz beyân eyledüĝüm
- 4- Sızdünüz kim işbu dem bunda beni
Ne sebebden saldınuz bende beni

Râvi kavlince Nûh (A.S.) böyle diyecek, anası Kaynuş ay-dur;

-- İy ciger-küşem, bir pâdişânımız vardır, gâyet zâlim-dür. Adına Avbil dirler. Bed-fiil, bed-nefes kişidür Seni an-dan sakınuram, bulub öldürmesün, seni acıtmasun diyü didi.

Kaynuş şöyle diyicek NQH tebessüm idib, aydur;

-- İy ana Avbil kim ola kim bana mazarrat kıla. Beni ol bî-zevalullah cümle aduvdar saklar. Benüm muinüm ve yardımcum Hak Teâla'dur. Her kim bana yenem sanursa, kendüye gelür didi. NQH (A.S.) şöyle diyicek, Kaynuş NQH'un kim idigin bildi. Oğlunu mağaradan alub, evine geldi didi dahi Ahrâm Hekim hâ-muş oldu.

Andan yine Şâh-ı Cihân aydur;

Yâ Hekim , NQH Peygamber kimün oğlu olduğın asliyle beyân itdün veli nübüvvetini dahi ızhar kıldı haber viribilürsen dinleyelüm didi. Andan Ahrâm Hekim aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, NQH (A.S.) onbiş yaşına dek evle-rinden taşra çıkmadı. İlmine meşgûl oldu. Aklı kuvvet dutdı. Andan NQH (A.S.) on biş yaşına tamam iricek, kâmil oldu. Hak nedür? Bâtıl nedür? bildi. Geldük imdi Avbil Şâh dahi kavmi-ne hükm itdi. Kendüyçün bir kilise bünyâd urdılar. İni bin arşun, uzunı bin yidi yüz yitmiş arşun ve dahi acâib garâib dürlü dürlü mermerler ile anı yapıdılar. Üçyüz altmış yirde kapu kodılar. Çin-pulâddan kapular dizdiler ve dahi ol kapu-lara mih u halka bend ü köşeler yirine sîm ü zerler uruntdı-lar ve dahi ol kiliseye altı bin altı yüz altmış altı yirde pencereler ve revzeneler düzdiler. Kimi altundan kimi gümüş-den ve divarların dahi lajiverdî münakkaş kıldılar ve sakfın dahi müzehheb itdiler.

Râvi kavlince kilise tamam olıcak, bin yidi yüz altun sanemler düzdiler insan şeklinde. Andan ol sanemleri kendüye ma'bûd idindi. Anlara tapdı. Bir nice müddet Avbil Şâh bu resm ile ömür sürdi ve NQH dahi ömrünü seksene irgördi. Andan Ceb-râil-i Emin NQH'a geldi, vahy getürdi. Nübüvvet Risâlete ir-gördi. Andan tavus melakût NQH 'a aydur;

-- Yâ Resûl Hak Teâla seni peygamber kıldı. Sen dahi kav-müni dine da'vet it. Toğrı yol göster. Kimseden korkma, üşen-me. Sana Belâ vü mihnet iderlerse yüz döndürme.

Hak Teâla cümle işde sana yardımcıdur didi vü Cebrâil-i Emin gitdi. Cebrâil gidicek, NQH dahi (A.S.) yirinden durub gitdi. Gelüb Avbil Şâh'ı puthânesinde buldı. NQH dahi (A.S.) revân, puthâneye girdi. Gördi kim Avbil Şâh oturmuş, ol mu-rassa' putları karşusına getürmüş.

Andan ol putlar karşusunda bir ulu od hışm ile yanar.

Andan Avbil Şâh'un kavmi kurbânlar kılurlar. Dahı ol yanar o-
da bıragurlar. Dahı yanar ve dahı putlarına karşı hamr ider-
ler ve hem âşikâre biri birine karşı zina iderler. Andan ge-
lüb putlarına secde idüb, giderler. Nûh (A.S.) ol kavmün bu
hâlini görüb, çağırdı.

- 1- Aydur iy halk yol degül gitdügünüz
Tanrı'ya lâyıık degül itdügünüz
- 2- İşbu puta tapmağun assısı yok
Lik cana mihnet ise cevri çok
- 3- Elinüzle düzdünüz siz anları
Câmid ü âcizdurur yok canları
- 4- Ayag u el yokdurur kim yürüye
Sizleri düşmeden alub, koruya
- 5- Bir ..... yüz bini hükm idemez
Durduğı yirden bir âdem gidemez
- 6- Mübtelâ durur bular tapmak ana
Kâfir olur secde idenler buna
- 7- Hak Teâla virüb idi bini bu dem
Tâ sizi toğrı yola alam gidem
- 8- Tanrı bir bini mürsel bilinüz
Her ne kim ben diyem anı kılunuz

Râvi aydur Nûh Peygamber (A.S.) ol kavme böyle diyicek,
andan puthâne içinde ne kadar kim putlar var ise cümle yüzle-
ri üzere düşdiler. Ol kavm anları göricek gırivv kılub, Şâh
ları Avbil'e gösterdiler. Avbil Şâh aydur; Bunlara n'oldı kim
yüzin düşdiler didi. Andan ayıtdılar;

-- Ya Avbil Şâh , bir yiğit birkaç acâib geleçiler söyle-
di. Dikdüğü dem cümle putlar yüzin düşdiler didi.

Andan Avbil Şâh aydur;

-- Kanı şimdi ol yiğit? diyince Nûh'ı Avbil katına getür-
diler. Avbil dahı Nûh'ı göricek, aydur;

-- Ne kişisin? Toğrusın söyle, korkma! didi.

Andan NĖh (A.S.) ayıtdı;

-- Yimlik oğlıyam veli ol bir bî-Zevâlullah beni peygamber kıldı. Geldüm ki sizleri puta tapmaktan ..... Toğrı yol gösterem. Tâ kim Hak Teâla'nun kahrından emin olasız didi.

Andan Avbil Şâh aydur;

-- Yâ NĖh, sen delüsin. Ben senün sözüne itibâr kılmazam didi. NĖh ayıtdı; delü sizler kim cânsuz nesneye taparsız didi.

Buğur Avbil Şâh kakıdı, aydur;

-- Yâ NĖh buğün bayramumuzdur. Ana hürmet olsun yohsa seni depelerdüm. Yüri git. Ayruk gözime görünme didi. NĖh dahi Ėitdi. Evlerine Ėeldi.

Bir Ėün NĖh Peygamber (A.S.) otururken katına bir mahbûbe avrat Ėeldi, aydur;

-- Yâ Resulullah, ben dahi senün dinüne Ėirürem ve hem beni kabul kılursan, sana helâllığa varuram didi. Avrat şöyle diyecek, NĖh'un dahi meyli oldu anı almaklığa.

Andan NĖh aydur;

-- Yâ hürmet, kimün nesisün? Avrat aydur;

-- Şiş neslindenem. Adum Umere'dür didi. Kıssa diraz kılmayalum. Umere imâna Ėeldi. NĖh dahi anı aldı helâllığa veli Umere NĖh ile Ėâyet yâr oldu.

- 1- Hoşdurur yâr olıcak iy piş-bîn
Avrat u er birbiriyle yakın
- 2- Avratın islâma Ėer meyli ola
Kırk yıllık vakti kırk Ėünde bula
- 3- Din olıcak hoşdurur yoldaşlığı
Her bir işde dem-be-dem koldaşlığı
- 4- Ėer dini olmaz olursa iy fetâ
Meyl kılma âkil isen avrata

- 5- Avratun bî-dinliği müşkildurur
Cümle fitne ancılayından durur

Râvi aydur Nûh 'un Umere'den iki oğlu oldu. Evvel toğan oğlu Hâm idi ve sonra toğan oğlu Sâh idi. Bunların ardınca bir dahi oldu. Adını Yâfes kodılar ve bunların ardlarınca üç kızları dahi togdı. Gâyet hûblar. Birinün adı Hasûre, birinün Seyyide ve birinün Mahbûre. Bu hâl üzere Nûh dahi çok davet kıldı veli çok zahmetler dahi gördi. Tâ kim yitmiş er ü avrat dine getürdi. Andan yine Nûh 'un katına bir gün bir avrat dahi geldi. Nûh anı göricek, sevdi, helâllığa aldı. Andan dahi Nûh'un iki oğlu oldu. Biri Ken'an, biri Yâm. Bunlar olıcak yine anaları mürtede olub, Nûh'dan yüz çevürdi. Nûh (A.S.) bu işe gâyet acıdı. Ol acıyla gece gündüz davete meşgûl olub yürüdi. Şöyle kim üşerlerdi şol denlü döğerlerdi kim düşüb akli giderdi. Nûh'ı ayagından sürüyüb mezbeleye birağurlardı. Yine dururdu. Nuh davet iderdi yine şol denlü döğerlerdi ki Nûh'un (A.S.) gövdesi derhâl şişerdi.

- 1- Her neler çekdi bileydün Nûh'ı sen
Unudaydun cismün içre ruhi sen
- 2- İşbu hâli çekdi üç yüz yıl tamam
Gâh döğüldi gâh söğüldi vellâm

Râvi kavlince üç yüz yıl tamam olıcak ol Avbil adlu Sâh öldi. Dermil adlu bir oğlu kaldı. Yirinde Sâh oldu veli Dermil gâyet müfsîd kobdı. Raiyyeti incidüb, zulm itdi ve embiyâlara münkir oldu. Zinâdan hâli olmadı kim ana hak söylese heman öldürürdi.

- 1- Ol zamanda ancılayın bir lain
Görüb işitmemiş idi iy emin
- 2- Müfsîd-i nâ-pâk idi şehvet-perest
Manide hiç vü veli sûretde pest

Râvi aydur bir gün Avbil oğlu Dermil beglerini, meliklerini ol ulu puthâneye cem' idüp, otururken Nûh (A.S.) katla-

rına vardı. Ol kavüm dahi Nûh'ı gösterdiler kim geldi. Andan Nûh aydur;

-- Yâ kavüm, Hak Teâla 'yı bir, beni mürsel bilün. Sizlere Hak Teâla'dan ilçiliğe geldüm benüm sözümi dutun. Puta tapmağı terk idün. Put nedür kim ana secde kılasız. Anı mabut bilesiz.

- 1- Bunı âhir elinüzle düzdünüz
Eskiyânun yine sizler bozdunuz
- 2- Bin çeküç yidi düzilince biri
Biğini bir demde sıya bir karı
- 3- Bir sinekden yüz bini iy şehriyâr
Şöyle âcizdür ki yüzine konar
- 4- Yüzine bin kez sıçar kusar ayan
Sorabilmez sineği biri iy cân
- 5- İşbu resme nesneye tapmak kişi
Akîbet hasret olur onun işi
- 6- Tanrı'ya tab Tanrı'ya tab Tanrı'ya
Kim aradan gide her şirk ü riyâ

Râvi kavlince şöyledür kim Dermil Şâh Nûh 'dan bu haberi işidicek, fikre vardı. Andan kendü kendüye aydur;

"Nûh tihi kişi degüldür. Sözünden cân vehme düşer" didi.

Bes buğur Dermil Şâh Nûh 'a aydur;

-- Yâ Nûh ne aceb söz şöyledün? puta tapmam söylemez dirsin. Putlarımız senden yigrek söyler. Ne müşkil sorarsavuz, halleyler. Şöyle kim bizi her sözüne inandurur. Sen dahi Tanrı'yı bize göster, görelüm, ana nesne soralum putlarımız gibi ol dahi söylesün, işidelüm yohsa biz senün sözüne inanmazuz didi. Andan Nûh (A.S.) aydur;

-- Yâ Dermil, cümle dillere söz viren benüm Tanrı'mdur. Sırçalayın kişi gözi anı görmez ve putlarımız söyler didüğünüz dahi şöyledür kim put içine şeytan girür, söyler, hareket

eyler. Sizler sanursız kim söyleyen putdur didi. Andan Dermil aydur;

-- Yâ Nûh, şeytan kimdür puta girüb söyleye? Uş putlarımı söyledeyim dinlen diyüb, Dermil putlarınınun öninde secde kıldı. Secdeden durub aydur;

-- İy putlarum, işbu Nûh sizlere inkâr ider, Din, söylen sözünüzi işitsün, sizden inkârı gitsün didi. Dahı Dermil putlarına çeşm-gûş olub, durdı. Yani kim putdan cevap gele diyü ne kadar kim durdı, cevap gelmedi. Dermil melûl oldı.

Bes buğur Hak Teâla emriyleol puthânede olan putlar içine gelüb birer firişte girdi. Şeytan dahı geldi kim ol putlara girüb yine söyleye, gördi kim her puta birer firişte girmiş dururlar. Andan şeytan yine gitdi. Buğur kendüyi racim, bir kişi şeklinde düzüb revân Dermil'ün meclisine geldi. Dermil'den artuğu şeytana durıgeldi. Dermil dahı şeytana yanına aldı. Andan racim aydur;

-- Yâ Dermil, sen bir saâdetlü sultansın, degme câzunun sözine uymagıl. Bu şimdi gelüb sana puta tapman diyen kişi câzudur. Gör kim putları nice câzuladı kim birisi dahı söylemez didi. Aman virme, bunu öldür yohsa dahı çok işler işler didi. Şeytan şöyle diyicek, Dermil dahı hükm itdi. Nûh'ı şol kadar dögdiler kim öldi diyü kodılar, gitdiler. Nûh dahı A.S. gereğince yatdı. Yine durub davet itdi. Hidâyet çok yâ Zülkarneyn Şâh Nûh dört yüz yıl bu cefâyı çekdi. Dermil dahı ömrini âhire irgörüb öldi.

- 1- Şöyle san kim dünya hiç gelmedi
Savul u yurt hay u hışmet kalmadı
- 2- Târ u mâr oldı tağıldı tâc u taht
Pâyımâl oldı bozuldı hayl u raht
- 3- Bâki kalmaz bu cihân içre kişi
Çarh u eflâkun budur daim işi
- 4- Bir niçe gün gerçi sini Şâh ider
Akibet döner yirüni çâh ider
- 5- İşbu dünya varlığınınun şehriyâr
İtimâdı yokdurur şöyle ki var

Râvi aydur Dermil Şâh ölicecek sonına bir oğlu kaldı Karsil adlu. Atası yirine Karsil Şâh oldu. Andan NQh yine sürüb Karsil katına geldi. Karsil ile kavmin ictima' gördi. Bugur ayıtdı;

-- Yâ Karsil, yâ kavüm, bu gitdügünüz yol yol degül. Şeytan sözine uyub puta tapman bana uyun, sizlere togrı yol gös-tereyin didi. Karsil işidicek, kakıdı aydur;

-- Yâ NQh sen câzusın, ben câzu sözi dinlemem ve hem atadan anadan göregeldügüm dini terk itmezem yüri git yohsa sini öldürürem didi.

NQh (A.S.) gitmedi yine tekrar söyledi. Bugur NQh'ı şol kadar dögdiler kim öldi diyüb ayağından sürüyüb taşra bıraktılar. Kissa diraz kılmayalum. Biş yüz yıl NQh bu resme da'vet itdi. Tâ kim Karsil'e dahi ecel yitüb öldi.

- 1- Kapdı tahtından anı dest-i ecel
Kim o desti redd idebilmez hiyel
- 2- Karsil'i kardı yire kıldı turâb
Çarh ümidi kasrını kıldı harab
- 3- Hey ne zâlimdür bu çarh u bî-vefâ
Bir vefâ kılursa ider bin cefâ
- 4- Kasd ider kim dün gün heft ahteri
Kim bu divânun dürile defteri
- 5- Kavline aldanma ahdi kem durur
Bî-vefâlığı anun muhkemdurur
- 6- Bu müfaal avrata banzer cihân
Şöyle halk üstine key fitne fişân
- 7- Key sakın aldanmasun bu hîle-ger
Ki itmeye sini belâ tiri siper

Râvi aydur Karsil gidicek, yirinde oğlu kaldı Nevfil adlu veli gâyet ser-firâz pehlevân idi. Şöyle kim zamanında Rüstem-i dâsitân idi. Râvi aydur Nevfil atından inmedi tâ kim heft-kışveri kendüye musahhar kıldı. Yidi iklimün malın ken-

dü tahtığâhına cem' kıldı. Andan Nevfil ol mal ile bir şehir yapdurdı yidi kat. Burc bâru birle amma ol şehrün evvel katı kare taşdan, ikinci katı ak mermerden, üçüncü katı demürden, dördüncü katı bakırdan, bişinci katı çin-pulâddan, altıncı katı hâm gümüşden, yidinci katı muğrakdan. Andan ol şehre üç yüz altmış kapular koyub, adını ol şehrün Şeb'iyye virdiler. Geldük imdi Nevfil Şâh, bir gün iclâs kılub cümle kavmin cem' idüb oturdu. NQH dahi (A.S.) sürüb ol iclâsa geldi. Nevfil Şâh karşısına durub aydur;

-- Yâ Nevfil, Tengri'yi bir, beni hak resûl bil. Tengri'-ye tap, put nedür kim ana taparsın? didi. Nevfil Şâh, NQH'dan bu sözi işidicek, kakıdı, hükm itdi. NQH'ı ol kadar dögdiler kim ölüleyn yatdı. Yine durub, gıtdı. Altı yüz yıl NQH A.S. bu zahmeti çekdi. Altı yüz yıldan sonra râvi kavlince, bir sâhib-kıran kopdı. Adı Ehremen idi. Nevf üzere geldi. Dört kez yüz bin er ile Nevfil dahi ana karşı vardı. Altı kez yüz bin er ile buluşdılar. Ol iki leşker kol kol bir acâib cenk itdiler kim hiç gözler görmüş degül. Nite

- 1- İki deryâ mevc urub taşdı revân
Birbirine karışub ol zaman
- 2- Cümle üryân oldu peygâr .....
Sanasın kim bir kıla toldı zemin
- 3- Ötdi yaylar tuncı yir yir zîr ü bem
Yağdı yağmur gibi oklar yire hem
- 4- Etileyin ditredi nişe kamu
Sancdı anca pehlevânı iy amu
- 5- Ol iki ciyş işbu resme cenk idüb
İy nicenün korkudan aklı gidüb
- 6- Na'ralardan yarılurdı zehreler
Zerd olurdu ergevâni şehreler
- 7- At süheylinden cihân toldı giriv
Ol guluvdan kaçdı Kaf'dan nerre div
- 8- Gark-ı hûn irdi kamu tağ u taşa
Toldı sahrâ baş u leş başdan başa

- 9- Yir yüzine taş gibi döşendi baş
Kim ara yirde belürmez oldu taş
- 10- Yir yüzi hûn ile san ciyhûn idi
Ser-te-ser yir yüzi mevci hûn idi
- 11- Çün kemâline irişdi dâr u gîr
Virdi nusret Ehremen'e ol habîr

Râvi kavlince şöyledür kim Ehremen Şâh, Nevfil Şâh'ı sıyıcak kendüyi dutdı revân depeledi. Tahtıgâhı Şehr-i Şebî'iyeye'nün yidi kat burc u bârusın yakdı, harab itdi. Heft-kişvere hükm eyledi.

Andan Nûh Peygamber (A.S.) bir gün Ehremen Şâh'un katına geldi. Divanına nazar kıldı. Gördi kim Ehremen kırk dört paylu zerrin tahtda oturur. Altmış altı altun küllahlı, aydur; yüzlü gulamla kafasında dururlar ve kırk bin dilâver pehlevanlar sağ u sol otururlar. Bin dört yüz kırk dört vezirler altun, gümüş sandalîyeler üzere karar kılmışlar.

Râvi kavlince şöyledür kim ol divan heybetinden başdağı saçlar küllahı götürür. Ancılayın divan içine girdüğü dem Nûh (A.S.) ayıtdı;

-- Yâ Ehremen, Tengri'yi bir ve beni hak resûl bil. Puta tapma yohsa kahra dudâş olursın didi.

Ehremen Nûh'dan bu sözi işidicek, gazaba gelüb, buyurdu; Nûh'ı anca dögdiler kim düşüb, aklı gitdi.

Buğur ayağından sürüyüb, taşra bıraktılar. Bir kavülde tokuz yüz elli yıl Nûh A.S. da'vet itdi ve bu hâli çekdi kaya gelmedi.

Râvi aydur yiryüzindeki cümle canavarlar ve gökdeki melekler Nûh'un bu hâletini görüb ol resûlü esirgediler.

Andan Hak Teâla hazretine yüzdutub, nâliš kıldılar didiler kim "ilâhi, Nûh'ı incidenleri sen helâk kıl." didiler.

Râvi kavlince Hak Teâla hazretinde ol meleklerün münâcâtı kabul oldu. Ehremen'i kahr kıldı. Nite;

Otururken Ehremen bir gün yakin
Altmış altı bin kişiyle iy emin

Yirlü yirinde kamu teslim olur
Tâc u tahtı kendüden girü kılur

Bozultur ol savul u yurt hây uhû
Yasa döner cümle ol düğün ü toy

Dünyanın budur ser-encamı sonı
Yasa döner bin arus ise öni

Akil olan düğüne aldanmaya
Tâ ki sonra yas odına yanmaya

Râvi aydur Ehremen Şâh, cihân sarayından gidicek, Kahra-
man Şâh oldu. Nûh (A.S.) anı dahi dine da'vet itdi. Ol dahi
Nûh'ı gâyet incitdi. Ahbâr içinde şöyledür kim Nûh (A.S.) bir
gün kendü kavmiyle otururken bir din düşmeni kişi oğluna ay-
dur;

-- İy ogul, dur bu Nûh'ı öldür. Câzudur bunun fitnesinden
kurtılalum didi.

Andan ol oğlan dahi yirinden durub, eline bir avuç top-
rak alub, Nûh'un gözleri toldı. Eliyle gözlerin dutub, yüzi
üzere ol resûl düşüb, didi kim

- 1- Aydur iy düşmenlere olan dest-gîr
Alemü'l-esrâr sensin iy habîr
- 2- Uş kemâle irdi cevrüm kıl devâ
Hazretünde hâcetüm olsun revâ
- 3- Kahr kıl kâfirleri yâ müsteân
Yiryüzinde kalmasun biri ayân

Râvi aydur; Nûh duâ kılduğın kâfirler cümlesi işidüb,
gülüşdiler veli Nûh'un duâsı Hak Teâla Hazreti'nde kabulü ü
makbûl kıldı.

Bes buğur böyle olıcağ, Hak Teâla NQh'a emr itdi. Bir ağaç dikdi. Ol ağaç her gün bir yıllıkça büyüdi. Şöyle kim kırk günde bir mu'teber büyük ağaç oldu kim hiç kimseler görmüş degül. Kâfirler dahi anı göricek , gülüşüb biribirine ayıtdı

-- Bu ağaç ne aceb tizcek oldu didiler.

Kimi ayıtdı NQh bunu sihr ile dikdi. Anın içün şöyle tiz ululadı. Kimi ayıtdı NQh fealdur ol ağaç ile kim bile ne idi-serdür didi. Kimi aydur; NQh bu ağaç ile neyleye dirsın. Bir gün hod anı öldürürler didi. Kimi ayıtdı şol ağaç hod özinden olmaz. Belâ vü bed bir sırrı vardır. Bir gün ayân ola göresiz didi. Kimi aydur; bu ağaç degül, divdür. NQh anun ile bize igvâ virmek diler yohsa ağaç bu vech ile büyüdüğün kim gördü ki didi veli

-- Yâ Zülkarneyn Şâh

- 1- Lik ağacı kimse bilmedi yakın
Her biri bir sözi söyledi hemin
- 2- Bilmediler anı kim perverdigâr
Kudretiyle büyüdür şöyle ki var
- 3- Kudreti görmekliğe gözde iy cân
Şöyle bil ibret gerekdürür ayân
- 4- Göz kim anun ibreti yok göz degül
Dil ki hikmet söylemez ol söz degül
- 5- Göz odur kim nûrı pür-ibret ola
Her neye kılssa nazar kudret bula
- 6- Kudreti bilmek dilersen kim nedür
ibreti bil iptidâ iy sözi dür
- 7- ibret oldur her neye baksan ki var
Aslını fikr idesin iy şehriyâr
- 8- Bilesin ki anı ne idi iptidâ
Ne olıser yine olsa intihâ
- 9- iptidâsın sen vücûdun bilicek
Intihâsını tefekkür idicek

10- Bu nazardan gözde ibret bulunur
Anun ile Kudretuulah bilinür

Râvi aydur; bir gün şeytan-ı lain yine geldi. Gördi kim NQh bir ağaç dikmiş, dibinde oturur veli gâyet ulu ağaç.

Bes buğur racim kendü kendüye aydur; NQh bu ağacı hiç yire dikmeyübdurur. Bunun ile bir iş kılrsa gerekdür. Ben bunu kestürmek ardınca öleyin diyüb şeytan-ı lain bir keşiş sûretine girüb ol ulu puthâneye geldi. Bir niçe keşeş girdi. Racimi keşişler göricek, izzetlediler yanlarına alub oturdılar. Andan şeytan ayıtdı

-- İy din uluları, ol câzu NQh bir ağaç dikmiş kim anun ile ne fitneler düziserdür. Anı kesüb gidermek ardınca ölün didi.

Bes buğur ol kavüm cem' olub NQh katına geldiler, ayıtdı

-- Yâ NQh, bu ağaç ne ağaçdur ve hem bunun yimişi nice biter? didiler. NQh (A.S.) ayıtdı

-- Yimişi bitmez didi. Andan ayıtdı;

-- Yâ NQh , çün kim yimişi bitmez, kes didiler. Andan NQh aydur;

-- Gölgesi içün dikdüm didi. Buğur ol kavüm ayıtdı;

-- Yâ NQh, biz bu ağacı keserüz. Söyleyicek olursan, seni dahi öldürürüz didiler.

Buğur NQh dınmadı. Andan ol kavüm dahi yir yirin teberler baltalar alub, ol ağaca üşdiler. Ne kadar kim ol kavüm dürüşdiler ol ağacı balta kesmedi. Aciz olub yine döndiler. NQh bu hâli göricek, şâd u hürrem oldı.

Râvi kavlince ol ağaç şol denlü büyüdi kim kırk fersah yoldan görünürdi. Geldük imdi Hak Teâla emriyle Cebrail A.S. NQh katına geldi, aydur;

-- Yâ Resûl, Hak Teâla sana şöyle emr eyledi kim bu ağacı kesesin bir gemi düzesin, ini üç yüz arşun ve uzunı bin arşun ve iki yüz arşun yüksekliği ola ve dahi tahtasının sağışı yüz yigirmi dört bin ola. Amma her tahtayı bir peygamber adına düzesin didi.

Bes buğur Nûh aydur;

-- İy tavus-ı melekût, gemi didüğün ne resme olur? ben bilmezem didi. Andan Cebrail (A.S.) bir kanadın açdı dahi kanadınun bir yöninde gemi nakşın Nûh 'a gösterdi. Aydur;

-- Yâ Nûh, gemi işde şöyle olur. Sen dahi buna göre düz didi. Bugur Nûh aydur;

-- Yâ Cebrail, işde geminün nakşın gördüm bu cümle peygamberlerün adların bilmezem kim her tahtayı bir peygamber adına düzem didi. Cebrail aydur;

-- Yâ Nûh, sen tahtayı düz, Hak Teâla emriyle adlar üzerine yazılır didi. Yine Nûh aydur;

Yâ Cebrail, dut ki gemiyi düzdüm bu gemi birle n'itsem gerekdür? didi. Andan Peyk-i Hazret aydur;

-- Yâ Nûh, bir tufan olsa gerekdür. Şöyle kim ser-ta-ser zemini dutsa gerekdür. Sana uyan gemiye gire, uymayan fi'l-hâl gark ola didi.

Bugur Nûh aydur;

-- Yâ Cebrail, ol tufan kopmadın ben tuysam ehlümi gemüye koysam didi. Cebrail aydur;

-- Yâ Nûh, tûfan sözi evvel senün tennurun içinden çıkırsa gerekdür didi. Dahî Peyk-i Hazret gıtdi. Nûh dahi oğlanların cem' itdi. Tûfan hikâyetin anlara söyledi.

Bugur revan, uşdılar, ol ağacı kesdiler, togradılar. Yüz yigirmi dört bin tahta çıkdı tamam, velî ravi kevlince şöyledür kim yitmiş yidi firişteler Nûh'a bile yardım iderlerdi. Her ne işe anları gönderse, insan-sûret giderlerdi. Karşı tahtalar yolulub, düzüldükçe tahtaya bir peygamber adı yazılurdu. Kıssa diraz kılmayalum. Nûh (A.S.) gemiyi tamam çatıcağ, dört tahta, bazıları aydur; altı tahta eksük geldi. Ne kadar kim cehd itdi, Nûh ana lâyıık tahta bulımadı. Aciz kaldı. Melûl oldı. Otururken yâ Zülkarneyn ;

1- Ol melâl içre ol dem iy emin
Hazreti izzet hitâb itdi yakın

- 2- Aydur iy NQh siddk ile sığın bana
Bir kulum viribiyem yarın sana
- 3- Gönder anı hâcetün bitürsün ol
Anun için gamgîn olma yâ resûl

Râvi aydur; NQh az bu hitâbı işidicek, şâd u hürrem olub yine ale's-sabah geminün katına geldi. Giceki emre muntazır olub oturdu. Geldük imdi yâ Zülkarneyn Şâh , ahbâr içinde şöyledür kim ol zamanda bir acâib şahs var idi. Boyı bir arşun idi tamam.

- 1- Adı Uc ibn-i Unukî'ydi iy yâr
Cümle millet şöyle deryâ-yı şehriyâr
- 2- Kırk günlük yirde yürise iy cân
Görrinürdi bakıcak şöyle ayân
- 3- Bahre girse irmez idi biline
Bir tağı alsa alurdu eline
- 4- Bahr içinden baluğı alur idi
Uzadub güne kebâb kılur idi
- 5- Bu vilâyetce yiyecek iy güzîn
Yitmez idi yinse ana bir öyin
- 6- Su içicek içdüğü anun muhtasar
Bir göli yeksân içerdi ser-te-ser
- 7- Kakısa bir şehre n'iderdi veli
İşeyüb şöyle virürdi ol ili

Râvi kavlince şöyledür kim ol rûzigârlarda Küffe Şehri'nde bir muazzam şehir var idi. NQh dahi gemisini ol şehirde düzdi. Uc Bin 'Unûk dahi ol şehirde olurdu.

Üstâd kavlince Uc'un atasının boyı bir arşun idi ve anasının dahi bir arşun idi. Yâ Zülkarneyn Şâh , Hak Tebâreke ve Teâla kudretin ve hikmetin ızhâr kılmağ için ol iki kûtah kadden Uc'leyn şöyle diraz bâlâ yaratdı.

Geldük imdi ol muazzam şehirde on iki bin etmekçi dükkâ-

nı var idi. Uc hergün bir arka yüki odun getirürdi. Etmekçilere virürdi. Cümlesine yiterdi. Anlar dahi her birisi günde bir artâl etmek virürlerdi. Uc hep yirdi henüz karnumuz toymadı dirdi. Kıssa diraz kılmayalum. NQh dahi gemisi katında muntazır durur kim Hak Teâla emri yirine gele ve ol tarafdandahi Uc Bin UnQk ipin götürüb, çıkdı kim oduna gide; NQh 'un düzdüğü gemi durduğı yerde Uc'un gözine dokındı. Sürdi geminün katına geldi. NQh dahi Uc'ı göricek, gemisinün üstine çıkdı. Tâ kim Uc ile söyleşe.

Uc dahi gemi katına gelicek NQh 'a aydur;

-- Yâ NQh , bu nedürduran kim üstine çıkmışsın? didi. NQh aydur;

-- Yâ Uc , gemidür. Uc aydur;

-- Bunda deniz yok ve su görünmez. Gemiği n'idersin? didi. Bunu ben aluram, şehre varuram, odun iderler, karnum toyururlar didi.

Andan NQh aydur;

-- Yâ Uc ben bugün senün karnun toyurayın bir işüm vardur anı bitürivirürsen didi. Uc aydur;

-- İşün, yumuşun nedür? NQh (A.S.) aydur;

-- Yâ Uc, altı ağaç getir bana ini uzunı bu denlü olsun didi. Uc dahi vardı getirüdi. NQh dahi Uc'ın önine uç etmek getirüdi. Uc anı göricek , kahkaha birle güldi. Şöyle kim NQh serâsime oldı.

Andan Uc aydur;

-- Bu nedür? Ben her gün on iki bin artâl etmek yirem henüz karnum toymaz didi. NQh aydur;

-- Yâ Uc, evvel Tengri'yi an, andan etmeği yi. Gör nice toyarsın didi Uc dahi Bismillahi diyüben etmeğe el urdı. İki-sin yidüğü dem toydı, durdı gıtdi. NQh dahi Uc getirüdüğü altı ağacı tahta eyledi. Ol altı tahta üzere dahi altı ad yazıldı. Biri Sıddık, biri Ömer, biri Osman, biri Ali, biri Hasan, biri Hüseyin R.A. NQh A.S. bu adları göricek, Hak Teâla hazretine nâliş itdi. Aydur;

-- İlâhi, Yâ Seyyid-i Mevlâ bu adlar kimleründür? Hitâb-ı

izzet irdi kim;

-- Yâ NQh üç yüz on üç mürsellerün hatemi âhir zaman peygamberi Muhammed'ün dört yâranları adıdır. İkisi dahi Ali'nündür didi. Yâ Zülkarneyn Şâh, NQh (A.S.) gemisini işde bu vech ile düzdi didi. Ehrâm Hekim şöyle diyicek, yine Şâh-ı Rûm aydur;

-- Yâ Hekim NQh tûfânı nice gördi ve gemiye nici girdi? haber vir. Anı dahi senden dinleyelüm didi. Iskender Şâh şöyle diyicek, bes buğur Ehrâm Hekim dahi aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, NQh 'un gemisi tamam olıcak şehir kavmi kâfirler dizilüb NQh katına geldiler.

- 1- NQh'a yir yir didiler iy delü
Bes niçün yapdun bunu böyle ulu
- 2- Sulanımaz işbu halk susuz geçer
Bunu böyle n'şe yapdun mu'teber
- 3- Kimi aydur; bu gemiyi düzdi kim
Göge çıka bunun ile adım adım
- 4- Kimi aydur; düzdi kim buna tapa
Yohsa bunu bir kişi niçün yapa
- 5- İşbu resme tanz itdiler iy yâr
Ol halâyık NQh 'a ol dem şehriyâr

Râvi aydur; ol kavüm eyle diyicek andan NQh aydur;

-- Yâ kavüm, siz bunu bu gemi için tashire alursız. Dem gele kim ben dahi sizi tashire alam didi.

Kıssa diraz kılmayalum. NQh gemiyi tamam kılıcak kendü Mekke'ye tavaf kılmaya gitdi. NQh gidicek, kâfirler yine cem'olub geldiler kim NQh 'un gemisin oda yakalar; Hak Teâla emr kıldı bir firîşte inüb NQh'un gemisin yirden yukaru kaldırdı. Şöyle muallak durdı. Kâfirler anı göricek vehme düşdiler. NQh dahi yine Mekke'den geldi. Kavmine tavâf sözün haber virdi.

NQh kavmine haber virince kâfirler yine cem'olub geldiler NQh'un gemis içine harâblık kıldılar. Şöyle kim necis ile toldurdılar. NQh anı göricek, melûl oldı.

Râvi aydur; Hak Teâla ol kavme uyuz rencin virdi. Şöyle kim şehir kavmi cümlesi uyuz oldılar. Bir gün ol kâfirlerün birisi gelüb yine Nûh gemisine harablık kılurken gemi içine düşdi. Necâset bulaşdı vardı kâfir yine yundi. Her yirine necâset bulaşmış idi, uyuzı gitdi.

Bes buğur ol şehir kavmi işidüb geldiler Nûh gemisindeki necâseti alub uyuzlarına sürdiler. Sürenlerin uyuzı gitdi. Anca kâfirler geldiler kim gemide necis bulunmaz oldu kim uyuzlarına süreler.

Buğur geminün tahtasın su ile yuyub suyun sürinürlerdi şöyle yudılar kim gemiyi pāk itdiler.

- 1- Bu ne hikmetdür ne kudrettir iy yâr
Andan isen işbu işde mâni var
- 2- Yani sana tenbih ider müsteân
Her kimi kim has ider Tengri ayân
- 3- Kim ana yetlü sanursa şöyle bil
Hak anı dahî ider hor u zelîl
- 4- Nice kim Nûh 'un gemisin itdiler
Yine kendüler sürünüb gitdiler
- 5- Bes buğur böyle olıcak iy âhi
Nicesi itmek gerekdür iy sehi
- 6- Has kulların Huda'nun şehriyâr
Cân ile sevmek gerekdür âşikâr
- 7- Tâ ki senden şâkir ola müsteân
Her işünde itmeyesin sen ziyân
- 8- Yohsa Hak ehline münkir olasın
Serzeniş idüb olara gülesin
- 9- Akibet mağbun olursın key sakın
Böyledür tahkik bu söz ayne'l-yakın

Râvi aydur; Nûh (A.S.) yine gemisin necâsetden arınmış göricek şâd oldu.

Bes buğur Hak Teâla Nûh'a emr itdi kim cihan sarayında

ne kadar kim canlı canavar var ise cümlesinden çift çift gemiye bile ala. Tâ kim nesli kala. Vakt irişdi gâfil olma! Tûfân olsa gerekdür didi. Nûh'a bu resme emr olıcak, Nûh dahi gemisinün üzerine çıkub çağırdı. Didi kim;

-- İy canavarlar, Hak Teâla emriyle cem' olun kim cihânı su dutsa gerekdür. Nûh gemisi üstine çıkub çağırdoğan, Hak Teâla maşrikda mağribde olan cümle canavarlara işitdüdü. Geldiler. Nûh dahi cümlesinden birer çift aldı her cinsden. Andan kendüye ümmet olan kimseleri dahi gemiye getürdü. Gemi dahi yidi tabaka idi. Üst tabakaya âdem koydu. Adem tabutın bile koydu. İkinci tabakaya avratları ve kızları koydu. Havvâ tabutın ile. Üçüncü tabakaya kuşları koydu. Dördüncü tabakaya yarıcı âsi canavarları koydu. Altıncı tabakaya at, fil, gergedan ve bunlara nisbet ne kadar canavarlar var ise anları koydu. Yidinci tabakaya hakî canavarları koydu.

Râvi kavlince ne kadar kim eşegi dögdilerse girmedi. Niçün? Anın için kim şeytan kuyruğuna yapışub çekerdi.

Bes buğur Nûh (A.S.) eşege kakıdı kendü yapışub çekdi. Dahi eşege aydur;

-- Yâ mel'un , girsene! didi. Nûh mel'un diyicek, eşek gemiye girdi. Şeytan dahi bile girdi. Takdirullah'da girse gerekdi. Nûh sözi bahane oldu ve bir dahi yâ Zülkarneyn Şâh, bu kim yiryüzinde ne kadar kim daneden tohum var ise Nûh gemiye bile koydu. Râvi kavlince şöyledür kim Nûh gemiye girecek, Receb ayının evveliydi veli bunca tavâif kim gemiye girdi. Nûh'un Ken'an adlu oğlu girmedi.

Geldük imdi Hak Teâla emriyle bir gün Nûh Peygamber'ün A.S. tennurından su çıkıdı, yürüdü, yiryüzüne revân oldu. Bes buğur kırk gün dahi gökden yağdı. Ve illa yirden çıkan su saru idi ve hem ıssı idi. Gökden inen su tatlu idi ve rengi yeşil idi. Zira kim yidinci felekdeki Bahr-i Ahzar suyu idi. Ehrâm Hekim şöyle diyicek, andan yine Şâh Zülkarneyn (A.S.) aydur;

-- Yâ Hekim tûfan olıcak, Ka'be yirindeki Beytü'l-Ma'mur'un hikâyeti nice oldu? didi. Ehrâm Hekim aydur;

-- Tûfan olıcak, Ka'be yirindeki Beytü'l-Ma'mur'ı bazı aydur; kim Hak Teâla emriyle ol evi göge çıkardılar. Dördüncü kat gökdeki Beytü'l-Ma'mur oldur.

Ve bazı aydur; dört tağdan taş getürüb yapmışlardı.

Tûfan olıcak, beytün taşları yine yirlü yirine gitdi, Hak Te-
âla emriyle didi.

Bes buğur üstâd kavlince tûfan artıcak, Nûh (A.S.) Ken`-
an'a aydur;

-- Yâ oğul, gel gemiye gir, tâ seni tûfan gark itmeye di-
di.

Andan Nûh oğlı Ken`an aydur;

-- İy ata, kaçam yüce tağlara çıkam. Senün minnetün ge-
rekmez didi.

Nûh aydur;

-- Yâ oğul, tağ ve sahrâ heman yeksan su olıserdür gel
didi. Ne kadar kim Nûh cehd kıldı. Oğlı Ken`an gülüb gemiye
girmede.

Bes buğur Nûh , yüz Hazret'e dutdı, aydur;

-- İlahi! Oglumı gark itme, ehlümdür. Nûh şöyle diyicek,
hitâb irdi kim;

- 1- Söyle bil kim ol senün oğlın degül
Anıñün da`vetin kılmaz kabul
- 2- Oğlun olsaydı sinün yâ resûl
Olmaz idi sana uymayub fuzûl
- 3- Sencileyin ol dahi sâlih amel
Oluban kendüye gelmezdi halel
- 4- Oğul oldur ki atanun duta sözün
Dutmayanlar tiz yitürür kendözin
- 5- Atam oldur dimek ile olmaya
Atasınun çün yolına gelmeye

Râvi aydur; rûy-ı zemini fi'l-hâl su dutdı. Cümle halâ-
yık gark oldı. Ancalar tûfan olacağı bilüb, sırçadan evler
düzüb, komışlar idi. Kimi dahi balık kursağından düzmiş idi
yani kaçub içine gireler, tûfandan kurtulalar veli ol kavüm

kaçub ol evlere girücek, ol evler içinde bevülleri kendüleri boğdı.

- 1- Tengri emrinden kaçan şöyle olur
Öz eliyle kendüyi mağbun kılur
- 2- Mağbun olmak dilemezsen iy kişi
Dutma mekr ü hilesiyle her işi
- 3- Tâ ki her işde işün bulaşmaya
Mekr ü hile pâyuna tolaşmaya
- 4- Mekr ile def' idevüz dirler idi
Hak Teâla kudretin korlar idi
- 5- Çün mukadder def' olunmaz fikr ile
Bes nice iş başa vara mekr ile
- 6- Her ne iş kim kısm ola sana yakın
Geliserdür sen gerekse bin sakın
- 7- Ger selâmet ger melâmetdür kişi
Görmeyince çâre yokdur her işi
- 8- Kaçuban sığındığı yirde belür
Ol gelecek nesne elbetde gelür

Râvi aydur; Nûh (A.S.) gemi rahtını tamam idicek, gemisi yürümedi. Şöyle kim Nûh âciz kaldı. Andan Hak Teâla ol dem Cebrâîli gönderdi. Geldi aydur;

-- Yâ Nûh, ayıt kim "Ve kâle erkebu fiha bismillahi bice-riha ve mur seyha inne Rabbi li-gafurun rahim" digil tâ kim gemün yürüye didi. Nûh dahi ol âyeti okudı, gemisi yürüdi.

Bes buğur

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, vâcib oldur kim bir kişi gemiye gi-ricek bu âyeti okuya, gemi zahmetinden emin ola didi. Ve bir dahi iy Şâh-ı Alem, Nûh'un gemisi giderken bir gün bir nesne-ye şöyle dokundı kim gemi sarsıldı. Nûh (A.S.) bu hâle vâkıf olıcak yüz Hak Teâla dergâhına dutub aydur;

-- İlahi Seyyid-i Mevla, bu ne yir idi kim gemi dokınub sarsıldı didi. Hitâb irdi kim

-- Yâ NQh, âhir zaman peygamberi Muhammed'ün kızı oğlu Hüseyin şehid olacağı Deşt-i Kərbela'dur bu gemi dokunduğı yir diyü. NQh bu zözi işidicek, (A.S.) vehme düşdi.

- 1- Bu ne hikmedür ne kudretdür iy yâr
Kim gelecek kimselerün Girdikâr
- 2- Gelmedün izzin alarun iy emin
Bildürüpdür ehl-i izze ol muin
- 3- Her ne kim var ger mürekkeb ger basit
İşbu âlem merkezinde tâ muhit
- 4- Kamusunun hâlıkıdur Girdikâr
Kudretinden cümle oldı âşikâr
- 5- Madde vü müddet yog idi vü misal
Kim yaratdı âlemi ol Zü'l-Celâl
- 6- Alemi lâ şey'den kıldı ayân
Ol ki anun emridurur kün fekân
- 7- Farzdur varlığını kim bilesin
Birligi dahi rûşen kılâsın

Râvi aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân NQh'un gemisi bir nice vakt olıcak şöyle idi kim kavmi incindi. Bugur NQh (A.S.) yüzün Hak Teâla Hazretine dutub nâliş kıldı. Ol kabih râyihadan necat istedi.

Bes bugur hitâb irdi kim

-- Yâ NQh, di filün burnın mübârek elün ile sığa. Kudret göresin diyü.

Andan NQh (A.S.) fil burnını üç kez mübârek eliyle sığadı. Üstâd kavlince fil burnından iki hınzır düşdi. Andan ol hınzırlar gemi içinde ne kadar mahlûkat ve arsız var ise filcek yidiler. Gemi pâk olıcak kokusu dahi gitdi.

NQh bu hâli göricek şâd oldı. Veli iblis aleyhi'lla'ne NQh'un şâdlığın göricek hased iletdi. Ol hased ile şeytan ol hınzırların katına geldi. Elin burnına urdı, sığadı. Hak Teâ-

la emriyle ol hıncır burnından dahi iki sıçan düşdi.

Ol sıçanlar dahi revan, racim igvasıyla gemiyi deldiler. içine su girdi. Nûh bu hâli göricek, melûl oldu. Ne kadar kim tili kıldı larsa ol gemi delüğün dutamadılar, âciz kaldılar.

Bes buğur iy Şâh-ı Alem, Nûh katına Hak Teâla emriyle iki yılan geldi, biri ak biri kara. Andan ol yılanlar ayıtdı;

Yâ Nûh, ne virürsin gemi delüğün dutalum didiler. Nûh aydur;

-- Yâ hayyat, de dilersüz vireyin didi. Yılanlar ayıtdı

-- Yâ Nûh, gemiden çıkıcağ bize bir âdem vir, kanın içelüm, kut idinelüm didiler. Nûh dahi râzı oldu. Yılanlar dahi varub gemi delüğünde kıvrılıub delüğü dutub durdılar.

Bes buğur Nûh (A.S.) aydur;

-- Yâ Rab, gemiyi kim deldi ola diyüb gemi için isteyüb sıçanları buldı. Gördi kim sıçan mutlak tonuza benzer. Acâibleyüb aydur;

-- Bu kanden oldu ola? Ben buncılayın canavar gemiye koyamadum diyüb, yine gemi içün istedi.

Buğur şeytan-ı laini buldı. Aydur;

-- Lain, sana kim didi kim gemiye giresin? Bunun gibi işler kılasın? didi. Şeytan aydur;

-- Yâ Nûh, sen didün gir diyü ve hem takdirullahda var idi didi. Nûh aydur;

-- Yâ lain olmasun ki gemi içinde kimseye igvâ viresin didi. Şeytan aydur;

-- Virmeyem yâ Nûh veli yâ Resûl, sen dahi bir dileğüm vardır. Nûh aydur;

-- Nedür? Şeytan aydur;

-- Yâ Nûh, Hak Teâla Hazreti'nde sözün geçer, duân müstecâb olur. Benüm için bir duâ kılsan Hak Teâla bana rahmet okısa didi. Nûh dahi dil açub söyleyince hitâb irdi kim racim Adem Peygamber tâbutına secde kılsun. Ana rahmet ideyin diyü.

Nûh dahi şeytana şöyle dedi. Râcim aydur;

-- Yâ Nûh Adem cennetde diriyyken ana secde kılmadum. Şimdi tabutına mı kıluram didi. Dahi racim gemi içinde gayb oldu.

Geldük imdi Nûh gemisi kırk gün suda yürüdi. Su durmağa yakın vakt oldu.

Bes buğur

-- İy Şâh-ı Alem ,

- 1- Cümle yüksek tağlar ol dem âşikâr
Didiler Nûh 'un gemisi şehriyâr
- 2- Kankımız yüksek ise anda dura
Görelüm bu izzi Hak kime vire
- 3- Bes buğur alçak tağlarda yakın
Cüdda Tağı alçağ idi iy emin
- 4- Hem yine kendözini alçak görür
Hak Teâla izzeti ana virür
- 5- Her kim alçaklık iderse bî-niyâz
ider anı lutf ile hem ser-firâz
- 6- Kendüyi alçak dutan mahmûd olur
Bahtı efzûn talii mes'ud olur
- 7- İy karındaş sen dahi şöyle ki var
Özini alçak dutarsan Girdikâr
- 8- Kendü lutf ile kıla seni yüce
Nefs ucından uğramayasın güce
- 9- Key nasîhatdur alana bu haber
Almayanlardur dever-ender-deber

Râvi kavlince şöyledür kim Nûh gemisi ol zaman kim durdu. Cudda Tağı üstinde durdu. Nûh dahi gemi kapusın açub yir-yüzine nazar kıldı. Gördi kim rû-yı zemini ser-tâ-ser su dutmuş, şöyle durur.

Bes buğur Nûh (A.S.) kuşlardan kargayı gönderdi. Aydur;

-- Var, gör hiç susuz kurı yir var mıdur? didi. Karga dahi uçdı, gitdi giderken bir cife gördi, kondi anı yimeğe meşgûl oldu. Nûh'a haber iletmedi.

Buğur Nûh tavuğı gönderdi. Ol dahi gitdi gelmedi. Andan göğercini gönderdi. Göğercin gelüb bir suyu sıvcak yirde kondi. Su dizine çıkıdı veli ayagını haşladı. Zira kim yirden çıkan su ıssıydı. Göğercin bu hâli göricek Nûh'a geldi, haber virdi. Nûh dahi göğercine duâ kıldı. Nûh duâsı kabul oldu. Hak Teâla göğercini dahi mahlûkât içinde mergûb kıldı. Selâtinler elçisi oldu. Nûh (A.S.) duâsı berekâtında

- 1- Hoş saâdetdür duâ almak bilün
Almağa istersenüz hizmet kılun
- 2- Hizmet ile lâyııl oldılar iy cân
Hoş duâ almaklığa bil bî-gümân
- 3- Ger duâ almak dilersen iy âhi
Ehl-i hizmet adın adan sen dahi
- 4- Koma elden varsa aklun hizmeti
Tâ bulasın halk içinde izzeti

Râvi aydur; Nûh dahi gemiden çıkıcağ Aşûre Bayramı günüydü. Bes buğur Nûh kavmiyle bir yire cem' oldılar. Arkalarından her ne kim kalmış idi, ne kadar tohm için Nûh dâne kim almış idi cümlesin ortaya getürdiler. İki bahş idüb bin bahşın tohm için kodılar ve bir bahşın aş idüb yidiler. Hâlık'a şükürin didiler. Böyle olıcağ

-- İy Şâh-ı Alem, andan ol iki gemi delügin dutan yılanlar Nûh katına geldiler ayıtdı

-- Yâ Resûl, kanı imdi bizlere virecek âdemîler kanların kut idinelüm didiler.

Nûh bu sözi yılanlardan işidiceğ, gâyet melûl oldu. Yine hitâb-ı izzet irdi kim

-- Yâ Nûh o yılanlar aduvdur öldür. Niçin melûl olursın? diyü. Nûh dahi Hak emriyle yılanları öldürdi.

Râvi kavlince ol yılanlar kanından NQh üzere sıçradı. Ak yılan kanı NQh'un boynına değdi ve kara yılan kanı ayağına değdi. Andan NQh A.S. sundı kim boynından ak yılan kanın gidere, Hak Teâla emriyle ol kan ak bit oldı ve ayağından kanın silicek, kara büre oldı.

Bes buğur NQh buyurdı, gemide ne kadar canavarlar var ise koyuvirdiler. Gemiyi boşaltdılar andan gemiyi bozub Cudda Tağı dibinde bir köy yapdılar. Adını Kariyyetü's-Semanîn urdılar yani seksen kişi köyü, NQh dahi kavmiyle ol köyi makam idindi. Cümle dâne tohmin kavmine üleşdürdi, tâ kim ekeler. Amma üzüm tohmı bulunmadı.

Râvi kavlince şeytan-ı lain gemideyken üzüm tohmin uğurlamış idi. NQh dahi üzüm tohmin bulımayıb, saht oldı. Otururken şeytan aleyhi'l-la'ne NQh katına geldi. İzzet ile NQh'a aydur;

-- Yâ Resulullah, üzüm tohmin ben sana kande ise bulayın getüreyin bana ne virürsün? didi. NQh aydur;

-- Ne dırsen vireyin. Racim aydur;

-- Yy NQh, üzümnden bana dahi bir bahş nasîb vir didi. NQh dahi râzı oldı. Şeytan dahi getürüb üzüm tohmin virdi. Ekdiler bitdi. Üzümnden şeytana degen bahş hamr oldı didi. Andan yine Şâh Zülkarneyn Ehrâm Hekim 'e aydur;

-- Yâ Hekim, tûfân cihânı dutıcak, gemiden taşra hiç kimse kurtuldı mı? didi. Şâh şöyle diyicek, Ehrâm Hekim aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, bir kişi kurtuldı dirler heman didi. Iskender Şâh aydur;

-- Ol kim idi? Ehrâm Hekim aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, bir koyun eri var idi sahra-nişin. NQh'ı gâyet severdi. Şöyle kim can u başı NQh yolına komış idi. Her gün NQh'a bir sefine koyun yoğurdu getürürdi. NQh anı duş kılurdu. Tûfan belürücek, ol koyun eri geldi. NQh aydur;

-- İy mürid koyunlarımı nice ideyin? didi. NQh aydur;

-- İy mürid, ol bana yoğurt getürdüğün sefineye koyunlarunu koy, sığarsın, gark olmazsın didi. Su seni götürür, yürür didi. Koyun eri dahi NQh söziyle cümle koyuncuklarıyla ol sefineye girdi. NQh duâsı berekâtında sığdılar, tufandan kur-

tuldular didi. Andan yine Şâh-ı Rûm aydur;

-- Yâ Hekim, Nûh A.S. ol azcuk kavm ile cihânı nice dut-
dı? Ehrâm Hekim aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, Nûh memleketi üç bahş kıldı, üç oğluna
virdi. Arablar atası Sam oldu. Ve dahi Hind'i, Sindi, Suvey-
dan'ı, Habeş'i Gazlan'ı Ham adlu oğluna virdi. Karalar atası
Ham oldu. Ve dahi mağrıkı, diştü, Kıfcâğı, Rus'u, Havar'ı, Yâ-
fet adlu oğluna virdi. Türk, Moğal atası Yafet oldu. Ehl-i ta-
rih aydur; bunlar üç dürlü tavâifi atası olduklarınınun hikmeti
budur kim Nûh bir gün Hâm adlu oğlunun dizin yastanub yatdı.
Yıl esüb Nûh 'un etegin açdı. Şöyle kim Nûh'un setri göründi.
Hâm anı göricek güldi. Hâm güldüğünü Yâfet gördi kakıdı. An-
dan Yâfet Sâm'a işaret itdi. Sâm geldi atasınınun sırrın setr
itdi. Nûh dahi durıcak bu hâli Nûh'a didiler. Nûh dahi Hâm'a
özün kara olsun diyü duâ kıldı. Duâsı kabul olub heman Hâm'un
yüzi kara oldu.

Hak Teâla emriyle yine Nûh aydur;

-- Yâ Hâm oğlanlarınınun dahi yüzleri cümle kara olsa ge-
rekdür. Andan Yâfet'e aydur;

-- Yâ Veled, senün dahi oğlanlarınun Cebbâr-ı nefis , Asi ve
tekebbür kapuserdür. Nitekim şimdi benüm setrümü sen elün ile
örtmedün, Sâm'a buyurdun. Andan Nûh (A.S.) Sâm'a aydur;

-- İy ciger-küşem, nitekim sen benüm setrüm örtdün, senün
oğlanlarınun mürseller sâhib-i saadetler ola didi. Kıssa diraz
kılmayalum Tûfandan sonra iki yüz elli yıl dahi diri oldu.
Andan baş ölüm yasduğına kodı. Oğlı Sâm'a vasiyyet kılub na-
sihat iderken, bin kişi Nûh katına girüb geldi. Nûh anı göri-
cek, korkusından ditredi. Ol kişi dahi Nûh'a selam virdi, ka-
tına gelüb durdı. Andan Nûh aydur;

Yâ Şahs, ne kişisin kim seni göricek canum korkdı didi.
Andan ol şahs aydur;

-- Yâ Nûh, Azrâil'em, Hak emriyle geldüm ki ruhun kabz
idem didi. Nûh (A.S.) bu haberi işidicek, bir acâib hâl oldu
kim hiç şerh ü beyana sığacakleyin degül. Nite,

Rengi tagyir olub ürperdi kılı
Bilisi gitdi vü bağlandı dili

Yâ karındaş ol dem ol demdür ayân
Kim ol demde degme dil olmaz revân

Ol dem içre unıdur dil zikrini
Yanıdur dânenyeler hem fikrini

Çün bu resme hâle düşdi ol resûl
Dinle imdi kim n'oliserdür usûl

Râvi aydur; Azrâil NQh 'a aydur;

-- Yâ NQh, bunca yaş kim yaşadun, henüz ömre toymadun mı?
didi. Andan NQh (A.S.) aydur;

-- Yâ Melekü'l-mevt, bu dünyayı ben iki kapulu bir ev gi-
bi gördüm. Bir kapusından girdüm ve bir kapusından çıkdum di-
di.

Bes buğur Azrâil, bir tolu câm sundı NQh 'a aydur;

-- Yâ Resûl, al bu şarâbı nûş kıl, içünden korku gitsün
didi. NQh dahi sunub, câmı alub nûş itdi, heman cân teslim i-
düb Hakk'a gitdi.

Hasret ile toymadın ömrine NQh
Gitdi teslim eyleyüb Hâlık'a rûh

Dünyanın âhir ser-encâmı budur
Akibet bil kim felek kâmı budur

Kimini bin yaşadur kimini yüz
Sonra hâk içre çürür âzâ vü yüz

Garra olma dünya ömrine iy yâr
Çün ölümdür son ucu ne i'tibâr

Ömr odur kim kala şöyle câvidân
Fâide n'olur ki sonra ola fân

Fâni ömre inanma kim yıl gibidür
Yâhud akar bir revân sil gibidür

Yile suya tayanur anla yakın
Dünya ömrine inanan iy güzün

iy birâder fehm ü fikrün var ise
Akl ü rayûn hem senünle yâr ise

Yile suya i'tibâr kılmayasun
Bu biş on günü ömür bilmeyesin

Bu yalancı ömre her kim inana
Yâhu işbu lu'beti dirlik sana

Söyle bil sonra utanur gidicek
Ol baka yurtda durub yurd idicek

Ger bu sözün sırrını anlayasın
bundaü bunca durduğun tanlayasın

Tâ ki bundan gidicek iy piş-bîn
Şâd olasın varduğun yirde yakın

Yohsa bunda işbu remzi bilmesen
Ana lâyük itikâdun kılmasan

Söyle bil kim yanılırsın her işi
Gâfil olma işbu sözden iy kişi

Fâilâtün fâilâtün fâilün
i'tikâdun muhkem eyle iy fünûn

Ahbâr içinde şöyledür kim, kaçan ki Iskender Şâh'a Ehrâm Hekim Nûh hikâyetin kim haber virdi; Şâh-ı Cihân dahi beğenüb, Hekim'e âferin kıldı. Hil'at keyürüb, ni'met buyurub, hoş gördi.

Bes buğur Iskender Şâh Tamgâç Hân'a aydur;

-- İy Server-i Çin, Çin diyârında teferrüc idicek, acâib garâib ne vardur? didi Andan Tamgâç Hân aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh , bu vilâyetde göricek nesne çokdur, dille vasf olunmaz, tâ görüb görmeyince didi. Bes buğur ol gice yatdılar, yarındası yine Şâh-ı Yunân leşmer ile süvâr olub Hutun Sehri'nün sahrâsına yürüdiler kim seyr ile seyr ile teferrüc kıldılar. Leşker önince Iskender Şâh server ü selâtinler ile giderken, önlerinde iki minareleyin ak miller gö-

rindi. Bugur becîd sürüb ol iki ak millere irdiler. Milleri çevre alub durdılar. Iskender Şâh vezirler ile nazar urdılar, gördiler kim iki ak mermer amudları biri birine karşı dikmişler. bu iki amudların üstinde bir âdem şeklindüzmişler. Kadd ü kâlibda elli âriş ola kâmeti ve dahi hey'et ile salâbetde gâyet heybetlü şekil ve şeklün yine sağ elinde mermerden gürz dutar veli key ulu. Ve sol elinde dahi bir seng ü âsiyâbleyin siper dutmuş, şöyle durur.

Geldük imdi ikinci âmud üstinde dahi kara mermerden nerre div şelinde bir şekil düzmişler, kaddi altmış bin âriş ola. Bir acâib korkunc sûretdür kim âdem yüzine bakıcak, korkar. Iskender Şâh ol şekilleri göricek acebledi. Bir zaman serverler ile temâşâ kılub, durdılar veli ol mermer amudun birinde Eflâtun Hekim birkaç satır yazı gördi. Mütâlaa kılub ne dilce idügin bilüb, Şâh'a beyan kılur. Ne dir;

- 1- Böyle dimiş yazan ol hattı iy cân
Ki iy cihân benüm diyü davi kılan
- 2- Vakt ile çün kim bu yire iresin
İşbu iki şekli bunda göresin
- 3- Şöyle bil kim âdemî şekli ki var
Alem içre Tâh-ı Murâd idi iy yâr
- 4- İşbu div şekli dahi iy pîş-bîn
Div-i Buka' dirlen idi iy emîn
- 5- Düşmen idi bana işbu nerre dîv
Üç yüz altmış yıl kaldı benümle rîv
- 6- Bir kızum var idi benüm hûb-rû
Lâl-leb dürdâne dendân müşk-bû
- 7- Câzu kaşlu fitne gözlü alnı aydur;
Hüsnine hayrân idi yohsul u bây
- 8- Kızımı sevdi benüm bu Buka' nâm
Sevdüğünü bildi cümle hâs u âm
- 9- Gayret idüb virmedüm kızum ana
Ol sebebden düşmen oldu bu bana

- 10- Cenk kıldı bnüm ile çok zaman
Leşkerümden kıldı altmış bin ayân
- 11- Yüz-be-yüz yüz yıl çalışduk ben ve bu
Zahm urdı bana çok bu tünd-rû
- 12- Zahmuma meşgûl iken ben iy hıziv
Bir gice kapdı kızımı işbu dîv
- 13- Leşker ile üstine vardum yine
Cenk kıldam dîv ile döne döne
- 14- Leşkerümi bir gice gâfil sıdı
Bini dutub kayd ile bunda kodı
- 15- İşbu mermer mile bini çok zaman
Bağladı zencir ile yatdum iy cân
- 16- Akibet bir gün beni çözdü kızum
Dinle imdi nireye varur sözüm
- 17- Fursatın buldum o divün ol zaman
Başını kesdüm kanın dökdüm revân
- 18- Bu nişâni ol sebebden eyledüm
Târihini dahî hem çün söyledüm
- 19- Kim bunu gören kişi ibret ala
Ne kişidür Tâh-ı Murâd'ı hem bile
- 20- Böyle diyüb ol sözi kıldum tamam
Akil olan ibret ala ve's-selâm

Râvi aydur; kaçan ki Eflâtun Hekim ol mermer milden bu târihi kim okudı; Şâh Zülkarneyn server ü selâtinler ile dinlediler.

Bes Tâh-ı Murâd'un rûh u revânına duâ kılub, ol aradan yine gitdiler. kim bir mu'teber ağaç deniz kenarında bir hoş câyıgâhında bitmiş. Süreirdiler, gördiler kim çayır u çemen üzre sâye salmış veli ağaç dibinde bir kişi yönin Mekke tarafına dutmuş gâyet huzur ile oturur. Şâh ol şahsı göricek, revân rahşından indi, server ü selâtinler dahî bile indiler.

Bes buğur Şâh çavuşlara buyurdı; leşkeri kik yirde dur-

gurdılar .

Geldük imdi Iskender Şâh, Restetâlis, Eflâtun, Sokrat. Bokrat, Behmen, Ehrâm, Keyd Şâh ile bunları bile alub ol şahsun katına geldiler. Yakın iricek, Iskender Şâh 'a karşı bir kez şöyle nazar kıldı kim Şâh 'a varurken durdı. Andan el koşurub ol şahsa selâm virdi. Ol şahs dahi lutf ile aleyk aldı. Andan Şâh'a eliyle işâret kıldı, otur diyü. Şâh dahi karşısına oturdı. Vezirler şöyle durdılar

Bes buğur ol şahs aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, merhaba! Hoş geldün veli bunda geldüğünden maksûdun nedür? didi.

Andan Salâr-ı Rûm aydur;

-- Yâ Şahs, ben Zülkarneyn idüğüm ne bildün? didi. Ol şahs aydur;

-- Hak Teâla'dan ben bende kulına ilham oldu kim uş Iskender-i Zülkarneyn katuna gelür diyü didi.

Yine Iskender aydur;

-- Yâ Şahs, çünkü Hak Teâla'dan ilhamun vardur dilerem ki ol makbûl nefesünden ben kula dahi birkaç nasihat viresiz. Tâ kim ben dahi ahi ol nasihati dutam, anun ile Hak Teâla Hazretine lââyık olam didi.

Andan ol şahs dahi Şâh 'a nasihat itdi veli ne didi?

- 1- Yâ Sikender key nasihatdür sana
Ger kulak dutar isen bendin yana
- 2- Dünyaya kalma ki âb u kildürür
Bunda kalanun işi müşkildürür
- 3- Belki dahi yiğ vatan ele girür
Buna kâni kişi bî-himmet olur
- 4- Sen yakın sevme heyula külhanın
Gel temâşâ eyle cennet gülşenin
- 5- Kuds gülzârını kılursan heves
Kendözinden tab' ahlâkını kes

- 6- Arzusın virme nefsüne ol laim
Cânuna düşmendür iy dost key azim
- 7- Nefsüne uyma ki seni ezdürür
Uyar isen nefse aklun ezdürür
- 8- Nefs-i emmâre nedür bir keş-zımâr
Bes diler kim ala cânundan tamar
- 9- Mârdurur nefis bislensên anı
Ejderha olub yudar bî-şek seni
- 10- Divdürür nefis ider peyveste rîv
Kim belâye sala cânunı o div
- 11- Adem isen divi hergiz esleme
Varsa aklun sen yılanı bisleme
- 12- Ger dilersen ki ola gönlünde safâ
Ziynetine dünyanun dutgıl kafa
- 13- Halık istersen halâyıkdan kesil
Kurbet umarsan alâyıkdan kesil
- 14- Ana dön kim merciun oldur meâb
Pendümi dutgıl diler isen sevâb

Râvi kavlince ol şahs Iskender Şâh'a bu nasîhati kim virdi yine oturduğı yirden gayb olub gitdi.

Bes buğur Şâh ile selâtin ler dahi bildiler kim söyleyüb gayb olan Hızır'dı. (A.S.) Andan Şâh-ı Cihân buyurdi; leşker ol ağacı çevre alub kondılar. Ol gice anda yidiler, içdiler, yatdılar, uyudılar. Yine ale's-sabah kim oldı Şâh dahi durub Hâlıkı'na yüzün urdı, ibâdet kılub, libâçe keyüb, tâc urinub, bârigâh Andan gelüb, tahtında oturdı.

Buğur server ü ser-firazlar, mîr ü mihnetler, sâhib-ser-rîr selâtinler dirilüb divan durdı. Meclis kuruldı, ıyşa meşgûl oldılar ala rağîmü'r-ruzigâr.

Râvi aydur; Iskender Şâh ıyş iderken bârigâh Irakî kapusına bir kişi geldi. Buğur Iskender Şâh çavuşları aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, bârigâh kapusına bir kişi geldi. Sahra-
da bir acâib nesne gördüm Şâh'a haber virmeğe geldüm dir di-
diler. Şâh dahi buyurdu; ol kişiyi getürdiler. Aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, dünki gün hazretün bu arada devlet ile
ârâm idicek, ben kulun sahrâdan yana vardum idi. Bir acâib
nesne gördüm didi.

Bes buğur Şâh aydur;

-- Ne nesne gördün? ol acâib Irakî söyle, işidelüm didi.
Yine ol kişi aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, dünki gün ol sahrâya varıcak, ben bî-
çâre kulun bir nesneye meşgûl oldum. Ben şuguldeyken atum ya-
vukladum isteyerek bir sahrâya irişdüm. Ol sahrâda bir taşa
uğradum. Yavlak aceb nesne şöyle kim her zaman bir dürlü renk
dutar. Gâh kara, gâh kızıl, gâh saru, gâh yeşil, gâh gök, gâh
benefeş görünür. Yâ Şâh-ı Cihân ol taşun dürlü dürlü göründü-
gi bana yavlak aceb geldi. Şöyle kim hayrân olub, giceye dek
anda kalmışam. Kaşan ki gice olub cihânı zulmet bürüyüb, kap-
laduğı dem Buğur ol taş âyineleyin olub çerak gibi yandı ve
şu'lelendi. Her tarafı anun şu'lesinden günleyin rûşen oldı.
İy Şâh-ı Cihân, ol taş eyle olıcak, benüm tahayyürüm dahi zi-
yâde oldı. Dün buçuğına dek şöyle hayrân, ol taş katında kal-
mışam. Tam nısfı'l-leyl olıcak ben beni dirdirdüm durdım. Ol
taşdan kâsd kıldum ki bir pâre övedem, alam. Her kangı taşı
kim elüme aldum, elümdeki taş sindı. Ne kadar kim cehd kıl-
dum, ol taşdan bir pâre almağa bir taru denlü koparımadum, â-
ciz kaldum. Sabah olıcak, uş gelüb Şâh hazdetine ilâm kıldum
didi. Andan İskender ayıtdı

-- Yâ Mübeşşir, ol didüğün taş ulu mıdur? Yohsa kiçi mi
ve hem şöyle yirde kayaleyin yatur mı ve yâhud toprağa gömüli
midür? didi. Ol şahs aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, ol gördüğüm taş bir merdâne erün ba-
şınca ola. Amma mısmarleyin yire mihlanmış didi. Andan yine
Şâh aydur;

-- Yâ Mübeşşir, şimdi ol taşı gördüğün yiri bilür misin?
Kandedür veyâhud gördün heman gitdün mi? didi. Andan ol şahs
aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, ol taş kandeydüğün yitürmeyem diyü ol
katından gidicek, taşdan uyuklar yığa yığa gitdüm ki nişân
olsun. Yine isteyicek bulunsun diyü didi. Hekim kavlince Şâh
Zülkarneyn ol kişiden taş vasfın işidicek, görmedin acebledi.

Andan Şâh Restetâlis Vezir'e aydur;

-- Yâ Hekim -i Kârdân, bu kişi vasf itdüğü taş ne taşı ki kim bu resme dürlü dürlü görünür? didi. Andan Restetâlis Hekim aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh , bu şahs vasf itdüğü taş gerçek ise ol taşa cecherîler Feylekus dirler. İki diyârda olur ancak. Biri Çin diyârında ve biri rûm diyârında olur. Andan Yâ Zülkarneyn Şâh bu taşun hâsiyyeti şöyledür kim bu taş her kande kim ola cinnîler ol yöreden kaçarlar. Andan girü bir hasiyyeti dahi budur kim akreb ve yılan ol araya gelmezler.

- 1- Bu ne hikmetdür ne kudretdür iy Şâh
Kim bu resme zâhir eyler pâdişâh
- 2- Bir kara taşa nice kılmış nazar
Kim o taşdan zâhir olur pür eser
- 3- Cinnî ile ejderhayı âşikâr
Bir kur taşdan kaçurur şehriyâr

Râvi aydur; Restetâlis Vezir ol taşdan bunun gibi hâsiyyetler haberin viricek, yine Şâh aydur;

-- Yâ Restetâlis , bu taş neden hilkat olur kim bunun gibi havvaslar zâhir olur? didi. Şâh şöyle diyicek , Restetâlis aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem ehl-i hikmet ol taşun hilkatini şöyle beyân iderler kim kaçan ki gökden nîsan yağmuru yire kim iner. Yağmur suyu yirin cevfinde cem' olur. Eger ol cem' olan su toprağa karışursa müddet ile güneş harrı ana dokınur dahi meks ider. Ol toprağa karışan nisan suyunu çakmak taşı ider, odı çıkar. Ve bir dahi nisan suyu yire düşüb toprağa karışmasa güneş harrı dokunduğı dem havaya gider verür. Evvelki kat gök sakfına yapışur. Nite şöyle kim şol ıııı hamamlarda ıııııdan su buhar olub kalkub hamam kubbesine yapışduğınleyin.

Andan Şâh Zülkarneyn , kaçan ki ol nisan yağmurunun suyu güneş harr ile Sakf-ı Semâya kim yapışur. Havanun sovuğı az az ana eser kılur. Andan ol su muks olur. Yani döner döndüğinden sonra yine yıl anı yire biragur.

Üstâd kavlince ol muks yire Zuhâl saatinde düşerse ak yâkut olur. Müşteri saatinde düşerse saru yâkut olur. Ve Mirrih saatinde düşerse la'l olur. Zühre saatinde düşerse yakut-ı dummânî olur. Ve Utarid saatinde düşerse Feylekus olur. İşbu taş gibi Kamer saatinde düşerse Zümürrüd olur.

-- Yâ Zülkarneyn Sâh, işde ol taşun aslı budur. Bu vech ile hilkat olur. Amma dahi yığregini ol bir Bî-Zevâlulah bîlür kim cümle âlemi var iden oldur.

- 1- Bes bulâdun her birinde Kırdigâr
Dürlü hâsiyyetler ider âşikâr
- 2- Cün kılur kudret anâsırda eser
Suyı lulu toprağı ider sim zer
- 3- Yürege kuvvet virür yakut ile
Lului derman ider derd-i dile
- 4- Ömür misbahına odı nûr ider
Rûh milkin yil ise ma'mûr ider
- 5- Sani'un sun'ı egrçi çokdurur
Arada hergiz gerekmez yokdurur
- 6- Her ne kim gereklüdürür
Halık'un sun'ını gören erdürür
- 7- Cümlesini düzdi şöyle kim gerek
Bes anun birliğine nice ola şek

Hekim kavlince Vezir bu sözi söyleyicek, Iskender Sâh Vezir Eflâtun tahsin idüb, buyurdı; at çekdiler süvâr olub serverler ile varub ol taşı bulub ol taşdan elmas birkaç parça alub, hazineye saldılar. Iskender Sâh kim cinnîlere gâlib oldı, ol taş kuvvetiyle oldı.

Kıssa diraz kılmayalum, ol gice de anda ârâm itdiler. Yarındası güç idüb gitdiler. Sâh Zülkarneyn Tamgâç Hân ile leşker önince giderken yolları bir kân üzerine uğradı. Gördiler kim kırk küre yapmışlar. Kırk çift körük urmuşlar. Ol gürelerde toprak sızdururlar. Sâh-ı Rûm anı göricek, ol küreleri serverler ile çevre alub, durdılar. Yir yir nazar urdılar,

gördiler kim ol kürelerden sızan toprak eriyüb, harçini olub çıkar, küreden taşra akar. Harçini oldur kim bir kişünün lakva illetinden şeklide eser olsa ol harçiniden düzülmiş âyi neye daim nazar itse bakınsa ol lakva illeti andan gidir didi.

Lakva şoldur kim ansuzda bir kişünün yüzi gözi eğile. Andan yine Şâh Zülkarneyn aydur;

-- Yâ Vezir-i Müşkil-küşay, bu yidi ma'den ki vardur. Yidisi dahi toprakdandır. Kimi gümüş kimi altun, kimi kara demür olur. Bunlarun hikmeti nedür? Aklun, ilmün irdüğince beyân kıl, dinleyelüm didi. Andan Restetâlis Vezir aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân , bu yidi ma'denler için hükemâ çok söz söylediler. Bunlarun te'siri dört anâsırdandır didiler. Amma akl bu kavli kâbil bilmez. Zirâ kim her eserin müessiri Hak Teâla'dur. Nice kim dilerse yaradur.

Yâ Şâh-ı Alem, görmez misin kim bir karış yırde dürlü otlar ve çiçekler biter. Suyı bir, yili bir, toprağı bir, güneşi bir ve perverişi bir veli nebat-ı keyâh kim biter. Dürlü dürlü biter. Eger bunların müessiri anâsır imişse, her ne kim biterse cümlesi bir dürlü biteydi; itikâdı şöyle kılmak gerekdür kim her nesnei Allah u Teâla kendü hikmetin, kudretin göstermek için dürlü dürlü kılur.

- 1- Nirredendür fikr it bunca eser
Kim olubdurur mürekkeb bu süver
- 2- Mübdii an ko bedâi' zikrini
Sânî'i an ko sanâyi' fikrini
- 3- Çün bu masn'âtun aslını kamu
Bildünüz kim od u toprak yil ü su
- 4- Lik her birinde var bir dürlü renk
Dahi bir mikdâr u şek ü resm ü yenk
- 5- .....fi'le yitüren oldurur
Hem bitüren hem yitüren oldurur
- 6- Zâtı anun gayrı zâta benzemez
Ham sıfat ayruk sıfata benemez

- 7- Hükmine hergiz anun irmez halel
Fikrine kat'a anun gırmez ilel
- 8- Geçi kim çokdur eser bilgil yakîn
Kim müessir arada birdir hemin
- 9- Bir ile çün iş tamam olur ola
Bir dahi fikr eylemek n'olur ola
- 10- Birlik ile muntazımdur iki gün
Kâdiri ayrukda nice isteye 'avun
- 11- Şöyle bilgil kim şerrini yokdurur
Gerçi kim münkîr gümanı çokdurur
- 12- Sen gümandan kaçagörgil iy refîk
Tâ bulasın Hakk'a varmağa tarîk

Ahbâr içinde râvî şöyle rivâyet ider: Kaçan kim İskender-i Zülkarneyn ol küreleri görüb ma'denleri sorub, Tamgâç Hân ile Hutun Şehri'ne geldiler. İşa meşgûl oldılar, ala rağmü'l-hasûd. İş iderken, Tamgâç Hân aydur;

-- İy Server-i Cihân, bu diyârumda bir nesneden gâyet incinürem didi. Tamgâç Hân böyle diyicek, buğur Şâh-ı Cihân aydur;

-- İy Hân, neden incinürsün? Tamgâç Hân aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, karındaşımun bir oğlu vardur, Tanbuş adlu. Gâyet ser-keş kimsedür ve hem erlik içre dahi key server ü ser-firâz pehlevandur. Vilâyetimün serhaddinde bir sa'b kal'a vardur adına Girdâb dirler. Karındaşım oğlu Tanmuş anda olur. Yıldı bir bir kez veya iki kez ol kal'adan çıkar gelür. Vilâyetün bir yanını yakar yıkar yine ol kal'ya girür. Ne kadar kim mal u genc ve vilâyet adadum kal'asından çıkub bana gelmedi. Ben dahi ne denlü çeriyle üzerine kim vardum çâre olmadı kal'ayı alamadum.

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, yüz-be-yüz kılıç ile gelicek, Tanbuş'a Rüstemler garim olmaz didi. Şâh Zülkarneyn Tamgâç Hân'da bu haberi işidicek aydur;

-- İy Şâh-ı Hutun, di imdi yarak kıl, varalum Tanbuş'ı ele getürelüm, Hak Teâla rast getürürse didi. Şâh Zülkarneyn şöyle diyicek, Horasan Sultanı Şâbur Şâh yirinden durıgelüb aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, Tanbuş didüğün ne mikdarlu kimsedür kim âli hazretünleyin mu'teber Şâh leşkeriyle dura, bir kal'a üzere vara. Buyur, ben kûlun varayın Kal'a-yı Girdâb'ı alayın. Tanbuş'un boynına kemend dakub, hazretüne getüreyim. Siz ışunuzda olun didi. Şâbur Şâh şöyle diyicek, Iskender Şâh dahi Şâbur Şâh 'a yok dimesi. Andan aydur;

-- İy Sultân-ı Horasan, durun! Varman! diyümezem zira her birinüz bir iklim sultanısız bir kal'a almağa dahi ne gam? Amma Tamgâç Hân Tanbuş'ı gâyet pehlevandur dir. Gâfil olmagıl didi.

Bes buğur Şâbur Şâh dahi yarak kıldı. Nite Horasan ser-verlerinden cem' kıldı, kimileri şîr-zen-i Horasanî, Bihrûz-i Isfahânî, Şehrûz-ı Semerkandî Hünerber-i Zâvilî, Sancer-i Sencânî, Zengân-ı Derbendî, Şahbûr-ı Nişâburî, Serpâl-i Kîş Bah-reynî, Müselsel-Irakî Sistânî, Serfirâz-ı Kâbilî, Ardeşir-i Kirmânî, Şîreng-i Şütürî. Şâbur Şâh bu on iki serverleri on iki bin dahi sâz uselblü pulâd-pûş sipâhileri aldı. Dahi tabl u alem hayl u haşem, hazine vü çadırlar götürüb oğlı Bihrân'ı Şâh -ı ser-leşker kılub Tamgâç Hân'un tayısı Yemluş-ı Çinî'yi kulağuz alub, azm-ı Kal'a-i Girdâb kılub gitdi. On dört gün yürüdiler, on bişinci gün Kal'a-i Girdâb'a yakın yitdiler. Andan Yemluş-ı Çinîay

-- İy Sultân-ı Horasan, ol kal'aya uş yakın geldük. İmdi ittifak kılun kal'a üzere nice varmak gerekdür? didi. Andan Şâbur Şâh aydur;

-- Don katalum, tarhan kılalum kimse duymadın kal'a üzere varalum. At yiğın, er yiğın çîn kılalum kal'aya yakın gemin kılalum. Sabah olıcak, leşkerün bâkisi kal'a urusuna seğirdim kılusun. Tanbuş bu hâli göricek, kal'adan çıkar. Ol çıkıcak, bizler dahi tûş tûşa yürüyelüm. Ola kim Şâh Zülkarneyn devletinde Tanbuş'ı ele getürevüz didi.

Bes buğur Şâbur Şâh söziyle giceye değın güydılar. Gice olıcak, süvâr olub sürdiler. Kal'a görünür yire iricek, ol on iki bin erün on iki bin, iki yırde gemin kodılar. Tâ sabah olinca güydılar. Sabah olduğı dem kal'anun dahi ruzî tavarı tûş tûşa yayladığı dem Şâbur Şâh oğlı Behrân Şâh ve dahi Muzber-i Zâvilî, Müselsel-i Sistânî birle bir yüce yırde durdılar. Andan ol iki bin er kal'a yöresine saça seğirdim saldırlar. Kal'anun tavarın sürdiler kal'a kavmi dahi bu hâli göricek râvi kavlince söyledür kim Tanbuş kal'sında değül idi. At yiği, er yiği nügerleriyle şikâra gitmiş idi. Şâbur Şâh dahi

gördi kim kal'adan hiç kimse belürmez. Serverlere aydur;

-- İy Serverler, Tanbuş-ı Çinî korkdı kal'a sından çıkma-
dı. Tamgâç Hân bunu server ü pehlevan diyü ögerdi didüğince
değül imiş didi. Biraz söz geçüb çok vakt kal'a yı gözleşdi-
ler. Kal'adan kimse çıkmağa çâre olmadı.

Bes buğur Şâbur Şâh geminde olan ol on bin eri yine çı-
kardı. Dahı kal'a ya karşı kondı. Çadırlar, haymeler uruldu,
kuruldu. Andan Sultân-ı Horasan bârigâhında oturdu. Serverler
sağ u sol durdu. Andan Şâbur Şâh Bihrûz-ı İsfahânî'ye aydur;

-- İy Server, kal'a Andan ön irer yirde dur, çağır Tanbuş
ile söyleş. Ayıt kim İskender-i Zülkarneyn serverleri geldi
seni İskender-i Zülkarneyn katına da'vet iderler di. Gör, sa-
na ne cevab virürler didi. Andan Behrûz dahı sâz u selb üye-
rinde kilub, rahşına süvâr olub toğrı kal'a ya gitdi.

Geldük imdi ol tarafdan dahı Tanbuş-ı Çinî şikârından
dönüb kal'asına gelüb kal'a üzere iricek, anı gördi kim on i-
ki bin er kal'a üzerine konmuş. On iki Sultânî sâyebânlar ku-
rulmuş veli bir kırmızı atlas bârigâh altında hayli sipâhiler
dizilmiş dururlar. Tanbuş anı göricek kakıdı, ejderhaleyn
gerindi vü söndi. Bebr ü peleng gibi anırdı vü kükredi şecaat
cevheri cigerinde berk urdu. Erlik tamarları bazularında oy-
nadı. Revân, rahşından indı cebe vü cevşen giydi. Sâz u selb
muhkem berkitdi. Andan bir zinde gergedana süvâr olub, seng-i
âsiyâbleyn çin-pulâd siper alub bir bezirhâne sütünü gibi
sünyı eline alub sağ u sol server lerin isti'mâletleyüb rah-
şın toğrı Şâbur Şâh bârigâh ına oturduğı yirde üzerine sürdi.
İrdi. Anca kim yakın gelicek, Tanbuş'ı gördi. Nite şöyle kim
bir şahs yigirmi yidi âriş kadd ü kalıb depsinden tabanına
dek Çin-pulâd cebe vü cevşene müstağrak olmuş bir seng-i âsi-
yâbleyn siperi çignine salmış, bir siyah sünüyi çınar talın-
leyn kolına sarmış bir zinde gergedana binmiş, sağında yidi
yüz pulâd-puş cebe vü cevşenlü süvarlar geldi irdi.

Râvi aydur; Tanbûş bu heybet ile iricek Hüzberî Râvilî
at sürüb ol servere karşı yürüdi. Beş üzere sünüsin çevürdi.
Tanbuş-ı Çinî birle yüz-be-yüz gelüb biri birine sünü urdu.
Amma üstâd kavlince Tanbûş Hüzberî'yi sünüyle sînesinde şöyle
sancdı kim neptiz yağıranda çıkıdı. Hüzberî rahşından yıkıl-
dı.

Ol tarafdan zengânî Derbendî anı göricek na'ra haykırub
rahşın Tanbuş-ı Çinî üzere sürdi irdi. Tanbuş'a bir sünü urdu
kim sam süvae ursa rahşından yıkardı. Veli Tanbûş ol darbı
redd kıldı.

Bes buğur Zengânî Derbendî geldi kim geçe. Tanbuş-ı Çinî süre irdi. Sünüyle sencedi. Zengân'un yağarnından sinesine çıkdı. Ol server dahi rahşından yıkıldı. Heman-dem can Hakk'a teslim kıldı .

Andan Şâbur Şâh anı göricek şöyle kakıdı kim rahşı üzere yıldırım gibi şakıdı. Ol gazab ile sünüsini Şâbur Şâh kolına darb, rahşını sürdi. Tanbuş-ı Çinî'ye irdi. Bir sünü dar bin urdı. Tanbûş kalkan mukabil kıldı.

Râvi kavlince Şâbur Şâh Tanbûş'ı şöyle urdı kim kalkanın sinesinde mıhladı. Kasd kıldı kim rahşından yıka. Revan, cüstlik kılub, rahşınınun sâgrısına yetdi. Kalkan birle Şâbur Şâh'un sünüsini savub, redd kıldı. Şâbur Şâh dahi at yiliyle er kuvvetiyle Tanbûş kalkanından sünüsi kaydı, altında rahşın yinmedi, sürçdi. Şöyle kim Şâbur Şâh'un dizleri rahş üzerinden yire irdiyine durdı. Horasan çerisi üzerine at sürdiler. Tanbûş dahi anı gördi kim ol on iki bin dilâverler kendüye gelür. Bir dahi na'ra haykırub kiş kakub sünüsin baş üzere çevürüb rahşın ol seyl-var gelen çeriye karşı sürdi. Tamgaç'un dahi ol yidi yüz sâz u selblü sipâhileri derhâl Tanbûş ardınca bile at sürdiler. Biri birine irdiler, kırdılar, katıldılar. Bir acâib cenk kıldılar kim hiç kimse görmiş degül.

Kıssa diraz kılmayalum. Tâ gice irince ceng-i azim kıldılar. Çok dilâverler kılıca gelüb kırıldılar.

Râvi kavlince kaş karaduğı dem Tanbûş çerisi Horasan çerisinden seçilüb kal'a larına döndiler. Şâbur Şâh dahi serverleriyle gelüb çadırlarına indiler.

Üstâd kavlince Hüzber-i Ravilî'nün Zengân-ı Derbendî'nün gövdelerün götürdiler. Hısımların pâk idüb, kâfur birle tılı kılub, kara atlasdan kefenlere sarub, tabuta koyub Bihrûz-ı İsfahânî birle ol iki tabutları Hutun Şehri'ne gönderdiler. Ve hem hâli hikâyeti İskender Şâh 'a bildürdiler.

Geldük imdi Bihrûz-ı İsfahânî dahi gidicek, Şâbur Şâh gâyet melûl-dil olub, hâtır-şikest düşdi. Andan Müselsel-i Sistânî, Şehrûz-ı Semerkandî, Sencer-i Sencânî, Şâbur Şâh 'a ayıtdılar;

-- İy Sultân-ı Horasan, melûl olmagıl kim melâlet girü me-melâlet getürür. Bu iş kim şimdi oldı yani ol serverler ki öldi; buna erlik oyunu dirler. Niçe buncılayın serverler bu bâziçede cân, baş oynamaşlardur diyüb didiler;

Erlik oyunu key acâib lu`b olur
Bu oyunda niçeler düşüb ölür

Rüstem ü Afrasiyyâb kim geldiler
Erlik işre niçe oyunlar kıldılar

Oem düşerdi bir piyâde anlara
Darb ururdi anca şâh u hânlara

Fursat ile olur bu erlik gâh gâh
Gâh bize geh düşmene iy pâdişâh

Bu sema' işre ancalar düşdi yüzün
Niçeler kurbân idübdür kendözin

Gâfil idük biz bu Tanbûş 'dan bu dem
Yohsa iderdük anun ömrin adem

Kal'a işre sanur idük biz bunu
Taşra itmiş ol .....gün budunu

Ansuzın bir işdi itdi n'idelüm
Bu işe bu gice bir sabr idelüm

Yine yarın kal'a sindan âşikâr
Ger çıkarsa bu kişi iy şehriyâr

Buna bir iş idelüm biz dahi kim
İşidenler tana kalalar delîm

Ol iki server kanı için şehriyâr
Katl idelüm irdüğümüz âşikâr

Râvi aydur; ol server lerden, Şâbur Şâh bu sözi işidicek
, nâtırı biraz düzeldi. Bunlar bu sözde .....

Ol taraftan dahi Tanbuş-ı Çinî kal'a sına gelüb kasrında
bezm kurub, ıyşa meşgûl oldı.

Kıssa diraz kılmayalum. Ol gice ârâm kılub yarındası yi-
ne süvar oldılar. Taşradan Şâbur Şâh bindi. On iki bin er ile
kal'a dan Tanbuş-ı Çinî çıkıdı. Bin yidi yüz dilâver ile iki
taraftan Ceng-i Harbîler çalub, biri birine yürüyüş itdiler.
Rû-be-rû serverler birbirine yitdiler.

Râvi kavlince bir cenk aşub kıldı lar kim hiç yakın zamanda olmuş degül. Nite şöyle kim Tanbuş-ı Çinî, Şâbur Şâh'ı ol bin yidi yüz er ile tâ sancagına varınca sıdı, kodı, sürdi. Şâbur Şâh dahi yine Tanbûş Kal'ası kapusına varınca yidişer kez dönderi dönderi koşdılar. Gün kubbe-i felege dikilince yigirmi dört kez yine Tanbûş Şâbur Şâh'ı sıyub, sancagına süre, ilettdi. Ve yigirmi dört kez Şâbur Şâh Tanbûş'ı kal'a sı kapusına süre getürdi. Son dönüşde Şâbur Şâh sancagı dibinde Müselsel-i Sistanî, Sencer-i Sencânî, Şirzeng-i Horasanî, Şehrûz-ı Semerkandî, Serpâl-i Kîş-i Bahreynî, Serfirâz-ı Kâbilî, Ardeşîr-i Kirmânî, Şireng-i Süşterî, Tanbuş-ı Çinî'yi araya alub, cenge durdılar. Tâ giceye dek cenk kıldılar. Şöyle kim Tanbûş ol serverlere ikişer, üçer yirde zahm urdı. Tanbûş dahi ol dilâverlerden yidi yirde yidi zahm yidi. Yine giceye karşı birbirinde n ayrılıub döndiler. Horasan çerisi Şâbur Şâh ile çadırlarına kondı. Tanbuş-ı Çinî dahi kal'a sına girdi. Zahmların sardurub, ıyşa meşgûl oldı. Bu taraftan dahi İskender Şâh server leri Tanbuş-ı Çinî'nün erliğin begenüb âferinleşdiler, didiler kim erlik ise ancak ola.

Kıssa diraz kılmayalum. Tanbûş kal'asında yetüb, Şâbur Şâh taşra yetüb ol gice dahi ârâm kıldılar. Gündüz cenk itdiler gice yatdılar ve ol taraftan dahi İskender Şâh göz kulak yola dutub, otururken Bihrûz-ı İsfahânî dahi Hüzber-i Râvili'nün Zengân-ı Derbendî'nün tabutların ilettdi. Ve İskender Şâh 'a ol server hâli hikâyeti evvel âhir haber virdi.

Bes buğur Şâh-ı Cihân bu hâle vâkîf olıcak hey-â-hey haykırdı. Şöyle kim tamarlarında kanı kurudı. Tiz buyurdı; ser-leşkerler on iki kez yüzbin erden yüz yigirmi bin kendü cebelü atı, geçimlü er seğdiler. Bâki leşkeri Mısır Sultânı Nâsır-ı Ubbâd'a ısmarlayub şehirde koyub, Şâh Zülkarneyn Tamgaç Hân'ı bile alub, azm-i Kal'a-i Girdâb kılub gitdiler. Becid sürüb gelüb Girdâb'a yitdiler. Giceye karşı bir yirde gemin virüb, yatdılar ve ol taraftan dahi Şâbur Şâh ile Tanbûş gice ârâm kılub, sabah kim oldı. Tanbuş-ı Çinî'ye pulâd-pûş olub bin yidi yüz dilâverlerin alub kal'adan çıkdı. Şâbur Şâh dahi anı göricek yine serverleriyle bindiler, saf bağlayub sancak getürüb kal'aya karşı ceng-i harbîler çalub durdılar.

Geldük imdi ol taraftan dahi İskender Şâh yüz yigirmi bin er ile süvar olub at yiği er yiği serverleri alub, leşker önince sürüb gitdi. Râvi aydur; ol tarafta Tanbuş-ı Çinî'nün bir atası var idi, Kaynuş adlu. Tanbuş Kaynuş'a aydur;

--ıy Ata! yüri sen server ler ile at sürüb düşmen ile bir lahza meşgûl ol didi. Tanbuş-ı Çinî dahi yüz yigirmi dilâve-

riyle kendü başı berâberi serverleriyle sancığı dibinde durub gözledi. Ol taraftan dahi Şâbur Şâh gördi kim düşmen yine kasd-ı sancak kılub gelür. Şâbur Şâh dahi oğlu Behrân Şâh'ı sancığı dibinde koyub, kendü gelen düşmene at sürüb gitdi.

Râvi kavlince iki cânibden biri birine irdiler, kırılıub, katılıub cenge durdılar. Bir nücüm saat yine bir azim dâr u gâr itdiler kin hiç kimseler görmüş degül. Geldük imdi Tanbuş-ı Çinî dahi durduğu yirden gördi kim cenk semâi yine germ idi.

Bes buğur Tanbuş-ı Çinî, vaktidür diyüb ol yüz yigirmi dilâverleri isti'maletleyü alub togrı Şâbur Şâh sancığına git di. Şâbur Şâh cenge meşgûl iken Tanbuş-ı Çinî Şâbur Şâh'un sancığına yitdi. Şâbur Şâh oğlu Behrân Şâh dahi gördi kim yigirmi yedi âriş kadd u kâlib bir pulad-pûş dilâver bir gergedana binmiş bir sünüyi kolına sarmış geldi, irdi. Behrân Şâh dahi kiş kakub rahşın Tanbûş'a sürdi. Tanbûş dahi irdi kim sünüyle Behrân'ı sînesinde sence. Behrân Şâh dahi kendü sünüsün çarh-vâr çevirüb karşudan lu'b ile Tanbûş'un sünüsün urdı. İki pâre itdi. Tanbûş geldi kim at yiliyle geçe. Behran Şâh sünüsün dolab-vâr dönderüb Tanbûş'ı kafasından şöyle urdı kim Tanbûş'ı gergedanının boynı üzere yaturdı. Başı gümledi. Dem-i nefesi bağlandı veli Tanbuş-ı Çinî bu işe şöyle kakıdı kim rahşının üstinde yıldırım gibi şakıdı. Andan ol kakımak birle Tanbûş miyanından bir gürz-i girân çıkarub, ele alub rahşın Behran Şâh üzere sürdi. İrdi rikâb üzere durub gürzün başı üzere salub havâle itdi. Behran Şâh dahi bir pulâd kalkan kafası üzere arkurı yitürdi. Kafasından dutub, berk dutdı. Andan gürz kalkana irüb kalkan kafa üzerinde tağılub Behran Şâh başını kaçurdı. Veli gürz darbı yağırnına dokundı. Ayak rikâbdan çıkub, Behran Şâh rahşından yıkıldı.

Behran Şâh düşicek, Tanbuş-ı Çinî Şâbur Şâh sancığını yıkdı. Alayını tağıtdı. Kasd kılub Şâbur Şâh dönince ol taraftan dahi Şâh Zülkarneyn geldi, irdi. Tanbuş-ı Çinî dahi sancığı yıkub, çeri tağıtmış iken arı gördi kim

- 1- Yüz yigirmi bin dilâver âşikâr
Rahş sürüb geldi irdi seyl-vâr
- 2- Sanasın deryadurur taşmış gelür
Nerremanlan görse anı heybet alur
- 3- İnlemiş yir at ayağından katı
San Süleyman Kaf iline sürdi atı

- 4- Çağşaşur cevşen cebe vü hây u hû
Gümlemiş gökler ser-â-ser iy amu
- 5- Çünkü Tanbûş gördi işbu heybeti
Denk olub kaldı vü gitdi kuvveti
- 6- Rahşını çekdi vü durdı gözledi
Dönmezem diyü çağırub sözledi

Râvi aydur; Tanbuş-ı Çinî bu hâli göricek, şöyle durdı, kaçdı.

Ol taraftan dahî Şâh Zülkarneyn leşker önince geldi ir-
di. Gördi kim Şâbur Şâh sancağın tağatmışlar.

Bes buğur buyurdi; ol yüz yigirmi bin er Tanbuş-ı Çinî'-
yi bin yidi yüz mübârizleriyle araya aldılar. Andan Tanbuş-ı
Çinî dahî gördi kim su başdan aşdı, katreleyin deryaya düşdi.
Kal'asına iremez, aradan çıkub gidemez.

Râvi kavlince Tanbûş kendü kendüye aydur;

"Yigregi şöyledür kim oynayam düşmene alûde olub, kaçın-
ca diyüb revân, gürz-i giran başı üzere salub, kasd-ı cenk
kılub, rahşın düşmene karşı sürdi. Şâh-ı Rûm anı göricek,
bil di kim Tanbuş-ı Çinî'dür. Andan Iskender Şâh dahî kîş ü
kurbân kakub, at sürüb serverler ile Tanbûş ile buluşdılar,
cenk kıldılar.

Râvi kavlince şöyledür kim Tanbûş'ı serverler cebe vü
cevşen ile atı üstinde rişte rişte togradılar. Söyle kim
Tanbuş-ı Çinî rahşı üzerinden yire öli yıkıldı.

Andan ol bin yidi yüz mübârizlerin derhâl kırdılar.

Buğur Kal'a-i Girdâb'ı alub irkeğin harca sürüb, dışisin
esir itdiler. Kal'a-i Girdâb'ı dahî bünyâdına dek yıkub,harab
itdiler. Kısza diraz kılmayalum. Ol gün ol gice anda yatdılar.

Yarındası güç idüb gitdiler. Eyyâm ile yine Tamgaç Hân
tahtığâhı Şehr-i Hutun'e yitdiler. Andan Tanbûş elinde ölen
Hüzbur ile Zengânî'yi defn itdiler.

Geldük imdi Şâh Zülkarneyn bir gün divan kurub, oturur-
ken Tamgaç Hân'a aydur;

-- İy Hanzâde, Çin diyârından Hitay'a kaç menzil yoldur? didi. Şâh şöyle diyicek , Andan Tamgaç Hân aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân becid kâsıd gidişine altmış günlük yoldur veli leşker gidişine toksan menzil yoldur didi. Yâ Şâh-ı Rûm aydur;

-- İy Server-i Çin ve Maçın yolun suyu, otı, ni'meti ve imâretliği nicedür? didi.

Tamgaç Hân aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, otı bu yolın vâfirdür amma birkaç günlük yol ıssızlıktur. Söyle kim üç günde, dört günde bir suya irer didi. Yine Iskender Şâh aydur;

-- Yâ Tamgaç Hân, Hitay milkinde şimdi şâh kimdür? didi. Tamgaç Hân aydur;

-- İy Şâh-ı Alem Hitay milkinde şimdi şâh tokuzlardur yani tokuz karındaşlardur. Ulularına Kadem-fer-i Hitayî dirler. Hükem hükûmet anun elindedür veli iy Şâh , Kadem-fer erlikde gâyet pehlevân imiş. Vasfın iderler şöyle kim devrinde Rüstem-i Zaman'dur dirler didi.

Râvi aydur; Iskender Şâh Tamgaç Hân'dan bu haberi işidicek, aydur;

-- İy Server-i Çin ve Maçın, Kadem-fer bir Rüstem ise benüm katımda hezârân hezâr Rüstemler vardır kim zamanlarında nerrimanlardur didi.

Andan Şâh-ı Cihân buyurdı; hazinelerin açdılar. Server ü ser-firaz pehlevanlara, beglere, meliklere, mîr ü sipâhilere, haşeme, hademe mâl u genc üleşdürdiler. Hitay milkine gitmek yarağın kıldılar.

Kıssa diraz kılmayalum. Üstâd kavlince kırk gün yarak itdiler. On üç kez yüz bin er arz kılub, Iskender Şâh'a göründiler. Şâh Zülkarneyn dahi leşkerini ol resme göricek, ol dem secde-i şükür kıldı .

Hak Teâla virdüğü devleti saadeti minnet bildi. Ve ol leşker çokluguna saltanat u mansıba gaara olmadı. Kendü kendüyi görmedi. Niçün? Aningün kim Hızır Peygamber as bunca nasihatler ve bunca remzler kılmış idi. Bir kişünün kim nasihat idicisi Hızır ola. Var kıyas kıl kim Hak Teâla kendü keremin-

den ol vücûdı ne mertebeye irür diyüb didi kim

- 1- Şâh ana dîrler ki garra olmaya
Saltanat câhına tekye kılmaya
- 2- Şükr ide sultân kılana özünü
Dem-be-dem toprağa süre yüzünü
- 3- Kendüyi kul Hâlık'ı sultân bile
Her ne bulsa ni'meti şükrin kıla
- 4- Tâ kim erte ni'meti ola mezîz
Düşmenini kahr kıla ol ferîd
- 5- Her ki işbu didüğüm yolu duta
Her ne baziçe kim oynar uta

Râvi aydur; kaçan ki Iskender Şâh secde-i şükr kim kıldı, ol gice dahi anda yidiler, içdiler. Yarındası ale's-sabah olgçak yine Şâh-ı Yunân hükm kıldı, ser-leşkerler leşkeri göçürdiler. Çadır u haymeler indi. Bâru bungâh bârigâhlar yük-lendi. Katar mehar çekildi. Sancak u alemler götürüldi.

Andan ol on üç kez yüz bin er süvar olub sâzu râh kılub, azm-i deryâ-yı Hitay idüb Hişam Cebelî, Asım Urkanî ser-leşkerler olub Tamgaç Hân karındaşı Yalmaç Hân göçürücü olub gitdiler. Andan Şâh Zülkarneyn A.S. sâhib-serîr sultânlar ile server ü ser-firaz ser-gıranlar ile sâhib-i alem beglerü tâc-dâr melikler ile hâs hâcibler ü mukarreb vezirler ile süvar oldılar. Tâ kim leşker akabince gitdiler.

Râvi kavlince şöyledür kim Şâh süvar olıcak Tamgaç Hân'a aydur;

-- İy Server-i Çin ve Maçın, di hükm kıl Hutten Şehri'nün hâs u âmı geda vü bâyı cümlesi bunde benüm katıma gelsünler didi. Andan Tamgaç Hân dahi buyurdı; tahtıgâhınun kavmi cümlesi Iskender Şâh huzûrına geldiler. Andan Şâh-ı Rûm dahi Hutten Şehri'nün ekâbirlerine âlim ü âmil kâmil mu'teberlerine hil'atler keyürdi. Ve yohsul gedâyalarını ni'met birle toyurdı. Şöyle kim görenler, işidenler Şâh'a âferin kıldılar. Cümle hâs âm Iskender Şâh'a duâ kıla gitdiler.

Bes buğur Şâh-ı Rûm Hutten Şehri'nün ulularına yüz-be-yüz aydur;

-- Yâ Kavm-i Hutun,

- 1- Bekçi olsun size Hak iy kavm-i Çin
Hürrem itsün dâima bu milk için
- 2- Bay yohsul cümle hoş-dil olunuz
Haşr olunca ol karara kalınız
- 3- Şöyle hoş-dil söyledi ol kavme Şâh
Ki âferin itdi sözine mihr ü mâh
- 4- Ol kim dirler ki ululuk eyleye
Kıçiyi vü uluya hoş söyleye
- 5- Cümle halka hoş ola endîşesi
Adil yolın varmağ ola pişesi
- 6- Bunda evvel sonı n'olıser bile
Akibet endîşesin her dem kıla
- 7- Kahr ile kimse yüzine bakmaya
Cânını kakınc odına yakmaya

Râvi kavlince şöyledür kim Şâh-ı Cihân Çin kavmine şöyle didüğinden sonra veda' idüb gitdi. Tamgaç Hân birle gidüb leşkeri ardından yitdiler. Yigirmi dört gün gidüb, Çin diyârınun serhaddinden çıkdılar.

Râvi kavlince bir gün ale's-sabah Şâh Zülkarneyn selâtin serverler ile mübâriz mihter ile leşker önince giderken şeytân-ı laine dudâş geldiler. Nite şöyle kim server ler ile Iskender Şâh şeytânı görmezlerdi.

Râvi kavlince şeytânı'r-racim gördi kim deryâ-yı ahterânleyin âdem leşkeri sürmiş gelür. Sancak u sünülerdin deşt ü sahrâ dirahistane dönmiş sancak alem saçarlarına sîm ü zerden sî-murg misâl reng-â-reng konmuş.

Andan ol on üç kez yüz bin erün, atun cebe vü cevşenine âhe vü ışığına güneş dokunmuş şu'lelenmiş sanasın. On iki burcın şem'-i sevâbiti süfli merkeze inmiş, rû-yı zemini pulâd şa'shaasından pür itmiş ve dahi at toynağından yirler eg-

lemiş ol anın birle seb'a semāvāt gümlemiş gelür. Racim ol ciyş-i sultânîyi ve ol heybeti, Süleymânî'yi göricek, ... yirden durub bakdı. Anı gördi kim Iskender-i Zülkarneyn leşker önince selâtin server ile çetr-i hümâyun sâyesinde gelür. Ol hasud Iskender Şâh'un ol tantana-i saltanatın bu vech ile göricek, hased eyledi. Andan ol hasud kendü kendüye aydur;

-- Dirigâ vü dirig, Iskender bu leşker iye vurıcak olursa Hitay milkin dahi alur. Ana şâh olur. Buğur zürriyyetüm ayağa vurur. Ben buna uyayum bunu Hatay milkine varmağa komayam diyüb ol racim ol aradan gitdi. Kendünün zürriyyeti katına geldi. Hannâs adlu bir laini alub yine Iskender Şâh leşkerine karşu geldi. Yol üzere durdı.

Andan Şeytân-ı lain, zürriyyeti Hannâs'a aydur;

-- İy Hannâs, di sen seni bir müşkil-küşây, gâib-dân şeklinde kıl. Bir âyineyi önine al dahi otur. Ben varayın fitne birle Iskender'i katına getüreyin, gelsün, sana nesne sorsun. Sen dahi ana şöyle korku haberin vir tâ kim Hitay'a varmadan vazgelsün, dönsün. Ol dönicek, biz dahi varalum Şâh-ı Hitay'a diyelüm ki;

-- İy Şâh-ı Hitây, Iskender-i Rûmî gelürken senden korkdı, döndi, kaçdı diyelüm. İgvâ birle uyduralum. Iskender'ün ardından irelüm anı helâk idelüm.

Andan Hannâs dahi kendüyi racim didüginleyin kıldı. Önine bir âyine alub, bir mu'teber kaya dibin bulub, oturdı.

Bes buğur şeytân-ı lain dahi kendüyi bir sahrâ-nişîn reisi şeklinde kılub, eline kırk tızıl dinar alub, yılüb Iskender leşkerine arkuru gitdi. Yakın iricek, ol racim kendüyi zâhir idüb göründi.

Hekim kavlince şöyledür kim Şâh Zülkarneyn dahi leşker önince vezirler ile selâtin-i sâhib-serîrlerle giderken gördiler kim etek miyânına salmış yılmış gider. Şâh-ı Yunân'ı göricek, server ler ile süre racimun ardından irdiler, selam virdiler.

Buğur racim dahi giderken durdı, aleyk kıldı aldı.

Andan Çihil-pâ-yı Irakî, racim'e aydur;

-- Yâ şahs ne kişisin? söyle. Becid kande gidersin? didi. Irakî şöyle diyicek racim dahi Hatâyîler dilince aydur;

-- Yâ Server, sahrâ-nişînem. İşde bunda yakın yirde bir müşkil-küşây, aziz pîr vardur. Bu vilâyet kavmi anı mürşid idinmişlerdür. Her kimün ki müşkilî olsa her kişiye ne vakia gele ana varurlar, müşkilllerini söylerler. Ol pîr-i aziz dahi anı hall ider.

Andan ol kavüm dahi ana nezir virürler, giderler. Yâ serverler, benüb dahi bir müşkilüm oldı, ana vardum söyledüm, ol müşkilî hall idivirdi. Murâduma irdüm ve ana kırk kızıl dinâr adanmış idüm. İşde anı iledi dururam. Becid gıtdüğüm oldur dıdi. Dahi racim kırık kızıl dinarı Irakî'e gösterdi. Şâh-ı Rûm racimden bu haberi işidicek, vâki' haber sandı.

- 1- Bilmediler anı kim şeytândurur
Fitne ile nicenün yolın urur
- 2- Fitne salmak hilkat olmuşdur ana
Anın çün düşmen olmuşdur sana
- 3- Yitmiş iki millete düşmendurur
Cümle gizlüler ana rûşendurur
- 4- Kimseden dünmez utanmaz yüzi var
Bir dilinde nice dürlü sözi var
- 5- Her sözi fitne uyarur bî-ade
Çokları meftûn ider kalur bede
- 6- İy nice zâhid yolın urmuşdurur
Nice tâatleriyle virmişdürür
- 7- Öz işinde eksügi yokt zerrece
Cümle birdürür ana kendözince
- 8- Göz anun ilmi yüzün görmiş degül
İşbu sırra hiç bilü irmiş degül
- 9- Ger bileydi her bilü bu sırların
Gördüğü dem anlayaydı er eri
- 10- Bu denenür söz degül dursun hele
Yine Iskender sözün alalum dile
- 11- Şöyle durma sen dahi iy yol eri
Vir salavat yâd kıl peygamberi

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur kim İskender-i Zülkarneyn ol racimden bu haberi işidicek aydur;

-- Yâ şahs, ol didüğün müşkil-küşây pir şimdi kandedür? Bizi dahi anun katına ilet. Biz dahi anı görelüm, müşkilimüz vardur soralum ve hem ana mal u genc virelüm didi. Şâh şöyle diyicek, andan şeytân-ı lain göstereyin diyüb, Şâh ile vezirlerün, selâtin serverlerün önlerine düşüb, gitdiler. Anca kim racimün zürriyyeti Hannâs katına yitdiler. Yakın varıcek şeytân'r-racim durdı. Çihil-pâ-yı Irakî aydur;

-- Niçün durusun? Racim aydur;

-- Yâ Server, uş ol Pîr-i Aziz'ün katına geldük, atdan insünler, ana izzet itsünler, Pir nazaruna piyâde varsunlar didi. Racim şöyle diyicek, Şâh ile serverler, sâhib-serir selâtinler dahi atlarından derhâl inüb, piyâde oldılar. Yürüyüb Hannâs katına irdiler. Gördiler kim ol lain Pir sûretinde oturur. Yanına geldiler, yir yirin istikbâl kıldılar. Hannâs-ı lain dahi Şâh ile serverlere işâret ile merhabaladı. Eliyle yir gösterdi. Şâh ile selâtinler karşusına oturdılar. Andan yir yir Pir şeklinde Hannâs'a nazar itdiler. Gördiler kim şekl ü sûretde bir hoş muhteşem Pîr, bir mu'teber kaya dibinde seccâde salmış, huzûr ile oturur. Gâh gâh sînesine elin vurur ve dahi öninde bir acâib âyine yatur. Andan şeytanı'r-racim sahrâ-nişîn sûretinde ilerü yürüdi. Hannâs öninde baş kodı. Ve dahi koynından ol kırk sayıyla kızılın çıkardı. Hannâs'ın öninde kodı. aydur;

-- İy devlet ü saâdetümüzün sermâyesi Pîr, her ne didünüzse rast geldi. Maksûdum hâsıl oldu. Uşda ben dahi hazretüne didüğüm nezri getürdüm didi. Dahi gider gibi olub, racim kendüyi nihân itdi, durdı gözledi. Yani göre kim Hannâs İskender'e nice igvâ virür?

Bes buğur Hannâs İskender Şâh'a aydur;

-- İy Şâh-ı Yunân, kadem rence kılub, bunda geldüğünden maksûd ne? didi. Andan Şâh Zülkarneyn aydur;

-- İy Pîr-i Aziz, bir sefere azm itdük. Feth-i zafer bize ne yüz gösterür? didi.

Râvi aydur; Şâh-ı Rûm şöyle diyicek, Buğur Hannâs-ı lain dahi ol öninde duran âyineye nazar kıldı. Bir zaman şöyle durdı. Zamandan sonra Hannâs Şâh 'a aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, Hitây milkine gitmege niyyet kılmişsin ki varasın, feth idesin. Ol niyyetden vazgel, varma. Zira kim Kadem-fer-i Hitâyî'nün talii senden kuvvetlüdür ve başı senün başundan devletlüdür. Leşkeri senün leşkeründen nusretlüdür. Varacak olursan seni sır. Tâc u tahtını elünden alur. Seni giriftâr kılur. Yâ Zülkarneyn, âyinemüzde taliun vü bahtun şöyle yüz gösterür; devletün var ise ve saâdetün senün ile yâr ise sözümi dutasın, dönüb vilâyetine gidesin diyüb Hannâs-ı lain el sunub, seccâdesinün altından bir asâ eline alub, dibinde oturduğı kayayı bir kez urdı. Kaya yoruldı. Bir su revân çeşmeleyin kayadan çıkub akdı. Andan Hannâs sunub bir eline bir câm peymâne aldı. Ol kayadan akan su ile toldurdu. Dahî Iskender Şâh'a sundı. aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, miħmanumuzsın sana lâyıķ nemüz ola? Al bu tâhir suyu iç kim gayb âleminden gelmişdür didi.

Râvi kavlince Iskender Şâh dahî ayak üzere durub, sundı. Hannâs elinden suyu aldı. Yine yirine geldi.

Bes buğur Salâr-ı Rûm, Restetâlis Vezir'e işâret kıldı. aydur;

-- Yâ Vezîr-i Hâs, bu kişi ne aceb söz söyledi? Bu seferümüz hakkında tuhaf rivâyet eyledi. Ve hem kayadan bu suyu ne hoş çıkarub akıtdı. Bize sundı. Ne dîrsin? Bu suyu içelüm mi? didi.

Andan Restetâlis-i Hâs aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, bir lahza sabr kılun. Bu kişi kim idügin bilelüm. Andan sunduğı suyu içesiz didi.

Bes buğur Restetâlis Hekim Hannâs'a aydur;

-- Yâ Pîr, bu kayadan asâ urub, su kim çıkardun. ilm ile midür? Yâ vilâyet veyâhud kerâmet ile midür? didi.

Andan Hannâs-ı lain aydur;

-- Yâ Hekim, hem vilâyetüm, hem kerâmetüm vardur didi.

Hannâs böyle diyicek, Restetâlis dahî vilâyetüm vardur didüğünü imtihan kılmağ için Hannâs görmedin revân yirden bir avuç toprak alub, anı yumdı.

Andan Restetâlis elin ilerü sundı. Hannâs'a aydur;

-- Yâ Pîr-i Gayb-bîn, vilâyetün ve kerâmetün var ise di, elümde ne vardır? bil, görelüm. Bilürsen sana itikâd kılalum didi.

Hekim böyle diyicek, Hannâs Restetâlis'e nazar kıldı. Bir zaman fikir deryâsına talub durdı. Ne kadar kim kendü ilminden döndi, ölçdi toprağı bilimedi. Suâl iderlerse kim şeytan cihân sarayında kim cümle insan sırrını bilürken bunca fesâdları kılurken, Restetâlis elinde dutduğı toprağı niğün bilimedi, âciz kaldı. Cevâb-ı evvel bunun budur kim şeytan Iskender Şâh'ı diledi kim fitne birle yolından döndüre yani yolın ura. Eyle olsa olsa, Hak Teâla diledi kim Iskender Şâh şeytana aluze olmaya. Şeytana aldanmaya. Kendü kereminden şeytanun nazarı bağlandı. Cümle bilüsi şaşdı. Hekim dutduğı toprağı bilimedi ve cevab viremedi. Ve ikinci cevab hikmet ile budur kim Hak Teâla şeytana bunca dürlü ilim kim virmiş idi amma ilm-i hâki virmemiş idi. Yani toprak sırrına irmemiş idi. Hâke olan tecelliyi görmemiş idi. Toprak ilminden mahrum kalduğı için ana "hayrün minhü" didi. Ol lain, "Ben oddan, Adem toprakdan ana niğün secde kılam" didi. Merdûd oldu.

Bes buğur böyle olıcak cümle şeyâtin toprak sırrından bî-haber olsa gerekdür. Bu hikmet ile Hannâs dahi Restetâlis avucundaki toprağı bilmedi ve cevâb kılmadı.

Üçüncü cevab tahkîk ile budur kim Şâh-ı Cihân Iskender-i Zaman Hitay Milkine varub şâh olmaklık takdîrde var idi. Böyle olıcak, takdîrullah mekr ü hiyleyle def' olmaz. Bu sebebden Hannâs'un nutkı dutulub, cevâb virmeyicek, Restetâlis Vezir aydur;

-- Yâ Pîr-i Gayb-dân, elümdeki n'ydüğün bilmedün kim cevâb viresin didi.

Hannâs Hekim'den bu sözi işidicek, kör ü hacil kaldı.

Bes buğur Restetâlis Hekim Iskender Şâh'a aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, bu Pîr şeytanı'r-racîmdür. Kerâmetüm, vilâyetüm var didüğün yalan söyler didi.

Andan Şâh aydur;

-- Yâ Vezîr-i Hâs, bunun vilâyeti, kerâmeti olsa elünde dutduğunu bileydi, bu râz buna keşf olaydı didi.

Andan yine Iskender Şâh'a Hekim aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, bu Pîr size şeytân olduğın dahi yakın bildüreyin didi. Dahi Restetâlis-i Hâs elünde dutduğı toprak üzere ism-i A'zam okudu. Andan avucunu açdı, ayasındaki toprağı Hannâs'a karşı üfürdi. Hannâs dahi ism-i A'zam lâ-hav-linden hezimet olub, oturduğı yirden gayb oldu. Çün kim yir delinüb yire geçdi. Iskender Şâh bu hâli göricek, bildi kim şeytan-ı lain imiş.

Bes buğur Restetâlis Vezir aydur;

- 1- Hey ne zâlim fitnedürür ol racim
Gör ne fitneler koparur ol laim
- 2- ilm ile urdı asâsını taşa
Taş içinden su çıkardı akub taşa
- 3- Ol lainün fitnesin anlamayan
Key kerâmet sanur işbunı ayân
- 4- Buncılayın işleriyle ol lain
İy niceler azdurubdurur yakîn
- 5- Azdı kendü halkı hem azgundılar
Magbûn olmayanları magbûn diler
- 6- Yâ Sikender er ana dirler temâm
Ol racimden ihtiyât ide müdâm
- 7- Her iş içre iblis igvâsın bile
İhtiyâtını ana göre kıla
- 8- Komaya La-havli dilden dem-be-dem
Tâ ki şeytan işini kıla 'adem

Râvi aydur; kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn Restetâlis'-den bu nasihati kim işitdi; Hannâs gayb olduğı yirden yine süvâr olub gitdiler. Begler, melikler dahi Hannâs'un bu işinde taaccübleşdiler. Ve hem sürüb leşkere yitdiler. Leşker ile giceye degin gitdiler. Bir suya irdiler. Leşker ile kondılar. Ol gice anda yidiler, içdiler, yatdılar, uyudılar. Amma râvi kavlince Iskender Şâh ol gice bir düş gördi, gâyet acâib. Iskender Şâh yirinden ser-murı durugeldi. Yine yatdı, uyuduğı dem tekrar ol seyri yine gördi.

Bugur durıcak, bârigâh ı kapusından hâs kulları kığırdı. Kaytagun âvâz virdi. Andan İskender Şâh aydur;

-- Yâ Gulam, yûri var! Restetâlis birle Eflâtun Hekim'i kığır gelsünler didi. Kaytagun dahi vardı. Ol iki mukarreb vezirleri getürdi. Şâh halvetine girüb, hekimler dahi oturdılar.

-- Yâ vezirler, bir acâib seyr vâki' oldı. Bana anı tabir kılun, didi. Vezirler dahi ayıtdılar;

-- Yâ Şâh-ı Alem din imdi vakıa-i seyrünüzi söylen, görelüm, tabir kılalum. Akl, ilm irdügince didiler.

Bes buğur Salâr-ı Rûm aydur;

-- Yâ vezirler, seyr âleminde görürem ki ben beni bir bukada oturmışam. Şöyle kim çevre yanımı çayır u çemen; sünbül ü reyhan, lâle-i nu'man, Şakâyık-ı Zemîrân dutmuş. Yâ vezirler ol câyığâhda otururken anı gördüm ki göklerin kapuları açıldı. Ol kapulardın üzerüme nûrlar saçıldı.

Ve dahi ol nûr içinden bir mâh-rû firişte tesbîh u tehlîl ile gökden iner. Kulak urdum, tesbîh ü tehlîlin dilnedüm. Aydur kim; "Yâ hıffü'l-eltâf necennâ bimâ nehâf" dir. Yâ vezirler, ol firişte bu tesbihi söyleyüvire indı. Sî-murg-vâr kondı. Dahi sağına, solına mukayyet olmadı toğrı bendin yana yürüdi. Yakın gelicek, ben dahi yürüyüb ana izzet kılınca ol firişte izzet ile bana selâm virdi. Nite aydur;

-- Esselâmu aleyk Yâ Zülkarneyn, Hak Teâla'dan sana beşâret olsun kim her kankı diyâra kim hücûm idersen Hakk'un te'yidi senünle bile yoldaşdur ve feth ü zafer sana koldaşdur veli Yâ Zülkarneyn, ömr ü devlete, feth ü nusrete garra olub Hak Teâla konkusun unutma! didi.

Ve dahi vezirler ol firişte nûrdan bir tabak getürüb önümde kodı. Yine kendü tesbih ü tehliliyle semâya su'd olub gitdi. Ol firişte gidicek, ben dahi hissimi cem' kılub, önümde konılan tabağa nazar itdüm, gördüm ki ol nûrdan tabakda altmış iki ak kâfurleyin elmalar durur. Yâ vezirler, ol latîf elmaları göricek, kararum kalmadı. Revân el sunub birin alub yidüm. Gâyet hoş geldi.

Bugur ol elmaları uçdan tutdum yimeğe başladum. Gördüm ki tabakda elma az kaldı. Aded kıldum, gördüm otuz ikisin yimeşem ve otuz ikisi tabakda kalmış. Revân, elmanun otuz uçün-

cisine el sunduğum dem kulağuma gümürdi âvâzesi dokundu. Baş kaldurdum, anı gördüm ki yidi nerre şîrler anrayu bendin yana yürüdiler. Yâ vezirler, ol arslanların ben dahi heybetinden elüme alduğum elmayı yine ol nûrdan tabakda kodum. Ben elmayı koduğum dem ol yidi nerre şîrler anrayu gelürken durdılar yüzlerin bana karşı yire sürdiler. Hiç dahi deprenmediler. Ben dahi yine vehmi kodum. El sunduğum ol elmanun birin götürdüm heman-dem ol yidi arslanlar yine durdılar, bana hücum kıldılar. Yine vehme düşüb elmayı kodum. Revân, nerre şîrler yine durdılar, yüzlerin yire urdılar. Yâ vezirler, ben beni gün dirdüm dizlerüm üzerine geldüm, tabakdaki elmanun yine birisine el urdum. Anı gördüm ki ol nerre şîrler anraşu durdılar. Yir yirin bana hamle kıldılar. Ben dahi anların anraşu geldüğünden gayret itdüm, elmayı revân, ağızuma alub, diş urdum. Diş urduğum dem ol anraşu gelen yidi nerre şîrler gavgasından beilikleyü uyandum. Uş vakıa-i seyrüm budur kim sizlere didüm. Din imdi siz dahi bu seyrün tabirini idün, görelüm ne yüz gösterür? didi. Şâh Zülkarneyn, böyle diyüb, edeb ilçe hâmuş oldu.

Râvi kavlince Restetâlis ve Eflâtun Şâh 'un gördüğü düşü evvel ü âhir işidicek fikir deryâsına talub, ilm ü hikmet ile muttali' oldılar. Şâh seyrinün tabirin yakın bildiler. Andan Eflâtun Hekim aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, Hak Teâla sizün gönlünüzi âyineleyin rüşen kılmışdur. Her ne kim âyinenüzde nakş ola ol Hak Teâla'nun ilhamıdur veli Yâ Şâh-ı Cihân, ben zaif bendenü dahi ilmi irdüğince sizün seyrinüz tabirin şuna irişdürdüm ki, iy Şâh nitekim seyrinüzde gelüb ol bukada kim oturdunuz, çevre yanınız çayır u çemen, sünbül ü reyhan idi. Ol müzeyyen buka' tabirde cihân sarayına yani dünya milkine işâretdür. Nitekim ol buka çayır u çemen, sünbül ü reyhan birle bezenmişdür, dünya milki dahi yimek ü içmek birle ıyş u işret kılmağla câh u mansıb olmağla bezenmişdür. Ol bukada oturduğunuz şöyledür kim cihân sarayına geldünüz ve dahi katunuzda kimse olmadı budur kim cihâna şâhlıg ile geldünüz. Sizün devrünüzde cihâna sizden gayrı kimse hükm itmese gerekdür. Ve dahi iy Şâh-ı Cihân, otururken gökler kapusu açıldı didüğünüz şuna işâretdür kim Hak Teâla üzerünüze sizün vahy kapusın açubdur. Ol nûr dahi kim ol kapulardan üzerünüze saçıldı; tevhîd, imân nûridur kim size erzâni oldu. Ve ol firîşte dahi kim gökden tesbîh ile te'lil ile tatunuza kim geldi. Ol Hak Teâla'nun ilhamıdur kim dâim size gelür ve ol nûrdan tabak birle kim önünüze ni'met kodı, size cihân sarayında kısmet olan rızıkdur kim hemişe hazretünüze gelür. Ve ol tabakdaki altmış dört elma kim gördünüz, altmışdört yıl cihânda pâdişâhlığunuzdur.

Ve dahi el sunub elmanun otuz ikisin yidüğünüz şoldur kim saltanatunuz ve hükümetünüz otuz iki iken sürdünüz, geçürdünüz ve otuz üçünci elma kim elünüze alıcak, ol yidi arslarlar kim size hücum kıldılar; şuna işâretdür kim şâhlığınızın otuz üçünci yılında bir memlekete hücum idüb el sunasız. Andan ol hücum kılduğunuz memleketün yidi serverleri size hücum ideler.

Nitekim siz elmaya el sunucak, ol yidi nerre şîrler dahi size hamle kıldılar. Ve siz dahi elmayı yine yire koyıcak, ol arslanlar dahi size hamle itmeğe kodılar. Siz anların milklelerinden el çekicek, ol server ler dahi size hamle itmeyeler ve âhirinde

-- İy Şâh-ı Alem, havfı koyub, elmayı alub, yidiğünüz şuna işâretdür kim ol yidi server lerden korkmayub ol milke yüz dutub yürüyicek, ol milkün yidi serverleri aralarında uluların yitürelere, memleketi size vireler ve sizi şâh ideler.

Yâ Şâh-ı Cihân, seyrinüz ta'biri evvel ve âhir şöyle yüz gösterür. Bâkisin Hak Teâla bilür dahi kimse bilmez didi.

- 1- Hak'dan özge kimse bilmez gayb işi
Gerçi ta'bir eylemişlerdür düşi
- 2- İşbu düş kim seyr içinde arz olur
Alem-i gayb'un yakînidür gelür
- 3- Seyri vâki bilmeğe şöyle ki var
Key muhakkak er gerek iy şehriyâr
- 4- Zira tahkik olmayınca kişide
Hall idemez gaybı kim ol işide
- 5- Kişi evvel kendü gaybın bilesi
Seyri andan halka ta'bir kılası
- 6- Kendü şehrin gaybını çün bilesin
Seyr ta'birini andan kılasin
- 7- Seyr vâki sırrını her kim bile
Kendü kendü müşkilini hall kıla

B- Hall olıcak müşkili şahsun yakîn
Hil'at olur ol ere ilmü'l-yakîn

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur; kaçan ki Eflâtun Hekim Iskender Şâh'un gördüğü seyri tabir idicek, Şâh huzurunda edeb ile hâmûş oldu. Şâh-ı Cihân dahi ol tabiri işidicek, Eflâtun Hekim 'i âferinleyüb cân ile kabûl kıldı .

Bes buğur şâd u hürrem olub, ol iki vezirler e ni'met ü hil'at buyurdı; getürüb hil'atlediler.

Kıssayı diraz kılmayalum. Yine ol iki vezirler haymelü haymelerine gitdiler. Iskender Şâh dahi mesnedinde yatdı.

Yine râvi kavlince ale's-sabah yitdi, Andan Iskender Şâh buyurdı; ol deryâleyin ciyş-i girân yine güç kılub yürüdi. At ayağndan gert-i gubar rû-yi zemini bürüdi. Iskender-i Zülkarneyn tozdan üşenüb selâtinler vü vezirler leşker önine geçdiler. Giderken önlerinden bir bölük sahra canavarları çıkdı.

Serverler anı göricek, kiş ü kurbân kakub, kiş ü tirkiş açub ellerine tir ü keman alub ol canavarları kodılar. Irüb bir nicesin kırub ve binini diri dutub Iskender Şâh'a getürdiler. Şâh-ı Rûm dahi ol canavara nazar kıldı. Gördi kim ge-yikçe bir hayvan veli başı at başına benzer. Alnında bürçek, boynında yalı ve sînesi dahi kuş gögsine benzer yünlü ve arkası dahi kaplan arkasına benzer tülü ve sıgrısı dahi keçi sıgrısına benzer kollu ve karnı dahi balık kanrına benzer pullu ve kuyruğı dahi tavus kuyruğına benzer renklü yünlerle dürlü dürlü. Şâh-ı Rûm ol canavarı bu hey'etde göricek, serverler ile acebleşdiler, gereğince teferrüc kıldı lar. Andan ol canavarun dahi şekl-i sûretin acâibü'l-mahlûkat kitabına nakş itdiler. Dahî yine canavarı yine koyuvirüb, gitdiler.

Kıssa diraz kılmayalum. Yigirmi dört gün gice yitüb gündüz gitdiler. Yigirmi beşinci gün güneş kubbe-i felege dikildüğü vakt bir hoş mekâna irdiler. Ol mekânı gâyet hürrem-di-yâr gördiler.

Andan Şâh-ı Cihân serverleri ile sağ u sol at sürüb ol câyigâhı temâşâ kıldılar. Gördiler kim ol yirün çayırı çimeni sünbül, reyhân, lâle vü numan şakâyık u zeymirân bitmiş. Ve dahî eşcârı 'ud u sandal u bakam ve enhârı çevre akub yürümiş, şöyle kim ol câyigâh cennetden nişan virür. Şâh Zülkar-

neyn ol hürrem cāyigāhı bu vech ile göricek, gāyet begendi. Revan, buyurdı; leşker ol hūb hoş cayigāhda kondılar. Hayme vū çadırlar kurdılar. Sāyebān serā-perdeler urdılar. İskender Şāh için bir zerrin taht urdılar. Şāh oturub divan durdı. Begler, melikler geldiler. Server ü selātinler dizildiler. Şāh-ı Cihān aydur;

-- Yā Vezir ler, din bezm kursunlar, zerrin bādiyeler ursunlar. Fursat u ruhsat el virürken, dilümüz söyleyüb, gözlerümüz görürken iş idelüm didi.

Şāh-ı Rūm şöyle emr idicek, vezirler dahi işāret kıldılar. Bezm kuruldı, zerrin bādiyeler uruldı. İşa vū nūşa meşgūl oldılar.

Hekim kavlince Şāh-ı Rūm iş kılurken bir hoş-bād nesim-sıfat yil esüb bir latif hūb rāyiha getürdi. Ol esen yil şöyle kim müşk anber ūd anber rāyihasin mat itdi. Andan Şāh Zülkarneyn as ol hūb hoş teremeşahı alıcak, Eflātun Hekim'e aydur;

-- Yā Vezir-i Kārdān, bu esen yil ne hūb hoş-būy getürür, hiç tecrübe kıldun mı? didi.

Şāh şöyle diyicek, buğur Eflātun Hekim aydur;

-- İy Şāh-ı Heft-iklim, bir diyār kim ağacı ūd, anber, bakam ve sandal ola. Anada esen yil buncılayın hūb hoş lātif rāyiha getürse ne aceb? didi.

Eflātun Hekim, şöyle diyicek, yine Şāh Zülkarneyn aydur;

-- Yā Hekim, bunca zamandır kim iklim-be-iklim yürürüz hiç buncılayın müşerref mekāna irmek vāki' olmadı ve zarif yir görmedük didi. Andan Eflātun Hekim aydur;

-- İy Şāh-ı Alem, yakın şöyledür kim bunun gibi latif cāyigāhlarda periler olağan olur. Belki bu mekānlarda dahi vardır. Gāfil olmamak gerekdür didi. Eflātun şöyle diyicek, andan Cihil-pā-yı Irakī aydur;

-- İy Hekim-i Rūzigār, cinnetden, periden dahi neye gāfillik gerekdür? Eger Kaf Tağı'nun nirre divleri cem' olub cümle gelürse bu konub oturan leşkerün heybetinden geçüb gidemeyüb, girü döne didi.

Dahi Şâh ile selâtinler, serverler, ser-firazlar ıyş u nûşa meşgûl oldılar. Tâ kim gice irişdi, meclis dahi kemâline irdi. Begler, melikler, server ü selâtinler bârigâhlu bârigâhına, haymelü haymesine gitdiler.

Râvi kavlince Iskender Şâh katında halvet. Heman Çihil-pâ-yı Irakî kaldı. Bir zaman sohbeti hâs kıldılar. Tâ kim gicenün bir bahş geçdi. Şâh Zülkarneyn dahi otururken bârigâhınınun taşra işigine çıkdı, Irakî bilesince.

Râvi aydur; Iskender Şâh'un bârigâhı ol vakt bir puşte üzere kurulmuş idi. Şâh dahi ol zaman bârigâhı içinde durub sağ, sol nazar kıldı. Gördi kim hayli irak yerde bir nesne görünür. Gâyet şu'lelü, şöyle kim karanudan içinde kâh kâh şa'saası berk-var berk urur. Iskender Şâh anı göricek, Irakî'ye dahi gösterdi. Irakî göricek, acebledi. Andan aydur;

-- Yâ Şâh-ı Zaman, ne aceb nesne bu görinen kim dÛn içinde şa'saası vardır didi.

Andan Şâh-ı RQm aydur;

-- İy Server-i Irak ve Irakeyn şimdi varub anı görüb, ney-düğün bilüb haber getürmek elünden gele mi? didi. Irakî aydur;

-- İy Şâh-ı Heft-Kişver, ne kadar kim âli himmetün benümle hem-râhdur, varayın eğer Kaf Tagı'ndaysa dahi didi. Revân Irakî sâz u selb üzerinde arayide kılub, nacak u yalınca eline alub, Şâh önünde baş koyub, ayak götürüb gitdi. Ol görinen şu'leyi gözleyüb becid sürdi.

Râvi kavlince Irakî bin nûcum saat geçmedin seher yili gibi geldi. Şu'le viren nesneye irdi. Kik yirden nazar urdı. Gördi kim bir hoş câyigâhda bir mu'teber kasır yapmışlar, cümle taşı âyineleyin tâb-tâk. Andan ol kasrun kubbesi ak bil-lurdan pûşide kılmişlar. Billur dahi gâyet şeffaflığından dÛn içinde şu'le virmiş âyineleyin berk urur.

Irakî ol kasrı bu resme göricek, kendüyi nümâyân kıldı. Bir zaman Çeşm-gûş olub durdı, dinledi. Andan Irakî fikr ile kendü kendüye aydur; Bî-teklif bu kasra varmak eyü degül. İhtiyat kılmak gerekdür didi.

- 1- Er ola ihtiyât şöyle ki var
Key gereklü nesnedür iy şehriyâr

- 2- İhtiyatda kimse hüsrân olmadı
İhtiyat iden peşiman olmadı
- 3- İhtiyatsız kişi yanılır işin
Hayf ile sonra ala urur dışın
- 4- İy niçeler ihtiyatsız iş ider
Şübhesüz ol kişiyi bed-endîş ider
- 5- Sonra olmaklık peşiman her işe
Assısı bu kim urur barmak diş
- 6- İhtiyat evvel gerekdür itmedin
İhtiyârı hem elinden gitmedin
- 7- İhtiyat elde iken fevt itmegil
Her yolu dinlemeyince gitmegil
- 8- İşigi işlendi atılmış okdurur
Anı döndermeğe çâre yokdurur
- 9- İy niçeler ansuzın ok atdılar
Bilmedin hayf ile yile gitdiler

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur; Irakî ol kasrı bir zaman şöyle ihtiyât birle gözleyüb durdı. Gördi kim kasr-
dan söz samur âvâzesi gelmez.

Bugur Irakî ol kasra gün toğusu tarafından nacak döşine salub âheste âheste yürüdü. Yakın varıcak, gördi kim güneş toğusına karşı bir mu'teber kapısı var. Yirden yukaru on yidi ayak nerduban birle çıkar. Amma kasır kapusunda bir ifrit durmuş. Kaddi kırk âriş ola. Sanasın kim ziftten bir mil minaredür ve başı bir kubbeye benzer. Ağız mağaraya benzer ve dişleri sınır taşı gibi sıratmış ağızından taşra gelmiş ve gözleri gülhan deminleyin şu'le virür ve dahi ol ifrit bir ulu kayaya bir bezirhâne sütununleyin ağaç geçürmiş çınar talınleyin kollarıyla çignine alub kasır kapısı üzere şöyle hışım-nâk durmuş durur. Irakî ol ifriti göricek, cân başına sıçradı. Nite;

- 1- Korkudan durduğı yirde kurudu
Ter depesinden ayağa yürüdü

- 2- Dynadı yürek dutuldu kulağı
Nutkı bağlandı kurudu tudağı
- 3- Lîk gayret kıldı dirdi özünü
Ol lain yüzinden irdi gözünü

Râvi aydur; Çihil-pâ-yı Irakî, bu hâl ile kendüyi dirdi. Revân, Hızır Peygamber A.S. duâsın diline aldı. Dahî kendüyi kasrun ol tarafından uğurlayub çün kasrun şimâli tarafına yürüdi. Gördi kim ol tarafda dahî bir mu'teber ifrit ol kapuda dahî durmuş kim ne benzer ana?

- 1- Bir acâib kimse durmuş kapuda
Kim Süleyman divlerin bulsa yuda
- 2- Sanasın ziftten dururdu bir minâr
Başı kümbed gözi od gibi yanar
- 3- Her nefes kim ağız u burnı virür
Sanki ateş yanığıdur berk urur

Râvi aydur; Çihil-pâ-yı Irakî ol kapudan dahî bu sıfatlu ifriti göricek, yine vehm aldı.

Bes buğur yine kendüyi ol aradan uğurlayub, kasrun gün batısı tarafına yürüdi. Ol tarafda dahî kasrun bir kapusın gordi. Anda dahî bir kara ifrit gordi kim hiç gözler görmüş degül. Anun dahî hemçünan elinde kayadan bir gürz-i girân döşinde dutmuş durur. Gâh gâh gümrer, gümredükçe nefesi berk urur. Sanki yıldırım durur. Irakî anı göricek, yine şöyle korkdı kim saç serinden külahını yukaru götürdi. Irakî ol aradan yine siyah küşleyin kendüyi uğurladı. Çün kasrun cenubdan tarafına yürüdi. Ol tarafda dahî kasrun bir mu'teber kapusın gordi. Anda dahî bir kar ifrit durmuş, kırk âriş ola. Ol dahî bir zift amud döşine alub, sepîd divleyin hışm ile şöyle durmuş durur kim Kahraman görürse, kan kaşane.

Kıssa dıraz kılmayalum. Irakî anı dahî göricek, ayruk durmağa mecâli kalmadı. Ukkableyin yine revân, don içinde döndü. Iskender Şâh'a gitdi. Ol sahrada seher yelinleyin geldi, yitdi. Şâh a karşı baş urub, durdı. Andan Şâh Zülkarneyn

Irakî'ye nazar urdı. Gördi kim ol Süleymanlardan havf itmeyen Irakî şöyle vehme düşmiş kim rengi sararmış tudakları depsermiş, tüyi kopmuş. Şöyle kim saçı küllahın yukaru kaldurmuş. Şâh-ı Yunân Irakî'yi şöyle göricek, aydur;

-- Server-i Irak, kimse mi gördün? Kimseyle mi buluşdun? Hasm ile cenk mi kılışdın kim şöyle vehme düşmişsin didi.

Râvî kavlince Irakî dahi gördüğün evvel âhir Iskender Şâh'a haber virdi. Şâh Zülkarneyn dahi Irakî'den bu haberi alıcak revan, cebe va cevşen geyüb, pulâda müstağrak oldı. Yine Şâh-ı Rûm yidi bin yitmiş yirde İsm-i Azam yazılmış ak atlas bir pirehen geydi ve dahi kabzasından yalmanına dek İsm-i Azam nakş olmuş bir elmas seyf hamail kıldı. Ve dahi kaplan postından düzülmiş kîş içinde yüz yigirmi yidi kayın ağacından yidişer âriş bişer yileklü okların peykânlarına İsm-i Azam yazılmış biligiyle bile aldı. Ve dahi kabzasında, iki serinde, bağrında yidişer yirde İsm-i Azam yazılmış bir saru keman kurub, kurbanına saldı.

Ve bir dahi Çin puladdan yidi ertal bin âyineleyin nokta vü dairesinde yitmiş yidi yirde İsm-i Azam yazılmış siperi Şâh-ı Cihân döşine saldı.

Kıssa diraz kılmayalum. Sâz u selb arâyide kılub buğur Şâh buyurdı; mukarreb vezirler ile güzide serverleri kığırdılar. Yidi vezir-i mukarreb geldi. On yidi güzide serverler ile Şâh dahi Irakî getürdüğü haberi vezirlere ve serverlere söyledi.

Şöyle kim Irakî rivâyet eyledi. Bes buğur serverlerden ve vezirlerden kimi aydur; varalum ol ifritleri ala getürüm. Kimi aydur;

Ancılayın kimseye varmak erlik degüldür. Kimi aydur; Atları görmedin gitmek serverlik degüldür. Kimi aydur; atları ala getürmegün Şâh'a ne assısı ola? Nâgâh serverlerden helâk itdürevüz, hasret ola didiler.

Her vezir ve her server bir dürlü söz söylediler, öz bilülerince. Geldük imdi Iskender-i Zülkarneyn as ayıtdı;

-- İy vezirler veya serverler, Hak Teâla'nun lutfına sığınub, tevekkül kılub varalum. Takdirde ne varsa görevüz didi. Şâh şöyle diyicek ayruk kimse dinmedi. Andan Şâh-ı Cihân, Zülkarneyn-i Zaman, Server-i Yunan, Iskender-i Devrân vezirlerden Restetâlis'i, Eflâtun'ı, Sokrat'ı, Bokrat'ı, Behram'ı,

Behmen'i, Bertûs'ı bu yidi mukarres vezirleri aldı. Ve serverlerden dahi yidi bin yidi yüz server lerün server ü ser-girânı cihânun Rüstem-i Zaman'ı dehr-i dÛnun Kahraman'ı Heft Kiş-verün pehlivanı yani Kaytas-ı Yunâni'yi aldı. Oğlı Kays-ı Rûmî, Kaysun-ı Kırımî, Süheyl-i Serhî, Taarim Belhî, Hişâm-ı Cebelî, Asım-ı Arkanı, Şâmus-ı Şâvi, Şâkuf-ı Rûstenî, Müsel-sel-i Sistani, Kelâb-ı Kûfî, Hencal-ı Ayne'l-belâî bu on iki güzide serverleri aldı. Şehzâdelerden dahi Müjdâd-ı Sindû oğlı Cüvanbahtı, Şâbur Şâh oğlı Behran Şâh'ı, Râ-yı Azam oğlı Erdevan Şâh'ı, Keyd Şâh oğlı Şehrûz Şâh'ı aldı.

Hekim kavlince Şâh Zülkarneyn dört şehzâde, yidi vezir, on iki server, yigirmi dilâverler alub, rahşlara süvar olub yine Irakî'yi önlerine salub, Allah'a sığınub, gitdiler. DÛn içinde Iskender Şâh gidicek, bârigâhınun dairesinde yeten on iki bin altun kuşaklu has kullar derhal tir ü keman ele alub, ayak üzere gelüb Şâh'un taht bârigâhın gözleyüb durdılar. Niçün? Anıçün kim tâc u tahtun düşmeni çok olur dirler.

Geldük imdi ol karafdan dahi Şâh Zülkarneyn yigirmi dört adem ejderhalarıyla süre, seher yilinleyin ol şa'şaa lu kasra irdiler. Kasrı görenler, kasrun yapusın acebleşdiler. Andan Iskender Şâh birle cümle server ler rahşlarından indiler. Kik yirde rahşların dutdılar. Andan Salâr-ı Rûm serverler ile sâz u selbe el urub ve vezirler dillerine teshir alub, Irakî önlerince ol kasrun bin tarafından yürüdiler. Kasra yakın gelicek, kasır kapusındaki ol duran ifriti kik yirden gördiler. Nite kırk âriş bir div-i lain elinde kara bulutluyin bir gürz-i giran dutmuş durur. Şâh-ı Yunân vezirleriyle serverleriyle anı göricek, durdılar.

Buğur ifrit bunlardan gâfil iken yidi vezir yidişer kez da'vet-i cin teshir-i div okuyub yiryirin ol div kim kapuda durdı. Anun üzerine üfürdiler.

Râvi kavlince vezirler da'vetleri kuvvetenden ol ifrit kasrun kapusunda dururken sust oldı. Daha düşdi. Ifrit düşicek, Şâh ile vezirler, server ü dilâverler ifritün üzerine vardılar. Ifrit bî-haber iken bend kılub, berkitdiler. Andan Behram Vezir ile serverlerden, Kaysun-ı Kırımî ol ifrit üzerine müvekkel kodılar.

Bes buğur Şâh ile server ler ve vezirler ol kasrun ikinci kapusına yürüdiler. Ol kapuda dahi duran ifriti gördiler. Serverler el seyfe vezirler teshir da'vet dillerine alub yürüdiler. Tâ kim ol ifriti dahi teshir itdiler. Söyle kim durduğı yirde düşdi. Anı dahi bend kıldılar. Anun dahi üzerine

Bertus Vezir ile Kays-ı Rûmî'yi müvekkel kıldılar. Andan üçüncü kapuya vardılar. Anun dahi ifritini teshîr birle sust idüb bende çekdiler. Anun dahi üzerine Bokrat Hekim ile Süheyl-i Serhî'yi müvekkel kodılar.

Andan dahi gidüb dördüncü kapuya gelüb, andaki ifriti teshîr birle bend kıldılar. Anun dahi üzerine Sokrat Vezir ile Taarim-i Belhî'yi müvekkel kodılar. Andan Şâh Zülkarneyn aydur;

-- Yâ vezirler, uş kasrun kapusındaki ifritleri teshîr itdük. Bî-takat kaldılar. Geldük imdi Hak Teâla'ya tevekkül kılub, bu kasrun içine girelüm, görelüm ne vardur? didi.

Bes buğur Kaytas-ı Yunanî, Hişam-ı Cebelî, Asım-ı Arkanî, Hencâl-i Aynel-Belâyî, Müselsel-i Sistânî, Şakuf-ı Rûstenî, Şâmus-ı Şâvî, Kelâb-ı Kûfî bu sekiz ser-firâz serverler elmas seyfleri yalınca kılub Şâh'un önince Vezir dahi Restetâlis Vezir, Eflâtun Hekim, Behmen Hekim, davet-i teshîrleri dillerine alub, Şâh'un yanınca Vezir dahi şehzâdelerden Râ-yı Azam oğlu Erdevan Şâh, Sâbur oğlu Behrân Şâh, Keyd oğlu Şehrûz Şâh, Müjdâd oğlu Cüvanbaht Şâh kılıçlırı yalınca kılub, Şâh'un kafasınca ve cümlesinün önince Çihil-pâ-yı Irakî kasır kapusından içeri girdiler. Ne gördiler?

- 1- Çünkü girdi kasr içine şehriyâr
Gördi kasrun içi pür nakş u nigâr
- 2- Her taşı bir dürlü renge yazılı
Yazular cümle müselsel kazılı
- 3- Cümle divarı müzehheb nakş idi
Lajiverd ü sîm ü zerle bahş idi
- 4- La'l yâkut idi pür kubbe içi
Tohm-ı murgdan kim ulu kimi kiçi
- 5- Ferşi dahi şöyle kim der tâ be-der
Ham sîm idi kamusı ser-te-ser
- 6- Yine kasrun ortasında şöyle kim
Yidi zerrin tahta uruluydı azîm
- 7- Gine her bir tahtun üstinde iy yâr
Bir peri yatmış uyurlar hâb-dâr

B- Şâh göricek anları uyhuda hem
Dinle imdi n'eyledi iy muhterem

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur; kaçan ki İskender-i Zülkarneyn A.S. ol kasra kim girdi. Yidi perileri yidi zerrin tahtlar üzere yatmış, uyur gördi, revân, Restetâlis-i Zaman, Eflâtun-ı Yunan, Behmen-i Cihân davetler okudılar. Ol yatan yidi perileri teshîr kılub, bende çekdiler.

Andan ol perilerin uykuları gidüb, bîdîr oldılar. Gördiler kim kendüleri sust kılub, bende çekmişler. Andan ol periler sağ u sol nazar kıldılar. Gördiler kim la'lin pûş pâdişâh veli ömri içinde nevcüvan ve dahi hey'ete sâhib-kırân ve sallâbetde pehlüvân el kılıç kabzasına urmuş durur. Sağında, solında üç murassa'-pûş vezirler durmuşlar da'vet okurlar. Ve dahi sekiz serverler, dört dilâverler pulâd-pûş olmuşlar, ellerinde elmas seyfler uryan kılmışlar, merrih-sıfat dururlar. Ve yine bir siyah-çerde şahs depesinden tabanına değin pulada müstagrak olub kendüleri bend kılub, cüst-i çabükklik ile sağ u sol bakınub yürür.

Hekim kavlince periler bu hâli göricek, kendülerden ümidi götürdiler. Andan perinin bir ulusu Irakî'ye aydur;

-- İy Server, bizleri kim giriftâr kıldı? didi.

Bes buğur Irakî dahi İskender Şâh'ı gösterdi. Ayıtdı; Rûm sultânı, İskender-i Zülkarneyn'dür kim sizleri giriftâr kıldı, didi.

Andan yine ol peri aydur;

-- İy Server, bu kasrun kapusındaki ifritlerden korkmadın kasra nice girdiniz? didi.

Irakî ayıtdı;

-- İy Bî-haberler, evvel ol ifritler bende çekildi. Andan sizler didi. Periler Irakî'den bu haberi alıcak İskender Şâhdan gâyet korkdılar. Şöyle kim hazan yaprağınleyin ditreşdiler. Kissa diraz kılmayalum.

Buğur ol periler yüz İskender Şâh 'a dutub ayıtdılar;

-- Yâ Şâh-ı İnsan, bizleri bende çekmekden maksûd ne? Bizüm senünle bir vech ile düşmenliğümüz yokdur didiler.

Andan İskender-i Cihân aydur;

-- İy periler, sizleri bende çekmeden maksûd oldur kim sizlerün ile haberleşem ve sizleri bilem ki kimlersiz didi. Şâh-ı Yunân şöyle diyicek, periler ayıtdılar;

-- İy Şâh-ı Cihân, bizleri bilmek dilersen yidimiz dahi karındaşlaruz ve perilerün sultânlarıyuz dört kez yüz bin periyeye hükm iderüz didiler. Andan Şâh Zülkarneyn aydur;

-- İy periler bu yirler sizün vilâyetinüz midür? Yohsa seyranlayu mı geldünüz? didi. Periler ayıtdılar;

-- İy Server, bizüm vilâyetimüz Kaf eteginde Kurzurum kenarında İnan Turan bağıdur. Amma bizler bunda evkat ıyş itmeğe gelürüz, didiler.

Yine İskender Şâh aydur;

-- İy periler, bu makama heman siz yidinüz mi geldünüz halvet-i ıyş itmeğe ve yahut dahi yoldaşınız var mıdur? didi. Periler ayıtdılar;

-- Vardur veli seyrânlayu gitdiler. Yine gelürler didiler. Şâh Zülkarneyn perilerden bu haberi alıcak, ol yidi perileri aldı, kasrdan taşra çıkdı, buyurdu; ol dört ifritleri dahi bir yire getürdiler tekrar kayd u bendlerini muhkem berkitdiler.

Bugur serverlerden Kays'a, Kaysun'a, Süheyl'e, Taarim'e; hekimlerden Sokrat'a, Bokrat'a, Bertûs'a, Behram'a aydur;

-- İy Serverler, alun bu ifritleri ve bu yidi perileri, sultanların serleşkere virün. Biz bunda sabaha dek duralum. Bunların bâkisi dahi varmış. Gelsünler görelüm ve dahi sonra der-pâyınızca varavuz didi. Veli

-- Yâ serverler, key sakınun kim bunların birisi benden boşanmasun ve gerni cihanı harab kılur, şöyle bilün.

Elde iken düşmenüni bağla sen
Bağrını mihnet odıyla tağla sen

Gâfil olan düşmeninden kendözi
Terkûde olur başı yirde özi

Bulmuş iken düşmenüne dest-res
Te'hir itme işini sen bir nefes

Bir nefes nedür dime kim rûzigâr
Dürlü dürlü nakş kılur âşikâr

İş başarmaz gaflet ile kimse hiç
.....

.....
.....
İskender Şâh birle ışda göricek, hecil düşdi.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn aydur;

-- Yâ Saklâb, uş seni kızuna bağışladum veli senünle bir
ahd kılalum eger ol ahdi dutarsan seni azad iderem ve gerni
ben didüğüm dutmazsan kanundan hod geçerdüm. Kızun hatırı i-
çün amma ömrünü zindanda geçürürem Süleymanleyin didi.

Buğur Saklâb Peri aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh ahdu nice ahddur söyle görelüm. E-
lümüzden gelürse kılalum didi.

Andan İskender Şâh aydur;

-- Yâ Saklâb Şâh ahdu muz şoldur kim kasem yâd kıl ki in-
sana ziyânun degmeye ve dahi insanı bun deminde bulicak kur-
tarasın didi.

Hekim kavlince Saklâb Peri dahi İskender Şâh ne dise ol
üzere kasem yâd kıldı.

Andan İskender Şâh dahi buyurdı; Saklab Peri'nün bendini
götürdiler. Ol ifritlerün dahi kaydların giderdiler. Andan
insan birle peri bir zaman oturub ış itdiler. Giceye karşı
vedâ kılışub Saklâb Peri'yi kasrında kodılar. Şâh Zülkarneyn
A.S. yine leşkerine geldi. Ol gice dahi anda yidi vü içdi;
yatdı vü uyudı. Yine ale's-sabah kim oldu, Şâh hükm itdi leş-
ker güç kılub gitdi. Gice yatub, gündüz yürüdi. On yidi gün
bu resme gitdiler. On sekizinci günbir mekâna yitdiler. Suyın
otun vâfir görüb kondılar. Çadır u haymaler kurdılar. Server
ü selâtin Şâh katına dizildiler. Iyşa meşgûl oldukları dem anı
gördi kim sayyâdlar bir acâib canavar sayd itmişler. Şâh'a
getürdiler. Şâh dahi vezirler ile selâtin serverler ile ol

Eflâtun Hekim dahi aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, Mihtay Râhib, ş-rlığın taşra kosun gelsün didüğü bir yüz dahi şöyle gösterür kim Iskender Şâh şâhlik anâniyeti ve sultanlık da'visin dimağından sürüb, giderüb gelsün didügidür didi.

Bes buğur Şâh Zülkarneyn dahi rahşundan inüb vezirlerden Restatâlis Vezir'i, Eflâtun Hekim'i, Sokrat'ı, Bokrat'ı, Behmen'i, Behram'ı ve serverlerden dahi Kaytas-ı Yunânî'yi, Kays-ı Rûmî'yi, Kaysun-ı Kırımî'yi, Süheyl-i Serhî'yi, Taarim-i Belhî'yi, Hişâm-ı Cebelî'yi, Asım-ı Urkanî'yi, Müsel-sel-i Sistanî'yi, Hencâl-i Ayne'l-belâ'yı alub, Cihil-pâ-yı Irakî önlerince deyre girdiler. Ne gördiler?

Hekim kavlince gördiler kim bir mu'teber deyr, iki eyvân biri birine karşı. Bir eyvanda kırk râhibler ayak üzere dururlar ve Mihtay Râhib sadrında oturur. Mihtay dahi Iskender Şâh'ı göricek, ravân yirinden durub Şâh'a karşı yürüdi. Şâh ile buluşub, görüşdiler. Andan Râhib yine yirine gelüb, oturdu. Şâh'a dahi yir gösterdi, vezirleriyle oturdılar ve dahi serverler Iskender Şâh kafasında durdılar.

Bes buğur Iskender-i Zülkarneyn Mihtay Râhib'e nazar kıldı, gördi kim bir pîr-i haref çok yaşamış, delim ömür sürmüş amma mücürredlik kuvveti birle henüz zinde vücûd hareket ü cünbişden kalmamış, mücürredlikden ve az yimekten

- 1- İy karındaş bu mücürredlik ki var
Hoş hasiyyetdür kılursan ihtiyar
- 2- Ademün evvel dutar aklın kavi
Bir dahi pür-nûr olur çeşm-i evi
- 3- Süst olmaz her vücûdı tâate
Hâris olmaz nefsi değme ni'mete
- 4- Bu didüğü şol mücürreddür iy yâr
Yiye az u içe az leyl ü nehar
- 5- Az yiyen kişi hemişe sağ oluş
Çok yiyenün cigeri toprağ olur
- 6- Çok yimekten ne gelür derd ü 'ana
Ahiri n'olur 'anânun çün fenâ

- 7- Az yisen geydün halâyık hilkatın
Çok yisen dutdun bahâim hasletın
- 8- Ez yiyen İsa-sıfat göge irer
Çok yiyen Kârun gibi yire girer
- 9- Az yimekten kimse hüsrân olmadı
Az yiyen kişi peşîmân olmadı

Râvi kavlince İskender-i Zülkarneyn A.S. Mihtay Râhib'e nazar kılduğundan sonra buğur deyr içinde nazar kıldı. Gördi kim deyr içi nâim u kâim lajiverdî işlenmiş murassa acâib gar-râib sûretler yazılmış ve dahi ol iki sofa ki var biri birine karşı, birinde ol kırk râhibler durur ve birinde dahi kırk dört kızıl altun putlar durur. Dümlesi la'l u cevâhir birle bezenmiş. Ve dahi ol putların cümlesinün üstün yanında bir ulu put durur, kara atlas birle puşide. Şâh-ı Cihân ol putları göricek, bildi kim Mihtay râhib leriyle puta taparlar.

Buğur Râhib ile söze meşgûl olub oturdılar. Anı gördiler kim Mihtay Râhib işâret itdi, andan râhib ler Şâh önüne gümüş siniler ile altun tabaklar ile ve zeberced tabaklar ile ve çini çanaklar ile ni'metler getürdiler. Andan Mihtay Râhib ni'mete el sunub aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, mihmanumuzsın. Sun ni'metden yiyelüm didi. Râhib şöyle diyicek, Andan Şâh Zülkarneyn A.S. aydur;

-- Yâ Râhib, biz bir kişiyi bilmeyince kim ne dine tapar, anun ni'metin yimezüz didi. İskender Şâh şöyle diyicek, Râhib gönlinde gazaba geldi.

Buğur Şâh'a birkaç kelam söyledi. Ne didi.

- 1- Râhib aydur; Yâ Sikender çün bana
Tabduğum sorarsan diyem sana
- 2- İşde durur bir putum var key ulu
İşbu duran putlarumdan sevgülü
- 3- Gice gündüz ana secde kıluram
Kendözüme anı ma`bud bilürem

- 4- Andan özge kimseye inanmazam
Dahi gayrı kimseye söz tanmazam
- 5- Her kağan kim müşkil iş düşse bana
Yüz süriyü varuram putdan yana
- 6- İzzet ile ana secde kıluram
Hall ider müşkil işümi bilürem
- 7- Her söz sorsam ana kılur beyân
Maksûdumca söyler ol bana ayân
- 8- Ne diyem kim çokdurur bunda hüner
Olmadı her gaybı ol virür haber
- 9- Anın çün taparam dün ü gün ana
Kim murâdum maksûdum virür bana
- 10- Yâ Sikender müşkilünü sen dahi
Varsa duruver put önine iy âhi
- 11- Hall idüben anı sana söylesün
Hem günahun varsa rahmet eylesün
- 12- Böyle diyüb ol keşeş kesdi sözün
Ol puta karşı yire urdı yüzün

Anbâr içinde şöyledür kim kağan ki Şâh Zülkarneyn Mihtay Râhib'den bu sözi işidicek, ol bî-cân puta secde kılduğun göricek, döndi Şâh vezirler ine arab dilince aydur;

-- İy tâc u tahtımın revnakı vezirler üm, görün ki bu râhib bunca yıl için ömrünü neye sarf itmiş halıkını bilmemiş, küfr ü dalaletün içinde şöyle kalmış kim kendü eliyle düzdü-gine ma'bûd diye tapar. Ana itikâd kılur. Anı ma'bûd bilür didi. Şâh şöyle diyicek , Andan Restetâlis Vezîr aydur;

-- İy cihân halkınun Şâh'ı bir kişinün kim Hak Teâla gön-lünü gözünü ve sem'ini bağlamış ola anun gözi ibretten irak olur ve kulağı dahi hak haberden mahrûm kalur söz işitmeyicek ve gönüle tecellî olmayıcak mahlûkdan Hâlık'ı fark kılmağın acebler misiz? didi.

Hekim kavlince Şâh-ı Cihân Restetâlis'den bu cevabı işi-dicek, gâyet beğendi veli Iskender-i Zülkarneyn Restetâlis

Vezîr birle bu remzi kılışıcak, Mihtay Râhib'e hoş gelmedi. Anıñğün kim söyledüklerin bilmedi. Andan Mihtay Râhib Şâh'a aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, vezirün ile benden nihân ne söyleşdünüz kim sonına tebessüm yılışdunuz? didi. Râhib şöyle diyicek, Andan Şâh Zülkarneyn cevap virdi veli ne didi?

- 1- Râhib 'e Şâh didi sözündür fücû
Şekl ile hoşsın veli bilün kusûr
- 2- Put nedür kim Tengri dırsın sen ana
Canı yok Tengri nice olur sana
- 3- Elü ile dizdürürsın hod anı
Nice gözler sen düzetdüğün seni
- 4- Bir musavva nesnedür yok cünbüşi
Mübtelâdur nice işlesin işi
- 5- Düşse yirinden duramaz bir kadîd
Nice dursın yâ bakırdur yâ hadîd
- 6- Bir sinek üstine konsa süremez
Aciz ü cämiddurur ol göremez
- 7- ana söyler didüğün putun senün
İçine şeytan girür gelün bunun
- 8- Ol laındür put içinden söyleyen
Söz ile küfre seni gark eyleyen
- 9- Cansuz olan nesne nice söyleye
Ya suâl itdüğünü şerh eyleye
- 10- Zi ki itmişdür seni şeytan zelîl
Kim bu resme eylemiş hor u hecîl
- 11- Ana uyan âkibet mağbun olur
Zahmet ü mihnetlere meftûn olur
- 12- Göstereyin gel sana toğru tarîk
Kim seni Hakk'a ilede iy refîk

- 13- Hâlıkunı bildireyin ben sana
Ger kulak dutkar isen benden yana
- 14- Putlarını hep üste birin koma
Hak'dan özge kimseye ma'bûd dime
- 15- Tâ gide senden hatâ ire savâb
Söz budur Vallahu âlem bi's-savâb

Râvi aydur; kaçan ki Iskender-i Zülkarneyn A.S. Mihtay Râhib'e kim bu vech ile söyledi; Râhib işidicek, gazaba gelüb gayet kakıdı. Şöyle gazaba geldi kim teninde kanı huşk oldu. Andan ol gazab Iskender Şâh 'a aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, sen benüm putlarımı beğenmezsın ve söz söyledüğine inanmazsın ve bunca yıl ömür içinde renc ile zahmet ile bulduğum putdan beni ayırmak dilersin.

-- Yâ Zülkarneyn, benzer kim senün dahi bir sevgülü putun vardur. Benüm putumdan beni usandurub, senün putuna tapdurmak dilersin. Cihânda bin yaşayanlar benüm putum gibi mükerrem, muazzez put görmemişdür. Zira müşkil-küşaydur didi. Mihtay Râhib şöyle diyicek , Andan Şâh-ı Yunân aydur;

-- Yâ Râhib, bu cansuz nesne nice söyler kim ana inanam didi.

Andan Râhib aydur;

-- Yâ Sikender, eger ben putumu söyledürsem fasih lisan ile sen dahi benüm putuma secde kıla mısın? didi.

Bugur Şâh-ı Cihân aydur;

-- Yâ Mihtay Râhib , eger bu câmid put söylerse, suâl itdüğüni beyân eylerse bu puta secde kılavuz didi.

Ve eger bu putun söylemezse, suâlünü beyân eylemezse, bu putları sıyub, putlardan vaz gelmelisin, benüm dinüme tapar mısın? didi. Andan Mihtay Râhib aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, benüm putlarım eger söylemeye seni hecil eylemeye, cümlesinden vaz gelem, her ne kim sen dirsinanı kılam didi. Bu söz üzere Şâh ile Râhib ahd ü peymân idişdiler. Andan Mihtay Râhib yirinden durub kibr ü kin ile dahi

putlardan yana yürüdü. Ol kırk putlardan ulusu katına kim ana ma'bûd dirdi. Ol putun önüne gelüb izzet ile diz çöküb secde kıldı. Secdeden durucak Râhib put karşusına huzuûr ile oturdı. Dahî putdan yana kulak urdı yani göre kim putdan ne cevab gelür.

Râvi kavlince Mihtay Râhib bir zaman put önünde oturdı, hiç cevab gelmedi. Niçün? Anıñün kim şeytân-ı lain niçeler gelüb ot puta girüb söylerdi yine ol demde dahî şeytânî'r-racim geldi kim ol mücevvef putun içine gire gördi kim Hak Teâlâ emriyle bir firişte gelmiş ol putun içine girmiş durur. Şeytân-ı Lain firişteyi göricek, hezimet olub gitdi.

Bes buğur Mihtay Râhib dahî gördi kim putundan hiçbir vech ile söz gelmez ravân Râhib başını açdı yine putınun önünde secde kıldı. Secdeden durucek, dil depredüb aydur;

-- İy bunca zamandan berü ma'bûdum, iy katına reva olan maksûdum, Rûm Şâh'ı Iskender sana inanmaz, seni cansuzdur diyü beğenmez. Dilegüm senden budur kim sen seni Iskender'e bildüresin, anı hecîl kılasın. Bizi ana güldürmeyesin didi. Dahî Mihtay Râhib ol mübtelâ puta yine çeşm gûş olub durdı. Bir zaman geçdi yine âvâz gelmedi. Mihtay Râhib başın açub saçun saçub put önünde tekrar secde kıldı. Secdeden durub aydur;

-- İy benüm saâdetlü putum, niçün söylemezsin? Bana küsdün ola mı? didi.

Râvi kavlince Râhib şöyle didüğü dem ol put içindeki firişte fâsîh lisan ile âvâz kılub aydur;

.....
didi. Dahî ol put yüzi üzere düşdi. Râhib anı göricek, can başına sığradı. Söyle dem-beste olub kaldı. Andan Şâh Zülkarneyn A.S. bu hâli göricek, Mihtay'a aydur;

-- Yâ Râhib, gördün mi putunu yüzi üzere nice düşürdiler ve içinden ne vech ile âvâz çağırdılar didi.

Şâh-ı Cihân şöyle diyicek, buğur Mihtay Râhib yüzün Iskender Şâh'a dutub aydur;

-- İy Cihân halkınun serveri, bu hâl ne hâldür? Bunu bana bildür ve gerni gayretten yüregim yarılır, helâk oluram, ölürem didi. Andan Şâh-ı Yunân aydur;

-- İy bî-çâre Râhib, Hak Teâla emriyle geldi ol putun içine bir firişte girdi. Şeytân-ı lain dahi geldi kem putun içine gire, sana cevap vire. Küfr yüzünden herze vü medyân söyleye. Gördi kim put içine firişte girmiş. Buğur racim hezimet olub, girü döndi. Hecil olub, gitdi.

-- Yâ Râhib, her gün putun içinden sana söyleyen şeytân-ı laındur. Sen putı söyler sanursın. Put içine şeytân girmeyicek, put içinden firişte hod senün irâdetünce söylemez. Firiştenün hod sözi Hak sözidür. İşıtdün ki nice söyledi? Hakkı bătıldan ne resme fark eyledi? didi. Şâh şöyle diyicek, Andan Râhib aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, put içinden gelen âvâz ne didüğün bana bildür didi. Andan Şâh aydur;

-- Yâ Râhib, ol gelen âvâz didi kim

.....
yani be-dürüstî ve rastî dimekdür kim Hak geldi, bătıl gitdi didi.

Hekim kavlince Mihtay Râhib İskender Şâh'dan bu haberi işidicek, ravân yirinden ayak üzere durdı. El urub yakasın yırttı. Başın açdı. Yaşın saçdı. Andan İskender Şâh'un ayağına düşdi. Şâh-ı Rûm dahi el sunub, Mihtay Râhib'ün başın yir- den götürdi. Dahi birkaç dürlü söz söyledi. Ne didi?

Üstâd kavlince Şâh Zülkarneyn A.S. aydur;

-- Yâ Râhib, bin ya yırtub ağlamakdan Hak nedür, bătıl nedür bilmek yigrekdür didi. Şâh Zülkarneyn şöyle diyicek;

- 1- Râhib aydur; Yâ İskender -i kıyâs
Aferin tahsin sana yüz bin sibâs
- 2- Dest-gâr oldun bana dutdun elüm
Eğri imiş togru gösterdün yolum
- 3- Beni yokdan var ideni komışam
Varub ol şeytân sözine uymışam
- 4- Ne olursa ol lain dimiş bana
İtimâd idüben inanmışam ana

- 5- İy dirig beni bende komış ol
Togrı diyü göstermiş eğri yol
- 6- Hiç yire geçmiş bu ömrüm bilmedüm
Kendü hâlüm üzre tedbîr kılmadum
- 7- Kim ilâhı komışam ben rû-siyâh
Varuben bir putı kılmişam ilâh
- 8- Şükür iy Şâh -ı İslâm-ı Samed
Seni bunda virbidi bana meded
- 9- Küfr elinden yakamı aldun ravân
Ol lainden beni kurtardun hemân
- 10- Yohsa ebed bu küfr içinde kalmışam
Kim cehim içre kilimi salmışam
- 11- Yâ Sikender eylegil telkîn bana
Kim didüne girem inandum sana
- 12- Böyle diyüben keşiş dutdı lisan
Kodı bâtil davisini ol heman

Râvi ahbâr içinde şöyle rivâyet kılur kim Mihtay Râhib, şöyle diyüb hâmûş olduğu dem Şâh Zülkarneyn dahi dizinün üzerine gelüb dest sunub Mihtay Râhib'ün elin ilene alub iman, şehâdet getürdi. Hak nedür, bâtil nedür fark kıldurdi ve ism-i tevhidden ana haber virdi. Hâlık'ın bildürdi. Andan ol kırk râhib ler dahi Şâh öninde cümlesi imana geldiler.

Bes buğur Mihtay dahi buyurdi; ol bunca zamandan berü itikâd itdüğü putları cümle sıldılar. Bu böyle olıcak, Şâh Zülkarneyn buğur kasd itdi kim gide, yine leşker ire vara; Mihtay ayak üzere durub, Şâh'a aydur;

-- İy cihân halkınun güzîdesi, âli hazretünden temennâ oldur kim bu gice bana mihmân olasın didi. Dahi Şâh öninde baş urdi.

Râvi kavlince Şâh dahi Mihtay sözün kabûl kıldı . Andan Şâh Zülkarneyn Irakî 'ye aydur;

-- Yâ Server-i Irak ve Irakeyn, yürü var, vezirleri server ü selâtinleri getür didi. Şâh şöyle emr idicek, Irakî da-

hi varub, kırk dört hâs vezirleri, on yidi selâtin-i sahib-serîrleri, otuz-üç güzîde serverleri, da'vet kılub deyre götürdi. Mihtay Râhib ile ıyşa meşgûl oldılar. Ol gice anda ârâm kılub, ale's-sabah bir cezireye yitdiler. Leşker kondı. Iskender Şâh Irakî 'ye aydur;

-- İy Server-i Irak, var, git teferrüc kıl kim bu cezirede acâib, garâib var mıdur?

Irakî baş yire koyub, ayak kakıyub yürüdi, iki menzil yol gidicek gördi kim bir ulu kasr kim hiç gözler görmüş degül.

Atın kakıyub ol kasırdan içerü girdi. Gördi kim âdem bo-yınca kızıl küpler durur ve dahi küpler ortasında bir murassa sandalı durur ve sandalı üzere bir altun levüh durur. Irakî anı göricek, yine çıkıdı. Şâh'a gördüğün haber virdi. Şâh dahi selâtin ler ile ol eve girüb küpleri ve levhi gördiler. Andan Irakî dahi levhi alub Şâh'a sundı. Şâh dahi gördi kim levhün bir yüzinde yigirmi sekiz satır yazı yazmışlar ve bir yüzinde dahi arslan nakş kılmişlar ve arslan üstinde güneş nakş itmişler veli ol arslan bir elin başına sunmuşdurur. Andan Şâh dahi levhi Eflâtun Hekim eline virdi. Eflâtun dahi levhe narzar kıldı. Ol arslan işâretin bildi. Didi kim

-- İy Şâh, bu arslan Esed burcına işâretdür ve esed burcı güneş evidür. Arslan üzere şems nakşın yazdukları budur kim yani bu târih güneş devrinde yazılmışdur' demek olur ve bir dahi bu arslan bir ayağın başına sunduğu güneş devrinün evveline işâretdür. Yani evvelinde yazılmışdur demek olur ve dahi ol levhün bir yüzindeki hattı dahi okuyub Şâh'a beyân ider. Ne dir?

- 1- Böyle yazmışlar ol levhün üstinde kim
Ki iy cihân milki benüm diyen Hekim
- 2- Çünkü takdîr ile bunda iresin
Bu tilsımı işbu yirde göresin
- 3- Bilesin kim ben dahi âlemde bir
Hoş vezir idüm şu resme lâ-nazîr
- 4- Söyle kim bencileyin hiç yoğudu
Gerçi âlemde ..... çoğudu

- 5- Kırk yarardum akl ile ben bir kılı
Söyler idüm yitmiş iki cins dili
- 6- Ray-ı tedbîr işre hergîz bana hem
Kimse hemtâ olmadı iy muhterem
- 7- İşbu resme izzet ile şehriyâr
Dört yüz on üç yaş yaşadum aş
- 8- Dört ulu Şâh lar veziri olmuşam
Çok hükümetler cihânda kılmışam
- 9- Ömrüm işre bu hükümet ile tamam
Cem' kıldum mâl u genci subh u şâm
- 10- Hırsum artdı artuğınca mal u genc
Eksilicek bana irer idi renc
- 11- Yığdum ille harc idemedüm anı
Akibet gördüm ki harc ider beni
- 12- Renc oldu işüme mal teşvişi
Çıkdı gözümde kamu dünya işi
- 13- Gördüm olmaz on gulama söyledüm
İşbu yirde gencümi cem eyledüm
- 14- Bu tılsımı gencüm üzre ben kodum
Dinle imdi nice endîşe yidüm
- 15- Yine ol on kullı ben iy aslı pâk
Bu tılsıma bir gice itdürdüm helâk
- 16- Çünkü gördüm ben giderem mal kalur
Minnetümsüz malumı ayruklar alur
- 17- Gizledüm bunda bu malı şehriyâr
Bu tılsımı üstine düzdüm iy yâr
- 18- Kaldı malum ben sefer kıldum iy cân
Bâkî kalmaz kimseye milk-i cihân
- 19- Sinün oldur kim yayasın viresin
Ol degül kim mihnet ile dîresin
- 20 Mihnet ile dirdüğünü yiyigör
Dutuben sini yimedim işbu gür

21 Öyle dimiş târihindre ol vezir
Mehver imiş adı anun iy emir

Râvi kavlince Eflâtun Hekim ol levhden bu beyânı kim kıldı; Şâh ile selâtinler bildiler kim ol mal u genc Mehver Vezîr adlu bir kişiden kalmış. Andan Şâh hükm kıldı; ol mal u genci ol demür evden çıkarub, kimin üleştürüb, kimin hazineye virdi. Yine Şâh leşker e gelüb aydur;

-- İy Hatur Şâh var bu gice yarak kıl yarın Hak ömür virürse varalum oldidüğün vıran şehri temâşâ idelüm didi.

Hatur Şâh gitdi. Iskender Şâh dahi yatdı.Yine sabah yitdi Hatur Şâh yarak idüb geldi. Şâh dahi leşkerden dört kez yüz bin er alub bâki leşkeri Kürsgül-i Asfarî'ye ısmarlayub güç kılub Hatur Şâh kılğuz olub gitdiler. Tâ kim varalar. Tebbet şehrin teferrüc kılalar. Yidi gün yürüdiler, sekizinci gün Hitay Hânlarınun şikârgâhlına irdiler. Söyle kim geyiği, tavşanı ve bîki canavarları mûru milhden çok. Şâh aydur;

-- İy Hatur Şâh, bu sahrânun çok canavarı var didi. Hatur Şâh aydur;

-- İy Şâh-ı Heft-Kişver, bu câyigâh Hitay Hânlarınun şikârgâhlarıdır didi.

Andan Şâh aydur;

-- Çünkü bu câyigâh kadimden şikârgâh imiş. İmdi vâcibdür kim biz dahi bu mevzuı sayd idevüz, andan gidevüz didi. Dahi hükm itdi; leşker kondı şikâr yarağında oldı. Andan Şâh ser-leşkerlere aydur;

-- Giceden leşkeri çekün, bu sahrâyı sağ u sol bağlan, sabah cümle canavarı bir yire cem' kılun didi.

Ser-leşkerler dahi gice at yimleyüb, leşkeri çekü, gitdiler. Şâh buyurduğun itdiler. Sabah şikârı Şâh üzere sürdiler, tâ sabaha değin. Iskender Şâh dahi bâki selâtin serverler ile süvâr olub, çadırlardan çıkub, bir puşte üzere gelüb, durdılar. Sürilen şikâra nazar urdılar. Gördi kim ol deryâleyn leşker ol kadar canavarlar sürmişler, gelürler kim ne hisâbı var ne kıyâsı. Süre getürüb koyun, kuzı gibi ol av canavarların, Şâh önine kodılar. Andan ol dört kez yüz bin er ol şikâr canavarların şöyle kirdepiç oldılar kim kuş dahi uçub

çıkmağa mecal bulmazdı. Andan Iskender Şâh Hitay'un ol müşk göbeklü geyiklerin koyun, kuzuleyin bölük bölük beglere serverlere mîr ü sipâhiye üleşdürdi veli ehl-i akl aydur; sahra canavarı âdeme nicesi râm oldu kim bölük bölük üleşdürdiler amma böyledür kim ol canavarları yığ rahşlar ile ol kadar kurmuşlardı kim deprenmeğe mecalleri yoğudi çoğun ayağından ve kuyruğından sürerlerdi. Şâh-ı Cihân ol geyikleri kim üleşdürdi. Hükm şöyle kıldı kim cümle düşen geyiklerin başların bir yire yığalar, yığdılar bir ulu bir guz misâl yığın oldu. Bir günlük yoldan görünürdi câmesb.

Hekim kavlince ol geyikleri kim kırdılar; cümlesinün göbekleri müşk idi veli henüz kan idi, müşk olmamış idi. Andan mîr ü sipâhi dahi ol geyiklerin göbeklerin henüz kan iken komadılar alub Iskender Şâh'a geldiler, ayıtdılar;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu geyikler kim bogazladuk göbekleri henüz kandur müşk ola mı? yohsa yabana salalum gitsün mi? diler. Andan Salâr-ı Rûm aydur;

-- İy serverler, ol müşk göbeklerin atlu atunun boyunlarına asun. Tâ kim at boynında ol müşk göbeğinün içindeki kan huşk ola, hava bula, müşk-i Hitay ola didi. Ham şöyle itdiler at boynına kılade dutmak, ol zamandan berü kaldı. Andan Iskender Şâh Eflâtun Hekim'e aydur;

-- Yâ Hekim, bu müşk kan iken insana hiç faydası var mıdur? didi. Eflâtun aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, hükemâ kavlince tıbda müşk kan iken çok adveyeye girür veli yakın nef'i budur kim insanın ağız veya nefesi kim kabih râyiha vire bu müşk kanı ana kefaretdür. Nite evvel kanı ağzına ala duta. Nefesi kokusu gide ve eğer müşk olan keyik ele girmezse sığırın göbeği kanın ağzına alıcak, dahi nefesi kokusu biraz gider dimişlerdür hekimler didi.

Eflâtun Hekim şöyle diyicek, andan yine Iskender Şâh aydur;

-- Bu ağız ve nefes kim kokar, bunun asılda hikmetü nedir? didi. Eflâtun aydur;

-- İy Şâh, bu ağız kokmak kim vardır; hükemâ kavlince ilm-i ebdânda şöyledür kim bu insan kalbinün içinde ma'de kim vardır etden, çölmeğe benzer iki ağız vardır. Bir ağız aşğa rûze-i isn-i aşere ulaşur, yani bagarsuğa kim ma'deden zâil

kılan me'külât ana varıcak, zâhire alur. Yani necis olur on ikibarmak bağarsukdur necâseti rişt râyihâ ol bağarsuk içinde olur ve bir dahi

-- İy Şâh-ı Cihân, ma'denün yine yukaru ağızı gelür âdemün hulkumine ulaşur. Yani boğazdan ve ağızdan nefese olan yol oldur.

Geldük imdi etibba aydur; bir kişinün ma'desinün daim ağızı açuk kalsa rûze-i isn-i aşerenün kabih râyihası ma'denün aşğa ağızından ma'deye gelür. Bir kişi kim nefes çekse nefes yili çok, ma'deye dek varur. Yine âdemün nefesi kokduğına sebeb budur ve bir dahi bu kim nefes kokmasa ağız koksa ol koku diş etleri yaramazından kokar. Diş eti yaramaz olduğu budur kim ağzın dâimun temiz kılmaz yani dişin kurdayub, dişin ve ağzın yumaz.

-- Yâ Şâh-ı Alem , etibbâ kavlince nefes ve ağız kokduğu budur.

Geldük imdi hikmet ehli aydur; kaçan kim Sâlih Peygamber'ün mu'cizât gösterdüğü devesin münâfıklar kim boğazlayub, yidiler. Ol deve etinden kim yidiyse ağızları ve nefesleri kokdı, deve etin yiyen bellü olsun diyü.

Şimdiki zamanda ağızı ve nefesi kokar her kim var ise Sâlih Peygamber zamanında ol deve etin yiyenlerün neslidür didi.

İtisam kavlince Eflâtun Hekim beyânı söyleyicek cümle ehl-i hikmet hekimler ol hekimi tahsinlediler. Ol gici dahi anda yatub, sabah güç kılub, gitdiler. Dört gün yürüdiler. Bişinci gün ol virân şehre irdiler. Leşkerden önce İskender Şâh Delim sultan serverler ile at sürüb şehre yakın irübbir puşte üzerinde durub o viran şehre ibret nazarın urdılar. Gördi kim bir ak billurin tağ eteginde bir acâib mu'teber şenir yapmışlar.

Taberiyye kavlince on yidi mil ini ve otuz üç mil uzunı. Andan ol şehre üç kat biri biri içre ak mermerden burc u bârular kılmışlar. Şöyle kim yıkılmış yirine ok atarsan irmez ve dahi ol şehrün içinde yüce yüce köşkler, saraylar, muallâ eyvanlar şöyle kim bî-hisâb, bî-şumâr. Ol evlerün ve sarayların kimi yıkılmış kimi bütün şöyle virân olmuş, yapanlardan arta kalmış yatur. Hekim kavlince İskender Şâh ol virân şehri görüb, teferrüc kılurken leşker dahi irdi. Konub, yatdı. Ale's-sabah Şâh vezirler ile sofrâ-şiken yiyüb selâtinler ile

süvar olub serverler ile yürüyüb ol virân şehrün bir ulu kapusına geldiler. Karşusına saf bağlayub durdılar. Şehrün burc, bârularına yapusına, kapusına nazar kıldılar. Gördi kim bir acâib birguzlar yapmışlar ablak. Bir taşu ak mermerden ve bir taşu kara mermerden.

Andan ol birguzlar arasın yidi dürlü mermerden bir kemer bağlamışlar, şöyle kim kavs-i kuzehden nişan virür. Andan kemer için bir dâr çatmışlar, çar ruken sağ u sol iki kanat kapular urmuşlar Çin puladdan. Şâh-ı Cihân bir zaman ol mu'teber kapuyu taş yüzinden temâşâ kıldı. Kapu karşusunda bir taşda birkaç satır yazu görüb Eflâtun Hekim'e gösterdi. Andan Eflâtun Hekim dahi ol mermer taşun katına gelüb ol hatta nazar kıldı. Ne dilce olduğın bilüb Şâh'a beyân kıldı. Ne didi? Aydur;

-- Yâ Şâh-ı Heft-Kişver, bu yazuyu yazan dimiş kim "İy bunda gelen ömür devletine garra olan bilesin kim ben dahi bir şâh idüm. Aduma Dahhâk-ı Mârî dirlerdi. Her gün iki nevbet yüz bin er hunum yirlerdi. Tokuz yüz otuz altı yıl cihân sarayında şâhlık kıldum. İşbu Tebbet Şehri'ni bir billurün tağ dibinde yitmiş yilda yapdurdum. Kendüme tahtgâh idündüm. Saltanatı şuna irgördüm ki, altı yüz altı vezir, yidi yüz yitmiş sâhib-serâr, bin yidi yüz tâcdâr dilâr, bin üç yüz tabl u alem, bin iki yüz mübâriz mihterler, üç bin yidi yüz ser-heng, ser-leşkerler, dört bin yüz adlu sanlu serverler, bin sekiz yüz hâcib-i sâhib-divanlar, iki bin iki yüz ser-firâz pehlevanlar, on altı bin altun çomaklu çavuş-ı ehl-i li-sanlar, yitmiş kez yüz bin egni düz sipâhi, cümle cüvanlar her gün ben Dehhâk Şâh'a selâma gelürlerdi" diyüb, sözi tamam itmiş.

Râvi kavlince Şâh Zülkarneyn ol taş hattından bu târihi kim dinledi; bir zaman durdı. Andan baş kaldurub aydur;

-- İy selâtinler, görün Dahhâk-ı Marı kim saltanatı neye irgörmüş didi. Dahi ol taş katından yine kapuya yürüdiler. Yakın iricek, kapunun bir taşında yine birkaç satır yazu gör-diler. Eflâtun Hekim okuyub aydur;

-- İy Şâh-ı Cihân, bu hattı yazan dimiş kim "İy devlet ile bunda gelen, bu şehre girmekliğe kasd kılan şöyle bilsin kim zamanumda ben Dahhâk Şâh şöyle yasak kılmış idüm kim cümle halk ger mîr vü ger vezir piyâde girürlerdi. Şehrün içi pâk olsun, mülevves olmasun at, fil ayağından diyü." Şâh-ı Cihân ol hat beyânın işidicek aydur;

-- İy serverler, bizden öndin gelenler görün ne yasaklar iderlermiş. Şehirlerinde at, fil girmeğe komazlarmış didi. Dahı selatinler ile ol viran şehrün kapusına yürüdiler. Irakî önlerince kapudan kadem basdukları dem anı gördi kim kapu içinden bir arab-şekil şahs elinde bir harbe çıka geldi Şâh'un önine dahi. Şâh'a karşı bî-ihliyât harbesin çekdi. İskender Şâh dahi ol arabı göricek, at inânın çeküb durdı. Andan ol arab fasih lisan birle aydur;

-- Yâ Zülkarneyn bu şehir benümdür girme, şehrüme didi. Şâh arabdan bu sözi işidicek, sağ u sol bakındı. Gördi kim Cihîl-pâ-yı Irakî ol arab heybetden kaçmış Şâh'un rahşı karnı altına kısılmış durur. Şâh Irakî'yi şöyle göricek kendü dahi vehm aldı. Şâh vehm alıcak kafasındaki serverler dahi vehm-nâk düşdiler. Niçün? Anıçün kim bir viran şehir içinden İskender Şâh leyin heybetlü saltanatlu Şâh 'un önine gelüb harbe çekdi. Andan İskender Şâh kendüyü dirüb ol araba aydur;

-- Yâ Vechü'l-arab, ne kişisin? ve bu viran şehirde yalnız n'eylersin? ve hem bu şehir benümdür dırsın. Kim virdi bu şehri sana didi.

Andan ol arab aydur;

-- Yâ Zülkarneyn, ben dahi Hak Teâla'nun sencileyin bir kulıyam. Sen kulına Hak Teâla bunca iklimler ve vilâyetler virdi. Henüz azarganursın. Bana dahi bir viran şehir virdi. Bana çok mı görürsün? didi. Şâh arabdan bu sözi işidicek, cevap virmede. Niçün? Anıçün kim arab sözün rastın söyledi. Zira kim hak söz munsıklara eser kılur. Şâh dahi gâyet ehl-i insâf idi. Arabdan ol hak sözi canuna eser kıldı. Şâh-ı Cihân arabdan ol sözi işidicek, yine ol araba aydur;

-- Yâ vechü'l-arab, Hak Tebâreke ve Teâla, ben kulına milk ü diyâr virdiyse cümlesi ma'murdur ve bu sen şehrüm didüğün şehir virandur. İçinde kimse yokdur didi. Şâh şöyle diyicek, kahkaha birle güldi. Şöyle kim işidenler acebleşdiler. Andan yine arab aydur;

-- Yâ Zülkarneyn bu sen şehrüm var didüğün nesnelere ma'mur mı sanursın? Bu cihân sarayı bir viran rubata benzer. Güzer-gehi seyil yani dünya bir balçık kârübân saraya benzer fenâ seylüne karşı. Yâ Zülkarneyn, bu cihan milki cümle harâbe benzeyicek bellüdür kim senün nice ma'mur diyârın ola didi. Dahı ol arab-şekil şahs gayb olub gitdi.

Hekim kavlince Şâh birle vezirler dahi bildiler kim ol

söyleyüb gayb olan arab-şekil Hızır Peygamber idi A.S. Geldi remz ile Iskender Şâh'a nasihat itdi, gıtdi. Şâh ile selatinler dahî kapudan girüb, ol viran şehrin teferrücüne meşgûl oldılar. Acâib, garâib köşk saraylar, hoş mu'teber musanna' yapular muhkem bünyâdlar gördiler. Şöyle kim hiç gözler görmüş degül.

Andan Şâh ile selatinler teferrüc kıla bir mekâna irdiler. Bir mu'teber ulu havlı gördiler veli yir yir divarları yıkılmış amma sahnı bütün durur.

Şöyle kim bir meydan-misâl. Andan ol sahnun içi yidi dürlü mermerden ferş döşenmiş cümlesi fusûskârî. Andan ol sahnun ortasında ak mermerden bir mu'teber amud üzere bir âdem peykerin düzmişler yeşil mermerden. Kaddi kırk âriş ola. Ol ak mermer amud üzere uruntmışlar dirileyin durur ve dahî ol peykerün iki omuzunda iki ejderha şekillerin düzmişler. Şöyle kim ağızların açub ol âdem kalibinin başına hamle kılub dururlar. Andan ol dem kalıbı bir elin önüne sunmuş sanasın. Şehâdet barmağıyla nesne gösterürleyin. Iskender Şâh ol şekli göricek, rahşından indî. Cümle selâtin serverler dahî indiler. Gelüb ol şekli çevre alub durdılar. Yiryirin şekle nazar urdılar. Andan Şâh aydur;

-- Yâ Hekimler, bu şekli kim düzmişler bunca emekler kim buna yimişler bu heman Dahhâk Şâh 'dan bir nişan için mi? veyâhud bir gayri remzi dahî var mıdur ola? didi. Vezîrler aytıldılar;

-- Belî aydur;

Şâh aydur; nite. Râvi kavlince Restetâlis Vezîr aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, bir elin sînesine urub ve bir elini önüne sunduğunun remzi bu ola. Yani Dahhâk Şâh'un didüğü budur kim bencileyin ulu Şâh olmayınca elünü her neye sunarsan irmez. Güneşe kimsenün eli irmez gibi. Nite kim bu kalıb kolın güneşe karşı sunubdurur. Kişinün devleti güneşleyin gerekdür kim eli her neye sunarsa irişi didi.

Camesb Hekim kavlince Restetâlis Vezîr şöyle diyicek, Andan Behmen Hekim aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem, bu kalıb bir elin sinesine salub ve bir elin önüne sunub güneşe karşı durduğunun remzi bu ola yakın. "Ben Dahhâk-ı Mârî bin yüz yıl ömür sürüb bunca yıl içinde yönümü dönüb güneşden gayrı nesneye tapmadum." didüğü ola. Bu

sûret dahi yönin güneş matla'ına dönüb durduğı ol işâretdür didi. Behmen Hekim şöyle diyicek, Andan Sokrat Hekim aydur;

-- İy Şâh-ı Alem, bu peyker bir elin önine sunduğınun işâreti şöyle ola kim yani bencileyin cihan sarayına bir dahi Dahhâk gelmedi. Güneş cihana gelüb gideli didügidür. Nitekim bu sûret yönin güneşe dutub ve güneşe kol sunub durur didi. Sokrat şöyle diyicek, Eflâtun Hekim aydur;

-- İy Salâr-ı Rûm, bu şekil bir elin sinesine urub ve bir elin güneşe karşı sunduğınun remzi benüm zannımda şöyledür kim yani ben Dahhâk Şâh idüm. Bin yüz yıl şâhlık kıldum. Bir gün korkub kimseden yüz çevirmedüm. Nitekim bu güneş çevürmez. Bu kalıb barmağıyla güneşi gösterdüğinden murad bu ola didi.

Râvi aydur; kırk dört ehl-i hikmet vezirler ol sûret ü şekli her biri bir dürlü temsil itdiler ve Iskender Şâh birinin sözün dahi kabul kılmadı. Andan Salâr-ı Rûm aydur;

-- İy hekimler, her ne kim didünüz akla remzdür amma bu sûret remzi bu sizler te'vil itdüğünüz degüldür. Vezirler ayıtdılar;

-- İy Şâh, sizün ferâsetünüzle ne ola? didiler. Andan Iskender Şâh aydur;

-- İy hekimler, bir elin evvel sinesine urduğı kasem-yâd işâretidür yani el sinesine urub kasem-yâd kılub aydur kim bende nesne yokdur dir ve bir elin gün toğısına karşı önine sunduğınun remzi budur kim bin yüz yıldan berü cem' kılduğum mal u genc bu barmağum tuşında medfundur didügidür ve bir dahi bu kim bu sûret güneşin matla'ına dutduğı şoldur kim barmağıyla gösterdüğı bu genc, mal cümlesi kızıl altundur. Degil mi bu kim kimyağarler altuna şemsî dirler. Bugur ukalib yönin güneş matla'ına karşı bu sebebden dutubdur didi.

İtisam kavlince Şâh şöyle diyicek andan Çihil-pâ-yı Irakî ilerü gelüb ol sahn ortasındaki sûret altında durub arkasın direge virüb güneş matla'ına karşı kırk kadem ölçdi yürüdi. Kırk birinci kademde bir kara ferş üzere iridi, durdı dahi Şâh'ı anda kığırdı. Şâh dahi vezirler ile vardılar ferşi görüb çevre alub durdılar. Şâh aydur;

-- İy Hekimler, Dahhâk-ı Mâri renc ile cem' kılduğı gencün birazı bundadur didi.

Andan işâret kıldı, mehendisler gelüb ol muteber ferşi yirinden âsânlıg ile götürdiler. Bir kefenek ağız açıldı, Şâh ile vezirler kefenek üzre geldiler kim aşâga nerdüban iner. Andan Şâh aydur;

-- Yâ Irakî, di kefenekden in gör içinde nesne var mıdur veli ihtiyat birle in her kademi ihtiyatsız atma didi.

Râvi aydur; Iskender Şâh Çihil-pâ'ya ihtiyat vasiyyetin kim itdi, Irakî dahi Hak Teâla'ya tevekkül dutub, ihtiyatı yoldaş idüb, kefenekden aşâga nerdübanı dutub gitdi. Yigirmi dört ayak nerdüban indi. Bir acâib kapuya irdi. Nacak yalın-cak kılub, kapudan iğeri girdi. Gördi kim bir mu'teber kasr-ı âdî dört soffa biri birine karşı şeddâdî ve soffalar ortasında bir zerrin serîr urulu dilşâdî, taht üzere dahi bir muras-sa sandali durur ve sandali üzere bir tâc-ı cevherî, bir murassa' kemer-i Keyyânî, bir altun kınlu kılıç ve bir zeberced levüh durur. Irakî anı göricek, gelüb ol serîre çıkub kasrun dört soffasına nazar kıldı. Gördi ol kadar mal u genc vardur kim ferşinden tâ sakasına dek yığılmış. Irakî anı göricek, çıkdı gördüğün haber virdi. Andan Şâh dahi mukarreb vezirler ile selâtin-i sâhib-serirler ile Irakî önlerince kefenekden aşâga indiler kasra girüb ol bî-hisâb malı genci gördiler. Bir zaman şöyle durdılar ibret göziyle ol gence nazar urdılar. Buğur Eflâtun aydur;

-- Yâ Şâh-ı Alem ,

- 1- Kanı bu genci bu kasra cem' iden
Kanı bunca renci koyuben giden
- 2- Kendü gitmiş genci kalmış ayruğa
Böyle olur renc ile kim genc yığa

Sokrat;

- 3- Pes buğur Sokrat aydur yâemir
Erte kalmış işbu kasr ile serir
- 4- Kanı bu kasrı benüm diyen kanı
Kendü gitmiş bunda uş bağı kanı

Bokrat;

- 5- Döndi Bokrataydur iy sâhib-kırân
Key acâib nesnedür genc-i cihân

- 6- Renc ile direr dahi döner gider
Bes koyub gideceğin dirüb n'ider

Aristo;

- 7- Döndi bugur Restetâlis Vezîr
Şâh 'a aydur anla iy sâhib-serîr
- 8- Dünya gencin kimse alub gitmiş degül
Yığmasından kimse usanmış degül
- 9- Akil ol kim hayr idüb ihsân ide
Killet aglatduğunu handân ide
- 10- Çün Aristo işbu sözi söyledi
Dinle Iskender dahi kim n'eyledi
- 11- Böyle didi Şâh Iskender ki iy vezîr
Gerçi kim yığmış bu malı ol emir
- 12- Ebleh imiş cem' kılmış yimemiş
Ben ölem ayruğa kala dimemiş
- 13- Ol yiyimedi veli biz yiyelüm
Hâlık'a şükrini daim diyelüm
- 14- Malını yimeyenün yimek gerek
Cem' idenün rağmına dimek gerek
- 15- Yarını ko sür safânı bugün
Fâilâtün fâilâtün fâilün

Râvi kavlince Şâh şöyle diyicek, andan kasr içün tefer-
rücleyü kasr ortasındaki ol zerrin tahta gelüb üzerine çıkdı.
Sandali üzerindeki cevherî tâcı, Kemer-i Keyyânî'i ve altun
kınlu kılıcı gördi. Nite tâcı her kankı server kim geydi, ku-
şağına dek indi, kemeri kim ki kuşandıysa bilini iki üç kat
tolaşdı ve kılıcı her kim biline aldıysa uzunı hadden aşdı.
Andan ol zeberced levhi Şâh Eflâtun Hekim eline virdi. Eflâ-
tun dahi levhi eline alub hattına nazar kıldı. Ne dilce oldu-
ğın bilüb, şöyle beyân kılub didi kim

- 1- Levuh içinde şöyle yazmışdı yakın
Şâh-ı Dahhâk ol zaman iy pîş-bîn

- 2- Ki iy cihân milkin kılan dün gün taleb
Mal genc için iken çekme taeb
- 3- Ben ki Dahhâkdüm cihân işre be-nâm
Hükm kıldum dünyada bin yıl tamam
- 4- Yidi iklimün temâmet gencini
Cem' kıldum bir yire im rencini
- 5- Lik bir gün rahatını görmedüm
Anun ile hiç safâya irmedüm
- 6- Mal ucından görmedüm rahat ucın
Zahmetin çekdüm nice cevrin gücün
- 7- Belki bundan malı çok dirmeyesin
Dahi binde birüme irmeyesin
- 8- Dirdüğümü virmedüm vü kaldı uş
Ben cihandan gitmişem iki eli boş
- 9- İy birâder dirdüğünü vire gör
Mal ucından hoş safâya iregör
- 10- Virmeyecek dirmege itme heves
Yinmeyecek neye yarar mal bes
- 11- Dest-res bulmuş iken kılma dirig
Tâ ki sonra dimeyesin vâ dirig
- 12- Şöyle kim bîhûde degildür iy yâr
Vâki' olmuşdur bana şöyle ki vâr
- 13- Hoş nasihatdür dutarsan yâ şebâb
Söz tamam vallhü'l-âlem bi's-savab

Eflâtun Hekim levhdeki yazuyı beyân idicek, Şâh âh kılub aydur;

-- İy selatinler, cihan sarayına görün kim kimler gelmiş, gitmişdür. Revânları şâd olsun didi.

Ol gice anda arâm kılub, sabah güç kılub gitdiler. On bir gün dahi yürüyüb bir suya irdiler. Gördi kim ol su kenarında yılanlar kırılmış yatur kim bir şehir havalisince ola

.....
.....
.....
döndi İskender Şâh'a geldi. Şâh nazar idüb Irakî 'yi vehm-nâk gördi, aydur;

-- İy Server n'oldun diyü suâl itdi. Irakî aydur;

-- İy Şâh gördüğüm nesne dil ile vasf olunmaz. Süvar olun varalum, görün kim cihânda Hak Teâla neler âferide kılmiş di-di Şâh dahi işicek, ravân süvar oldı veli şöyle hükm kıldı kim cümle çeri cenk yarağına bindiler, sancak u alemler götürüb on üç kez yüz bin er İskender Şâh birle tûş tûşa yılanlar leşkerinden yana yürüdiler. Yakın iricek, derya-misâl çeriği sedd-i İskender gibi durur.

Saff u alaylar cerâyide kıldı lar, göz, kulakyılanlardan yana dutub durdılar. Gördi kim iki taraftan seyl-vâr iki mâ-rân leşkeri gelmiş biri birine karılmış, katışmış gıjırladu birle bir acâib ceng-i azim kılurlar kim hiç âferide görme-mişdür. Şâh ol ceng heybetine Hak Teâla'nun hikmetine kudretine hayrân olub bir zaman durdı. Söyle kim yılan ciyşinün cengi Şâh'ı vehme bırakdı. **Andan Restetâlis Vezîr aydur;**

-- İy Şâh, n'idecek idün? Yılan

.....
.....
.....
le. Şâh Zülkarneyn ol iki yılan leşkerinün ortasına yürüdü. Ol taraftan yılanlar dahi birbiriyle ceng-i azimdeyken insan çerisinün ol heybetin göricek, ürküb cenklerin koyub iki tarafta gitdiler şöyle kim cenk yirinde bir yılan kalmadı.

Hekim kavlince İskender Şâh kendü leşkeri heybetiyle yılan leşkerin kim tağıtdı andan Restetâlis'e aydur;

-- İy Hekim, gördün mi yılan leşkerin nice barışdurdum diyüb ol yılanlar kırıgununun üstüne vardı durdı. Andan vezirlerine aydur;

-- İy Hekimler, cihân sarayında yılan ölüsin yer bir tâife var mıdur? Andan Eflâtun Hekim aydur;

-- İy Şâh Kaf vilâyetinde bir kavüm vardır, anlara Nâşinâslar dirler: Bir yılan vardır. Hekimler anı götüreler bir karış başından ve bir karış kuyruğundan kesüb giderürler ortasın birkaç dürlü adviyeler birle müzevvere kılurlar, her

gün gün toğmadın me'külât yimedın söylemedın ol müzevvereden
Üç barmak yalayub sahraya çıkub yürürler, dürlü dürlü otlarun
dirüb yolarlar, ol yılan müzevveresi kuvvetiyle râyihâsından
mehr otı bilürler kim nite kefâretdür.

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, yılan yidüklerin heman bu denlü bi-
lürüz didi. Andan Şâh aydur;

-- İy Hekim, Keşfü'l-Harâyiş didüğün sûreta nice yılan-
dur? didi.

Andan Eflâtun aydur;

-- Yâ Şâh-ı Cihân, en ulusu yidi yaşar oğlan gâyet ince-
dür. Ol yılan evkat kakıycak ol ince boğazın gerer şöyle
yassı kılur kim âdem ayasınleyin olur.

-- Yâ Zülkarneyn-i Alem, ol yılanun zehri dahi şöyle kâ-
til olur kim gölgede urduğın güneşe, güneşde urduğın gölgeye
irdürmez didi. Söz çok ol aradan dahi gitdiler. On dört gün
dahi yürüyüb on bişinci gün acâib derbende irdiler. Nite iki
tağ baş bir yire çatmış yatur. Ol derbend ağızında kondılar.
Sâyebân u serâ-perdeler urdılar. Şâh için taht-ı zerrin kur-
dılar. Şâh geçüb oturdı. Selâtinler cem' olub meşverete otur-
dılar. Bugur Kakum-ı Hatayî aydur;

-- Ben karındaşum Kademfer Şâh'dan işitmişem ki bu der-
bend Oguz'a yakındur didi. Andan Şâh aydur;

-- İy vezirler, çünkim Oguz'a yakın irişmişüz. Din imdi
tedbîr idün, Oguz üzerine ne vech ile varmak gerekdür didi.

Andan Eflâtun Hekim aydur;

-- Yâ Zülkarneyn Şâh, gerçi kim bizüm ilm ü hikmetümüz,
fıkr ü ferâsetümüz vardur veli

-- İy Şâh leşker ilmin, hazretün cümlemüzden yig bilür
didi.

Râvi kavlince Eflâtun Hekim şöyle diyicek, andan Isken-
der Şâh aydur;

--Bize bir cüst âdem olsa, varsa Sûti Han Oguz'un kande-
liğin bilüb, haber getürse, biz dahi ana göre tedbîr iderdük
didi. Şâh şöyle diyicek, Çihil-pâ-yı Irakî ileri gelüb aydur;

-- Şâh buyurursa ben bende vareyin Hak Teâla rast getürse haber getüreyin didi. Dahî Irakî Şâh öninde baş urub, Kâşif Hatâyî'î bile alub gitdiler. Üç menzil yolu bir gün bir gicede kat' itdiler. Kakum Suyı'na yakın irdiler. Bir sahrâda bir süri koyun gördiler. Toğrı koyuna varub gördiler kim bir çoban kuyun yanınca yürür. Irakî çoban katına gelüb irdi. Çoban Irakî'yi görüb vehm alub rağdı. Irakî dahî Bâd-ı 'Akimleyin çobanun ardından irüb sünüsü ile bir muşt urub, yire düşürdi. İki elin kafasına muhkem bağladı. Çobanun akli başından gitdi. Yine kendüyi dirüb, Irakî'nün yüzine bakdı. Andan Irakî aydur;

-- İy Çoban, korkma! toğrusın söyle! Suti Han Oğuz kandedür? didi. Andan çoban aydur;

-- İy Server, uş yakında bir ulu ırmak vardır Kakum Irmağı dirler. Sütî Han ol ırmak üzere konub oturur didi. Irakî çobandan bu haberi alıcak çobanı Kâşif ile bir nihân yerde koyub kendüsi taban kakub, Sütî Hân ulusına gitdi, yitdi. Bir acâib ulus gördi. Nite evvel bir mu'teber ırmak üzere bir acâib çokluk ulus konmuş, deve, sığır, koyun, kuzı bir birine karışub yürür. Adem guluvsı bâ-evc-i âsumâne irmiş.

Bes buğur Irakî dahî ol ulusu şöyle göricek, yine kendüyi uğurlayub döndi, gitdi. Girü Kâşif ile çoban katına varınca, gice dahî irdi. Irakî Kâşif birle çobanı alub ol gice yine Şâh 'dın yana dönüb gitdiler itisam kavlince.

Bibliyografya

Akyüz) Kenan, İslâmî Edebiyatta İskender-nâme Mesnevisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezuniyet Tezi No:47

Ali, Mustafa Kühü'l-Ahbâr İstanbul 1277 C.V

Aşık Çelebi, Meşâirü's-Su'arâ Owens Meredith London 1971

Babinger Franz Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre werke Leipzig 1927

Banarlı Nihad Sâmi Ahmedî ve İskender-nâmesi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezuniyet Tezi No:34

Blochét Edgar Catalogue de la collection de mss.Orientaux Paris 1900

Emir Husrev-i Dihlevî Ayine-i İskenderî Süleymaniye Halet Efendi 377'deki hamse

Firdevsî Şâh-nâme Tahran 1345 Ş. 7.Cc

Gibb, Elias John Wilkinson A History Of Ottoman Poetry London 1958. 6.C

Gökyay, Orhan Şâik İskender-nâme, İslam Ansiklopedisi

İsen Mustafa Kühü'l-Ahbâr (Dok.Tezi Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1979 İstanbul 1314)

- | Latifî Tezkiretü'ş-Şuarâ
| Levend, Agâh Sırrı Ali Şir Nevaî TDK Ankara 1965-1968 C.I-IV
| Levend, Agâh Sırrı Türk Edebiyatı Tarihi TTK Ankara 1973 C.I
| Mehmed Tâhir Osmanlı Müellifleri İstanbul 1333-1342 C.I-III
| -Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı Diyânet İşleri Başk. Yayını
| Ankara 1973

Necib Asım Osmanlı Târih-nüvisleri ve Müverrihleri Târih-i
Osmanî Encümeni Mecmuası Cüz I 1326

Nizâmî Şeref-nâme Destgerdî Vâhid Tahran 1316 (§)

Nizâmî İkbâl-nâme Destgerdî Vâhid Tahran 1317 (§)
Rieu Charles Catalogue Of The Turkish Manuscripts In The
British Museum London 1889

Ritter Helmut Firdevsî İslam Ansiklopedisi

Şehî Heşt-Behişt İstanbul 1325

Seyidoğlu Bilge, Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar
(Metinler ve Açıklamalar) Ankara 1979

Türk Ansiklopedisi Hamzanâme Maddesi C.XVIII Ankara 1970

Stith Thomson, Motif Index Of Folk Literature 6 Vols Indiana
University Press Bloomington Indiana U.S.A 1946

Ünver İsmail Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler
(Basılmamış Doktora Tezi DTCF No.205)

Ünver İsmail Ahmedî İskender-nâme (İnceleme Tıpkıbasım TDK
Yayınları Ankara 1983)